

Raport Grupy Kapitałowej Banku Millennium S.A.

za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 r.

WYBRANE DANE FINANSOWE

	w tys. PLN		w tys. EUR	
	okres od 1.01.2017 do 31.12.2017	okres od 1.01.2016 do 31.12.2016	okres od 1.01.2017 do 31.12.2017	okres od 1.01.2016 do 31.12.2016
Przychody z tytułu odsetek	2 398 938	2 277 354	565 161	520 455
Przychody z tytułu opłat i prowizji	799 288	698 007	188 303	159 519
Przychody operacyjne	2 649 551	2 627 990	624 202	600 587
Wynik działalności operacyjnej	1 113 549	1 128 701	262 339	257 948
Wynik finansowy przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym	925 223	953 256	217 971	217 852
Wynik finansowy po opodatkowaniu	681 227	701 252	160 489	160 261
Całkowite dochody za okres sprawozdawczy	831 395	498 040	195 867	113 820
Przepływy pieniężne netto z działalności operacyjnej	2 106 858	2 891 446	496 350	660 796
Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	932 581	(4 373 934)	219 705	(999 596)
Przepływy pieniężne netto z działalności finansowej	(13 169)	13 316	(3 102)	3 043
Przepływy pieniężne netto, razem	3 026 270	(1 469 172)	712 953	(335 757)
Aktywa razem	71 141 415	68 792 787	17 056 610	15 549 907
Zobowiązania wobec banków i innych instytucji monetarnych	2 353 131	1 270 745	564 178	287 239
Zobowiązania wobec klientów	57 273 255	55 875 609	13 731 630	12 630 111
Kapitał własny	7 772 599	6 941 205	1 863 530	1 568 988
Kapitał zakładowy	1 213 117	1 213 117	290 853	274 213
Liczba akcji	1 213 116 777	1 213 116 777	1 213 116 777	1 213 116 777
Wartość księgowa na jedną akcję (w zł / EUR)	6,41	5,72	1,54	1,29
Rozwodniona wartość księgowa na jedną akcję (w zł / EUR)	6,41	5,72	1,54	1,29
Współczynnik wypłacalności	21,99%	17,40%	21,99%	17,40%
Zysk (strata) na jedną akcję zwykłą (w zł / EUR)	0,56	0,58	0,13	0,13
Rozwodniony zysk (strata) na jedną akcję zwykłą	0,56	0,58	0,13	0,13
Zadeklarowana lub wypłacona dywidenda na jedną akcję (w zł / EUR)	-	-	-	-

Kursy przyjęte do przeliczenia danych finansowych na EURO

Dla wyliczenia wielkości w EURO zastosowano następujące kursy:

- dla pozycji bilansowych 4,1709 EUR/PLN kurs z dnia 31 grudnia 2017 r. (dla danych porównywalnych na dzień 31 grudnia 2016 r.: 4,4240 EUR/PLN),
- dla pozycji rachunku zysków i strat za okres 1 stycznia - 31 grudnia 2017 r. - 4,2447 EUR/PLN, kurs wyliczony jako średnia z kursów na koniec miesiący objętych sprawozdaniem (dla danych porównywalnych za okres 1 stycznia - 31 grudnia 2016 r.: 4,3757 EUR/PLN).

WYBRANE KWARTALNE DANE FINANSOWE

SKONSOLIDOWANY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

w tysiącach zł	1.01.2017 - 31.12.2017	1.10.2017 - 31.12.2017*	1.01.2016 - 31.12.2016	1.10.2016 - 31.12.2016*
Przychody z tytułu odsetek	2 398 938	615 914	2 277 354	574 785
Koszty z tytułu odsetek	(702 470)	(171 984)	(771 516)	(185 611)
Wynik z tytułu odsetek	1 696 468	443 930	1 505 838	389 174
Przychody z tytułu opłat i prowizji	799 288	205 962	698 007	188 445
Koszty z tytułu opłat i prowizji	(135 735)	(36 582)	(116 983)	(31 749)
Wynik z tytułu opłat i prowizji	663 553	169 380	581 024	156 696
Przychody z tytułu dywidend	2 612	147	1 909	2
Wynik z inwestycyjnych aktywów finansowych	25 288	16 069	314 689	9 675
Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany	191 721	43 475	173 974	49 089
Pozostałe przychody operacyjne	69 909	12 547	50 556	15 771
Przychody operacyjne	2 649 551	685 548	2 627 990	620 407
Koszty działania	(1 103 283)	(291 394)	(1 057 466)	(268 249)
Koszty z tytułu utraty wartości aktywów finansowych	(254 159)	(62 703)	(227 804)	(70 907)
Koszty z tytułu utraty wartości aktywów niefinansowych	(1 199)	(256)	(3 390)	(744)
Amortyzacja	(52 971)	(13 117)	(54 854)	(13 460)
Pozostałe koszty operacyjne	(124 390)	(29 350)	(155 775)	(39 136)
Koszty operacyjne	(1 536 002)	(396 820)	(1 499 289)	(392 496)
Wynik na działalności operacyjnej	1 113 549	288 728	1 128 701	227 911
Udział w zyskach jednostek podporządkowanych	0	0	(1 376)	(1 376)
Podatek bankowy	(188 326)	(48 270)	(174 069)	(46 127)
Wynik finansowy przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym	925 223	240 458	953 256	180 408
Podatek dochodowy	(243 996)	(60 811)	(252 004)	(48 917)
Wynik finansowy po opodatkowaniu	681 227	179 647	701 252	131 491
W tym przypadający na:				
Właścicieli jednostki dominującej	681 227	179 647	701 252	131 491
Udziały niekontrolujące	0	0	0	0

* dane kwartalne nie podległy badaniu przez niezależnego biegłego rewidenta

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z CAŁKOWITYCH DOCHODÓW

w tysiącach zł	1.01.2017 - 31.12.2017	1.10.2017 - 31.12.2017*	1.01.2016 - 31.12.2016	1.10.2016 - 31.12.2016*
Wynik finansowy po opodatkowaniu	681 227	179 647	701 252	131 491
Inne składniki całkowitych dochodów, które zostaną (zostały) przeklasyfikowane na zyski lub straty	187 456	706	(252 328)	(53 523)
Efekt wyceny papierów dłużnych z portfela "dostępne do sprzedaży"	112 041	9 768	(85 163)	(65 138)
Efekt wyceny akcji z portfela "dostępne do sprzedaży"	5 237	845	(211 444)	272
Rachunkowość zabezpieczeń	70 178	(9 907)	44 279	11 343
Inne składniki całkowitych dochodów, które nie będą przeklasyfikowane na zyski lub straty	(2 064)	(2 064)	1 449	1 449
Zyski (straty) aktuarialne	(2 064)	(2 064)	1 449	1 449
Inne składniki całkowitych dochodów przed opodatkowaniem, razem	185 392	(1 358)	(250 879)	(52 074)
Podatek dochodowy dotyczący innych składników całkowitych dochodów, które zostaną (zostały) przeklasyfikowane na zyski lub straty	(35 617)	(134)	47 942	10 169
Podatek dochodowy dotyczący innych składników całkowitych dochodów, które nie będą przeklasyfikowane na zyski lub straty	392	392	(275)	(275)
Inne składniki całkowitych dochodów po opodatkowaniu	150 167	(1 100)	(203 212)	(42 180)
Całkowite dochody za okres sprawozdawczy	831 394	178 547	498 040	89 311
W tym przypadające na:				
Właścicieli jednostki dominującej	831 394	178 547	498 040	89 311
Udziały niekontrolujące	0	0	0	0

* dane kwartalne nie podlegały badaniu przez niezależnego biegłego rewidenta

**ROCZNE SPRAWOZDANIE FINANSOWE
GRUPY KAPITAŁOWEJ BANKU MILLENNIUM S.A.
ZA OKRES 12 MIESIĘCY ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 R.**

Spis treści

1.	Skonsolidowany Rachunek Zysków i Strat	6
2.	Skonsolidowane Sprawozdanie z Całkowitych Dochodów	7
3.	Skonsolidowany Bilans	8
4.	Zmiany Stanu Skonsolidowanych Kapitałów Własnych	10
5.	Skonsolidowane Sprawozdanie z Przepływów Środków Pieniężnych	11
6.	Informacje Ogólne o Emitencie i Grupie Kapitałowej Emitenta	13
7.	Polityka Rachunkowości	15
1)	Oświadczenie o zgodności z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej	15
2)	Standardy i interpretacje przyjęte w roku 2017 oraz nieobowiązujące na dzień bilansowy ...	15
3)	Przyjęte zasady rachunkowości	24
8.	Zarządzanie Ryzykiem Finansowym	44
1)	Zasady zarządzania ryzykiem w Grupie	44
2)	Zarządzanie kapitałem	47
3)	Ryzyko kredytowe	51
4)	Ryzyko rynkowe	69
5)	Ryzyko płynności	74
6)	Ryzyko operacyjne	77
9.	Segmenty Operacyjne	79
10.	Transakcje z Podmiotami Powiązanymi	82
1)	Transakcje z grupą podmiotu dominującego.....	82
2)	Transakcje z Osobami Zarządzającymi i Nadzorującymi Bank.....	83
3)	Informacje o wynagrodzeniach i korzyściach osób nadzorujących i zarządzających Bankiem.	84
11.	Wartość Godziwa	85
12.	Zobowiązania i Aktywa Warunkowe	89
13.	Noty do Sprawozdania Finansowego	93
1)	Przychody z tytułu odsetek	93
2)	Koszty z tytułu odsetek	93
3)	Przychody i koszty z tytułu opłat i prowizji	94
4)	Przychody z tytułu dywidend	94
5)	Wynik z instrumentów finansowych i pozycji wymiany	95
6)	Pozostałe przychody operacyjne	96
7)	Koszty działania	96
8)	Koszty z tytułu utraty wartości aktywów finansowych	97
9)	Koszty z tytułu utraty wartości aktywów niefinansowych	97
10)	Amortyzacja	97
11)	Pozostałe koszty operacyjne.....	98
12)	Podatek dochodowy	98
13)	Zysk na jedną akcję	100

14) Kasa, środki w Banku Centralnym.....	100
15) Lokaty oraz kredyty i pożyczki udzielone bankom i innym instytucjom monetarnym.....	101
16) Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu) oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej.....	102
17) Instrumenty pochodne zabezpieczające.....	106
18) Kredyty i pożyczki udzielone klientom.....	109
19) Inwestycyjne aktywa finansowe.....	112
20) Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	113
21) Rzeczowe aktywa trwałe	113
22) Wartości niematerialne	116
23) Aktywa trwałe do zbycia	118
24) Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	119
25) Pozostałe aktywa	121
26) Zobowiązania wobec banków i innych instytucji monetarnych.....	121
27) Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	122
28) Zobowiązania wobec klientów.....	123
29) Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	124
30) Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	124
31) Rezerwy.....	127
32) Rezerwa na odroczonego podatek dochodowy	128
33) Pozostałe zobowiązania.....	128
34) Zobowiązania podporządkowane.....	129
35) Kapitał własny	130
36) Zobowiązania finansowe według umownych terminów wymagalności	134
14. Informacje Uzupelniające.....	135
1) Dywidenda za rok 2016 i 2017	135
2) Dane o aktywach, które stanowią zabezpieczenie zobowiązań	135
3) Papiery wartościowe stanowiące przedmiot transakcji z przyrzeczeniem odkupu	136
4) Kompensowanie należności i zobowiązań na bazie umów ramowych	137
5) Dodatkowe objaśnienia do rachunku przepływów środków pieniężnych.....	137
6) Informacje o prowadzonej działalności powierniczej	138
7) Leasing operacyjny	138
8) Płatności na bazie akcji.....	139
9) Pozostałe informacje dodatkowe i wydarzenia po dacie bilansu.....	140

1. SKONSOLIDOWANY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

SKONSOLIDOWANY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

w tysiącach zł	Nota	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Przychody z tytułu odsetek	1	2 398 938	2 277 354
Koszty z tytułu odsetek	2	(702 470)	(771 516)
Wynik z tytułu odsetek		1 696 468	1 505 838
Przychody z tytułu opłat i prowizji		799 288	698 007
Koszty z tytułu opłat i prowizji		(135 735)	(116 983)
Wynik z tytułu opłat i prowizji	3	663 553	581 024
Przychody z tytułu dywidend	4	2 612	1 909
Wynik z inwestycyjnych aktywów finansowych	5	25 288	314 689
Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany	5	191 721	173 974
Pozostałe przychody operacyjne	6	69 909	50 556
Przychody operacyjne		2 649 551	2 627 990
Koszty działania	7	(1 103 283)	(1 057 466)
Koszty z tytułu utraty wartości aktywów finansowych	8	(254 159)	(227 804)
Koszty z tytułu utraty wartości aktywów niefinansowych	9	(1 199)	(3 390)
Amortyzacja	10	(52 971)	(54 854)
Pozostałe koszty operacyjne	11	(124 390)	(155 775)
Koszty operacyjne		(1 536 002)	(1 499 289)
Wynik na działalności operacyjnej		1 113 549	1 128 701
Udział w zyskach jednostek podporządkowanych		0	(1 376)
Podatek bankowy		(188 326)	(174 069)
Wynik finansowy przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym		925 223	953 256
Podatek dochodowy	12	(243 996)	(252 004)
Wynik finansowy po opodatkowaniu		681 227	701 252
W tym przypadający na:			
Właścicieli jednostki dominującej		681 227	701 252
Udziały niekontrolujące		0	0
Zysk na jedną akcję (zł)	13	0,56	0,58
Rozwodniony zysk na jedną akcję (zł)	13	0,56	0,58

Noty objaśniające przedstawione na stronach 13-141 stanowią integralną część niniejszego sprawozdania finansowego.

2. SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z CAŁKOWITYCH DOCHODÓW

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z CAŁKOWITYCH DOCHODÓW

<i>w tysiącach zł</i>	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Wynik finansowy po opodatkowaniu	681 227	701 252
Inne składniki całkowitych dochodów, które zostaną (zostały) przeklasyfikowane na zyski lub straty	187 456	(252 328)
Efekt wyceny papierów dłużnych z portfela "dostępne do sprzedaży"	112 041	(85 163)
Efekt wyceny akcji z portfela "dostępne do sprzedaży"	5 237	(211 444)
Rachunkowość zabezpieczeń	70 178	44 279
Inne składniki całkowitych dochodów, które nie będą przeklasyfikowane na zyski lub straty	(2 064)	1 449
Zyski (straty) aktuarialne	(2 064)	1 449
Inne składniki całkowitych dochodów przed opodatkowaniem, razem	185 392	(250 879)
Podatek dochodowy dotyczący innych składników całkowitych dochodów, które zostaną (zostały) przeklasyfikowane na zyski lub straty	(35 617)	47 942
Podatek dochodowy dotyczący innych składników całkowitych dochodów, które nie będą przeklasyfikowane na zyski lub straty	392	(275)
Inne składniki całkowitych dochodów po opodatkowaniu	150 167	(203 212)
Całkowite dochody za okres sprawozdawczy	831 394	498 040
W tym przypadające na:		
Właścicieli jednostki dominującej	831 394	498 040
Udziały niekontrolujące	0	0

Noty objaśniające przedstawione na stronach 13-141 stanowią integralną część niniejszego sprawozdania finansowego.

3. SKONSOLIDOWANY BILANS

SKONSOLIDOWANY BILANS

AKTYWA

<i>w tysiącach zł</i>	Nota	31.12.2017	31.12.2016
Kasa, środki w Banku Centralnym	14	2 080 151	1 778 768
Lokaty oraz kredyty i pożyczki udzielone bankom i innym instytucjom monetarnym	15	254 205	1 267 811
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu) oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	16	531 125	564 574
Instrumenty pochodne zabezpieczające	17	885 880	17 934
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	18	47 411 078	47 020 043
Inwestycyjne aktywa finansowe	19	19 066 946	17 135 347
- dostępne do sprzedaży		19 066 946	17 135 347
- utrzymywane do terminu zapadalności		0	0
Inwestycje w jednostki podporządkowane	19	0	0
Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu (kredyty i pożyczki)	20	0	90 520
Rzeczowe aktywa trwałe	21	185 880	164 070
Wartości niematerialne	22	79 756	62 315
Aktywa trwałe do zbycia	23	19 557	10 937
Należność z tytułu podatku dochodowego		1 625	5 381
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	24	286 553	273 767
Pozostałe aktywa	25	338 659	401 320
Aktywa razem		71 141 415	68 792 787

ZOBOWIĄZANIA I KAPITAŁ WŁASNY

<i>w tysiącach zł</i>	Nota	31.12.2017	31.12.2016
ZOBOWIĄZANIA			
Zobowiązania wobec banków i innych instytucji monetarnych	26	2 353 131	1 270 745
Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu) oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	27	190 111	339 015
Instrumenty pochodne zabezpieczające	17	176 853	1 149 654
Zobowiązania wobec klientów	28	57 273 255	55 875 609
Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	29	0	0
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	30	1 156 473	1 313 836
Rezerwy	31	67 752	49 415
Rezerwa na odroczonego podatek dochodowy	32	0	0
Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego		26 988	20 642
Pozostałe zobowiązania	33	1 422 282	1 168 662
Zobowiązania podporządkowane	34	701 971	664 004
Zobowiązania razem		63 368 816	61 851 582
KAPITAŁ WŁASNY			
Kapitał zakładowy	35	1 213 117	1 213 117
Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej	35	1 147 502	1 147 502
Kapitał z aktualizacji wyceny	35	(34 795)	(184 962)
Zyski zatrzymane	35	5 446 775	4 765 548
Kapitał własny razem		7 772 599	6 941 205
Kapitał właścicieli jednostki dominującej		7 772 599	6 941 205
Kapitał przypadający na udziały niekontrolujące		0	0
Zobowiązania i kapitał własny razem		71 141 415	68 792 787

Noty objaśniające przedstawione na stronach 13-141 stanowią integralną część niniejszego sprawozdania finansowego.

4. ZMIANY STANU SKONSOLIDOWANYCH KAPITAŁÓW WŁASNYCH

01.01.2017 - 31.12.2017 w tysiącach zł	Razem skonsolidowany kapitał własny	Kapitał zaktadowy	Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej wart. nominalnej	Kapitał z aktualizacji wyceny	Zyski zatrzymane	
					wynik niepodzielony	pozostałe kapitały
Kapitał własny na początek okresu	6 941 205	1 213 117	1 147 502	(184 962)	851 770	3 913 778
Całkowite dochody za rok 2017 (netto)	831 394	0	0	150 167	681 227	0
wynik finansowy	681 227	0	0	0	681 227	0
wycena papierów dłużnych z portfela "dostępne do sprzedaży"	90 754	0	0	90 754	0	0
wycena papierów kapitałowych z portfela "dostępne do sprzedaży"	4 241	0	0	4 241	0	0
rachunkowość zabezpieczeń	56 844	0	0	56 844	0	0
zyski / straty aktuarialne	(1 672)	0	0	(1 672)	0	0
Transfer między pozycjami kapitału	0	0	0	0	(669 684)	669 684
Kapitał własny na koniec okresu	7 772 599	1 213 117	1 147 502	(34 795)	863 313	4 583 462

01.01.2016 - 31.12.2016 w tysiącach zł	Razem skonsolidowany kapitał własny	Kapitał zaktadowy	Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej wart. nominalnej	Kapitał z aktualizacji wyceny	Zyski zatrzymane	
					wynik niepodzielony	pozostałe kapitały
Kapitał własny na początek okresu	6 443 165	1 213 117	1 147 502	18 250	679 929	3 384 367
Całkowite dochody za rok 2016 (netto)	498 040	0	0	(203 212)	701 252	0
wynik finansowy	701 252	0	0	0	701 252	0
wycena papierów dłużnych z portfela "dostępne do sprzedaży"	(68 982)	0	0	(68 982)	0	0
wycena papierów kapitałowych z portfela "dostępne do sprzedaży"	(171 270)	0	0	(171 270)	0	0
rachunkowość zabezpieczeń	35 866	0	0	35 866	0	0
zyski / straty aktuarialne	1 174	0	0	1 174	0	0
Transfer między pozycjami kapitału	0	0	0	0	(529 411)	529 411
Kapitał własny na koniec okresu	6 941 205	1 213 117	1 147 502	(184 962)	851 770	3 913 778

Szczegółowe zmiany stanu poszczególnych pozycji kapitałów własnych zostały zaprezentowane w nocie (35).

5. SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z PRZEPŁYWÓW ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH**A. PRZEPŁYWY ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH Z DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ**

<i>w tysiącach zł</i>	1.01.2017 - 31.12.2017	1.01.2016 - 31.12.2016
Zysk (strata) po opodatkowaniu	681 227	701 252
Korekty razem:	1 425 631	2 190 194
Zysk/strata udziałowców niekontrolujących	0	0
Zysk/ strata z akcji (udziałów) w podmiotach podporządkowanych	0	1 378
Amortyzacja	52 971	54 854
Zyski/straty z tytułu różnic kursowych	(107 096)	56 385
Przychody z tytułu dywidend	(2 612)	(1 909)
Rezerwy	18 337	18 567
Wynik na sprzedaży i likwidacji inwestycyjnych aktywów finansowych	(41 830)	(327 935)
Zmiana stanu aktywów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	(764 690)	302 463
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych innym bankom	972 976	881 630
Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	(415 686)	(646 710)
Zmiana stanu należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	90 520	(90 520)
Zmiana stanu zobowiązań wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	(1 121 705)	(988 073)
Zmiana stanu zobowiązań wobec banków	1 027 755	(231 072)
Zmiana stanu zobowiązań wobec klientów	1 397 646	3 065 220
Zmiana stanu zobowiązań z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	0	0
Zmiana stanu zobowiązań z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	42 278	179 310
Zmiana stanu rozrachunków z tytułu podatku dochodowego	253 764	285 637
Podatek dochodowy zapłacony	(286 302)	(211 420)
Zmiana stanu pozostałych aktywów i pasywów	299 138	(163 142)
Pozostałe pozycje	10 167	5 531
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej	2 106 858	2 891 446

B. PRZEPLÝWY ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH Z DZIAŁALNOŚCI INWESTYCYJNEJ

w tysiącach zł	1.01.2017 - 31.12.2017	1.01.2016 - 31.12.2016
Wpływy z działalności inwestycyjnej	150 320 819	102 295 603
Zbycie wartości niematerialnych oraz składników rzeczowego majątku trwałego	28 924	15 982
Zbycie akcji i udziałów w podmiotach podporządkowanych	0	0
Zbycie inwestycyjnych aktywów finansowych	150 289 283	102 277 712
Pozostałe wpływy inwestycyjne	2 612	1 909
Wydatki z tytułu działalności inwestycyjnej	(149 388 238)	(106 669 537)
Nabycie wartości niematerialnych oraz składników rzeczowego majątku trwałego	(75 651)	(46 298)
Nabycie akcji i udziałów w podmiotach podporządkowanych	0	0
Nabycie inwestycyjnych aktywów finansowych	(149 312 587)	(106 623 239)
Pozostałe wydatki inwestycyjne	0	0
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej	932 581	(4 373 934)

C. PRZEPLÝWY ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH Z DZIAŁALNOŚCI FINANSOWEJ

w tysiącach zł	1.01.2017 - 31.12.2017	1.01.2016 - 31.12.2016
Wpływy z działalności finansowej	1 371 570	250 246
Zaciągnięcie kredytów długoterminowych	342 136	220 520
Emisja dłużnych papierów wartościowych	329 434	29 726
Zwiększenie stanu zobowiązań podporządkowanych	700 000	0
Wpływy z emisji akcji własnych oraz dopłat do kapitału	0	0
Pozostałe wpływy finansowe	0	0
Wydatki z tytułu działalności finansowej	(1 384 739)	(236 930)
Splata kredytów długoterminowych	(205 615)	(184 636)
Wykup dłużnych papierów wartościowych	(529 076)	(29 450)
Zmniejszenie stanu zobowiązań podporządkowanych	(629 625)	0
Wydatki z tytułu kosztów emisji	0	0
Umorzenie akcji	0	0
Płatności dywidend i innych wypłat na rzecz właścicieli	0	0
Pozostałe wydatki finansowe	(20 423)	(22 844)
Środki pieniężne netto z działalności finansowej	(13 169)	13 316

D. ZMIANA STANU ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH NETTO (A+B+C)	3 026 270	(1 469 172)
E. ŚRODKI PIENIĘŻNE NA POCZĄTEK OKRESU SPRAWOZDAWCZEGO	5 381 982	6 851 155
F. ŚRODKI PIENIĘŻNE NA KONIEC OKRESU SPRAWOZDAWCZEGO (D+E)	8 408 252	5 381 982

Dodatkowe informacje do rachunku przepływów środków pieniężnych zamieszczone są w **punkcie 5 rozdziału 14 „Informacje uzupełniające”**.

Informacje z zakresu zobowiązań klasyfikowanych do działalności finansowej zostały zaprezentowane w **punktach 26, 30, 34 rozdziału 13 „Noty do Sprawozdania Finansowego”**.

6. INFORMACJE OGÓLNE O EMITENCIE I GRUPIE KAPITAŁOWEJ EMITENTA

Bank Millennium S.A. (Bank) jest ogólnopolskim, uniwersalnym bankiem oferującym swoje usługi wszystkim segmentom rynku poprzez sieć oddziałów i centrów korporacyjnych, sieci indywidualnych doradców i bankowość elektroniczną.

Bank, wpisany pod nr KRS 0000010186 do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy, XIII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego ma swoją siedzibę na ul. Stanisława Żaryna 2 a w Warszawie.

Bank jest obecny na Giełdzie Papierów Wartościowych od 1992 r. i był pierwszym bankiem notowanym na warszawskim parkiecie.

Bank jest jednostką dominującą Grupy Kapitałowej Banku Millennium S.A. (Grupa), która zatrudnia ponad 5800 pracowników, a podstawowymi przedmiotami jej działalności są działalność bankowa, leasingowa, faktoringowa, maklerska, kapitałowa, zarządzanie funduszami inwestycyjnymi oraz działalność portali internetowych.

Rada Nadzorcza i Zarząd Banku Millennium S.A. na dzień 31.12.2017 r.:

Skład osobowy Rady Nadzorczej według stanu na 31 grudnia 2017 r. był następujący:

- Bogusław Kott- Przewodniczący Rady Nadzorczej
- Nuno Manuel da Silva Amado - Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej,
- Dariusz Rosati - Wiceprzewodniczący i Sekretarz Rady Nadzorczej,
- Julianna Boniuk-Gorzelańczyk - Członek Rady Nadzorczej,
- Miguel de Campos Pereira de Bragança - Członek Rady Nadzorczej,
- Agnieszka Hryniewicz-Bieniek - Członek Rady Nadzorczej,
- Anna Jakubowski - Członek Rady Nadzorczej,
- Grzegorz Jędrys - Członek Rady Nadzorczej,
- Andrzej Koźmiński - Członek Rady Nadzorczej,
- Miguel Maya Dias Pinheiro - Członek Rady Nadzorczej,
- Rui Manuel da Silva Teixeira - Członek Rady Nadzorczej.

Pan David H. Klingensmith złożył rezygnację z pełnienia funkcji Członka Rady Nadzorczej z dniem 31.03.2017 r. Walne Zgromadzenie Banku w dniu 31.03.2017 r. ustaliło, że Rada Nadzorcza składać się będzie z 11 członków.

Skład osobowy Zarządu Banku według stanu na 31 grudnia 2017 r. był następujący:

- Joao Nuno Lima Bras Jorge - Prezes Zarządu,
- Fernando Maria Cardoso Rodrigues Bicho - Wiceprezes Zarządu,
- Wojciech Haase - Członek Zarządu,
- Andrzej Gliński - Członek Zarządu,
- Maria Jose Henriques Barreto De Matos De Campos - Członek Zarządu,
- Wojciech Rybak - Członek Zarządu.

Grupa Kapitałowa Banku Millennium S.A.

Jednostką dominującą Grupy jest Bank Millennium S.A., natomiast jednostką dominującą najwyższego szczebla w stosunku do Banku Millennium S.A. jest Banco Comercial Portugues - spółka notowana na giełdzie w Lizbonie.

Spółki wchodzące w skład Grupy Banku Millennium S.A. na dzień 31.12.2017 r. przedstawia poniższa tabela:

Nazwa	Rodzaj działalności	Siedziba	% udziału Grupy w kapitałach własnych	% udziału Grupy w głosach na WZA lub ZW	Ujęcie w sprawozdaniu Grupy
MILLENNIUM LEASING Sp. z o.o.	usługi leasingowe	Warszawa	100	100	konsolidacja pełna
MILLENNIUM DOM MAKLERSKI S.A.	usługi maklerskie	Warszawa	100	100	konsolidacja pełna
MILLENNIUM TFI S.A.	zarządzanie funduszami inwestycyjnymi	Warszawa	100	100	konsolidacja pełna
MB FINANCE AB	finansowanie spółek grupy	Sztokholm	100	100	konsolidacja pełna
MILLENNIUM SERVICE Sp. z o.o.	wynajem i zarządzanie nieruchomościami, działalność agentów i brokerów ubezpieczeniowych	Warszawa	100	100	konsolidacja pełna
MILLENNIUM GOODIE Sp. z o.o.	działalność portali internetowych	Warszawa	100	100	konsolidacja pełna
MILLENNIUM TELECOMMUNICATION SERVICES Sp. z o.o.	operacje finansowe na rynku kapitałowym i usługi doradcze	Warszawa	100	100	konsolidacja pełna
LUBUSKIE FABRYKI MEBLI S.A. w likwidacji	wytwarzanie mebli	Świebodzin	50 +1 akcja	50 +1 akcja	metoda praw własności(*)
BG LEASING S.A. w upadłości	usługi leasingowe	Gdańsk	74	74	koszt historyczny(*)

(*) Pomimo sprawowania kontroli nad spółką Lubuskie Fabryki Mebli S.A. oraz BG Leasing S.A. z uwagi na niestotność tych jednostek z punktu widzenia realizacji nadrzędnego celu skonsolidowanego sprawozdania finansowego, jakim jest prawidłowe przedstawienie sytuacji finansowej Grupy, Grupa nie konsoliduje zaangażowania kapitałowego w tych podmiotach.

7. POLITYKA RACHUNKOWOŚCI

1) OŚWIADCZENIE O ZGODNOŚCI Z MIĘDZYNARODOWYMI STANDARDAMI SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ

Sprawozdanie finansowe Grupy zostało przygotowane zgodnie z wymogami Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) w wersji zatwierdzonej przez Unię Europejską, a w zakresie nieuregulowanym powyższymi standardami zgodnie z wymogami ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2017 roku, poz. 2342, z późniejszymi zmianami) i wydanych na jej podstawie przepisów wykonawczych, jak również wymogami odnoszącymi się do emitentów papierów wartościowych dopuszczonych lub będących przedmiotem ubiegania się o dopuszczenie do obrotu na rynku oficjalnych notowań giełdowych. Przedmiotowe sprawozdanie finansowe wypełnia obowiązki informacyjne określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 19 października 2005 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych (Dz. U. z 2005 r., Nr 209).

Niniejsze sprawozdanie finansowe zostało zaakceptowane do publikacji przez Zarząd Banku w dniu 23 lutego 2018 r.

2) STANDARDY I INTERPRETACJE PRZYJĘTE W ROKU 2017 ORAZ NIEOBOWIĄZUJĄCE NA DZIEŃ BILANSOWY

Zastosowane nowe i zmienione standardy i interpretacje

W niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym zastosowano po raz pierwszy następujące nowe i zmienione standardy i interpretacje, które weszły w życie od 1 stycznia 2017 r.:

Zmiany do MSR 7: Inicjatywa dotycząca ujawniania informacji

Zmiana do MSR 7 obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się z dniem 1 stycznia 2017 r. i wprowadza obowiązek ujawnienia uzgodnienia zmian w zobowiązaniach wynikających z działalności finansowej.

Zastosowanie standardu nie miało wpływu na informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym Grupy.

Zmiany do MSR 12 dotyczące ujęcia aktywa z tytułu podatku odroczonego od niezrealizowanych strat

Zmiana do MSR 12 wyjaśnia wymogi dotyczące ujęcia aktywa z tytułu podatku odroczonego od niezrealizowanych strat związanych z instrumentami dłużnymi. Jednostka jest zobligowana ująć aktywa z tytułu podatku odroczonego od niezrealizowanych strat, w sytuacji gdy są one rezultatem dyskontowania przepływów pieniężnych związanych z instrumentem dłużnym z zastosowaniem rynkowej stopy procentowej; także wówczas, gdy zamierza utrzymywać dane instrumenty dłużne do terminu wymagalności, a w momencie otrzymania kwoty nominalnej nie będzie obowiązku zapłaty podatków. Korzyści ekonomiczne odzwierciedlone w aktywie z tytułu podatku odroczonego wynikają z możliwości uzyskania przez posiadacza ww. instrumentów przyszłych zysków (odwracając efekt dyskontowania) bez konieczności zapłaty podatków.

Zmiana do MSR 12 nie miała wpływu na sprawozdanie finansowe Grupy (saldo aktywów z tytułu podatku odroczonego, obciążenie podatkiem odroczonego).

Opublikowane standardy i interpretacje, które jeszcze nie obowiązują i nie zostały wcześniej zastosowane przez Grupę

W niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupa nie zdecydowała o wcześniejszym zastosowaniu następujących opublikowanych standardów, interpretacji lub poprawek do istniejących standardów przed ich datą wejścia w życie:

MSSF 9 „Instrumenty finansowe”

W dniu 24 lipca 2014 roku Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości wydała nowy Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej - MSSF 9: „Instrumenty finansowe”, obowiązujący dla rocznych okresów rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku, który zastąpił istniejący Międzynarodowy Standard Rachunkowości 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena”.

Grupa w marcu 2016r. uruchomiła projekt wdrożenia MSSF 9, angażujący aktywnie różne jednostki organizacyjne odpowiedzialne za obszar rachunkowości i sprawozdawczości finansowej oraz zarządzenie ryzykiem, jak również departamenty biznesowe i informatyczne i konsultantów zewnętrznych.

MSSF 9 wprowadził zmiany w zakresie zasad klasyfikacji i wyceny instrumentów finansowych (w szczególności aktywów finansowych) jak również nowe podejście do rachunkowości zabezpieczeń oraz wprowadził nowe standardy w procesie szacowania utraty wartości aktywów finansowych.

Poniżej przedstawiono opis modeli biznesowych oraz standardów rachunkowości dotyczących instrumentów finansowych i rachunkowości zabezpieczeń obowiązujących w Grupie według MSSF9.

Modele wyceny

Zgodnie z wymogami MSSF 9 aktywa finansowe klasyfikowane są w momencie ich początkowego ujęcia (i w dniu wdrożenia MSSF9) do jednej z trzech kategorii:

- 1) Aktywa finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu (dalej „AC” - Amortised Cost),
- 2) Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy (dalej „FVTPL” - Fair Value Through Profit & Loss),
- 3) Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez inne całkowite dochody (dalej „FVTOCI” - Fair Value Through Other Comprehensive Income).

Klasyfikacja instrumentów finansowych do jednej w powyższych kategorii przeprowadzana jest na podstawie:

- 1) Modelu biznesowego zarządzania aktywami finansowymi,
- 2) Testu charakterystyki kontraktowych przepływów pieniężnych związanych z aktywami finansowymi (dalej „Test SPPI”).

Test SPPI (Solely Payment of Principal and Interest) ma na celu ocenę charakterystyki kontraktowych przepływów pieniężnych, w celu weryfikacji, czy:

- 1) Warunki umowne powodują powstanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które stanowią tylko i wyłącznie spłatę kapitału i odsetek od tego kapitału,
- 2) Kapitał stanowi wartość godziwą kredytu w momencie jego rozpoznania,
- 3) Odsetki stanowią odzwierciedlenie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyka kredytowego, ryzyka płynności, marży Grupy i innych kosztów administracyjnych związanych z wartością kapitału pozostającego do spłaty w danym momencie.

Modele Biznesowe Grupy

Zgodnie z MSSF 9 sposób zarządzania aktywami może zostać przypisany do następujących modeli:

- 1) Held To Collect (dalej „HTC”),
- 2) Both Held to Collect and for Sale (dalej „HTC&FS”),
- 3) Inne, np. działalność tradingowa, zarządzanie aktywami w oparciu o zmiany wartości godziwej, maksymalizowanie przepływów pieniężnych poprzez sprzedaż.

Model Held To Collect (HTC)

Charakterystyka modelu:

- 1) Celem modelu jest utrzymywanie aktywów finansowych w celu uzyskania kontraktowych przepływów pieniężnych,
- 2) Sprzedaż ma charakter sporadyczny,
- 3) Co do zasady, najniższe poziomy sprzedaży w porównaniu z pozostałymi modelami (pod względem częstotliwości oraz wolumenu).

Warunki dopuszczające sprzedaż w modelu HTC:

- 1) Niska częstotliwość,
- 2) Niski wolumen,
- 3) Sprzedaż związana z ryzykiem kredytowym (sprzedaż spowodowana pogorszeniem jakości kredytowej danego aktywa finansowego do poziomu, w którym nie spełnia wymagań polityki inwestycyjnej).

Sprzedaż posiadająca przynajmniej jedną z powyższych cech nie stanowi przeszkody w zakwalifikowaniu grupy aktywów do modelu HTC.

Wpływ na klasyfikację i wycenę:

Instrumenty przypisane do modelu HTC są klasyfikowane jako wyceniane według zamortyzowanego kosztu pod warunkiem, że spełnione są kryteria Testu SPPI. W następstwie powyższego objęty wyceną według zamortyzowanego kosztu zostanie portfel kredytowy Grupy (za wyjątkiem kredytów nie spełniających testu SPPI) oraz dłużne papiery wartościowych emitowanych przez jednostki samorządu terytorialnego (portfel obligacji komunalnych), klasyfikowanych uprzednio (według MSR39) jako „Dostępne do sprzedaży” (AFS), ponieważ instrumenty te co do zasady utrzymywane są przez Grupę do uzyskania kontraktowych przepływów pieniężnych, a transakcje sprzedaży występują sporadycznie.

Mając na uwadze istniejące rozbieżności interpretacyjne, Grupa w chwili obecnej nie podjęła decyzji o zastosowaniu modelu wyceny FVTPL w odniesieniu do kredytów dla których formuła stopy procentowej oparta jest o mnożnik. Kredyty z taką charakterystyką stanowią około 2% portfela należności Grupy i składają się na nie głównie ekspozycje kart kredytowych i limitu w rachunku bieżącym. Grupa szacuje że ewentualny efekt wyceny tych portfeli do wartości godziwej nie miał by istotnego wpływu na sytuację finansową Grupy a zmieniłby się głównie sposób prezentacji tych kredytów w sprawozdaniu finansowym.

Model Both Held to Collect and for Sale (HTC&FS)

Charakterystyka modelu:

- 1) Integralnymi celami modelu biznesowego są zarówno uzyskanie kontraktowych przepływów pieniężnych, jak i sprzedaż (w szczególności model spełnia założenia HTC&FS, jeśli jego celem jest zarządzanie bieżącymi potrzebami płynnościowymi bieżącego zapotrzebowania płynnościowego, utrzymanie założonego profilu rentowości i / lub dopasowanie czasu trwania (duration) aktywów i zobowiązań finansowych),
- 2) Poziomy sprzedaży są zazwyczaj wyższe niż w modelu HTC.

Wpływ na klasyfikację i wycenę:

Zgodnie z MSSF 9 instrumenty przypisane do modelu HTC&FS są klasyfikowane jako wyceniane w wartości godziwej przez kapitał (FVTOCI) pod warunkiem, że warunki umowne tych instrumentów powodują powstanie w określonych momentach przepływów pieniężnych stanowiących wyłącznie spłatę kapitału oraz odsetek od niespłaconej części kapitału (spełniony jest test SPPI).

Model HTC&FS będzie miał zastosowanie do portfela rządowych papierów wartościowych oraz bonów pieniężnych Narodowego Banku Polskiego (w szczególności portfel płynnościowy i inwestycyjny) oraz innych papierów dłużnych klasyfikowanych jako „Dostępne do sprzedaży” (AFS) według MSR39 (za wyjątkiem obligacji komunalnych przeklasyfikowanych do portfela HTC). Oznacza to, iż klasyfikacja tych instrumentów nie uległa zmianie po wejściu w życie MSSF 9.

Instrumenty kapitałowe (za wyjątkiem podmiotów powiązanych nie objętych zapisami MSSF9) klasyfikowane są jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (FVTPL), o ile zgodnie z intencją zarządzających nimi jednostek nie stanowią inwestycji strategicznej, lub według wartości godziwej z odniesieniem skutków wyceny w pozostałych całkowitych dochodach (FVTOCI) w przypadku instrumentów, które nie są utrzymywane w celach handlowych. Decyzja o skorzystaniu z opcji wyceny instrumentów kapitałowych do wartości godziwej z odniesieniem skutków wyceny w pozostałych całkowitych dochodach podejmowana jest przez Grupę w dniu początkowego ujęcia danego instrumentu i stanowi desygnację nieodwołalną (nawet w momencie sprzedaży zysk/strata na transakcji nie jest ujmowana w Rachunku Zysków i Strat). Na moment wdrożenia MSSF9 Grupa desygnowała część inwestycji kapitałowych z portfela inwestycji strategicznych co do których nie jest planowana realizacja zysków ze sprzedaży w średnim horyzoncie czasowym do kategorii wyceny według wartości godziwej ze skutkiem wyceny odnoszonym do pozostałych całkowitych dochodów.

Inne modele

Charakterystyka:

- 1) Model biznesowy nie spełnia założeń modeli HTC oraz HTC&FS.
- 2) Uzyskiwanie przepływów pieniężnych z tytułu odsetek i kapitału nie jest głównym celem modelu biznesowego (nie spełniony test SPPI).

Do tej kategorii należy zaliczyć w szczególności:

- 1) Portfele zarządzane w celu uzyskiwania przepływów pieniężnych ze sprzedaży aktywów, w szczególności „przeznaczone do obrotu”
- 2) Portfele, których wyniki zarządzania oceniane są na podstawie wartości godziwej.

Aktywo finansowe należy uznać za przeznaczone do obrotu, jeśli:

- 1) Zostało nabyte głównie w celu sprzedaży w krótkim terminie,
- 2) W momencie początkowego ujęcia, jest częścią portfela instrumentów finansowych zarządzanych łącznie, dla których istnieją dowody potwierdzające prawidłowość, że w ostatnim czasie faktycznie generowały krótkoterminowe zyski, lub
- 3) Jest instrumentem pochodnym, z wyłączeniem instrumentów pochodnych wyznaczonych do rachunkowości zabezpieczeń i będących efektywnymi instrumentami zabezpieczającymi.

Termin „obrot” oznacza przy tym aktywne i częste zakupy i sprzedaże instrumentów. Cechy te nie stanowią jednak warunku koniecznego, aby zaklasyfikować instrument finansowy jako przeznaczony do obrotu.

Wpływ na klasyfikację i wycenę:

Aktywa finansowe utrzymywane w ramach modeli innych niż HTC lub HTC&FS są wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (FVTPL).

Model biznesowy inny niż HTC bądź HTC&FS będzie miał zastosowanie do portfeli następujących aktywów finansowych:

- 1) Instrumenty pochodne,
- 2) Papiery wartościowe przeznaczone do obrotu.

Klasyfikacja tych instrumentów nie uległa zmianie po wejściu w życie MSSF 9 (wycena do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat).

Utrata wartości

Ogólne założenia modelu

Od 1 stycznia 2018 roku MSSF 9 zastąpił obowiązujący zgodnie z postanowieniami MSR 39 model utraty wartości funkcjonujący w oparciu o koncepcję „straty poniesionej”, nowym modelem opartym o koncepcję „oczekiwanej straty kredytowej” (ang. expected credit loss, dalej: ECL). Bezpośrednią konsekwencją tej zmiany, jest konieczność liczenia odpisów z tytułu utraty wartości w oparciu o oczekiwane straty kredytowe oraz uwzględniania prognoz i spodziewanych przyszłych warunków ekonomicznych w kontekście oceny ryzyka kredytowego ekspozycji.

Implementowany model utraty wartości ma zastosowanie do składników aktywów finansowych, zakwalifikowanych zgodnie z postanowieniami MSSF 9, jako aktywa finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu lub wg wartości godziwej przez pozostałe dochody całkowite, z wyjątkiem instrumentów kapitałowych.

Zgodnie z MSSF 9, ekspozycje kredytowe klasyfikowane są wg następujących kategorii:

- Koszyk 1 - ekspozycje bez utraty wartości, dla których szacowana jest 12-miesięczna oczekiwana strata kredytowa,
- Koszyk 2 - ekspozycje bez utraty wartości, w przypadku których zidentyfikowano znaczący wzrost ryzyka, dla których szacowana jest oczekiwana strata kredytowa w pozostałym okresie życia aktywa finansowego,
- Koszyk 3 - ekspozycje ze zidentyfikowanymi przesłankami utraty wartości, dla których szacowana jest oczekiwana strata kredytowa w pozostałym okresie życia aktywa finansowego.

Identyfikacja znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego.

Aktywa w przypadku których nastąpił istotny wzrost ryzyka kredytowego w porównaniu do momentu początkowego ujęcia w bilansie, klasyfikowane są do Koszyka 2. Identyfikacja znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego dokonywana jest w oparciu o kryteria jakościowe i ilościowe. Do kryteriów jakościowych zalicza się:

- opóźnienia w spłacie powyżej 30 dni - miara back-stop,
- udzielenie udogodnienia klientowi w trudnej sytuacji finansowej,
- nadanie ratingu proceduralnego,
- podjęcie decyzji związanej z redukcją ryzyka, w przypadku klientów korporacyjnych objętych systemem wczesnego ostrzegania,
- zdarzenia wiążące się ze wzrostem ryzyka tzw. „miękkie przesłanki” utraty wartości, zidentyfikowane w ramach analizy indywidualnej, obejmującej klientów indywidualnie istotnych.

Kryterium ilościowe polega na porównaniu wartości dożywnego PD, wyznaczonej na moment początkowego ujęcia danej ekspozycji w bilansie, do wartości dożywnego PD wyznaczonej na bieżącą datę raportową. Przekroczenie empirycznie wyznaczonego progu względnej zmiany wartości dożywnego PD, skutkuje automatycznym przeniesieniem ekspozycji do Koszyka 2. Z kryterium ilościowego wyłączeni są klienci z łącznym zaangażowaniem na poziomie Grupy >10 mln PLN, jednostki samorządu terytorialnego oraz podmioty zależne od Banku.

Uwzględnienie prognoz dotyczących przyszłych warunków ekonomicznych (ang. forward looking information - FLI)

W procesie kalkulacji oczekiwanych strat kredytowych, Grupa wykorzystuje informacje, dotyczące przyszłych zdarzeń makroekonomicznych. Biuro Analiz Makroekonomicznych sporządza trzy scenariusze makroekonomiczne (bazowy, optymistyczny i pesymistyczny) oraz ustala prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Prognozy przekładają się bezpośrednio, bądź pośrednio na szacowane wielkości parametrów, ekspozycji oraz względne zmiany dożywnych wartości PD.

Ujednolicenie definicji default w Grupie

W oparciu o zapisy MSSF 9.5.5.37, z dniem zastosowania nowego Standardu, definicja utraty wartości (impaired) została dostosowana do bardziej konserwatywnej definicji default, wykorzystywanej w procesie kalkulacji wymogu kapitałowego (w tym metodami IRB). Podstawowa różnica w zapisach obu definicji przed wprowadzeniem zmian związana była z podejściem do kwarantanny dla ekspozycji zrestrukturyzowanych. Podejście stosowane w przypadku definicji default jest bardziej restrykcyjne. Od momentu wdrożenia MSSF 9, Grupa stosuje więc jednolitą definicję niewykonania zobowiązania, zarówno w obszarze kalkulacji kapitału jak i wyznaczania utraty wartości.

Model PD

Model PD, utworzony na potrzeby kalkulacji oczekiwanych strat kredytowych bazuje na danych empirycznych, dotyczących kształtowania się 12-sto miesięcznych stóp default, które następnie przy pomocy odpowiednich metod statystyczno-ekonometrycznych, wykorzystywane są do szacowania dożywotnich wartości PD (z uwzględnieniem FLI). Przyjęta w tym celu segmentacja na poziomie klienta, jest spójna z segmentacją stosowaną na potrzeby kalkulacji wymogu kapitałowego. Ponadto do kalkulacji PD, Bank wykorzystuje informacje o ratingach z wewnętrznych modeli ratingowych. Wartość parametru PD dla szacowania ECL w horyzoncie 12 miesięcy, odpowiada wartości z modeli IRB (po wyłączeniu narzutów konserwatywności).

Modele LGD

Używane przez Bank w procesie kalkulacji kapitału, modele LGD dla portfela detalicznego, zostały dostosowane do wymagań MSSF 9 w obszarze szacowania utraty wartości. Główne komponenty tych modeli to prawdopodobieństwo uzdrowienia oraz stopa odzysku, szacowana w oparciu o zdyskontowane przepływy pieniężne. Niezbędne dostosowania do standardu MSSF 9 polegają m.in. na wyłączeniu narzutów konserwatywności, kosztów pośrednich, korekty z tytułu spowolnienia gospodarczego. Ponadto zostały zaimplementowane korekty, pozwalające odzwierciedlić bieżącą sytuację gospodarczą oraz wykorzystujące informacje dotyczące przyszłych zdarzeń makroekonomicznych.

W przypadku portfela korporacyjnego opracowany został zupełnie nowy model LGD w pełni spełniający wymagania nowego standardu. Model opiera się na komponencie określającym odzysk sparametryzowany dla głównych typów zabezpieczeń oraz na komponencie określającym stopę odzysku dla części niezabezpieczonej. Wszystkie parametry zostały wyliczone w oparciu o dane historyczne obejmujące zdyskontowane przepływy realizowane przez jednostkę dochodzenia należności gospodarczych.

Model EaD

Wykorzystywany w Grupie model EaD obejmuje kalkulację takich parametrów jak: średnie wykorzystanie limitu (LU), współczynnik konwersji kredytowej (CCF), współczynnik przedpłat, behawioralny czas życia. Segmentacja bazuje na typie klienta (klient detaliczny, korporacyjny, leasingowy) i produktu (produkty z/bez harmonogramu). Jako korektę FLI wykorzystuje się prognozy dotyczące kształtowania się kursów walutowych.

Wpływ na wielkość odpisów

Zwiększenie kwoty odpisów w wyniku zastosowania MSSF 9 było konsekwencją wielu czynników. Do najważniejszych z nich należą:

- Identyfikacja ekspozycji ze znaczącym wzrostem ryzyka (koszyk 2) oraz związana z tym konieczność szacowania odpisów w horyzoncie dożywotnim.
- Wydłużenie okresu identyfikacji straty (ang. Loss Identification Period - LIP) dla ekspozycji w koszyku 1, do 12 miesięcy. Dotychczas Grupa kalkulowała parametry PD w oparciu o wyznaczony empirycznie LIP, który dla wszystkich obserwowanych segmentów był krótszy niż 12 miesięcy.
- Ujednolicenie definicji niewykonania zobowiązania w Grupie.

Zobowiązania finansowe

MSSF 9 nie wprowadził istotnych zmian w zakresie klasyfikacji i wyceny zobowiązań finansowych, w stosunku do MSR 39 - zobowiązania finansowe w dniu ich nabycia lub powstania zalicza się do następujących kategorii:

- 1) zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, lub
- 2) pozostałe zobowiązania finansowe (wyceniane w AC).

Ponadto zgodnie z MSSF 9 zobowiązania finansowe nie podlegają przeklasyfikowaniu.

Rachunkowość zabezpieczeń

W oparciu o zapisy MSSF 9.7.2.21 Grupa podjęła decyzję stanowiącą element polityki rachunkowości o kontynuowaniu stosowania wymogów rachunkowości zabezpieczeń zgodnie z MSR 39 zamiast wymogów wskazanych w MSSF 9. Decyzja ta będzie miała zastosowanie do wszystkich relacji zabezpieczających, dla których Grupa stosuje i będzie stosowała rachunkowość zabezpieczeń w przyszłości.

W związku z powyższym, w zakresie rachunkowości zabezpieczeń, wejście w życie MSSF 9 nie miało wpływu na sytuację finansową Grupy.

Na mocy zapisów MSSF9 Grupa podjęła decyzję o nie przekształcaniu danych porównywalnych na skutek wdrożenia zmian z obszaru klasyfikacji i wyceny oraz utraty wartości. W efekcie różnice w wartości bilansowej aktywów i zobowiązań finansowych wynikające z wdrożenia MSSF9 zostały ujęte jako korekta kapitałów własnych na dzień 1 stycznia 2018.

Poniżej przedstawiono poglądowy wpływ wdrożenia MSSF 9 na sytuację finansową Grupy. Z uwagi na toczące się dyskusje odnośnie sposobu klasyfikacji i wyceny instrumentów finansowych zawierających mnożnik jak i brak praktyki rynkowej w pozostałych kwestiach, ostateczny efekt wdrożenia MSSF9 może się różnić, Grupa szacuje że ewentualne zmiany byłyby nieistotne.

(tys. zł.)	MSR 39	Kor.1	Kor.2	Kor.3	MSSF 9
Aktywa					
Kasa, środki w Banku Centralnym	2 080 151	-	-	-	2 080 151
Lokaty oraz kredyty i pożyczki udzielone bankom i innym instytucjom monetarnym	254 205	-	-	-	254 205
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	531 125	-	-	-	531 125
Inne aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	-	48 864	-	-	48 864
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	19 066 946	(19 066 946)	-	-	-
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez inne całkowite dochody	-	18 970 106	-	24 904	18 995 010
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	47 411 078	47 976	(291 909)	-	47 167 145
Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	-	-	-	-	-
Instrumenty pochodne zabezpieczające	885 880	-	-	-	885 880
Inwestycje w jednostki podporządkowane	-	-	-	-	-
Aktywa trwałe do zbycia	19 557	-	-	-	19 557
Rzeczowe aktywa trwałe	185 880	-	-	-	185 880
Wartości niematerialne	79 756	-	-	-	79 756
Należność z tytułu podatku dochodowego	1 625	-	-	-	1 625
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	286 553	-	52 887	(4 732)	334 708
Pozostałe aktywa	338 659	-	-	-	338 659
Aktywa razem	71 141 415	-	(239 022)	20 172	70 922 565
Zobowiązania					
Zobowiązania wobec banków i innych instytucji monetarnych	2 353 131	-	-	-	2 353 131
Zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu	190 111	-	-	-	190 111
Inne zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	-	-	-	-	-
Zobowiązania wobec klientów	57 273 255	-	-	-	57 273 255
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	1 156 473	-	-	-	1 156 473
Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	-	-	-	-	-
Instrumenty pochodne zabezpieczające	176 853	-	-	-	176 853
Rezerwy	67 752	-	23 829	-	91 581
Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego	26 988	-	-	-	26 988
Rezerwa na odroczonego podatek dochodowy	-	-	-	-	-
Pozostałe zobowiązania	1 422 282	-	-	-	1 422 282
Zobowiązania podporządkowane	701 971	-	-	-	701 971
Zobowiązania razem	63 368 816	-	23 829	-	63 392 645
Kapitał własny					
Kapitał zakładowy	1 213 117	-	-	-	1 213 117
Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej	1 147 502	-	-	-	1 147 502
Kapitał z aktualizacji wyceny	(34 795)	(5 500)	-	20 172	(20 123)
Zyski zatrzymane	5 446 775	5 500	(262 851)	-	5 189 424
Kapitał właścicieli jednostki dominującej	7 772 599	-	(262 851)	20 172	7 529 920
Kapitał przypadający na udziały niekontrolujące	-	-	-	-	-
Kapitał własny razem	7 772 599	-	(262 851)	20 172	7 529 920
Zobowiązania i kapitał własny razem	71 141 415	-	(239 022)	20 172	70 922 565

- Kor. 1 - zmiana klasyfikacji aktywów finansowych,
- Kor. 2 - zmiana wartości stanu odpisów i korekt z tytułu ryzyka kredytowego,
- Kor. 3 - wycena akcji i udziałów mniejszościowych.

Wpływ implementacji MSSF 9 na wielkość współczynników kapitałowych

Grupa oszacowała negatywny wpływ implementacji MSSF9 na współczynniki kapitałowe na nie więcej niż 25 p.b.

Grupa rozważa zastosowanie okresu przejściowego zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2395. Grupa poinformowała o tym fakcie odpowiednie Władze Nadzorcze.

Zmiany do MSSF 9: Prawo wcześniejszej spłaty z negatywnym wynagrodzeniem

Zmiana do MSSF 9 obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się z dniem 1 stycznia 2019 r. lub po tej dacie, z możliwością jej wcześniejszego zastosowania. Na skutek zmiany do MSSF 9, jednostki będą mogły wyceniać aktywa finansowe z tak zwanym prawem do wcześniejszej spłaty z negatywnym wynagrodzeniem według zamortyzowanego kosztu lub według wartości godziwej poprzez inne całkowite dochody, jeżeli spełniony jest określony warunek - zamiast dokonywania wyceny według wartości godziwej przez wynik finansowy.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zmiana ta nie została jeszcze zatwierdzona przez Unię Europejską.

MSSF 15 „Przychody z umów z klientami”

MSSF 15 „Przychody z umów z klientami” obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 r. lub po tej dacie.

Zasady przewidziane w MSSF 15 dotyczyć będą wszystkich umów skutkujących przychodami. Fundamentalną zasadą nowego standardu jest ujmowanie przychodów w momencie transferu kontroli nad towarami lub usług na rzecz klienta, w wysokości ceny transakcyjnej. Wszelkie towary lub usługi sprzedawane w pakietach, które da się wyodrębnić w ramach pakietu, należy ujmować oddzielnie, ponadto wszelkie upusty i rabaty dotyczące ceny transakcyjnej należy co do zasady alokować do poszczególnych elementów pakietu. W przypadku, gdy wysokość przychodu jest zmienna, zgodnie z nowym standardem kwoty zmienne są zaliczane do przychodów, o ile istnieje duże prawdopodobieństwo, że w przyszłości nie nastąpi odwrócenie ujęcia przychodu w wyniku przeszacowania wartości. Ponadto, zgodnie z MSSF 15 koszty poniesione w celu pozyskania i zabezpieczenia kontraktu z klientem należy aktywować i rozliczać w czasie przez okres konsumowania korzyści z tego kontraktu.

W ramach przeprowadzonej analizy zidentyfikowano następujące główne rodzaje potencjalnych przychodów i kosztów Grupy, które co do zasady powinny być rozpoznawane zgodnie z MSSF 15:

- przychody zmienne takie jak premie od wyników,
- przychody ze sprzedaży majątku trwałego,
- opłaty początkowe,
- programy lojalnościowe,
- koszty podlegające kapitalizacji.

W wyniku przeprowadzonych analiz, w szczególności w w/w obszarach działalności Grupy, oraz ze względu na fakt, że znacząca większość przychodów spółek Grupy wynika z działalności regulowanej innymi MSSF (w tym rozpoznawanych w sprawozdaniu finansowym według metody efektywnej stopy procentowej), należy uznać, że zastosowanie zmienionego standardu nie będzie miało znaczącego wpływu na sytuację finansową i wyniki Grupy.

Dodatkowo, z uwagi na fakt iż większość analizowanych przychodów i kosztów ma charakter zmienny, nie jest możliwe dokładne oszacowanie wpływu standardu na wyniki finansowe Grupy.

Objaśnienia do MSSF 15 „Przychody z umów z klientami”

Objaśnienia do MSSF 15 „Przychody z umów z klientami” zostały opublikowane 12 kwietnia 2016 r. i mają zastosowanie do sprawozdań finansowych sporządzanych po 1 stycznia 2018 r.

Objaśnienia dostarczają dodatkowych informacji i wyjaśnień dotyczących głównych założeń przyjętych w MSSF 15, m.in. na temat identyfikacji osobnych obowiązków, ustalenia czy jednostka pełni rolę pośrednika (agenta), czy też jest głównym dostawcą dóbr i usług (principal) oraz sposobu ewidencji przychodów z tytułu licencji.

Oprócz dodatkowych objaśnień, wprowadzono także zwolnienia i uproszczenia dla jednostek stosujących nowy standard po raz pierwszy.

MSSF 16 „Leasing”

MSSF 16 „Leasing” obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2019 r. lub po tej dacie.

Nowy standard ustanawia zasady ujęcia, wyceny, prezentacji oraz ujawnień dotyczących leasingu. Wszystkie transakcje leasingu skutkują uzyskaniem przez leasingobiorcę prawa do użytkowania aktywa oraz zobowiązania z tytułu obowiązku zapłaty. Tym samym, MSSF 16 znosi klasyfikację leasingu operacyjnego i leasingu finansowego zgodnie z MSR 17 i wprowadza jeden model dla ujęcia księgowego leasingu przez leasingobiorcę. Leasingobiorca będzie zobowiązany ująć: (a) aktywa i zobowiązania dla wszystkich transakcji leasingu zawartych na okres powyżej 12 miesięcy, za wyjątkiem sytuacji, gdy dane aktywo jest niskiej wartości; oraz (b) amortyzację leasingowanego aktywa odrębnie od odsetek od zobowiązania leasingowego w sprawozdaniu z wyników.

MSSF 16 w znaczącej części powtarza regulacje z MSR 17 dotyczące ujęcia księgowego leasingu przez leasingodawcę. W konsekwencji, leasingodawca kontynuuje klasyfikację w podziale na leasing operacyjny i leasing finansowy oraz odpowiednio różnicuje ujęcie księgowe.

Grupa zastosuje MSSF 16 od 1 stycznia 2019 r., a jego wymogi będą skutkować głównie zmianą klasyfikacji i prezentacji umów najmu powierzchni biurowej, w których jednostki Grupy występują w roli leasingobiorcy.

MSSF 17 „Umowy ubezpieczeniowe”

MSSF 17 „Umowy ubezpieczeniowe” został wydany przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości 18 maja 2017 r. i obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2021 r. lub po tej dacie.

Nowy MSSF 17 Umowy ubezpieczeniowe zastąpi obecnie obowiązujący MSSF 4, który zezwala na różnorodną praktykę w zakresie rozliczania umów ubezpieczeniowych. MSSF 17 zasadniczo zmieni rachunkowość wszystkich podmiotów, które zajmują się umowami ubezpieczeniowymi i umowami inwestycyjnymi.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, MSSF17 nie został jeszcze zatwierdzony przez Unię Europejską.

Zmiany do MSSF 2: Klasyfikacja i wycena transakcji opartych na akcjach

Zmiana do MSSF 2 obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się z dniem 1 stycznia 2018 r. lub po tej dacie. Zmiana wprowadza m.in. wytyczne w zakresie wyceny w wartości godziwej zobowiązania z tytułu transakcji opartych na akcjach rozliczanych w środkach pieniężnych, wytyczne dotyczące zmiany klasyfikacji z transakcji opartych na akcjach rozliczanych w środkach pieniężnych na transakcje oparte na akcjach rozliczane w instrumentach kapitałowych, a także wytyczne na temat ujęcia zobowiązania podatkowego pracownika z tytułu transakcji opartych na akcjach.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zmiana ta nie została jeszcze zatwierdzona przez Unię Europejską.

Zmiany do MSSF 4: Zastosowanie MSSF 9 „Instrumenty finansowe” wraz z MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe”

Zmiany do MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe” adresują kwestię zastosowania nowego standardu MSSF 9 „Instrumenty finansowe”. Opublikowane zmiany do MSSF 4 uzupełniają opcje istniejące już w standardach i mają na celu zapobieganie tymczasowym wahaniom wyników jednostek sektora ubezpieczeniowego w związku z wdrożeniem MSSF 9.

Zakres podmiotowy powyższych zmian nie obejmuje jednostek wchodzących w skład Grupy i w konsekwencji nie będą one miały wpływu na jej sprawozdanie finansowe.

Roczne zmiany do MSSF 2014 - 2016

Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości opublikowała w grudniu 2016 r. „Roczne zmiany MSSF 2014-2016”, które zmieniają 3 standardy: MSSF 12 „Ujawnienia udziałów w innych jednostkach”, MSSF 1 „Zastosowanie MSSF po raz pierwszy” oraz MSR 28 „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych”.

Poprawki zawierają wyjaśnienia oraz zmiany dotyczące zakresu standardów, ujmowania oraz wyceny, a także zawierają zmiany terminologiczne i edycyjne.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zmiana ta nie została jeszcze zatwierdzona przez Unię Europejską.

Zmiany do MSR 40: Reklasyfikacja nieruchomości inwestycyjnych

Niniejsze zmiany nie dotyczą działalności prowadzonej przez Grupę.

Zmiany do MSR 28 „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach”

Zmiana obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się z dniem 1 stycznia 2019 r. lub po tej dacie. Zmiany do MSR 28 „Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach” wyjaśniają, że w odniesieniu do długoterminowych udziałów w jednostce stowarzyszonej lub wspólnym przedsięwzięciu, do których nie stosuje się metody praw własności, spółki stosują MSSF 9. Dodatkowo, Rada opublikowała również przykład ilustrujący zastosowanie wymogów MSSF 9 i MSR 28 do długoterminowych udziałów w jednostce stowarzyszonej lub wspólnym przedsięwzięciu.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zmiana ta nie została jeszcze zatwierdzona przez Unię Europejską.

KIMSF 22: Transakcje w walutach obcych oraz płatności zaliczkowe

KIMSF 22 wyjaśnia zasady rachunkowości dotyczące transakcji, w ramach których jednostka otrzymuje lub przekazuje zaliczki w walucie obcej. Wytyczne obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się z dniem 1 stycznia 2018 r. lub po tej dacie.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zmiana ta nie została jeszcze zatwierdzona przez Unię Europejską.

KIMSF 23: Niepewność związana z ujęciem podatku dochodowego

KIMSF 23 wyjaśnia wymogi w zakresie rozpoznania i wyceny zawarte w MSR 12 w sytuacji niepewności związanej z ujęciem podatku dochodowego. Wytyczne obowiązują dla okresów rocznych rozpoczynających się z dniem 1 stycznia 2019 r. lub po tej dacie.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zmiana ta nie została jeszcze zatwierdzona przez Unię Europejską.

Roczne zmiany do MSSF 2015 - 2017

Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości opublikowała w grudniu 2017 r. „Roczne zmiany MSSF 2015-2017”, które wprowadzają zmiany do 4 standardów: MSSF 3 „Połączenia przedsięwzięć”, MSSF 11 „Wspólne ustalenia umowne”, MSR 12 „Podatek dochodowy” oraz MSR 23 „Koszty finansowania zewnętrznego”.

Poprawki zawierają wyjaśnienia oraz doprecyzowują wytyczne standardów w zakresie ujmowania oraz wyceny.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego, zmiany te nie zostały jeszcze zatwierdzone przez Unię Europejską.

3) PRZYJĘTE ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Podstawy sporządzenia sprawozdania finansowego

Skonsolidowane sprawozdanie Grupy Kapitałowej Banku Millennium S.A. sporządzone za rok obrotowy od 1 stycznia 2017 roku do 31 grudnia 2017 roku obejmuje dane finansowe Banku oraz dane finansowe jednostek zależnych, stanowiących „Grupę” oraz dane jednostek stowarzyszonych wycenione metodą praw własności.

Niniejsze sprawozdanie finansowe zostało sporządzone w oparciu o założenie kontynuowania przez Grupę działalności gospodarczej w niezmnieszonej istotnie zakresie, w okresie nie krótszym niż rok od dnia bilansowego. Sprawozdanie zostało przygotowane w złotych polskich, a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, zostały podane w tysiącach złotych (tys. zł).

W sprawozdaniu zastosowano koncepcję wartości godziwej dla aktywów finansowych i zobowiązań finansowych wycenianych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, w tym instrumentów pochodnych oraz aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, za wyjątkiem tych, dla których nie można wiarygodnie ustalić wartości godziwej. Pozostałe składniki aktywów finansowych i zobowiązań finansowych (w tym kredyty i pożyczki) wykazywane są w wartości zamortyzowanego kosztu ustalonego przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości lub cenie nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości.

Sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF, w brzmieniu przyjętym przez UE, wymaga od kierownictwa dokonania subiektywnych ocen, estymacji i przyjęcia założeń, które wpływają na stosowane zasady rachunkowości oraz na prezentowane kwoty aktywów i pasywów oraz przychodów i kosztów. Za wybór, stosowanie, rozwój i sprawdzenie trafności przyjętych estymacji odpowiada jednostka merytoryczna Grupy, przyjęte założenia są następnie zatwierdzane przez kierownictwo Grupy. Szacunki i założenia dokonywane są w oparciu o dostępne dane historyczne oraz szereg innych czynników, które są uważane za właściwe w danych warunkach. Wyniki tworzą podstawę do dokonywania szacunków odnośnie wartości bilansowych aktywów i pasywów, których nie da się określić w jednoznaczny sposób na podstawie innych źródeł. Wyniki rzeczywiste mogą się różnić od wartości szacunkowych.

Zgodność rzeczywistych wyników i dokonanych szacunków i założeń jest weryfikowana na bieżąco. Korekty w szacunkach są rozpoznawane w okresie, w którym dokonano zmiany szacunku pod warunkiem, że korekta dotyczy tylko tego okresu lub w okresie, w którym dokonano zmiany i w okresach przyszłych, jeśli korekta wpływa zarówno na bieżący jak i przyszłe okresy.

Poniżej prezentowane zasady rachunkowości zostały zastosowane do wszystkich okresów sprawozdawczych zaprezentowanych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Wszystkie jednostki objęte konsolidacją sporządzają sprawozdania finansowe zgodnie z jednolitymi obowiązującymi w całej Grupie MSSF w brzmieniu przyjętym przez UE, na ten sam dzień bilansowy.

Podstawy konsolidacji

Metoda przejęcia

Metoda przejęcia jest stosowana przez Grupę przy rozliczaniu połączeń jednostek gospodarczych, w których Grupa występuje jako jednostka przejmująca. Koszt połączenia ustala się jako wartość godziwą przekazanych aktywów, wyemitowanych instrumentów kapitałowych oraz zobowiązań zaciągniętych lub przejętych na dzień wymiany wyliczając koszty usług związanych z połączeniem jednostek takich jak doradztwo, porady prawne, wyceny i podobne usługi.

Możliwe do zidentyfikowania aktywa nabyte oraz zobowiązania i zobowiązania warunkowe przejęte w ramach połączenia jednostek gospodarczych wycenia się początkowo według ich wartości godziwej na dzień przejęcia, niezależnie od wielkości ewentualnych udziałów niekontrolujących. Nadwyżkę kosztu przejęcia nad wartością godziwą udziału Grupy w możliwych do zidentyfikowania przejętych aktywach netto ujmuje się jako wartość firmy. Jeżeli koszt połączenia jest niższy od udziału Grupy w wartości godziwej netto możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań, zobowiązań warunkowych przejętej jednostki zależnej, Grupa dokonuje ponownej oceny identyfikacji i wyceny możliwych do zidentyfikowania aktywów, zobowiązań i zobowiązań warunkowych jednostki przejmowanej oraz wyceny kosztu połączenia. Ewentualna nadwyżka pozostała po dokonaniu ponownej oceny jest ujmowana od razu w Rachunku zysków i strat.

Jednostki zależne

Jednostki zależne są to wszelkie podmioty kontrolowane przez Grupę, ponieważ Grupa (i) posiada znaczące prawa dające możliwość bieżącego kierowania działaniami jednostki istotnie wpływającymi na jej wyniki finansowe, (ii) z tytułu swego zaangażowania w jednostkę podlega ekspozycji na zmienne wyniki finansowe lub posiada prawa do tych wyników oraz (iii) posiada możliwość wykorzystania władzy do wywierania wpływu na wysokość przypisanych mu wyników finansowych związanych z zaangażowaniem w tę jednostkę. Przy dokonywaniu oceny czy Grupa posiada władzę nad daną jednostką uwzględnia się istnienie znaczących praw głosu, w tym potencjalnych praw głosu, które w danej chwili można zrealizować lub zamienić. Aby prawo było prawem znaczącym, jego posiadacz musi mieć praktyczną zdolność wykonywania tego prawa.

Jednostki zależne podlegają konsolidacji od dnia przejęcia nad nimi kontroli przez Grupę. Przystaje się je konsolidować z dniem ustania kontroli.

Transakcje, rozrachunki i nie zrealizowane zyski na transakcjach pomiędzy spółkami Grupy są eliminowane. Nie zrealizowane straty również podlegają eliminacji, chyba że transakcja dostarcza dowodów na utratę wartości przekazanego składnika aktywów.

Jednostki stowarzyszone

Jednostki stowarzyszone to wszelkie jednostki, na które Grupa wywiera znaczący wpływ, lecz których nie kontroluje, co zwykle towarzyszy posiadaniu od 20% do 50% ogólnej liczby głosów w organach stanowiących. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych rozlicza się metodą praw własności i ujmuje początkowo według kosztu. Inwestycja Grupy w jednostkach stowarzyszonych obejmuje wartość firmy (pomniejszoną o ewentualne skumulowane odpisy z tytułu utraty wartości), określoną na dzień nabycia.

Udział Grupy w wyniku finansowym jednostek stowarzyszonych od dnia nabycia ujmuje się w Rachunku zysków i strat, zaś jej udział w zmianach stanu innych kapitałów od dnia nabycia - w innych kapitałach. Wartość bilansową inwestycji koryguje się o łączne zmiany stanu poszczególnych elementów kapitału od dnia ich nabycia. Gdy udział Grupy w stratach jednostki stowarzyszonej staje się równy lub większy od udziału Grupy w tej jednostce stowarzyszonej, obejmującego ewentualne inne niż zabezpieczone należności, Grupa zaprzestaje ujmować dalsze straty, chyba że wzięta na siebie obowiązki lub dokonała płatności w imieniu danej jednostki stowarzyszonej.

Nie zrealizowane zyski na transakcjach pomiędzy Grupą a jej jednostkami stowarzyszonymi eliminuje się proporcjonalnie do udziału Grupy w jednostkach stowarzyszonych. Nie zrealizowane straty również są eliminowane, chyba że transakcja dostarcza dowodów na wystąpienie utraty wartości przekazywanego składnika aktywów.

Waluta funkcjonalna oraz waluta prezentacji

Waluta funkcjonalna i waluta prezentacji

Pozycje zawarte w sprawozdaniu finansowym Grupy wycenia się w walucie podstawowego środowiska gospodarczego, w którym dana jednostka prowadzi działalność („waluta funkcjonalna”). Skonsolidowane sprawozdanie finansowe prezentowane jest w złotych, które są walutą funkcjonalną i walutą prezentacji Banku - jednostki dominującej Grupy.

Transakcje i salda

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań pieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w Rachunku zysków i strat.

Różnice kursowe z tytułu pozycji pieniężnych, zarówno tych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat, jak i klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży lub utrzymywane do terminu zapadalności, są wykazywane w Rachunku zysków i strat.

Różnice kursowe z tytułu pozycji niepieniężnych wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy są wykazywane w Rachunku zysków i strat, natomiast różnice kursowe z tytułu pozycji niepieniężnych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży są wykazywane w Innych składnikach całkowitych dochodów.

Zastosowanie szacunków w związku ze stosowanymi zasadami rachunkowości

Sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF wymaga dokonania przez Grupę pewnych szacunków oraz przyjęcia pewnych założeń, które mają wpływ na kwoty prezentowane w sprawozdaniu finansowym. Szacunki i założenia, które podlegają ciągłej ocenie przez kierownictwo Grupy, oparte są o doświadczenia historyczne i inne czynniki, w tym oczekiwania co do przyszłych zdarzeń, które w danej sytuacji wydają się uzasadnione. Mimo, że szacunki te opierają się na najlepszej wiedzy dotyczącej warunków bieżących i działań, które Grupa podejmuje, rzeczywiste rezultaty mogą się od tych szacunków różnić. Poniżej przedstawiono najistotniejsze obszary dla których Grupa dokonuje oszacowań:

- Utrata wartości kredytów i pożyczek

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości danego składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych. Grupa ocenia czy istnieją dane/przesłanki wskazujące na możliwe do wiarygodnego zmierzenia zmniejszenia szacowanych przyszłych przepływów pieniężnych dotyczących portfela kredytowego, zanim zmniejszenie to będzie można przyporządkować do konkretnego kredytu w celu oszacowania utraty wartości.

Szacunki mogą uwzględniać możliwe do zaobserwowania dane wskazujące na wystąpienie niekorzystnej zmiany sytuacji płatniczej kredytobiorców należących do określonej grupy lub sytuacji gospodarczej w danym kraju lub jego części, co ma związek z problemami występującymi w tej grupie aktywów. Historyczne parametry strat są korygowane na podstawie danych pochodzących z bieżących obserwacji w celu uwzględnienia wpływu aktualnych czynników rynkowych, które nie miały miejsca w okresie, którego dotyczą obserwacje historyczne, oraz wyłączenia skutków okoliczności, które miały miejsce w okresie historycznym, a które nie zachodzą obecnie. Metodologia i założenia, na podstawie których określa się szacunkowe kwoty przepływów pieniężnych i okresy, w których one następują, są poddawane regularnym przeglądom w celu zmniejszenia różnic pomiędzy szacunkową a rzeczywistą wielkością strat.

Wpływ zwiększenia/zmniejszenia przepływów pieniężnych dla kredytów z rozpoznaną utratą wartości lub zmiany dowolnego z parametrów PI lub LGI dla portfela IBNR na koniec 2017 r. dla Grupy przedstawia poniższe zestawienie (w mln PLN):

Rodzaj analizy	Zmiana wartości odpisów w przypadku:	
	Scenariusza 1 (poprawa o 10%)	Scenariusza 2 (pogorszenie o 10%)
1. Analiza indywidualna (Impaired)	-24,42	29,68
a) Zmiana przepływów pieniężnych z działalności gospodarczej dłużników	-7,13	9,44
b) Zmiana przepływów pieniężnych z zabezpieczenia	-17,29	20,24
2. Analiza kolektywna	-104,55	98,33
a) Zmiana parametru LGI (Impaired)	-86,92	80,70
b) Zmiana parametru LGI lub PI (IBNR)	-17,63	17,63
Łącznie Grupa	-128,97	128,01

- Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwą instrumentów finansowych nienotowanych na aktywnych rynkach ustala się stosując techniki wyceny zgodnie ze stosowaną przez Grupę polityką rachunkowości. Dla instrumentów pochodnych o charakterze nieopcynym oraz dłużnych papierów wartościowych stosowane są modele bazujące na zdyskontowanych przepływach pieniężnych. Dla instrumentów pochodnych o charakterze opcyjnym stosuje się modele wyceny opcji. Wszystkie modele są zatwierdzane przed użyciem, a także kalibrowane w celu zapewnienia, że otrzymane wyniki odzwierciedlają rzeczywisty poziom wartości godziwej wycenianych instrumentów. W miarę możliwości w modelach wykorzystywane są wyłącznie dane możliwe do zaobserwowania, pochodzące z aktywnego rynku.

W przypadku braku pochodzących z aktywnego rynku parametrów wyceny, wartość godziwa jest określana w oparciu o zastosowanie technik wyceny wykorzystujących szacunkowe parametry wsadowe.

Grupa wycenia instrumenty finansowe stosując poniższe metody wyceny w następującej hierarchicznie kolejności:

- Ceny kwotowane na aktywnym rynku identycznych instrumentów dla następujących instrumentów finansowych:
Dłużne papiery skarbowe stałokuponowe i zerokuponowe oraz zmiennoprocentowe;
- Techniki wyceny w oparciu o parametry pochodzące z rynku dla następujących instrumentów finansowych:
Dłużne papiery skarbowe zmiennoprocentowe,
Instrumenty pochodne:
  - FRA, IRS, CIRS,
  - FX Swap, FX Forward,
  - Instrumenty pochodne wbudowane,
Bony emitowane przez Bank Centralny;
- Techniki wyceny z wykorzystaniem istotnych parametrów niepochodzących z rynku:
Dłużne papiery wartościowe pozostałych emitentów (np. gminy),
Akcje VISA Incorporation,
Instrumenty pochodne:
  - Opcje walutowe nabyte przez Grupę,
  - Opcje na indeksy nabyte/wystawione przez Grupę.

W celu oszacowania wartości godziwej akcji uprzywilejowanych VISA, uwzględniono wartość pieniądza w czasie oraz okres konwersji akcji uprzywilejowanych na akcje zwykłe VISA.

Do wyceny instrumentów pochodnych Grupa stosuje komponent ryzyka kredytowego uwzględniający zarówno ryzyko kontrahenta (korekta wartości kredytowej, z ang. credit value adjustment - CVA) jak i ryzyko własne Grupy (korekta wartości debetowej, z ang. debit value adjustment - DVA). Grupa ocenia, że wpływ nieobserwowalnych danych wejściowych związanych ze stosowaniem tego komponentu na proces ustalania wartości godziwej jest nieistotny.

- Utrata wartości innych aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy nastąpiła utrata wartości składników aktywów trwałych. W przypadku zidentyfikowania takiej przesłanki, Grupa dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej. Oszacowanie wartości użytkowej składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne) wiąże się, między innymi, z przyjęciem założeń w zakresie szacunków co do kwot, terminów przyszłych przepływów pieniężnych, które Grupa może uzyskać z tytułu danego składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne). Szacując wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży Grupa opiera się na dostępnych danych rynkowych na ten temat lub wycenach sporządzonych przez niezależnych rzeczoznawców.

- Inne wartości szacunkowe

Rezerwa na odprawy emerytalne wyliczana jest metodą aktuariálną przez niezależnego aktuarusza jako wartość obecna przyszłych zobowiązań Grupy wobec pracowników według stanu zatrudnienia i płac na dzień aktualizacji. Rezerwa na odprawy emerytalne podlega aktualizacji na bazie rocznej. Wyliczenie rezerw jest oparte na szeregu założeń, zarówno co do warunków makroekonomicznych jak i założeń dotyczących rotacji pracowników, ryzyka śmierci i innych.

W odniesieniu do świadczeń pracowniczych, takich jak premie dla wyższej kadry kierowniczej, premie dla pracowników, Zarząd Grupy dokonuje szacunków wysokości świadczeń na dzień bilansowy. Ostateczna kwota przedmiotowych świadczeń pracowniczych jest ustalana decyzją Komitetu Personalnego Zarządu Banku lub Komitetu Personalnego Rady Nadzorczej Banku.

Aktywa i zobowiązania finansowe

Klasyfikacja

Grupa dokonuje podziału instrumentów finansowych objętych zakresem MSR 39 zgodnie z następującymi kategoriami: instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat, inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności, pożyczki i należności, aktywa finansowe dostępne do sprzedaży, pozostałe zobowiązania finansowe. O klasyfikacji instrumentów finansowych decydują osoby odpowiedzialne merytorycznie w momencie ich początkowego ujęcia.

- Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat

Do tej kategorii są zaliczane składniki aktywów lub zobowiązań finansowych, które są kwalifikowane jako przeznaczone do obrotu (to znaczy: które zostały nabyte lub zaciągnięte w celu odsprzedaży w krótkim terminie, są częścią portfela określonych instrumentów finansowych, którymi Grupa zarządza łącznie w celu generowania krótkoterminowych zysków lub stanowią instrumenty pochodne oraz tymi, które zostały wyznaczone i spełniają definicję efektywnego instrumentu zabezpieczającego), lub przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat.

Wyznaczenie takie może mieć miejsce tylko wówczas gdy: (i) wyznaczony składnik aktywów lub zobowiązań finansowych jest instrumentem łącznym zawierającym jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych kwalifikujących się do odrębnego ich ujmowania, przy czym wbudowany instrument pochodny nie może zmieniać znacząco przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej lub wydzielenie instrumentu pochodnego jest zabronione; (ii) zastosowanie takiej kwalifikacji aktywa lub zobowiązania eliminuje lub znacząco zmniejsza niespójność w zakresie wyceny lub ujmowania (tzw. niedopasowanie księgowane na skutek innego sposobu wyceny aktywów lub zobowiązań lub odmiennego ujmowania związanych z nimi zysków lub strat); (iii) grupa aktywów lub zobowiązań finansowych lub obu tych kategorii jest odpowiednio zarządzana, a jej wyniki oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowanymi zasadami zarządzania ryzykiem lub strategią inwestycyjną Grupy.

- Inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności

Są to aktywa finansowe, za wyjątkiem instrumentów pochodnych, o ustalonych przepływach pieniężnych i terminie wymagalności, które Grupa ma zamiar i możliwość utrzymywać do terminu zapadalności, inne niż 1) wyznaczone przy początkowym ujęciu przez Grupę jako wyceniane w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat, 2) wyznaczone jako dostępne do sprzedaży, 3) spełniające definicję pożyczek i należności.

Inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności nie mogą być przeklasyfikowane do innych kategorii instrumentów finansowych lub sprzedawane. Grupa nie może klasyfikować żadnych aktywów finansowych jako utrzymywane do terminu zapadalności przez okres 2 lat (a istniejące musi przenieść do grupy dostępne do sprzedaży) w przypadku, gdy zaistniała sprzedaż lub reklasyfikacja składnika portfela aktywów finansowych utrzymywanych do terminu zapadalności, jeżeli zdarzenie to dotyczyło więcej niż nieznaczającej części portfela.

Nie dotyczy to sytuacji jeżeli zdarzenie sprzedaży lub reklasyfikacji, o którym mowa powyżej, nastąpiło na tyle blisko terminu wymagalności (wykupu), że zmiany rynkowych stóp procentowych nie miałyby istotnego wpływu na wartość godziwą składnika aktywów finansowych, zdarzenie nastąpiło po odzyskaniu przez jednostkę zasadniczej części kwoty nominalu, lub zdarzenie nastąpiło w efekcie niemożliwego do przewidzenia przez Grupę jednostkowego, niepowtarzalnego, nie poddającego się kontroli Grupy zdarzenia.

- Pożyczki i należności

Do kategorii tej zalicza się aktywa finansowe nie będące instrumentami pochodnymi o ustalonych lub możliwych do określenia płatnościach, które nie są kwotowane na aktywnym rynku, inne niż 1) aktywa finansowe, które zostały zaklasyfikowane jako wyceniane w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat, 2) aktywa finansowe wyznaczone przez jednostkę jako dostępne do sprzedaży, 3) aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytowej. Należności powstałe w związku z faktoringiem bez regresu zostały wykazane jako Skupione wierzytelności.

- Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Kategorię tą stanowią aktywa finansowe nie będące instrumentami pochodnymi, które zostały wyznaczone jako dostępne do sprzedaży lub nie zostały zaklasyfikowane jako: pożyczki i należności, inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności, aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat.

- Pozostałe zobowiązania finansowe

Jako pozostałe zobowiązania finansowe Grupa klasyfikuje wszystkie zobowiązania finansowe nie zaliczone do kategorii instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat, w tym w szczególności depozyty przyjęte oraz pożyczki otrzymane.

Ujmowanie instrumentów finansowych w bilansie

Grupa ujmuje składnik aktywów lub zobowiązanie finansowe w bilansie, gdy staje się stroną umowy tego instrumentu. Standaryzowane transakcje kupna i sprzedaży aktywów finansowych ujmowane są w dniu zawarcia transakcji.

Wszystkie instrumenty finansowe w momencie początkowego ujęcia są wyceniane do wartości godziwej skorygowanej, w przypadku instrumentów finansowych innych niż klasyfikowane jako wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat, o koszty transakcji, które mogą być przypisane bezpośrednio do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego.

Zaprzestanie ujmowania instrumentów finansowych w bilansie

Składnik aktywów finansowych jest wyłączany z bilansu Grupy w momencie, kiedy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych z nim związanych lub, kiedy Grupa przenosi składnik aktywów finansowych na podmiot trzeci. Przeniesienie to ma miejsce wtedy, gdy Grupa:

- przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych lub
- zatrzymuje umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów, ale przyjmuje umowny obowiązek przekazania tych przepływów jednostce spoza Grupy.

Przenosząc składnik aktywów finansowych Grupa ocenia, w jakim stopniu zachowuje ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych. W tym przypadku:

- jeżeli Grupa przenosi zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to wyłącza składnik aktywów finansowych z bilansu;
- jeżeli Grupa zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych to w dalszym ciągu ujmuje składnik aktywów finansowych w bilansie;
- jeżeli Grupa nie przenosi ani nie zachowuje zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to Grupa ustala, czy zachowała kontrolę nad tym składnikiem aktywów finansowych. W przypadku zachowania kontroli składnik aktywów finansowych jest ujmowany w bilansie Grupy do wysokości wynikającej z trwałego zaangażowania, odpowiednio w przypadku braku kontroli jest z bilansu wyłączany.

Grupa wyłącza ze swojego bilansu zobowiązanie finansowe (lub jego część), gdy obowiązek określony w umowie został wypelniony, umorzony lub wygasł.

Wycena instrumentów finansowych po ujęciu początkowym w bilansie

Po początkowym ujęciu instrumenty finansowe wyceniane są następująco:

- Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat
Instrumenty te są wyceniane do wartości godziwej a zmiany wartości odnoszone są bezpośrednio na Rachunek zysków i strat Grupy.
- Inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności oraz pożyczki i należności
Ta kategoria instrumentów finansowych wyceniana jest zgodnie z metodologią zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej. Utrata wartości odnoszona jest na wynik finansowy.
- Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży Grupa wycenia do wartości godziwej. Zyski i straty wynikające ze zmiany wartości godziwej aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży są ujmowane w Innych składnikach całkowitych dochodów do momentu wyłączenia składnika aktywów z bilansu (kiedy to skumulowany zysk/strata są ujmowane w Rachunku zysków i strat).
Odsetki naliczane według efektywnej stopy procentowej od aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, są ujmowane w przychodach odsetkowych.
Jeżeli występują obiektywne przesłanki, iż nastąpiła utrata wartości tego składnika aktywów, to Grupa rozpoznaje odpis aktualizujący w sposób opisany w punkcie **Utrata wartości aktywów finansowych**.
- Pozostałe zobowiązania finansowe
Instrumenty finansowe stanowiące pozostałe zobowiązania finansowe są wyceniane według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

Wycena do wartości godziwej opiera się w pierwszej kolejności na bieżących cenach kupna danego instrumentu na aktywnym rynku. W przypadku, gdy wyceniany instrument nie jest notowany na aktywnym rynku Grupa ustala wartość godziwą przy zastosowaniu technik wyceny. Obejmują one wykorzystanie niedawno przeprowadzonych na normalnych zasadach rynkowych transakcji, odwołanie się do innych instrumentów, analizę zdyskontowanych przepływów pieniężnych oraz modele wyceny opcji, oraz inne metody wyceny powszechnie stosowane przez uczestników rynku.

Rachunkowość zabezpieczeń i instrumenty pochodne

Wycena do wartości godziwej

Pochodne instrumenty finansowe wykazywane są w wartości godziwej począwszy od dnia zawarcia transakcji. Wartość godziwą ustala się w oparciu o notowania instrumentów na aktywnych rynkach, w tym w oparciu o ceny niedawno zawartych transakcji. Rynek jest uważany za aktywny, gdy kwotowane ceny instrumentów są regularnie dostępne i wynikają z rzeczywistych transakcji zawieranych na tym rynku oraz reprezentują poziom, po którym Grupa mogłaby zawrzeć takie transakcje. W przypadku, gdy rynek instrumentów nie jest aktywny, Grupa określa wartość godziwą z wykorzystaniem technik wyceny, w tym modeli bazujących na zdyskontowanych przepływach pieniężnych oraz modeli wyceny opcji. Stosowane przez Grupę techniki wyceny oparte są o maksymalne wykorzystanie danych wsadowych pochodzących z aktywnego rynku, takich jak stopy procentowe, kursy walutowe oraz zmienności implikowane. W przypadku braku danych wsadowych pochodzących z aktywnego rynku, Grupa wykorzystuje w technikach wyceny własne szacunki parametrów wyceny w oparciu o swoją najlepszą wiedzę i doświadczenie.

Dodatковым elementem wyceny instrumentów pochodnych jest komponent ryzyka kredytowego uwzględniający zarówno ryzyko kontrahenta (korekta wartości kredytowej, z ang. credit value adjustment - CVA) jak i ryzyko własne Grupy (korekta wartości debetowej, z ang. debit value adjustment - DVA).

Ujmowanie wbudowanych instrumentów pochodnych

Grupa wydziela i ujmuje w bilansie wbudowane instrumenty pochodne będące składnikiem instrumentów hybrydowych. Instrument hybrydowy zawiera umowę zasadniczą (nie będącą instrumentem pochodnym) oraz wbudowany instrument pochodny, który w oparciu o określoną stopę procentową, cenę instrumentu finansowego, cenę towaru, kurs waluty, indeks cen lub stóp lub inną zmienną, modyfikuje część lub całość przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej.

Spełniające określone niżej warunki, wbudowane instrumenty pochodne traktuje się jako odrębne instrumenty pochodne. Instrumenty te są wyceniane według wartości godziwej a ich zmiany wartości godziwej wykazuje się w Rachunku zysków i strat. Wbudowane instrumenty pochodne ujmuje się i wycenia odrębnie od umowy zasadniczej w przypadku łącznego zaistnienia następujących warunków:

- cechy ekonomiczne wbudowanego instrumentu pochodnego oraz ryzyko z nim związane nie są ściśle powiązane z cechami ekonomicznymi umowy zasadniczej i ryzykami z niej wynikającymi;
- samodzielny instrument o takich samych warunkach umownych jak wbudowany instrument pochodny spełniałby definicję instrumentu pochodnego; oraz
- hybrydowy (łączny) instrument finansowy nie jest zaliczany do instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat.

Sposób ujmowania zmian wartości godziwej instrumentu pochodnego zależy od tego, czy dany instrument pochodny jest wyznaczony jako instrument zabezpieczający, od rodzaju zabezpieczenia oraz od rodzaju zabezpieczanej pozycji.

Instrumenty pochodne wyznaczone jako instrumenty zabezpieczające - rachunkowość zabezpieczeń

Instrumenty pochodne wykorzystywane są m.in. w celu zabezpieczenia przed ryzykami stopy procentowej oraz kursu walutowego wynikającymi z działalności operacyjnej, finansowej i inwestycyjnej. Niektóre instrumenty pochodne wyznacza się jako zabezpieczenie:

- przepływów pieniężnych, które przypisać można ujętemu składnikowi aktywów lub zobowiązań, lub wysoce prawdopodobnej planowanej transakcji (zabezpieczenie przepływów pieniężnych), lub
- wartości godziwej ujętego składnika aktywów lub zobowiązań albo wiążącej umowy (zabezpieczenie wartości godziwej).

Kryteria stosowania rachunkowości zabezpieczeń

Rachunkowość zabezpieczeń stosuje się pod warunkiem spełnienia kryteriów określonych w MSR 39.

- W momencie ustanowienia zabezpieczenia, formalnie wyznacza się i dokumentuje powiązanie zabezpieczające, jak również cel zarządzania ryzykiem i strategię zawierania transakcji zabezpieczających. Dokumentacja obejmuje identyfikację pozycji zabezpieczanej lub transakcji, pozycji zabezpieczającej i charakter zabezpieczanego ryzyka. Dokumentuje się również, w momencie ustanowienia zabezpieczenia i przez cały czas jego trwania, ocenę efektywności instrumentu zabezpieczającego w kompensowaniu zmian wartości godziwej lub przepływów pieniężnych wynikających z pozycji zabezpieczanej;
- Grupa przewiduje, że zabezpieczenie będzie odznaczało się wysoką skutecznością w równoważeniu przepływów środków pieniężnych i zmian wartości godziwej, zgodnie z udokumentowaną strategią zarządzania ryzykiem, dotyczącą tego konkretnego powiązania zabezpieczającego (prospektywny test efektywności);
- Zabezpieczenie przepływów środków pieniężnych dotyczy wysoce prawdopodobnej, prognozowanej transakcji, która jest narażona na ryzyko zmian przepływów środków pieniężnych wpływających na poziom wyniku finansowego (test wysokiego prawdopodobieństwa);
- Skuteczność zabezpieczenia można wiarygodnie ocenić, czyli można wiarygodnie wycenić wartość godziwą zabezpieczanej pozycji lub przepływy środków pieniężnych z niej pochodzące oraz wartość godziwą instrumentu zabezpieczającego;
- Zabezpieczenie jest na bieżąco weryfikowane i stwierdza się jego wysoką skuteczność w całym okresie jego wykorzystania (retrospektywny test efektywności).

Zabezpieczenie przepływów pieniężnych

Zabezpieczenie przepływów pieniężnych to zabezpieczenie przed ryzykiem zmienności przepływów pieniężnych, które (i) można przypisać konkretnemu rodzajowi ryzyka związanemu z ujętym składnikiem aktywów lub zobowiązaniem (takimi, jak całość lub część przyszłych płatności odsetkowych od zadłużenia o zmiennym oprocentowaniu) lub z wysoce prawdopodobną planowaną transakcją i które (ii) może wpływać na Rachunek zysków i strat.

Zabezpieczenie przepływów pieniężnych ujmowane jest w następujący sposób: część zysków lub strat związanych z instrumentem zabezpieczającym, który stanowi efektywne zabezpieczenie, ujmuje się w kapitale własnym poprzez pozostały dochód całkowity, zaś nieefektywną część zysków lub strat związanych z instrumentem zabezpieczającym ujmuje się w Wyniku z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków.

Zyski i straty ujęte w pozostałych dochodach całkowitych (efektywne zabezpieczenie), w momencie ujęcia składnika aktywów lub zobowiązań finansowych będącego skutkiem zabezpieczanej planowanej transakcji, przenoszone są do Rachunku zysków i strat w tym okresie lub w okresach, w których zabezpieczany składnik aktywów lub zobowiązań ma wpływ na Rachunek zysków i strat.

W przypadku zabezpieczenia aktywów lub zobowiązań niefinansowych odniesione do pozostałych dochodów całkowitych, jako efektywne zabezpieczenie zyski i straty, odnoszone są do wyniku sukcesywnie, w okresach w których aktywo lub zobowiązanie niefinansowe ma wpływ na Rachunek zysków i strat bezpośrednio z kapitału lub przenoszone są z kapitału do początkowego kosztu nabycia w bilansie i odnoszone do wyniku sukcesywnie w okresach, w których aktywo lub zobowiązanie niefinansowe ma wpływ na Rachunek zysków i strat.

Zabezpieczenie wartości godziwej

Zabezpieczenie wartości godziwej to zabezpieczenie przed ryzykiem zmiany wartości godziwej ujętego składnika aktywów lub zobowiązania lub uprawdopodobnionego przyszłego zobowiązania, albo wyodrębnionej części takiego składnika aktywów, zobowiązania lub uprawdopodobnionego przyszłego zobowiązania, które przypisać można konkretnemu rodzajowi ryzyka i które może wpływać na Rachunek zysków i strat.

Zmiany wartości godziwej instrumentów pochodnych wyznaczonych i kwalifikujących się jako zabezpieczenia wartości godziwej, ujmuje się w Rachunku zysków i strat wraz z odpowiadającymi im zmianami wartości godziwej zabezpieczanego składnika aktywów lub zobowiązania odnoszącego się do ryzyka, przed którym Grupa się zabezpiecza. To znaczy: zyski lub straty wynikające z przeszacowania wartości godziwej instrumentu zabezpieczającego (dla pochodnego instrumentu zabezpieczającego) wykazuje się w Rachunku zysków i strat, zaś zyski lub straty związane z pozycją zabezpieczaną, wynikające z zabezpieczanego ryzyka, korygują wartość bilansową zabezpieczanej pozycji i są ujmowane w Rachunku zysków i strat. Zasada ta ma zastosowanie do zabezpieczanej pozycji, którą w innych okolicznościach wycenia się według zamortyzowanego kosztu. W przypadku pozycji zabezpieczanej, będącej składnikiem aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, zyski lub straty wynikające z zabezpieczanego ryzyka ujmuje się w Rachunku zysków i strat. Wycena zabezpieczanych składników aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, wynikająca z czynników innych niż zabezpieczane ryzyka, prezentowana jest w pozostałych dochodach całkowitych do czasu zbycia lub terminu zapadalności tego składnika aktywów.

Zaprzestanie rachunkowości zabezpieczeń

W przypadku, gdy zabezpieczenie wartości godziwej przestało spełniać kryteria stosowania rachunkowości zabezpieczeń, korektę wartości bilansowej instrumentu zabezpieczanego, wycenianego wg efektywnej stopy procentowej, rozlicza się liniowo w czasie w Rachunku zysków i strat w okresie pozostałym do terminu wymagalności/zapadalności. Wycena zabezpieczanych składników aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, wynikająca z czynników innych niż zabezpieczane ryzyka, prezentowana jest w kapitale z aktualizacji wyceny do czasu zbycia lub terminu zapadalności tego składnika aktywów.

W przypadku, gdy zabezpieczenie przepływów pieniężnych przestało spełniać kryteria stosowania rachunkowości zabezpieczeń, wycena instrumentu zabezpieczającego ujęta w pozostałych dochodach całkowitych na dzień ostatniego efektywnego testu pozostaje w kapitałach do czasu realizacji przepływu wynikającego z transakcji zabezpieczanej. Przeniesienie niniejszej wyceny do Rachunku zysków i strat następuje w okresach, w których transakcja zabezpieczana ma wpływ na Rachunek zysków i strat.

Instrumenty pochodne nie spełniające kryteriów rachunkowości zabezpieczeń

Instrumenty pochodne, które nie podlegają zasadom wyceny zgodnie z zasadami rachunkowości zabezpieczeń, klasyfikowane są jako instrumenty przeznaczone do obrotu i wyceniane w wartości godziwej. Zmiany wartości godziwej instrumentów pochodnych klasyfikowanych jako przeznaczone do obrotu są wykazywane w Rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany”, co opisano poniżej.

Grupa stosuje następujące zasady ujmowania zysków i strat z wyceny instrumentów pochodnych:

- **Transakcje walutowe forward (FX forward)**

Transakcje forward są wyceniane według wartości godziwej w oparciu o metodę dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych, z uwzględnieniem ryzyka kredytowego kontrahenta (i Grupy) o ile istnieje ryzyko niewywiązania się stron transakcji ze swoich zobowiązań. Zmiany wartości godziwej transakcji FX forward są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.

Ponadto, Grupa desygnowała wybrane transakcje FX forward jako instrumenty zabezpieczające. Sposób ujmowania i wyceny zabezpieczających instrumentów finansowych został opisany w części poświęconej rachunkowości zabezpieczeń.

- **Transakcje SWAP walutowy (FX SWAP)**

Transakcje FX SWAP są wyceniane według wartości godziwej w oparciu o metodę dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych z wykorzystaniem krzywych stóp procentowych uwzględniających spread wynikający z aktualnych warunków rynkowych oraz z uwzględnieniem ryzyka kredytowego kontrahenta (i Grupy) o ile istnieje ryzyko niewywiązania się stron transakcji ze swoich zobowiązań. Zmiany wartości godziwej transakcji FX SWAP są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.

- **Transakcje SWAP stopy procentowej (IRS)**

Transakcje IRS są wyceniane według wartości godziwej w oparciu o metodę dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych z uwzględnieniem ryzyka kredytowego kontrahenta (i Grupy) o ile istnieje ryzyko niewywiązania się stron transakcji ze swoich zobowiązań. Zmiany wartości godziwej transakcji IRS są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.

Ponadto, Grupa desygnowała wybrane transakcje IRS jako instrumenty zabezpieczające. Sposób ujmowania i wyceny zabezpieczających instrumentów finansowych został opisany w części poświęconej rachunkowości zabezpieczeń.

- **Transakcje Cross - Currency Swap (CCS)**

Transakcje CCS są wyceniane według wartości godziwej w oparciu o metodę dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych z zastosowaniem krzywych stóp procentowych skorygowanych o rynkowy spread z uwzględnieniem jego struktury terminowej oraz z uwzględnieniem ryzyka kredytowego kontrahenta (i Grupy) o ile istnieje ryzyko niewywiązania się stron transakcji ze swoich zobowiązań. Zmiany wartości godziwej transakcji CCS są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.

Ponadto, Grupa desygnowała wybrane transakcje CCS jako instrumenty zabezpieczające. Sposób ujmowania i wyceny zabezpieczających instrumentów finansowych został opisany w części poświęconej rachunkowości zabezpieczeń.

- **Transakcje typu IRS z wbudowanymi opcjami**
Transakcje są wyceniane według wartości godziwej; komponent swapowy jest wyceniany przy zastosowaniu metody dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych z uwzględnieniem ryzyka kredytowego kontrahenta (i Grupy) o ile istnieje ryzyko niewywiązania się stron transakcji ze swoich zobowiązań, natomiast komponent opcyjny wyceniany jest przy pomocy modeli wyceny opcji. Zmiany wartości godziwej wymienionych transakcji są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat. Komponent opcyjny stanowi zabezpieczenie opcji wbudowanych w papiery wartościowe lub depozyty oferowane przez Grupę.
- **Opcje na indeksy i opcje walutowe**
Transakcje opcyjne są wyceniane według wartości godziwej z zastosowaniem modeli do wyceny opcji. W przypadku opcji wystawionych przez kontrahentów Grupy, wycena modelowa uzupełniana jest o wpływ na wartość godziwą szacunkowego parametru ryzyka kredytowego. Zmiany wartości godziwej opcji są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.
- **Transakcje Forward Rate Agreement (FRA)**
Transakcje FRA są wyceniane do wartości godziwej przy zastosowaniu metody dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych z uwzględnieniem ryzyka kredytowego kontrahenta (i Grupy) o ile istnieje ryzyko niewywiązania się stron transakcji ze swoich zobowiązań. Zmiany wartości godziwej transakcji FRA są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.
- **Transakcje terminowe na cenę surowca**
Transakcje terminowe na cenę surowca są wyceniane według wartości godziwej w oparciu o metodologię dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych wykorzystując ceny referencyjne ustalone na rynku referencyjnym LME (London Metal Exchange) przy czym Grupa nie utrzymuje pozycji własnych na rynku surowców. Zmiany wartości godziwej są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.
- **Opcje na cenę surowca**
Transakcje opcyjne na cenę surowca są wyceniane według wartości godziwej z zastosowaniem modeli wyceny opcji i wykorzystaniem cen referencyjnych ustalanych na rynku referencyjnym LME (London Metal Exchange) przy czym Grupa nie utrzymuje pozycji własnych na rynku surowców. Zmiany wartości godziwej są wykazywane w „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat.

Utrata wartości aktywów finansowych

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy istnieją przesłanki utraty wartości danego składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych. Utrata wartości składnika lub grupy aktywów finansowych (skutkująca poniesieniem straty) ma miejsce wyłącznie, gdy istnieją przesłanki utraty wartości na skutek wydarzenia lub zdarzeń, które nastąpiły po pierwotnym ujęciu danego składnika aktywów („zdarzenie powodujące stratę”), oraz gdy to zdarzenie (lub zdarzenia) ma wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne dotyczące tego aktywa lub grupy aktywów finansowych, a przepływy te można wiarygodnie oszacować.

Ocena utraty wartości aktywów finansowych odbywa się w ramach procesu analizy indywidualnej oraz analizy kolektywnej. Analizie indywidualnej podlegają aktywa indywidualnie istotne według kryteriów istotności przyjętych przez Grupę, opartych w głównej mierze na wielkości zaangażowania przy wykorzystaniu sygnałów wczesnego ostrzegania, natomiast analiza kolektywna obejmuje aktywa indywidualnie nieistotne oraz indywidualnie istotne, dla których w wyniku analizy indywidualnej nie stwierdzono utraty wartości.

W oparciu o wymogi MSR 39 *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena* oraz zalecenia zawarte w Rekomendacji R Komisji Nadzoru Finansowego Grupa zdefiniowała katalog przesłanek utraty wartości dostosowany do profilu działalności Grupy. Katalog przesłanek utraty wartości został zdefiniowany odrębnie dla aktywów objętych analizą indywidualną oraz analizą kolektywną.

Aktywa finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu

W pierwszej kolejności Grupa ocenia, czy występują przesłanki utraty wartości zarówno dla istotnych składników aktywów finansowych, jak i dla aktywów, które indywidualnie nie są istotne. Jeżeli w wyniku oceny stwierdza się, że dla danego składnika aktywów finansowych ocenianego indywidualnie nie wystąpiły przesłanki utraty wartości, składnik ten włączany jest do grupy aktywów finansowych o podobnych cechach ryzyka kredytowego, która następnie podlega kolektywnej ocenie pod kątem utraty wartości. Składniki aktywów finansowych, dla których wykazana została strata z tytułu utraty wartości w oparciu o analizę indywidualną, nie są uwzględniane w analizie kolektywnej.

W przypadku, gdy istnieją przesłanki utraty wartości aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu, kwotę straty oblicza się jako różnicę między wartością bilansową danego składnika aktywów a bieżącą wartością szacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych, które nie zostały jeszcze poniesione), zdyskontowanych z zastosowaniem pierwotnej efektywnej stopy procentowej danego składnika aktywów finansowych.

Dla celów kolektywnej oceny utraty wartości, ekspozycje kredytowe są grupowane według podobnych charakterystyk ryzyka kredytowego. Przyszłe przepływy pieniężne dotyczące grupy aktywów finansowych ocenianych kolektywnie pod kątem utraty wartości są szacowane w oparciu o historyczne parametry strat wyznaczone na podstawie historii strat dla aktywów o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego do charakterystyki tych aktywów, które znajdują się w grupie. Historyczne parametry strat są korygowane na podstawie danych pochodzących z bieżących obserwacji w celu uwzględnienia wpływu aktualnych czynników rynkowych, które nie miały miejsca w okresie, którego dotyczą obserwacje historyczne, oraz wyłączenia skutków okoliczności, które miały miejsce w okresie historycznym, a które nie zachodzą obecnie.

Utrata wartości wykazywana jest jako zmniejszenie wartości bilansowej składnika aktywów, zaś kwota straty (utworzonego w okresie odpisu aktualizującego) obciąża zysk lub stratę za okres.

Jeżeli w kolejnym okresie wysokość straty z tytułu utraty wartości zmniejszy się na skutek zdarzenia, które nastąpiło po wystąpieniu utraty wartości (np. poprawy oceny zdolności kredytowej dłużnika), wówczas uprzednio dokonany odpis z tytułu utraty wartości jest odwracany. Kwota odwróconego odpisu ujmowana jest w rachunku zysków i strat.

Aktywa finansowe są spisywane w ciężar odpisów na utratę wartości w sytuacji, gdy w ocenie Grupy odzyskanie należności staje się niemożliwe. W przypadku odzyskania uprzednio spisanych kwot, odzyski ujmuje się w rachunku zysków i strat, jako pomniejszenie kosztów z tytułu utraty wartości aktywów finansowych.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

W przypadku instrumentów kapitałowych klasyfikowanych jako inwestycje dostępne do sprzedaży, przy ocenie, czy nastąpiła utrata wartości, uwzględnia się znaczny lub długotrwały spadek wartości godziwej instrumentu poniżej jego ceny nabycia.

Dla aktywów finansowych klasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży, jeśli zmniejszenie wartości godziwej tych aktywów ujmowane było bezpośrednio w kapitale własnym i występują obiektywne przesłanki, że nastąpiła utrata wartości tego składnika, to skumulowane straty ujęte dotychczas bezpośrednio w kapitale własnym, usuwane są z kapitału własnego i ujmowane w rachunku zysków i strat, mimo iż składnik aktywów finansowych nie został usunięty z bilansu.

Kwota skumulowanych strat, która zostaje wyksięgowana z kapitału własnego i ujęta w rachunku zysków i strat stanowi różnicę pomiędzy kosztem nabycia (pomniejszonym o wszelkie spłaty kapitału i amortyzację) i bieżącą wartością godziwą, pomniejszoną o wszelkie straty z tytułu utraty wartości tego składnika aktywów uprzednio ujęte w rachunku zysków i strat.

Jeżeli w późniejszym okresie wartość godziwa instrumentu dłużnego klasyfikowanego jako dostępny do sprzedaży wzrośnie, a wzrost ten będzie można obiektywnie powiązać ze zdarzeniem, które nastąpiło po ujęciu utraty wartości w rachunku zysków i strat, wówczas odpis z tytułu utraty wartości jest odwracany w rachunku zysków i strat.

Straty z tytułu utraty wartości inwestycji w instrument kapitałowy kwalifikowany jako dostępny do sprzedaży nie poddaje się odwróceniu przez rachunek zysków i strat.

Szczegółowa polityka rachunkowości w zakresie odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości należności kredytowych została opisana w **Rozdziale 8. Zarządzanie Ryzykiem Finansowym**.

Kompensowanie instrumentów finansowych

Kompensowanie składnika aktywów i zobowiązań finansowych dokonywane jest jedynie w przypadku gdy Grupa posiada ważny tytuł prawny do przeprowadzenia kompensaty a rozliczenie ma zostać przeprowadzone w kwocie netto lub realizacja składnika aktywów i pasywów następuje jednocześnie.

Transakcje z przyrzeczeniem odkupu/sprzedaży

Transakcje repo i sell-buy back oraz transakcje reverse-repo i buy-sell back są operacjami sprzedaży lub kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu lub odsprzedaży w umownym terminie i po określonej cenie.

Grupa prezentuje w bilansie aktywa finansowe odsprzedane z klauzulą przyrzeczenia odkupu (transakcje typu repo, sell-buy back) jednocześnie ujmując po stronie pasywów zobowiązania wynikające z udzielonego przyrzeczenia odkupu. Warunkiem stosowania takiego rozwiązania jest zachowanie przez Grupę ryzyk i korzyści wynikających z danego aktywa pomimo jego transferu.

W przypadku transakcji zakupu papierów wartościowych z przyrzeczeniem sprzedaży (reverse repo, buy-sell back) posiadane aktywa finansowe prezentowane są jako należność wynikająca z klauzuli odkupu.

Transakcje z przyrzeczeniem odkupu/sprzedaży są wyceniane wg zamortyzowanego kosztu, natomiast papiery wartościowe będące przedmiotem transakcji z przyrzeczeniem odkupu nie są usuwane z bilansu i podlegają wycenie wg zasad określonych dla poszczególnych portfeli papierów wartościowych. Różnica między ceną sprzedaży i odkupu jest traktowana odpowiednio jako koszty/przychody odsetkowe i rozliczana jest w czasie trwania umowy z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

Należności z tytułu umów leasingu

Grupa jest stroną umów leasingowych, na mocy których oddaje do odpłatnego używania lub pobierania pożytków środki trwałe lub wartości niematerialne przez uzgodniony okres.

W przypadku umów leasingu, na mocy których następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów będących przedmiotem umowy (leasing finansowy), przedmiot leasingu przestaje być ujmowany w bilansie Grupy. Ujmowana jest natomiast należność w kwocie równej bieżącej wartości minimalnych opłat leasingowych. Rozliczenie opłat leasingowych (podział między przychody finansowe i zmniejszenie salda należności) następuje w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy zwrotu z pozostałej do spłaty należności.

Opłaty leasingowe z tytułu umów, które nie spełniają warunków umowy leasingu finansowego, ujmowane są jako przychody w Rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Grupa jest również stroną umów leasingowych na podstawie których przyjmuje do odpłatnego używania lub pobierania pożytków obce środki trwałe przez uzgodniony okres. Są to umowy (głównie najmu lub dzierżawy), które nie spełniają warunków umowy leasingu finansowego (leasing operacyjny). Opłaty leasingowe wynikające z tych umów ujmowane są jako koszty w Rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Rzeczowe aktywa trwałe i wartości niematerialne

Własne składniki rzeczowych aktywów trwałych

Do rzeczowych składników aktywów trwałych zalicza się środki trwałe oraz nakłady na ich budowę. Do środków trwałych zalicza się składniki rzeczowych aktywów trwałych o przewidywanym okresie wykorzystywania dłuższym niż rok, które są utrzymywane z uwagi na ich wykorzystanie na własne potrzeby lub w celu oddania ich do użytkowania innym podmiotom na podstawie umowy najmu lub w celach administracyjnych.

Rzeczowe aktywa trwałe wykazuje się według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia pomniejszonego o odpisy amortyzacyjne (umorzeniowe) oraz odpisy z tytułu utraty wartości.

Środki trwałe w budowie wykazywane są w wartości ceny nabycia lub kosztu wytworzenia i nie podlegają amortyzacji.

Grupa ujmuje w wartości bilansowej pozycji rzeczowych aktywów trwałych koszty wymiany części tych pozycji w momencie ich poniesienia, jeśli istnieje prawdopodobieństwo uzyskania przyszłych korzyści ekonomicznych związanych ze składnikiem aktywów, a cenę nabycia lub koszt wytworzenia można wycenić w wiarygodny sposób. Pozostałe koszty są ujmowane w Rachunku zysków i strat w momencie ich poniesienia.

Koszty napraw i utrzymania rzeczowych aktywów trwałych obciążają Rachunek zysków i strat w okresie sprawozdawczym, w którym zostały poniesione.

Wartości niematerialne

Składnik wartości niematerialnych to możliwy do zidentyfikowania niepieniężny składnik aktywów, który nie posiada postaci fizycznej, powodujący w przyszłości wpływ korzyści ekonomicznych dla Grupy.

Głównymi składnikami wartości niematerialnych są licencje na oprogramowanie komputerowe.

Nabyte licencje na oprogramowanie komputerowe są aktywowane w wysokości poniesionych kosztów nabycia i przygotowania do użytkowania, z uwzględnieniem odpisów z tytułu utraty wartości.

Nakłady związane z ulepszaniem lub utrzymywaniem oprogramowania komputerowego są wykazywane jako koszty w momencie ich poniesienia.

Pozostałe wartości niematerialne nabywane przez Grupę, wykazuje się w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i łączną kwotę odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

Nakłady poniesione po początkowym ujęciu nabytego składnika wartości niematerialnych są aktywowane tylko w przypadku, gdy te nakłady zwiększają przyszłe korzyści ekonomiczne danego składnika. W pozostałych przypadkach nakłady te są ujmowane w Rachunku zysków i strat jako koszty w momencie ich poniesienia.

Wszystkie wartości niematerialne podlegają okresowym przeglądom w celu weryfikacji czy nie wystąpiły istotne przesłanki utraty wartości, które wymagałyby przeprowadzenia testu na utratę wartości oraz dokonania odpisu z tytułu utraty wartości.

Odpisy amortyzacyjne

Odpisy amortyzacyjne od wartości podlegającej amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych dokonywane są metodą liniową, zgodnie z ustalonymi stawkami amortyzacji, przez przewidywany okres ich użyteczności ekonomicznej. Przez wartość podlegającą amortyzacji rozumie się cenę nabycia lub koszt wytworzenia danego składnika aktywów po pomniejszeniu o wartość końcową (rezydualną) tego składnika. Okres ekonomicznej użyteczności, stawki amortyzacji a także wartość końcowa rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych podlegających amortyzacji są corocznie weryfikowane. Wnioski z tej weryfikacji stanowią podstawę dla ewentualnej zmiany okresów amortyzacji rozpoznawanej prospektywnie od daty dostosowania.

Nie amortyzuje się gruntów, nakładów na rzeczowe aktywa trwałe oraz nakładów na wartości niematerialne. Nie dokonuje się także odpisów amortyzacyjnych składnika wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania. Wartości niematerialne o nieokreślonym okresie użytkowania są systematycznie testowane pod kątem trwałej utraty wartości na każdy dzień bilansowy.

Bilansowe stawki amortyzacyjne stosowane dla podstawowych grup rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych oraz dla nieruchomości inwestycyjnych są następujące:

Wybrane grupy środków trwałych:

budynki bankowe	2,5%
inwestycje w obiektach obcych	na czas trwania umowy najmu
zespoły komputerowe	30%
urządzenia sieciowe	30%
środki transportowe	standardowo 25%
urządzenia telekomunikacji	10%

Wartości niematerialne (oprogramowanie):

główne aplikacje (systemy) 20%

dla innego oprogramowania komputerowego przyjmuje się stawkę nie większą niż 50%, w zależności od planowanego okresu użytkowania.

Wartość amortyzacji obciąża koszty operacyjne Rachunku zysków i strat.

Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

Do aktywów trwałych do zbycia klasyfikowane są aktywa trwale, w przypadku, jeśli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana przede wszystkim w drodze transakcji sprzedaży, a nie poprzez ich dalsze wykorzystanie. Sytuacja taka ma miejsce, gdy pojedynczy składnik aktywów (lub grupa) jest dostępny do natychmiastowej sprzedaży w jego bieżącym stanie z uwzględnieniem jedynie normalnych i zwyczajowo przyjętych warunków dla sprzedaży tego typu aktywów oraz jego sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, tzn. zdecydowano o wypełnieniu planu sprzedaży danego składnika aktywów, rozpoczęto aktywny program znalezienia nabywcy i zakończenia planu zbycia. Ponadto, taki składnik aktywów jest oferowany do sprzedaży po cenie, która jest racjonalna w odniesieniu do jego bieżącej wartości godziwej i oczekuje się, że sprzedaż zostanie ujęta jako sprzedaż zakończona w czasie jednego roku od dnia zaklasyfikowania składnika aktywów do tej kategorii.

Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży ujmują się w kwocie niższej z dwóch: wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia tych aktywów. Dla aktywów zaklasyfikowanych do tej kategorii nie nalicza się amortyzacji.

W przypadku gdy kryteria klasyfikacji do grupy aktywów trwałych do zbycia nie są spełnione Grupa zaprzestaje ich ujmowania w tej kategorii i dokonuje reklasyfikacji do odpowiedniej kategorii aktywów. W takim przypadku Grupa wycenia składnik aktywów, który nie jest dłużej klasyfikowany jako przeznaczony do zbycia w kwocie niższej z:

- jego wartości bilansowej z dnia poprzedzającego klasyfikację składnika aktywów (lub grupy do zbycia) jako przeznaczony do sprzedaży, skorygowanej o amortyzację lub aktualizację wyceny, która zostałaby ujęta, gdyby składnik aktywów (lub grupa do zbycia) nie został zaklasyfikowany jako przeznaczony do sprzedaży, i
- jego wartości odzyskiwalnej z dnia podjęcia decyzji o jego nie sprzedawaniu.

Utrata wartości aktywów trwałych

Grupa na każdy dzień bilansowy dokonuje weryfikacji wartości bilansowych aktywów trwałych pod kątem istnienia dowodów wskazujących na utratę wartości. W przypadku, gdy efekt analizy jest pozytywny Grupa szacuje wartość odzyskiwalną składnika aktywów i ujmuje w Rachunku zysków i strat odpis aktualizacyjny, gdy wartość odzyskiwalna jest mniejsza od wartości bilansowej.

Odpis aktualizujący ujmowany jest w wysokości różnicy pomiędzy wartością bilansową a wartością odzyskiwalną składnika aktywów. Wartość odzyskiwalna odpowiada cenie sprzedaży netto składnika aktywów lub jego wartości użytkowej zależnie od tego, która z nich jest wyższa. Wartość użytkowa ustalana jest dla poszczególnych składników aktywów, w przypadku, gdy dany składnik aktywów generuje przepływy środków pieniężnych znacząco niezależne od tych generowanych przez inne aktywa lub grupy aktywów.

W przypadku, gdy istnieją przesłanki, że nastąpiła utrata wartości majątku wspólnego, czyli aktywów, które nie wypracowują wpływów pieniężnych, niezależne od innych aktywów lub zespołów aktywów oraz nie można ustalić wartości odzyskiwanej pojedynczego składnika aktywów zaliczanego do majątku wspólnego, Grupa ustala wartość odzyskiwaną na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego dany składnik należy.

Jeśli zgodnie z par 21 MSR 36 brak jest przyczyny, by sądzić że wartość użytkowa danego składnika aktywów istotnie przewyższa jego wartość godziwą pomniejszoną o koszty jego sprzedaży, za wartość odzyskiwaną przyjmuje się wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży. Dotyczy to w szczególności składników aktywów trwałych przeznaczonych do zbycia.

Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości może być odwrócony poprzez wynik finansowy do poziomu, przy którym wartość księgowa aktywa nie przekracza wartości księgowej danego składnika aktywów przy założeniu, iż nie dokonano odpisu aktualizującego, a amortyzacja była kontynuowana.

Koszty rozliczane w czasie oraz przychody przyszłych okresów

Koszty rozliczane w czasie (aktywa) dotyczą tych wydatków, których rozliczenie w ciężar Rachunku zysków i strat nastąpi stosownie do upływu czasu w przyszłych okresach sprawozdawczych. Koszty rozliczane w czasie (aktywa) są ujmowane w pozycji „Pozostałe aktywa” aktywów bilansu.

Składnikami kosztów rozliczanych w czasie (pasywa) są zobowiązania na pokrycie kosztów wynikających ze świadczeń wykonanych na rzecz Grupy, które zostaną rozliczone w następnych okresach. Rezerwy te wykazuje się w pozycji „Pozostałe zobowiązania” pasywów bilansu. Przychody przyszłych okresów stanowią między innymi otrzymane kwoty przyszłych świadczeń oraz niektóre rodzaje dochodów pobranych z góry, których rozliczenie do Rachunków zysków i strat nastąpi w przyszłych okresach sprawozdawczych. Są one ujmowane w pozycji „Pozostałe zobowiązania” pasywów bilansu.

Rezerwy

Rezerwy tworzone są wówczas, gdy 1) na Grupie ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i 2) prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków odzwierciedlających korzyści ekonomiczne, oraz 3) można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed opodatkowaniem, która odzwierciedla aktualne oceny rynkowe co do wartości pieniądza w czasie oraz ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem.

Rezerwę na koszty restrukturyzacji tworzy się, gdy spełnione są ogólne kryteria ujmowania rezerw jak również szczegółowe kryteria dotyczące powstania obowiązku tworzenia rezerwy na koszty restrukturyzacji określone w MSR 37. W szczególności, zwyczajowo oczekiwany obowiązek przeprowadzenia restrukturyzacji powstaje tylko wówczas, gdy Grupa posiada szczegółowy, formalny plan restrukturyzacji oraz wzbudziła uzasadnione oczekiwanie u stron, których plan dotyczy, że przeprowadzi działania restrukturyzacyjne poprzez rozpoczęcie wdrażania planu lub ogłoszenie głównych elementów planu tymże stronom.

Szczegółowy plan restrukturyzacji określa co najmniej działalność, lub część działalności, której ten plan dotyczy, podstawowe lokalizacje, które zostaną nim objęte, miejsce zatrudnienia, funkcje i przybliżoną liczbę pracowników, którzy mają uzyskać odszkodowania w zamian za zakończenie stosunku pracy, kwotę nakładów, które będą poniesione oraz termin, w jakim plan zostanie wdrożony.

Rezerwa na restrukturyzację obejmuje tylko takie bezpośrednie nakłady powstające w wyniku restrukturyzacji, które jednocześnie a) w sposób nieodrzeczny wynikają z restrukturyzacji oraz b) nie są związane z bieżącą działalnością jednostki gospodarczej. Rezerwa na restrukturyzację nie obejmuje także przyszłych kosztów operacyjnych.

Świadczenia pracownicze

Krótkoterminowe świadczenia pracownicze

Krótkoterminowe świadczenia pracownicze Grupy (inne niż świadczenia z tytułu rozwiązania umowy o pracę w całości należne w ciągu 12 miesięcy od wykonania pracy) obejmują wynagrodzenia, premie, płatne urlopy oraz składki na ubezpieczenia społeczne.

Grupa ujmuje przewidywaną nie zdyskontowaną wartość krótkoterminowych świadczeń pracowniczych jako koszty w okresie, w którym pracownicy świadczyli związaną z nimi pracę w korespondencji z pozostałymi zobowiązaniami bilansu.

Kwota krótkoterminowych świadczeń pracowniczych z tytułu niewykorzystanych dni urlopowych przysługujących pracownikom Grupy jest wyliczana jako suma niewykorzystanych urlopów przysługujących poszczególnym pracownikom Grupy.

Długoterminowe świadczenia pracownicze

Zobowiązania Grupy z tytułu długoterminowych świadczeń pracowniczych są kwotą przyszłych korzyści, które pracownik otrzyma w zamian za świadczenie swoich usług w bieżącym i wcześniejszych okresach, które nie są w całości należne w ciągu 12 miesięcy od wykonania pracy. Zgodnie z Regulaminem Wynagradzania Pracowników oraz Kodeksem Pracy, pracownikom po przepracowaniu określonej liczby lat i osiągnięciu wymaganego wieku, przysługuje prawo do otrzymania odprawy emerytalnej. Rezerwa na odprawy emerytalne wyliczana jest metodą aktuarialną przez niezależnego aktuarusza jako wartość obecna przyszłych zobowiązań Grupy wobec pracowników według stanu zatrudnienia i płac na dzień aktualizacji. Wycena jest sporządzona przy zastosowaniu metody prognozowanego kosztu jednostkowego (projected unit credit method). Zgodnie z tą metodą każdy okres wykonywania pracy daje uprawnienia do dodatkowej jednostki świadczeń i każda jednostka uprawnienia do świadczenia wyliczana jest oddzielnie. Uwzględnia się przy tym, że bazowe wynagrodzenie każdego z pracowników będzie się zmieniać w czasie wg określonych założeń. Rezerwa na odprawy emerytalne podlega aktualizacji na bazie rocznej. Parametrami, które mają istotny wpływ na wysokość wartości obecnej zobowiązań są: stopa mobilności (rotacja) pracowników, stopa dyskontowa, stopa wzrostu płac. Nominalna stopa dyskontowa dla kalkulacji za rok 2017 została ustalona na poziomie 3,3%. Wyliczenia zobowiązań dokonuje się dla pracowników obecnie zatrudnionych i nie dotyczy ono osób, które zostaną przyjęte do pracy w przyszłości.

Bank w 2012 r. wdrożył Politykę Zmiennych Składników Wynagrodzeń dla Osób Zajmujących Stanowiska Kierownicze w Grupie Banku Millennium S.A. ('Polityka'), zgodnie z wymogami opisanymi w Uchwale Komisji Nadzoru Finansowego nr 258/2011.

Świadczenia przyznawane w ramach programu realizowane są w części płatnej w gotówce oraz w części przyznanej w formie akcji fantomowych, uprawniających do otrzymania środków pieniężnych, których ostateczna wysokość uzależniona jest od ceny akcji Banku Millennium w odpowiednim okresie. Część programu płatna w gotówce jest rozliczana w okresie nabywania przez pracowników uprawnień do tych świadczeń. W przypadku świadczeń przyznawanych w formie akcji fantomowych zastosowanie ma 3-letni termin przetrzymania akcji, w tym okresie ich ilość podlega corocznej weryfikacji. Pracownik nie może wykonać praw związanych z przyznanymi akcjami fantomowymi. Wartość godziwa akcji fantomowych ustalana jest zgodnie z przyjętymi zasadami i alokowana w okresie nabywania uprawnień. Wartość świadczenia ujmuje się jako zobowiązanie wobec pracowników w korespondencji z rachunkiem zysków i strat.

Szczegóły Polityki zostały zaprezentowane w **rozdziale 14.8)** niniejszego sprawozdania finansowego.

Rezerwy z tytułu krótkoterminowych i długoterminowych świadczeń pracowniczych ujmuje się w pozycji „Pozostałe zobowiązania” bilansu w korespondencji z kosztami wynagrodzeń w Rachunku zysków i strat.

Grupa realizuje program świadczeń pracowniczych po okresie zatrudnienia zwany programem określonych składek. Na mocy tego programu Grupa jest zobowiązana prawem do odprowadzania ustalonej kwoty składek do państwowego funduszu emerytalnego. Ze środków funduszu obejmujących również zwrot uzyskany z inwestowania składek wypłacane są pracownikowi świadczenia po okresie zatrudnienia. W rezultacie na Grupie nie ciąży prawne ani zwyczajowo oczekiwane zobowiązanie do zapłacenia dodatkowych składek, jeżeli fundusz emerytalny nie będzie posiadał aktywów w wysokości wystarczającej do zapłaty należnych świadczeń.

Kapitał własny Grupy

Kapitały własne stanowią kapitały i fundusze tworzone zgodnie z obowiązującym prawem, właściwymi ustawami oraz statutem.

Na kapitały własne składają się: kapitał zakładowy, kapitał ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej, kapitał z aktualizacji wyceny oraz zyski zatrzymane. Wszystkie kwoty kapitałów i funduszy wykazywane są według wartości nominalnej.

Kapitał akcyjny

Kapitał akcyjny wykazywany jest według wartości nominalnej, zgodnie ze statutem oraz wpisem do rejestru sądowego.

Jeżeli jednostka nabywa własne instrumenty kapitałowe, to kwotę zapłaconą, łącznie z kosztami bezpośrednio się do tego odnoszącymi, ujmuje się jako zmianę w kapitale własnym. Nabyte akcje własne ujmuje się jako akcje własne i ujawnia się je jako zmniejszenie kapitału własnego do momentu ich anulowania.

Dywidendy za rok obrotowy, które zostały zatwierdzone przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy, ale nie zostały wypłacone na dzień bilansowy, ujawnia się w pozycji „Pozostałe zobowiązania” pasywów bilansu.

Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej

Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej wartości nominalnej (nadwyżka ceny emisyjnej nad ceną nominalną) tworzony jest z premii emisyjnej uzyskanej z emisji akcji pomniejszonej o bezpośrednie, poniesione koszty z nią związane.

Kapitał z aktualizacji wyceny

Na kapitał z aktualizacji wyceny odnosi się różnice z wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz efekt wyceny zabezpieczeń przepływów środków pieniężnych pomniejszone odpowiednio o odpisy z tytułu odroczonego podatku dochodowego z tym związane. Kapitał z aktualizacji wyceny nie podlega dystrybucji.

Zyski zatrzymane

Zyski zatrzymane tworzone są z odpisów z zysku i są przeznaczone na cele określone w statucie lub innych przepisach prawa (pozostała część kapitału zapasowego, kapitał rezerwowy, w tym fundusz ogólnego ryzyka bankowego) lub stanowią zyski/straty z lat ubiegłych, lub także wynik finansowy netto bieżącego okresu.

Fundusz ogólnego ryzyka bankowego w Banku tworzony jest zgodnie z przepisami ustawy Prawo Bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 r. z późniejszymi zmianami, z zysku po opodatkowaniu.

Wynik finansowy netto bieżącego okresu stanowi wynik z Rachunku zysków i strat roku bieżącego skorygowany obciążeniem z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych. Straty przypadające udziałom niekontrolującym, a przewyższające wartość przypadającego na nie kapitału własnego, obciążają kapitał własny Grupy.

Gwarancja finansowa

Gwarancja finansowa jest kontraktem, na mocy którego wystawca zobowiązuje się do wykonania na rzecz beneficjanta określonych płatności w celu zrekompensowania poniesionych przez beneficjanta strat, spowodowanych zaniechaniem przez określonego dłużnika spłat wynikających z oryginalnych bądź zmodyfikowanych warunków umowy instrumentu dłużnego.

Udzielone gwarancje finansowe są wyceniane w kwocie wyższej z:

- kwoty będącej najbardziej właściwym szacunkiem nakładów niezbędnych do wypełnienia obecnego obowiązku wynikającego z gwarancji finansowej, przy uwzględnieniu prawdopodobieństwa jej realizacji;
- kwoty rozpoznanej w momencie początkowego ujęcia, skorygowanej o rozliczoną kwotę prowizji otrzymanej za udzielenie gwarancji.

Wynik z tytułu odsetek

Jednostki Grupy w Rachunku zysków i strat ujmują wszystkie przychody i koszty odsetkowe dotyczące instrumentów finansowych, wycenianych według zamortyzowanego kosztu przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży.

Przychody/koszty odsetkowe od instrumentów pochodnych zaklasyfikowanych do kategorii przeznaczone do obrotu wykazywane są w pozycji „Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany” Rachunku zysków i strat. Przychody odsetkowe od dłużnych instrumentów finansowych zaklasyfikowanych do tej kategorii są ujmowane w „Przychodach odsetkowych” Rachunku zysków i strat.

Wynik z tytułu odsetek obejmuje również przychody oraz koszty odsetkowe od instrumentów pochodnych desygnowanych i będących efektywnymi instrumentami zabezpieczającymi w rachunkowości zabezpieczeń (szczegółowy opis istniejących relacji zabezpieczających zawiera **nota (17)**).

Metoda efektywnej stopy procentowej jest metodą naliczania zamortyzowanego kosztu składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego oraz alokacji przychodów lub kosztów z tytułu odsetek i niektórych prowizji (stanowiących integralną część stopy procentowej) do właściwego okresu. Efektywna stopa procentowa jest stopą, która dokładnie dyskontuje oszacowane przyszłe przepływy pieniężne (w okresie do wygaśnięcia instrumentu finansowego) do bilansowej wartości netto składnika aktywów lub zobowiązania finansowego. Obliczając efektywną stopę procentową, Grupa szacuje przepływy pieniężne uwzględniając wszystkie warunki umowne danego instrumentu finansowego, nie biorąc jednak pod uwagę możliwych przyszłych strat z tytułu niespłaconych kredytów. Kalkulacja ta uwzględnia wszystkie opłaty zapłacone lub otrzymane między stronami umowy, które są integralną częścią efektywnej stopy procentowej, oraz koszty transakcji i wszystkie inne różnice z tytułu premii lub dyskonta.

Przychody z tytułu odsetek obejmują odsetki oraz prowizje (otrzymane lub należne) ujęte w kalkulacji efektywnej stopy procentowej z tytułu: kredytów, lokat międzybankowych oraz papierów wartościowych utrzymywanych do terminu zapadalności i dostępnych do sprzedaży, wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat. W przychodach odsetkowych ujmowane są także koszty bezpośrednio związane z zawarciem umowy kredytowej ponoszone przez Grupę (głównie prowizje płacone agentom zewnętrznym i własnym za zawarcie umowy kredytu hipotecznego oraz związane z tym typem umów koszty wyceny nieruchomości), które stanowią składową rachunku efektywnej stopy procentowej i podlegają rozliczeniu w czasie.

W momencie rozpoznania utraty wartości instrumentu finansowego wycenianego według zamortyzowanego kosztu oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, przychody odsetkowe ujmowane są w Rachunku zysków i strat, lecz wyliczane są od nowo ustalonej wartości bilansowej instrumentu finansowego (to jest wartości pomniejszonej o odpis aktualizujący wartość). W takim przypadku do wyliczenia przychodów odsetkowych stosowana jest stopa procentowa, według której zdyskontowane zostały przyszłe przepływy pieniężne dla celów wyceny utraty wartości.

Przychody z tytułu opłat i prowizji/ Koszty z tytułu opłat i prowizji

Przychody i koszty z tytułu opłat i prowizji od obsługi rachunków bankowych, operacji z tytułu obsługi kart płatniczych, z działalności maklerskiej, są zaliczane do wyniku w momencie wykonania usługi, zaś pozostałe prowizje i opłaty są rozliczane w czasie.

Jako podstawowe typy prowizji związanych z działalnością kredytową Grupa wyróżnia między innymi opłaty i prowizje przygotowawcze oraz prowizje od niewykorzystanego zaangażowania.

Opłaty i prowizje (zarówno przychody jak i koszty) bezpośrednio związane z powstaniem aktywów finansowych posiadających określone harmonogramy spłat są ujmowane w Rachunku zysków i strat jako element efektywnej stopy procentowej i stanowią część przychodów odsetkowych. Inne integralnie związane z powstaniem aktywów bez określonych harmonogramów rozliczane są liniowo w okresie trwania kontraktu. Opłaty za zobowiązanie się do udzielenia pożyczek, które najprawdopodobniej będą zaciągnięte, są odraczane i z chwilą powstania aktywów finansowych są rozliczane jako element efektywnej stopy procentowej lub liniowo przy uwzględnieniu wyżej wymienionego kryterium. W przypadku kredytów i pożyczek o niestalonych terminach płatności rat i niestalonych zmianach oprocentowania, np. kredytów w rachunku bieżącym i kredytów z tytułu kart kredytowych, prowizje rozliczane są w czasie przez okres ważności karty lub limitu kredytu w rachunku bieżącym metodą liniową, i zaliczane do przychodów prowizyjnych.

W związku z prowadzoną przez Grupę działalnością bancassurance (sprzedaż usług ubezpieczeniowych), bazując na kryterium rozpoznawania przychodów z tej działalności, można wydzielić dwie grupy produktów.

Pierwszą grupę stanowią produkty ubezpieczeniowe bez bezpośredniego powiązania z instrumentem finansowym (np.: ubezpieczenie zdrowia, NNW) - w tym przypadku wynagrodzenie Grupy jest ujmowane jednorazowo jako przychód po wykonaniu ważnej czynności tj. w dniu rozpoczęcia lub odnowienia polis ubezpieczeniowych z uwzględnieniem ewentualnych rezerw na zwroty.

W drugim przypadku (gdy występuje bezpośrednie powiązanie ubezpieczenia z instrumentem finansowym, to jest w szczególności gdy produkt ubezpieczeniowy oferowany jest klientowi wyłącznie z produktem kredytowym, tj. nie ma możliwości zakupu w Banku produktu ubezpieczeniowego identycznego co do formy prawnej, warunków produktu i treści ekonomicznej bez produktu kredytowego) można zidentyfikować dwie kategorie:

- a) W ubezpieczeniach związanych z kredytami mieszkaniowymi w przypadku ubezpieczeń pobieranych miesięcznie (ubezpieczenie na życie i ubezpieczenie nieruchomości) wynagrodzenie jest ujmowane w rachunku zysków i strat w momencie otrzymania wynagrodzenia.
- b) W ubezpieczeniach związanych z kredytami gotówkowymi Grupa dokonuje alokacji łącznej wartości wynagrodzenia należnego z tytułu połączonej transakcji do poszczególnych elementów transakcji, po pomniejszeniu o szacunek rezerwy dotyczącej części wynagrodzenia, która będzie zwracana, np. w wyniku rezygnacji przez klienta z ubezpieczenia, przedpłat lub innych tytułów. Szacunek rezerwy oparty jest na analizie historycznych informacji o rzeczywistych zwrotach w przeszłości oraz przewidywaniach, co do trendu zwrotów w przyszłości.

Alokacja wynagrodzenia, o której mowa wyżej, oparta jest o metodę „względnej wartości godziwej”, polegającej na podziale łącznego wynagrodzenia w proporcji, odpowiednio, wartości godziwej wynagrodzenia z tytułu instrumentu finansowego oraz wartości godziwej usługi pośrednictwa. Ustalenie powyższych wartości godziwych oparte jest na danych rynkowych, w szczególności dla:

- usługi pośrednictwa - na podejściu rynkowym polegającym na wykorzystaniu cen i innych danych rynkowych dla najbardziej zbliżonych transakcji rynkowych,
- wynagrodzenia z instrumentu finansowego - na podejściu dochodowym opartym na przeliczeniu przyszłych kwot na wartość bieżącą z wykorzystaniem informacji na temat oprocentowania i innych opłat dla identycznych lub najbardziej zbliżonych instrumentów finansowych oferowanych niezależnie od produktu ubezpieczeniowego.

Poszczególne wyodrębnione elementy danej transakcji, bądź kilku transakcji rozpatrywanych łącznie, podlegają następującym zasadom ujmowania przychodu:

- prowizje agencji ubezpieczeniowych - w części dotyczącej opłaty za wykonanie ważnej czynności, ujmowane w przychodach w dniu rozpoczęcia bądź odnowienia polisy ubezpieczeniowej,
- prowizje/opłaty stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej instrumentu finansowego - traktowane, jako korekta efektywnej stopy procentowej i ujmowane w przychodach odsetkowych.

W 2017 roku Bank dokonywał przeglądu procesu założeń stosowanego modelu rozliczania przychodów z tytułu bancassurance, w wyniku czego w zakresie ubezpieczeń związanych z kredytami gotówkowymi, wskaźnik przychodów ujmowanych jednorazowo jako prowizja za wykonanie ważnej czynności kształtował się na poziomie 5% w roku 2017 wobec wskaźnika od 5% do 7% stosowanego w 2016 roku.

Na dzień 31 grudnia 2017 r., dla produktów ubezpieczeniowych powiązanych z kredytami gotówkowymi Bank oszacował rezerwę na zwroty składek, wyrażoną jako procentowy wskaźnik zwrotów do wysokości prowizji brutto, na poziomie 67%.

Pozostałe opłaty i prowizje związane z usługami finansowymi oferowanymi przez Grupę, takie jak:

- usługi zarządzania aktywami;
- usługi zarządzania środkami pieniężnymi;
- usługi maklerskie;

są rozpoznawane w Rachunku zysków i strat jednorazowo.

Przychody z tytułu dywidend

Przychody z tytułu dywidend są ujmowane w Rachunku zysków i strat Grupy w dniu ustalenia praw udziałowców/akcjonariuszy do ich otrzymania.

Wynik z inwestycyjnych aktywów finansowych

Wynik z inwestycyjnych aktywów finansowych zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaklasyfikowanych do portfela dostępnych do sprzedaży oraz pozostałe zyski i straty wynikające z działalności inwestycyjnej.

Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany

Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaliczonych do aktywów / zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz efekt ich wyceny do wartości godziwej, a także wynik z pozycji wymiany.

Wynik z pozycji wymiany obejmuje: i) wynik zrealizowany oraz wynik z wyceny transakcji FX spot i FX Forward ii) dodatnie i ujemne różnice kursowe, zarówno zrealizowane jak i nie zrealizowane, wynikające z codziennej wyceny aktywów i pasywów walutowych, po obowiązującym na dzień bilansowy średnim kursie NBP i wpływające na przychody lub koszty z pozycji wymiany.

Pozostałe przychody i koszty operacyjne

Do pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych zaliczane są koszty i przychody nie związane bezpośrednio z działalnością bankową i maklerską Grupy. Są to w szczególności wynik z tytułu sprzedaży i likwidacji środków trwałych, przychody z tytułu sprzedaży pozostałych usług, otrzymane i zapłacone odszkodowania kary i grzywny oraz rezerwy na sprawy sporne.

Podatek dochodowy

Podatek dochodowy od osób prawnych obejmuje podatek bieżący oraz odroczony.

Bieżący podatek dochodowy jest obliczany według obowiązującej stawki podatkowej i jest kalkulowany w oparciu o zysk brutto ustalony na podstawie odpowiednich przepisów o rachunkowości, skorygowany o przychody nie podlegające opodatkowaniu i koszty nie stanowiące kosztów uzyskania przychodu. Ponadto, dla celów podatkowych, wynik księgowy brutto koryguje się o przychody i koszty z lat ubiegłych, zrealizowane dla celów podatkowych w danym okresie sprawozdawczym oraz odliczenia od dochodu np. z tytułu darowizn.

Podatek dochodowy odroczony ujmowany jest w Rachunku zysków i strat za wyjątkiem sytuacji, w których rozpoznawany jest w sprawozdaniu z pozostałych całkowitych dochodów lub bezpośrednio w kapitale z aktualizacji wyceny, ponieważ dotyczy transakcji, które również są rozpoznawane w sprawozdaniu z pozostałych całkowitych dochodów lub bezpośrednio w kapitale z aktualizacji wyceny.

Rezerwę na odroczony podatek dochodowy wykazuje się w pasywach bilansu jako „Rezerwę na odroczony podatek dochodowy”. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się w aktywach bilansu w pozycji „Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego”. Grupa kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego w ramach każdej jednostki wchodzącej w skład Grupy, ponieważ posiada tytuł prawny do przeprowadzenia takiej kompensaty oraz aktywa i rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynikają z podatku nałożonego przez tę samą władzę podatkową.

Rezerwa na odroczony podatek dochodowy ujmowana jest przy użyciu metody bilansowej w odniesieniu do wszystkich dodatnich różnic przejściowych z wyjątkiem sytuacji, gdy powstaje w wyniku amortyzacji wartości firmy lub początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji niestanowiącej połączenia jednostek gospodarczych, która w chwili jej zawierania nie ma wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmowane są przy użyciu metody bilansowej w odniesieniu do aktywów strat podatkowych oraz wszystkich ujemnych różnic przejściowych występujących na dzień bilansowy między wartością podatkową aktywów i zobowiązań a ich wartością bilansową wykazaną w sprawozdaniu finansowym jedynie w zakresie, w jakim będzie możliwe osiągnięcie przychodu podatkowego w związku z którym pomniejszenia te będą mogły być odwrócone.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego nie są ujmowane, gdy dotyczą ujemnych różnic przejściowych powstających w wyniku początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania, przy transakcji niestanowiącej połączenia jednostek gospodarczych i w chwili jej zawierania nie mają wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową.

Grupa nie ujmuje w kalkulacji podatku odroczonego zobowiązania lub aktywa z tytułu różnic przejściowych powstających w związku z inwestycją w jednostkach zależnych i stowarzyszonych, chyba że na podstawie posiadanych dowodów realizacja różnic przejściowych jest kontrolowana przez Grupę i prawdopodobne jest, że w możliwej do przewidzenia przyszłości różnice te ulegną odwróceniu.

Wyliczenie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz rezerwy na odroczony podatek dochodowy bazuje na przewidywanym stopniu realizacji wartości bilansowych aktywów i zobowiązań, z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą obowiązywać w okresie, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując za podstawę stawki podatkowe (i przepisy podatkowe) prawnie lub faktycznie obowiązujące na dzień bilansowy.

8. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM FINANSOWYM

Zarządzanie ryzykiem finansowym jest jedną z podstawowych aktywności Zarządu składającą się na proces efektywnego zarządzania Grupą. Określa ono ramy rozwoju, rentowności i stabilności działalności biznesowej, tworząc zasady zapewniające Grupie zgodność z najlepszymi praktykami w zakresie kontroli wewnętrznej i wymogami prawnymi oraz zgodność strategii zarządzania wszystkimi ryzykami.

1) ZASADY ZARZĄDZANIA RYZYKIEM W GRUPIE

Misją zarządzania ryzykiem w Grupie Banku Millennium jest zapewnienie, aby wszystkie rodzaje ryzyka były zarządzane, monitorowane i kontrolowane odpowiednio do przyjętego profilu ryzyka (tolerancji na ryzyko) oraz charakteru i skali działania Grupy. Ważną zasadą zarządzania ryzykiem jest optymalizacja relacji ryzyka i rentowności - w Grupie zwraca się szczególną uwagę na to, aby podejmowane decyzje biznesowe brały pod uwagę (równoważę) ryzyko i zysk.

Cele misji zarządzania ryzykiem osiągane są poprzez realizację następujących działań:

- Opracowanie strategii zarządzania ryzykiem, polityki kredytowej, procesów i procedur określających zasady akceptacji dopuszczalnego poziomu poszczególnych rodzajów ryzyka,
- Wdrażanie, w coraz większym zakresie, narzędzi informatycznych służących identyfikacji, kontroli i pomiarowi ryzyka,
- Zwiększanie wśród pracowników świadomości odpowiedzialności za właściwe zarządzanie ryzykiem na każdym poziomie struktury organizacyjnej Grupy.

Zarządzanie ryzykiem w Grupie jest scentralizowane i uwzględnia potrzebę osiągnięcia założonej rentowności jak również utrzymania odpowiedniej relacji ryzyko - kapitał, w kontekście posiadania odpowiedniego poziomu kapitału na pokrycie ryzyka. W ramach zarządzania ryzykiem wykorzystuje się także szeroki zakres metod - zarówno jakościowych jak i ilościowych, w tym zaawansowane narzędzia matematyczno-statystyczne, wspomagane przez odpowiednie systemy informatyczne.

Grupa, określając cele biznesowe, bierze pod uwagę zdefiniowane ramy ryzyka (tolerancji na ryzyko) w celu zapewnienia, aby struktura i rozwój biznesu odpowiadały zakładanemu profilowi ryzyka charakteryzującego się szeregiem parametrów takich jak:

- Wzrost kredytowania wg. produktów / segmentów,
- Struktura portfela kredytowego,
- Wskaźniki jakości portfela,
- Koszt ryzyka,
- Wymogi kapitałowe/kapitał ekonomiczny,
- Wymagana wielkość i struktura płynności.

Model zarządzania i kontroli ryzyka na poziomie Grupy opiera się na następujących podstawowych zasadach:

- zapewnienie kompleksowej kwantyfikacji i parametryzacji różnych rodzajów ryzyka pod kątem optymalizacji struktury bilansu i pozycji pozabilansowych Grupy, przy uwzględnieniu założonego poziomu rentowności prowadzonej działalności biznesowej. Główne obszary analizy obejmują: ryzyko kredytowe, ryzyko rynkowe, ryzyko płynności oraz ryzyko operacyjne,
- wszystkie typy ryzyka są monitorowane i kontrolowane w odniesieniu do dochodowości prowadzonej działalności oraz poziomu kapitału niezbędnego do zapewnienia bezpieczeństwa operacji z punktu widzenia wymogów kapitałowych. Wyniki pomiarów ryzyka są regularnie raportowane w ramach systemu informacji zarządczej,
- rozdzielenie obowiązków w zakresie powstania ryzyka, zarządzania ryzykiem i kontroli ryzyka.

Proces zarządzania ryzykiem w Grupie przedstawia poniższy schemat:

Podział kompetencji w zakresie zarządzania ryzykiem przedstawia się następująco:

- Rada Nadzorcza jest odpowiedzialna za nadzorowanie zgodności polityki podejmowania ryzyka przez Grupę ze strategią Grupy oraz jego planem finansowym. W ramach Rady Nadzorczej działa Komitet ds. Ryzyka, który wspiera ją w realizacji tych zadań m.in. opiniując strategię ryzyka Grupy, w tym tolerancję Grupy do ponoszenia ryzyka i weryfikując ceny pasywów i aktywów oferowanych klientom.
- Zarząd odpowiada za efektywność systemu zarządzania ryzykiem, procesu szacowania kapitału wewnętrznego i dokonywania przeglądów procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego oraz systemu kontroli wewnętrznej;
- Komitet Kredytowy, Komitet Kapitałów, Aktywów i Pasywów oraz Komitet Należności Zagrożonych są odpowiedzialne za bieżące zarządzanie różnymi rodzajami ryzyka bankowego w ramach modelu ustalonego przez Zarząd;
- Komitet Ryzyka, oraz Komitet Procesów i Ryzyka Operacyjnego są odpowiedzialne za definiowanie polityki oraz za monitorowanie i kontrolowanie różnych rodzajów ryzyka bankowego w ramach modelu ustalonego przez Zarząd;
- Komitet Walidacyjny odpowiedzialny jest za akceptację wyników walidacji modeli ryzyka oraz nadzór nad wdrażaniem zaleceń określonych przez Biuro Walidacji Modeli;
- Departament Ryzyka odpowiada za zarządzanie ryzykiem, w tym za identyfikację, pomiar, analizę, monitorowanie i raportowanie ryzyka w Grupie. Departament Ryzyka przygotowuje również zasady zarządzania ryzykiem i odpowiednie procedury, a także przedstawia informacje i proponuje kierunki działania niezbędne do podejmowania decyzji przez Komitet Kapitałów, Aktywów i Pasywów, Komitet Ryzyka i Zarząd dotyczących zarządzania ryzykiem;
- Departament Ratingu odpowiedzialny jest przede wszystkim za nadawanie ratingów ryzyka (ocena wiarygodności kredytowej) dla klientów korporacyjnych Banku oraz monitoring i ewentualną zmianę ratingów w okresie ich obowiązywania. Proces nadawania ratingów jest niezależny od procesu podejmowania decyzji kredytowej;
- Departament Decyzji Kredytowych Przedsiębiorstw i Departament Decyzji Kredytowych Detalicznych są odpowiedzialne, odpowiednio w ramach Segmentu Klientów Korporacyjnych i Segmentu Klientów Detalicznych, za proces podejmowania decyzji kredytowych, w tym analizowanie sytuacji finansowej klientów, sporządzanie projektów decyzji kredytowych dla poszczególnych szczebli decyzyjnych i podejmowanie decyzji kredytowych w ramach określonych limitów;
- Departament Dochodzenia Należności Detalicznych jest odpowiedzialny za monitorowanie spłat i proces dochodzenia należności przeterminowanych od osób fizycznych;
- Departament Zagrożonych Należności Gospodarczych opracowuje określone strategie dla każdego klienta ze swojego portfela, w celu jak najszybszej maksymalizacji odzysku i ograniczenia ryzyka ponoszonego przez Grupę. Podejście w poszczególnych sprawach jest stale aktualizowane przy wykorzystaniu bieżących informacji, najlepszych praktyk i doświadczeń w zakresie odzyskiwania należności;
- Biuro Kontroli i Analiz Skarbu jest odpowiedzialne za monitorowanie i wykorzystywanie niektórych limitów Grupy, takich jak limity kontrahenta i limity typu stop-loss, monitorowanie pozycji walutowej Grupy i wyników aktywnego „tradingu” oraz kontrolę operacji Departamentu Skarbu;

- Biuro Walidacji Modeli jest odpowiedzialne za jakościową oraz ilościową analizę i walidację modeli, niezależną od funkcji budowy modeli; przygotowywanie metodyki walidacji i monitorowania modeli; podejmowanie działań związanych z wydawaniem opinii w zakresie adekwatności nowych modeli dla obszaru, którego dotyczą; przygotowywanie raportów na potrzeby Komitetu Walidacyjnego;
- Zespół Zarządzania Ryzykiem Nadużyć jest odpowiedzialne za tworzenie, implementację oraz monitorowanie realizacji polityki Banku w zakresie zarządzania ryzykiem nadużyć we współpracy z innymi jednostkami organizacyjnymi Banku. Zespół stanowi centrum kompetencji dla procesu zapobiegania nadużyciom.

Grupa opracowała kompleksowy dokument o charakterze wytycznych dotyczących polityki/strategii w zakresie zarządzania ryzykiem „Strategia ryzyka na lata 2018-2020” (wcześniej obowiązywała wersja na lata 2017-2019). Dokument ten jest opracowany w horyzoncie trzyletnim i podlega corocznemu przeglądowi i uaktualnieniu. Jest on zatwierdzany przez Zarząd i Radę Nadzorczą Banku. Strategia ryzyka jest nierozdzielnie związana z innymi dokumentami strategicznymi, takimi jak: Budżet, Plan Płynności, Plan Kapitałowy.

Strategia Ryzyka opiera się na zdefiniowanych przez Grupę dwóch podstawowych pojęciach:

1. Profil ryzyka: obecny profil ryzyka wyrażony kwotą lub rodzajem ryzyka, na które Grupa jest obecnie narażona. Grupa powinna również przewidywać, jak profil ryzyka może się zmieniać w przyszłości uwzględniając zarówno oczekiwane jak i skrajne scenariusze ekonomiczne, zgodnie z tolerancją na ryzyko;
2. Tolerancja na ryzyko: maksymalny poziom lub rodzaj ryzyka, jakie Grupa jest w stanie zaakceptować dla osiągnięcia jej finansowego i strategicznego celu.

Celem Strategii Ryzyka jest zdefiniowanie profilu ryzyka oraz utrzymanie profilu ryzyka dla wszystkich rodzajów ryzyka w ramach limitów ustalonych dla tolerancji na ryzyko.

Miary poziomu tolerancji na ryzyko uwzględniają zarówno obecny, jak i przewidywany docelowy profil ryzyka. Zostały one zidentyfikowane w poniższych kluczowych obszarach:

- Wypłacalność (w tym jakość aktywów),
- Płynność i finansowanie,
- Zmienność wyników finansowych i składowych biznesu,
- Działalność operacyjna i reputacja.

Grupa posiada jasno określoną strategię ryzyka obejmującą kredyty detaliczne, korporacyjne, działalność rynkową i płynnościową oraz zarządzanie ryzykiem operacyjnym i kapitałem. Dla każdego ryzyka w szczególności i ogółem, Grupa jasno określa tolerancję na ryzyko.

Tolerancja na ryzyko Grupy jest definiowana głównie poprzez zasady i cele określone w Strategii Ryzyka i dodatkowo uzupełnione bardziej szczegółowo zasadami i jakościowymi wytycznymi przedstawionymi w następujących dokumentach:

- Zasady zarządzania i planowania kapitałowego,
- Zasady i wytyczne kredytowe,
- Zasady zarządzania ryzykiem koncentracji,
- Zasady i reguły zarządzania ryzykiem płynności,
- Zasady i reguły dotyczące zarządzania ryzykiem rynkowym na rynkach finansowych,
- Zasady i reguły dotyczące zarządzania ryzykiem rynkowym w Księdze Bankowej,
- Polityka inwestycyjna,
- Zasady i wytyczne dotyczące zarządzania ryzykiem operacyjnym,
- Polityka w zakresie testów warunków skrajnych.

W ramach tolerancji na ryzyko, Grupa określiła strefy tolerancji (zbudowane za zasadzie „światła drogowych”). Strefy tolerancji zależą od zdefiniowanych poziomów mierników tolerancji na ryzyko. Dla wszystkich stref tolerancji określono:

- proces eskalacji podejmowanych działań (organy/jednostki organizacyjne odpowiedzialne za decyzje i wykonanie działań),
- katalog decyzji / działań dotyczących kontroli i ograniczania ryzyka,
- procedury monitoringu tolerancji na ryzyko.

Grupa szczególną wagę przykładła do ciągłego doskonalenia procesu zarządzania ryzykiem. Jednym z wymiernych tego efektów jest sukces polegający na zezwoleniu na zastosowanie w szerszym zakresie metody IRB w procesie wyliczania wymogów w zakresie funduszy własnych.

2) ZARZĄDZANIE KAPITAŁEM

Proces zarządzania kapitałowego

Zarządzanie kapitałowe odnosi się do dwóch obszarów: zarządzania adekwatnością kapitałową i alokacji kapitału. Dla obydwu z tych obszarów określone zostały cele zarządcze.

Celem zarządzania adekwatnością kapitałową jest: (a) spełnienie wymagań określonych w przepisach zewnętrznych (regulacyjna adekwatność kapitałowa) oraz (b) zapewnienie wypłacalności w warunkach normalnych i w warunkach skrajnych (ekonomiczna adekwatność kapitałowa/kapitał wewnętrzny). Realizując ten cel, Bank dąży do osiągnięcia wewnętrznych długookresowych limitów (celów) kapitałowych, określonych w Strategii Ryzyka.

Z kolei celem alokacji kapitału jest kreowanie wartości dla właścicieli poprzez maksymalizację zwrotu z działalności obciążonej ryzykiem, biorąc pod uwagę ustaloną tolerancję na ryzyko.

W ramach zarządzania kapitałowego realizowany jest również proces planowania kapitału. Celem tego procesu jest określenie funduszy własnych (baza kapitałowa określająca możliwość podjęcia ryzyka) i wykorzystania kapitału (wymogi kapitału regulacyjnego i kapitału ekonomicznego) w taki sposób, aby zapewnić spełnienie limitów (celów) kapitałowych, przy założeniu realizacji przewidywanej strategii biznesowej i profilu ryzyka - w normalnych i skrajnych warunkach ekonomicznych.

Regulacyjna adekwatność kapitałowa

Grupa jest zobowiązana na mocy prawa do spełnienia minimalnych wymogów w zakresie funduszy własnych, określonych w art. 92 CRR. Jednocześnie przy ustalaniu limitów/celów kapitałowych uwzględniono:

- Minimalne poziomy oczekiwane przez KNF;
- Bufor II Filara kredytów walutowych (RRE FX) - zalecenie KNF dotyczące dodatkowego wymogu kapitałowego dla zabezpieczenia ryzyka wynikającego z walutowych kredytów hipotecznych dla gospodarstw domowych, wynikające z art. 138 ust. 1 pkt 2a ustawy Prawo bankowe. Wysokość tego bufora jest ustalana dla poszczególnych banków corocznie przez KNF w wyniku procesu Badania i Oceny Nadzorczej (BION) i obejmuje ryzyko niedostatecznie pokryte - zdaniem KNF - przez minimalne wymogi w zakresie funduszy własnych, określone w art. 92 CRR. Aktualnie bufor ten został ustalony w zaleceniach KNF w listopadzie i grudniu 2017 roku w wysokości 5,53 p.p. (Bank) i 5,41 p.p. (Grupa) dla łącznego wskaźnika kapitałowego (TCR), co odpowiada wymogowi kapitałowemu na poziomie 4,15 p.p. (Bank) i 4,06 p.p. (Grupa) ponad Wskaźnik Tier1 oraz 3,10 p.p. (Bank) i 3,03 p.p. (Grupa) ponad Wskaźnik CET1¹;
- Wymóg potężonego bufora - określony w ustawie o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym - który składa się z:
  - Bufora zabezpieczenia kapitału w wysokości 1,25%, przy czym od początku 2018 roku jest on podwyższony do 1,875%, a od początku 2019 roku osiągnie docelową wielkość 2,5%;
  - Bufor innej instytucji o znaczeniu systemowym (OSII) - w wysokości 0,25%, przy czym wysokość jest corocznie ustalana przez KNF;
  - Bufor ryzyka systemowego w wysokości 3% obowiązujący od początku 2018 roku;
  - Bufor antycykliczny w wysokości 0%.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami i zaleceniami Komisji Nadzoru Finansowego, Bank ustalił minimalne poziomy współczynników kapitałowych, będące jednocześnie celami/limitami kapitałowymi. Są to wielkości OCR (łącznych wymogów kapitałowych) dla poszczególnych wskaźników.

¹ Zalecenie to zastępuje poprzednie zalecenie z 2016 r. dotyczące utrzymania funduszy własnych na pokrycie dodatkowego wymogu kapitałowego poziomie 3,09 p.p. (Bank) i 3,05 p.p. (Grupa) dla łącznego współczynnika kapitałowego (TCR), co odpowiada wymogowi kapitałowemu 2,32 p.p. dla Banku i 2,29 p.p. dla Grupy ponad Wskaźnika Tier 1 oraz co odpowiada wymogowi kapitałowemu 1,73 p.p. dla Banku i 1,71 p.p. dla Grupy ponad Wskaźnik CET1

Poniższa tabela prezentuje te wielkości według stanu na 31 grudnia 2017 r. oraz wielkości obowiązujące w roku 2018.

Wskaźnik kapitałowy	31.12.2017		2018	
Wskaźnik kapitału podstawowego Tier 1 (Wskaźnik CET1)	Bank	Grupa	Bank	Grupa
Minimum	4,50%	4,50%	4,50%	4,50%
Poziom oczekiwany przez KNF	4,50%	4,50%	-	-
Bufor II Filara kredytów walutowych (RRE FX)	3,10%	3,03%	3,10%	3,03%
TSCR CET1 (Łączne wymogi SREP/BION)	12,10%	12,03%	7,60%	7,53%
Bufor zabezpieczenia kapitału	1,25%	1,25%	1,875%	1,875%
Bufor innej instytucji o znaczeniu systemowym (OSII)	0,25%	0,25%	0,25%	0,25%
Bufor ryzyka systemowego	-	-	3,00%	3,00%
Bufor antycykliczny	-	-	-	-
<i>Wymóg połączonego bufora</i>	1,50%	1,50%	5,125%	5,125%
OCR CET1 (Łączne wymogi kapitałowe CET1)	13,60%	13,53%	12,725%	12,655%
Wskaźnik T1	Bank	Grupa	Bank	Grupa
Minimum	6,00%	6,00%	6,00%	6,00%
Poziom oczekiwany przez KNF	3,00%	3,00%	-	-
Bufor II Filara kredytów walutowych (RRE FX)	4,15%	4,06%	4,15%	4,06%
TSCR T1 (Łączne wymogi SREP/BION)	13,15%	13,06%	10,15%	10,06%
Bufor zabezpieczenia kapitału	1,25%	1,25%	1,875%	1,875%
Bufor innej instytucji o znaczeniu systemowym (OSII)	0,25%	0,25%	0,25%	0,25%
Bufor ryzyka systemowego	-	-	3,00%	3,00%
Bufor antycykliczny	-	-	-	-
<i>Wymóg połączonego bufora</i>	1,50%	1,50%	5,125%	5,125%
OCR T1 (Łączne wymogi kapitałowe T1)	14,65%	14,56%	15,275%	15,185%
TCR	Bank	Grupa	Bank	Grupa
Minimum	8,00%	8,00%	8,00%	8,00%
Poziom oczekiwany przez KNF	4,00%	4,00%	-	-
Bufor II Filara kredytów walutowych (RRE FX)	5,53%	5,41%	5,53%	5,41%
TSCR TCR (Łączne wymogi SREP/BION)	17,53%	17,41%	13,53%	13,41%
Bufor zabezpieczenia kapitału	1,25%	1,25%	1,875%	1,875%
Bufor innej instytucji o znaczeniu systemowym (OSII)	0,25%	0,25%	0,25%	0,25%
Bufor ryzyka systemowego	-	-	3,00%	3,00%
Bufor antycykliczny	-	-	-	-
<i>Wymóg połączonego bufora</i>	1,50%	1,50%	5,125%	5,125%
OCR TCR (Łączne wymogi kapitałowe TCR)	19,03%	18,91%	18,655%	18,535%

Ryzyko kapitałowe wyrażone powyższymi celami/limitami kapitałowymi, jest przedmiotem regularnego pomiaru i monitoringu. W odniesieniu do wszystkich docelowych wartości kapitału ustalono pewne minimalne zakresy tych wartości. Wskaźniki kapitałowe w danym przedziale determinują konieczność podjęcia odpowiednich decyzji lub działań zarządczych. Regularny monitoring ryzyka kapitałowego opiera się na klasyfikacji wskaźników kapitałowych do odpowiednich przedziałów, a następnie przeprowadza się ocenę trendów i czynników mających wpływ na poziom adekwatności kapitałowej.

Wymogi w zakresie funduszy własnych

Grupa oblicza wymogi w zakresie funduszy własnych przy użyciu metod standardowych, realizując jednocześnie projekt stopniowego wdrażania metody ratingów wewnętrznych (IRB) w celu obliczania minimalnych wymogów w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka kredytowego i uzyskania stosownych decyzji Organów Nadzoru.

Pod koniec 2012 r. Banco de Portugal (będący nadzorcą konsolidującym) we współpracy z Komisją Nadzoru Finansowego (KNF) udzielił zezwolenia na stosowanie metody IRB w odniesieniu do następujących portfeli kredytowych: (i) ekspozycje detaliczne wobec klientów indywidualnych zabezpieczone na nieruchomościach mieszkalnych (RRE), (ii) odnawialne ekspozycje detaliczne (QRRE). Zgodnie z przedmiotową zgodą, minimalne wymogi w zakresie funduszy własnych obliczone z wykorzystaniem metody IRB musiały być czasowo utrzymane na poziomie nie mniejszym niż 80% (tzw. floor nadzorczy) odpowiednich wymogów kapitałowych obliczonych metodą standardową.

W trakcie 2014 roku Bank złożył do Organów Nadzoru wnioski o uzyskanie zgody na objęcie metodą IRB w ramach „IRB roll-out plan” portfeli: „pozostały detal” i „korporacyjny”. Bank złożył także do Organów Nadzoru plan wdrożenia metody IRB (roll-out plan) dla pozostałych portfeli: „pozostały detal” i „korporacyjny”.

Pod koniec 2014 roku Bank uzyskał kolejną decyzję wydaną przez Organy Nadzoru w zakresie stosowania metody IRB. Zgodnie z jej treścią dla portfeli RRE i QRRE, wymogi kapitałowe w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka kredytowego powinny być utrzymywane tymczasowo na poziomie nie mniejszym niż 70% (floor nadzorczy) odpowiednich wymogów kapitałowych obliczonych metodą standardową, dopóki Bank nie wypełni dodatkowych warunków zdefiniowanych przez Nadzorcę.

Jak przedstawiono w półrocznym sprawozdaniu finansowym na koniec czerwca 2017 roku, Bank otrzymał w lipcu 2017 r. zezwolenie Organów Nadzoru (Europejski Bank Centralny we współpracy z KNF) na zastosowanie istotnych zmian w stosowanych modelach IRB (modele LGD) i zniesienie floora nadzorczego. Pozytywny wpływ tej decyzji został w dużej mierze zneutralizowany przez wspomniane wcześniej podwyższenie pod koniec 2017 roku bufora II Filara kredytów walutowych (RRE FX).

Kapitał wewnętrzny

Grupa definiuje kapitał wewnętrzny zgodnie z ustawą Prawo bankowe, jako kwotę niezbędną do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Grupy oraz zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka w przyszłości.

Kapitał wewnętrzny jest wykorzystywany w zarządzaniu kapitałowym, w procesach zarządzania ekonomiczną adekwatnością kapitałową oraz alokacji kapitału. Grupa zdefiniowała proces wyliczania kapitału wewnętrznego (ekonomicznego). W tym celu dla mierzalnych rodzajów ryzyka wykorzystywane są modele i metody matematyczno-statystyczne.

Utrzymanie ekonomicznej adekwatności kapitałowej oznacza pokrycie (zabezpieczenie) kapitału wewnętrznego (zagregowanej miary ryzyka) przez dostępne zasoby finansowe (fundusze własne). Obowiązek takiego zabezpieczenia ryzyka wynika wprost z ustawy Prawo bankowe, co znalazło odzwierciedlenie w celach/limitach kapitałowych Grupy - buforze kapitału ekonomicznego oraz buforze kapitału ekonomicznego w warunkach skrajnych.

W 2017 roku obydwa powyższe cele kapitałowe zostały spełnione z nadwyżką. Nadwyżka funduszy własnych nad kapitałem wewnętrznym umożliwia dalszy wzrost skali działalności, szczególnie w kierunku produktów generujących wysoki zwrot z uwzględnieniem ponoszonego ryzyka.

Równolegle kapitał wewnętrzny jest wykorzystywany w procesie alokacji kapitału, do przydzielenia kapitału wewnętrznego na produkty/linie biznesowe, obliczenia miar efektywności uwzględniających ryzyko, ustalenia limitów na ryzyko i realokacji kapitału wewnętrznego.

Adekwatność kapitałowa - stan bieżący, ocena i trendy

Adekwatność kapitałowa dla Grupy w okresie ostatnich trzech lat przedstawia się jak niżej:

Adekwatność kapitałowa	31.12.2017	31.12.2016 ²	31.12.2015 ²
Aktywa ważone ryzykiem	32 693,6	36 730,6	37 129,6
Wymogi w zakresie funduszy własnych, w tym:	2 615,5	2 938,4	2 970,4
- z tytułu ryzyka kredytowego i kredytowego kontrahenta	2 297,7	2 621,8	2 650,4
- z tytułu ryzyka rynkowego	18,3	23,4	29,1
- z tytułu ryzyka operacyjnego	293,4	279,0	271,1
- z tytułu korekty wartości godziwej z tytułu ryzyka kredytowego	6,1	14,3	19,8
Fundusze własne, w tym:	7 190,6	6 390,7	6 208,9
Kapitał podstawowy Tier 1	6 548,8	6 356,8	6 071,0
Kapitał Tier 2	641,8	33,9	137,9
Łączny wskaźnik kapitałowy (TCR)	21,99%	17,40%	16,72%
Minimalny wymagany poziom	18,91%	16,55%	12,00%
Nadwyżka(+) / Niedobór(-) adekwatności kapitałowej TCR (p.p.)	+3,08	+0,85	+4,72
Wskaźnik kapitału Tier 1 (Wskaźnik T1)	20,03%	17,31%	16,35%
Minimalny wymagany poziom	14,56%	12,79%	9,00%
Nadwyżka(+) / Niedobór(-) adekwatności kapitałowej T1 (p.p.)	+5,47	+4,52	+7,35
Wskaźnik kapitału podstawowego Tier 1 (Wskaźnik CET1)	20,03%	17,31%	16,35%
Minimalny wymagany poziom	13,53%	12,21%	9,00%
Nadwyżka(+) / Niedobór(-) adekwatności kapitałowej CET1 (p.p.)	+6,50	+5,10	+7,35
Wskaźnik dźwigni finansowej	8,88%	8,85%	9,15%

Na koniec 2017 roku, adekwatność kapitałowa mierzona wskaźnikiem kapitału podstawowego Tier 1 i łącznym wskaźnikiem kapitałowym poprawiła się w perspektywie rocznej o 2,7 p.p. (CET1) i 4,6 p.p. (TCR).

Aktywa ważone ryzykiem spadły w 2017 roku o ok.4 mld zł (o 11%), przede wszystkim w rezultacie zniesienia wspomnianego flooru nadzorczego w lipcu 2017 roku.

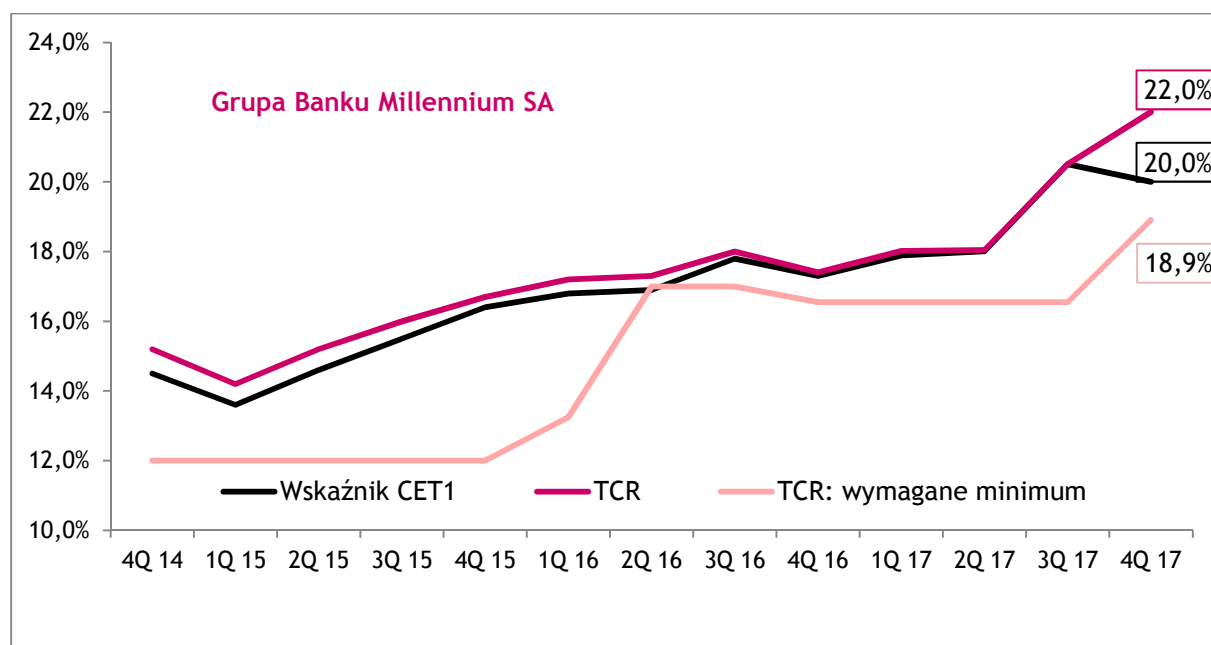
Fundusze własne zwiększyły się w 2017 roku na skutek zatrzymania pozostałej części wyniku finansowego netto za 2016 rok (wynik finansowy netto za I półrocze 2016 roku był już uwzględniony w funduszach własnych na koniec 2016 roku) oraz przeprowadzonej w grudniu 2017 r. emisji obligacji podporządkowanych w kwocie PLN 700 mln., które zasyliły Kapitał Tier 2.

Minimalne wymagane wielkości wskaźników kapitałowych zostały osiągnięte ze znaczną nadwyżką - nadwyżka raportowanego skonsolidowanego TCR wobec minimalnego poziomu wymaganego wyniosła na koniec 2017 r. 3,1 p.p., a nadwyżka CET1: 6,5 p.p.

² Aktywa ważone ryzykiem i wymogi w zakresie funduszy własnych wyliczone z zastosowaniem ograniczenia (flooru nadzorczego) 70%.

Wskaźnik dźwigni kształtuje się na bezpiecznym poziomie 8-9 %, przy niewielkich zmianach okresowych, i przekracza około trzykrotnie uznawaną za bezpieczną wartość 3%.

W dłuższej perspektywie, poziom adekwatności kapitałowej Grupy oceniany jest jako satysfakcjonujący. Wskaźniki kapitałowe znajdują się w długookresowym trendzie wzrostowym, a ich poziomy znacznie przekraczają minimalne wartości wynikające z regulacji. Poziom współczynników CET1 i TCR w okresie ostatnich 3 lat przedstawiono na poniższym wykresie.

3) RYZYKO KREDYTOWE

Ryzyko kredytowe jest jednym z najważniejszych rodzajów ryzyka, na jakie narażona jest Grupa, w związku z czym, przykłada się szczególną wagę do zarządzania ekspozycjami na to ryzyko. Ryzyko kredytowe wiąże się z bilansowymi ekspozycjami kredytowymi oraz z instrumentami pozabilansowymi, takimi jak udzielone i niewykorzystane linie kredytowe, gwarancje i akredytywy, jak również limity na transakcji związane z instrumentami finansowymi.

Polityka kredytowa, podlega okresowym przeglądom i weryfikacji uwzględniającym uwarunkowania rynkowe oraz zmiany w otoczeniu regulacyjnym Grupy.

Dla potrzeb zarządzania ryzykiem kredytowym Grupa korzysta z kilku systemów ratingowych w zależności od rodzaju ekspozycji i segmentu danego klienta. System ratingowy to zestaw metod (modeli), procesów, kontroli, procedur zbierania danych oraz systemów informatycznych identyfikujących i mierzących ryzyko kredytowe, klasyfikujących ekspozycje do określonych klas lub pul (nadawanie ratingu) oraz szacujących prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania i oczekiwaną wielkość straty z tego tytułu.

(3a) Pomiar ryzyka kredytowego

Kredyty i pożyczki

Pomiar ryzyka kredytowego, w celu zarządzania portfelem kredytowym, na poziomie poszczególnych klientów i transakcji, z tytułu udzielanych kredytów i pożyczek odbywa się przy uwzględnieniu trzech parametrów:

- (i) prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania przez klienta lub kontrahenta (ang. probability of default - PD);
- (ii) kwoty ekspozycji w momencie niewykonania zobowiązania (ang. exposure at default - EAD) oraz
- (iii) współczynnika strat z tytułu niewykonanego zobowiązania (ang. loss given default - LGD).

- (i) Grupa ocenia prawdopodobieństwo niewykonania zobowiązania (PD) indywidualnych kontrahentów stosując wewnętrzne modele ratingowe dostosowane do różnych kategorii klientów i transakcji. Zostały one opracowane lokalnie lub na poziomie Grupy BCP lub we współpracy z renomowanymi dostawcami zewnętrznymi i łączą analizę statystyczną z oceną specjalisty kredytowego. Dodatkowo Klienci Grupy są klasyfikowani w ramach 15 klas ratingowych, które dla potrzeb tego raportu zostały przedstawione w sześciu głównych grupach. Jednolita skala ratingowa Grupy (Master Ratings Scale), przedstawiona poniżej, zawiera także zakres prawdopodobieństw niewykonania zobowiązań określonych dla każdej klasy/grupy ratingowej. Modele ratingowe podlegają okresowym przeglądom i - w razie stwierdzenia takiej potrzeby - stosownym modyfikacjom. Modyfikacje modeli zatwierdzone są przez Komitet Walidacji.

Grupa regularnie analizuje oraz ocenia wyniki ratingów i ich siłę predykcyjną w odniesieniu do przypadków niewykonania zobowiązań. Proces nadawania ocen ryzyka klientów (przeprowadzany niezależnie od procesu kredytowego w Departamencie Ratingu) i transakcji wspierają systemy informatyczne, pozyskujące i analizujące informacje z wewnętrznych i zewnętrznych baz danych.

Skala wewnętrznych ratingów Grupy

Master Skala	Opis oceny
1-3	Najwyższa jakość
4-6	Dobra jakość
7-9	Średnia jakość
10-12	Niska jakość
13-14	Pod obserwacją
15	Niewykonanie zobowiązania

- (ii) EAD - kwota ekspozycji w momencie niewykonania zobowiązania (exposure at default) - dotyczy kwot, które według przewidywań Grupy będą należnościami Grupy w momencie niewykonania zobowiązań. Jako zobowiązanie, Grupa rozumie każdą wypłaconą już kwotę plus dalsze kwoty, jakie mogą zostać wypłacone do momentu niewykonania zobowiązań, o ile do niego dojdzie.
- (iii) LGD - współczynnik strat z tytułu niewykonanego zobowiązania (loss given default) stanowi przewidywania Grupy, co do strat wynikających z faktycznych przypadków niewykonania zobowiązań, z uwzględnieniem wewnętrznych i zewnętrznych kosztów windykacji oraz efektu dyskonta.

Papiery dłużne

Papiery dłużne Skarbu Państwa oraz Banku Centralnego monitorowane są w oparciu o rating Polski. Natomiast sytuacja ekonomiczno-finansowa emitentów dłużnych papierów komunalnych monitorowana jest kwartalnie w oparciu o ich sprawozdawczość.

Instrumenty pochodne

Grupa utrzymuje ścisłą kontrolę nad limitami otwartych pozycji netto na instrumentach pochodnych (tj. różnicą między transakcjami kupna i sprzedaży), zarówno ze względu na kwoty jak i terminy zapadalności transakcji. Ekspozycje na ryzyko kredytowe, wynikające z instrumentów pochodnych zawieranych z klientami są zarządzane jako część całkowitych limitów kredytowych wyznaczanych w oparciu o badanie naturalnej ekspozycji oraz o analizę sytuacji finansowej klienta, a także w ramach limitów kontrahentów.

Grupa oferuje produkty skarbowe w celu zabezpieczenia ryzyka kursu walutowego lub ryzyka stopy procentowej w ramach przyznanych klientom limitów skarbowych lub pod depozyt zabezpieczający.

Zdecydowana większość umów Grupy zawiera możliwość wezwania klienta do uzupełnienia depozytu zabezpieczającego lub złożenie innego zabezpieczenia uzgodnionego z Grupą (jeżeli wycena otwartych pozycji klienta przekroczy poziom kwoty limitu skarbowego; tzw. margin call) i jeżeli klient nie uzupełni wymaganego zabezpieczenia Grupa ma prawo do zamknięcia pozycji i wypowiedzenia umowy.

Zobowiązania pozabilansowe obciążone ryzykiem kredytowym

Do zobowiązań pozabilansowych obciążonych ryzykiem kredytowym zaliczamy gwarancje, akredytywy oraz przyznane linie kredytowe. Podstawowym celem tych instrumentów jest umożliwienie klientowi dysponowania w określony sposób przyznanymi przez Grupę środkami finansowymi.

Gwarancje i akredytywy typu standby (zobowiązania typu gwarancyjnego) niosą przynajmniej takie samo ryzyko kredytowe jak kredyty (w przypadku gwarancji i akredytywy typu stand-by po wpływie ważnego rozszczenia Bank musi dokonać wypłaty).

Akredytywy dokumentowe i handlowe są pisemnym, nieodwołalnym i ostatecznym zobowiązaniem Grupy do honorowania płatności w oparciu o zgodne dokumenty w terminach określonych w akredytywie i wiążą się z ryzykiem podobnym do gwarancji.

Dostępne saldo linii kredytowej jest to niewykorzystana część uprzednio zaakceptowanych kwot odnoszących się do zobowiązań o charakterze kredytowym, możliwych do wykorzystania w formie kredytów, gwarancji lub akredytyw. Biorąc pod uwagę ryzyko kredytowe zobowiązań do udzielenia kredytu, Grupa jest potencjalnie narażona na stratę w wysokości równej sumie niewykorzystanych zobowiązań. Jednak, prawdopodobna kwota straty jest mniejsza niż łączna wartość niewykorzystanych zobowiązań, ponieważ większość zobowiązań do uruchomienia kredytu zależy od spełnienia przez klientów poszczególnych standardów kredytowych.

Grupa monitoruje okres pozostały do terminu zapadalności pozabilansowych zobowiązań kredytowych, ponieważ długoterminowe zobowiązania wiążą się zazwyczaj z większym stopniem ryzyka kredytowego niż zobowiązania krótkoterminowe.

(3b) Polityka kontroli limitów i zmniejszenia ryzyka

Grupa mierzy, monitoruje i kontroluje duże zaangażowania kredytowe oraz nadmierną koncentrację ryzyka kredytowego, wszędzie tam gdzie zostanie ona zidentyfikowana. Proces zarządzania ryzykiem koncentracji dotyczy zarówno zaangażowań indywidualnych - występujących wobec pojedynczego kredytobiorcy lub grupy kredytobiorców powiązanych (kapitałowo, organizacyjnie lub poprzez istnienie istotnych zależności ekonomicznych), jak i tzw. zaangażowań sektorowych - wobec branż/sektorów gospodarki, regionów geograficznych, krajów, portfela finansującego nieruchomości (w tym kredytów walutowych), portfela w walutach obcych i innych. Powyższe rodzaje zaangażowań sektorowych są objęte wewnętrznym systemem limitów. Informacje o wykorzystaniu limitów prezentowane są na Radzie nadzorczej oraz Komitecie Ryzyka.

Limity wewnętrzne (wymienione wyżej) monitorowane są kwartalnie. Wysokość tych limitów poddawana jest rocznemu lub częstszemu przeglądowi, gdy zostanie to uznane za stosowne. Limity zatwierdza Rada nadzorcza lub Komitet Ryzyka.

Zarządzanie ekspozycjami na ryzyko kredytowe odbywa się także poprzez regularne monitorowanie sytuacji ekonomiczno-finansowej klientów i/lub historii współpracy z Grupą z punktu widzenia terminowego regulowania ich zobowiązań z tytułu odsetek i kapitału.

Zabezpieczenia

Zabezpieczenia przyjmowane w Grupie służą ograniczeniu ryzyka kredytowego i główną ich rolą jest minimalizacja straty na wypadek niedokonania przez klienta spłaty transakcji kredytowej w umownej kwocie i terminie, poprzez zapewnienie alternatywnego źródła pokrycia wymagalnych należności. Przyjmowane one są zgodnie z zasadami polityki kredytowej ustalonymi dla poszczególnych segmentów klienta. Jako główną zasadę przyjęto, że zabezpieczenie transakcji kredytowej powinno być adekwatne do ryzyka kredytowego ponieszonego przez Grupę przy uwzględnieniu specyfiki danej transakcji (tzn. jej typu, kwoty, okresu spłaty a także ratingu kredytowanego klienta).

Polityka kredytowa określa typy, rodzaje i formy prawne akceptowanych w Grupie zabezpieczeń, jak również bardziej szczegółowe wymogi mające uprawdopodobnić zbywalność konkretnych rodzajów zabezpieczeń zgodnie z doświadczeniami windykacyjnymi Grupy.

Grupa przykładą szczególną wagę do prawidłowego określania wartości zabezpieczeń, określa zasady dokonywania i weryfikacji wycen i dokłada wszelkich starań, aby wyceny te były obiektywne, ostrożne i odzwierciedlały realną wartość zabezpieczenia. W celu zapewnienia skutecznego ustanowienia zabezpieczenia Grupa opracowała stosowne wzorce umów zabezpieczeń, wniosków, pełnomocnictw i oświadczeń.

W segmencie detalicznym na zabezpieczenie przyjmowane są głównie nieruchomości mieszkaniowe (kredyty hipoteczne) oraz aktywa finansowe. W przypadku segmentu korporacyjnego przyjmowane są przede wszystkim wszelkiego typu nieruchomości (mieszkaniowe, komercyjne, grunty) a także cesje wierzytelności z kontraktów.

Do czasu ustanowienia finalnego zabezpieczenia przyjmowane są zabezpieczenia przejściowe. W Grupie wykorzystywane są również rozmaite formy instrumentów uzupełniających zabezpieczenia, mające na celu ułatwienie prowadzenia egzekucji lub uprawdopodobnienie skuteczności spłaty należności z danego zabezpieczenia między innymi takie jak: oświadczenie o poddaniu się egzekucji w formie aktu notarialnego, weksel własny in blanco, pełnomocnictwo do rachunku bankowego, cesja prawa z umowy ubezpieczenia.

Grupa monitoruje zabezpieczenia pod kątem spełnienia przez nie warunków umownych, w tym prawomocnego ustanowienia finalnego zabezpieczenia transakcji, jak również odnawiania scedowanych polis ubezpieczeniowych. Monitorowana jest również wartość zabezpieczenia w trakcie trwania transakcji kredytowej.

Zgodnie z przyjętą w Grupie polityką kredytową, dopuszcza się także udzielenie transakcji bez zabezpieczenia, co odbywa się według określonych zasad zróżnicowanych w zależności od segmentu klienta. Jednak na wypadek pogorszenia się sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika, w podpisanych z klientem dokumentach Grupa zapewnia sobie możliwość dobezpieczenia transakcji.

(3c) Polityka w odniesieniu do utraty wartości i tworzenia odpisów aktualizujących

Organizacja procesu

Proces identyfikacji i pomiaru utraty wartości ekspozycji kredytowych został uregulowany w wewnętrznej instrukcji wprowadzonej Notą Zarządzającą Członka Zarządu Banku. Ponadto zasady klasyfikacji należności i szacowania odpisów aktualizujących i rezerw w systemie zarządzania bankiem zostały nakreślone w dokumencie „System Zarządzania w Banku Millennium S.A.” przyjętym uchwałą Zarządu i zatwierdzonym przez Radę Nadzorczą.

W Grupie nadzór nad procesem szacowania odpisów aktualizujących i rezerw sprawuje Departament Ryzyka (DMR), który odpowiada również w Banku bezpośrednio za analizę indywidualną w portfelu biznesowym oraz analizę kolektywną. Oprócz DMR w/w proces zaangażowane są jednostki restrukturyzacyjno-windykacyjne Banku: Departament Zagrożonych Należności Gospodarczych - DNG (analiza indywidualna dla portfela windykacyjno-restrukturyzacyjnego klientów korporacyjnych) oraz Departament Dochodzenia Należności Detalicznych - DDN (analiza indywidualnie istotnych ekspozycji detalicznych z utartą wartością, przede wszystkim kredytów hipotecznych). DMR jest jednostką nie powiązaną z procesem udzielania kredytów i nadzorowaną przez członka Zarządu odpowiedzialnego za zarządzanie ryzykiem. Podobnie zorganizowany jest proces szacowania utraty wartości w Millennium Leasing.

Zarząd Banku pełni aktywną rolę w procesie wyznaczania odpisów aktualizujących i rezerw, wyniki wyceny portfela kredytowego przedkładane są Zarządowi do akceptacji w cyklu miesięcznym, ze szczegółowym objaśnieniem najistotniejszych zmian, mających wpływ na całkowity poziom odpisów i rezerw, w okresie objętym analizą. Zmiany metodologiczne wynikające z procesu walidacji i doskonalenia metodologii, są prezentowane na Komitecie Walidacji, a następnie na Komitecie Ryzyka, w skład których wchodzi wszyscy członkowie Zarządu Banku.

W okresach miesięcznych przygotowywane są szczegółowe raporty, prezentujące informacje na temat portfela kredytowego Grupy w różnych przekrojach, z uwzględnieniem wysokości odpisów aktualizujących i rezerw, ich dynamiki i struktury. Odbiorcami tych raportów są członkowie Zarządu nadzorujący działalność Grupy w obszarze finansów, ryzyka i informacji zarządczej.

Proces wyznaczania odpisów aktualizujących i rezerw w Grupie jest sformalizowany i opisany w przytoczonej powyżej regulacji, w której szczegółowo zdefiniowano tryb i zasady analizy indywidualnej oraz analizy kolektywnej, w tym algorytmy liczenia poszczególnych parametrów.

Departament Audytu ocenia poprawność szacowania utraty wartości i rezerw co najmniej dwa razy w roku.

Metodologia i założenia przyjęte do wyznaczania utraty wartości ekspozycji kredytowych są regularnie przeglądane w celu zmniejszenia rozbieżności pomiędzy stratami szacowanymi a rzeczywistymi. W celu oceny adekwatności odpisów z tytułu utraty wartości, wyznaczonych zarówno w ramach analizy indywidualnej, jak i kolektywnej, przeprowadzana jest okresowo (nie rzadziej niż raz w roku) weryfikacja historyczna (backtesting), której wyniki są brane pod uwagę definiując działania w celu poprawy jakości procesu.

Analiza indywidualna utraty wartości dla należności kredytowych

Ekspozycje kredytowe wyznaczone są do analizy indywidualnej na podstawie kryteriów istotności, które zapewniają, że analiza indywidualna obejmuje, co najmniej 55% portfela biznesowego Grupy oraz 80% portfela zarządzanego przez jednostki odpowiedzialne za windykację i restrukturyzację należności gospodarczych.

Główne elementy procesu analizy indywidualnej:

(1) Identyfikacja przesłanek utraty wartości;

Grupa zdefiniowała przesłanki utraty wartości w ramach analizy indywidualnej dostosowując je do profilu swojego działania. Katalog przesłanek uszczegóławia przesłanki określone w MSR 39 i rekomendacji R, które dotyczą między innymi:

- sytuacji ekonomiczno-finansowej wskazującej na znaczące trudności finansowe klienta,
- naruszenie umowy, np. opóźnienie w płatności kwoty głównej lub odsetek przekraczające 90 dni,
- stwierdzenia nierzetelności klienta w przekazywaniu informacji o jego sytuacji ekonomiczno-finansowej,
- trwałego braku możliwości nawiązania kontaktu z klientem w przypadku naruszenia warunków umowy,
- wysokiego prawdopodobieństwa upadłości lub innej reorganizacji przedsiębiorstwa/działalności gospodarczej klienta,
- ogłoszenia upadłości lub otwarcia postępowania naprawczego wobec klienta,
- przyznania klientowi przez Bank, ze względów ekonomicznych lub prawnych wynikających z trudności ekonomiczno-finansowych klienta udogodnienia w warunkach finansowania (restrukturyzacja).

Regulacja wewnętrzna zawiera doprecyzowanie wyżej wymienionych przesłanek poprzez wskazanie konkretnych odpowiadających im przypadków i sytuacji, w szczególności w odniesieniu do przesłanek wynikających z znaczących trudności finansowych klienta, naruszenia krytycznych warunków umowy oraz wysokiego prawdopodobieństwa upadłości lub innej reorganizacji przedsiębiorstwa. Dodatkowo Bank posiada rozbudowany proces monitorowania, który identyfikuje w okresach miesięcznych różnego rodzaju zdarzenia wczesnego ostrzegania podlegające dodatkowej ocenie przez analityków kredytowych.

(2) Szacowanie przyszłych przepływów;

Elementem procesu kalkulacji utraty wartości jest szacowanie prawdopodobieństwa przepływów zawartych w harmonogramie odnoszących się do pozycji: kapitał, odsetki oraz inne przepływy. Prawdopodobieństwo realizacji przepływów zawartych w harmonogramie wynika z przeprowadzonej oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta (wskazania źródeł potencjalnych spłat), musi być uzasadnione i oszacowane w oparciu o aktualną dokumentację i szeroko rozumianą wiedzę o jego sytuacji z uwzględnieniem projekcji finansowych. Informacje te gromadzone są przez analityka przed przystąpieniem do analizy zgodnie z wytycznymi określonymi w odpowiednich regulacjach Grupy.

W przypadku zidentyfikowania, co najmniej jednej z przesłanek utraty wartości w analizie indywidualnej przeprowadzany jest szczegółowy przegląd wszystkich ekspozycji klienta. Szacowane są oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne pochodzące z bieżącej działalności Klienta, z innych źródeł niż z bieżącej działalność oraz odzyski z realizacji ustanowionych zabezpieczeń

W przypadku szacowania prawdopodobieństwa przepływów, dla klientów znajdujących się w portfelu zarządzanym przez departamenty zajmujące się działalnością restrukturyzacyjno-wyndykacyjną analitycy uwzględniają indywidualny charakter każdej transakcji zwracając uwagę między innymi na następujące elementy mogące wpłynąć na wielkość ewentualnych przepływów pieniężnych:

- przyjętą przez Grupę strategię działania wobec klienta,
- wyniki negocjacji z klientem i jego postawę tj. chęć uregulowania zaległości,
- poprawę/pogorszenie się jego sytuacji ekonomiczno-finansowej,
- możliwość regulowania zobowiązań z własnych środków kredytobiorcy, czy też konieczność wykorzystania zabezpieczenia, np. poprzez jego sprzedaż.

Grupa wykorzystuje także sformalizowane zasady ustalania i uzasadniania wysokości prawdopodobieństwa oraz kwoty wypłaty przez Bank środków z tytułu udzielonych pozabilansowych ekspozycji kredytowych takich jak gwarancje, poręczenia spłaty i akredytywy.

- (3) Oszacowanie wartości godziwej zabezpieczenia, określenie oczekiwanej daty sprzedaży, oraz oszacowanie oczekiwanych wpływów ze sprzedaży z uwzględnieniem kosztów procesu windykacji;

W przypadku wystąpienia bazowej utraty wartości (tj. bez uwzględnienia przepływów z zabezpieczeń) danej ekspozycji kredytowej należy dokonać oszacowania przepływów z tytułu realizacji zabezpieczeń z uwzględnieniem terminów ich realizacji. Uwzględnienie przepływów z tytułu realizacji zabezpieczeń musi być poprzedzone analizą realności ich upłynnienia i oszacowania ich wartości godziwej dodatkowo z uwzględnieniem kosztów windykacyjnych.

W celu zapewnienia obiektywnych zasad ustalania odzysków z zabezpieczeń Grupa opracowała wytyczne dla segmentu korporacyjnego w zakresie rekomendowanych parametrów stopy odzysku i okresu odzysku dla wybranych grup zabezpieczeń. Biorąc pod uwagę umiejscowienie ekspozycji w strukturze Banku (portfel biznesowy, portfel restrukturyzacyjno-windykacyjny) oraz rodzaj ekspozycji (kredyt, leasing) określono odrębne zasady dla poszczególnych rodzajów portfeli: biznesowego, restrukturyzacyjno-windykacyjnego oraz leasingowego. Rekomendowane stopy odzysku i okres odzysku z zabezpieczeń podlegają weryfikacji w okresach rocznych.

W przypadku, gdy łączna zdyskontowana wartość oczekiwanych przepływów pieniężnych z bieżącej działalności klienta, odzysków z zabezpieczeń oraz innych udokumentowanych źródeł jest niższa niż wartość bilansowa ekspozycji kredytowej, wówczas zostaje rozpoznana utrata wartości i księgowany odpis aktualizujący. Jeśli utrata wartości została rozpoznana wobec przynajmniej jednej z ekspozycji klienta w analizie indywidualnej, wszystkie pozostałe ekspozycje klienta są szacowane w procesie analizy indywidualnej bez względu na wysokość zaangażowania i klasyfikowane są do portfela z utratą wartości (cross-default).

W wewnętrznych regulacjach określono zasady odwracania strat z tytułu utraty wartości. W przypadku klienta w analizie indywidualnej po stwierdzeniu ustania skutków wystąpienia przesłanek, z zastrzeżeniem prawidłowej obsługi ekspozycji w zdefiniowanym okresie (innym dla klientów korporacyjnych i detalicznych), Bank może podjąć decyzję dotyczącą ustania istnienia/utrzymywania przesłanki i odwrócenia straty.

Analiza kolektywna portfela kredytowego

Analizie kolektywnej podlegają następujące grupy ekspozycji kredytowych:

- Ekspozycje nieistotne indywidualnie;
- Ekspozycje istotne indywidualnie, w przypadku których nie została rozpoznana utrata wartości w wyniku analizy indywidualnej.

Do grupy pierwszej zaliczane są ekspozycje, dla których w wyniku analizy kolektywnej zidentyfikowano przesłanki utraty wartości oraz utworzono odpis aktualizujący/ rezerwę (tzw. collective impairment), jak również ekspozycje, dla których nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości w odniesieniu do pojedynczej ekspozycji, ale utworzono odpis grupowy z tytułu strat zaistniałych, lecz niezareportowanych (tzw. IBNR - incurred but not reported loss). Do grupy drugiej należą ekspozycje, wobec których nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości w wyniku analizy indywidualnej oraz ekspozycje, wobec których zidentyfikowano przesłanki utraty wartości, ale nie został utworzony indywidualny odpis aktualizujący/ rezerwa z uwagi na pełne pokrycie ekspozycji zdyskontowaną wartością przepływów oczekiwanych z zabezpieczeń lub innych udokumentowanych źródeł. Dla tej grupy tworzony jest odpis IBNR.

Grupa zdefiniowała m. in. następujący katalog przesłanek utraty wartości stosowany w analizie kolektywnej wobec ekspozycji indywidualnie nieistotnych:

- Opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek przekraczające 90 dni,
- Restrukturyzacja ekspozycji,
- Włączenie należności do procesu windykacji,
- Posiadanie przez klienta produktu wcześniej spisanego.

Grupa w procesie szacowania utraty wartości od wielu lat stosuje regułę cross-default, polegającą na przeniesieniu do portfela z utratą wartości wszystkich ekspozycji wobec klienta (niezależnie od segmentu), u którego stwierdzono występowanie przynajmniej jednej z przesłanek utraty wartości w stosunku do przynajmniej jednej należności.

Dla celów analizy kolektywnej Grupa zdefiniowała portfele homogeniczne, składające się z ekspozycji o podobnym profilu ryzyka kredytowego. Portfele te zostały utworzone na podstawie segmentacji na linie biznesowe, typy produktów kredytowych, liczbę dni opóźnienia, typy zabezpieczenia (leasing) itp. Podział na portfele homogeniczne jest okresowo weryfikowany z punktu widzenia ich jednorodności.

Kalkulacja odpisów aktualizujących i rezerw metodą kolektywną odbywa się przy zastosowaniu parametrów modelowych, wyznaczonych w oparciu o historyczne obserwacje strat kredytowych dla poszczególnych portfeli homogenicznych. Grupa stosuje następujące parametry:

- PI (ang. probability of being impaired) - prawdopodobieństwo wystąpienia utraty wartości,
- LIP (ang. loss identification period) - okres identyfikacji straty,
- LGI (ang. loss given impaired) - strata w przypadku wystąpienia utraty wartości,
- PU (ang. probability of utilization) - współczynnik/prawdopodobieństwo realizacji zobowiązania pozabilansowego.
- PW - prawdopodobieństwo wystąpienia beneficjenta o realizację gwarancji.

Wykorzystywane w analizie kolektywnej parametry, wyznaczane są cyklicznie, w oparciu o historyczne dane statystyczne oraz - w przypadku parametru PI - prognozowane wartości stóp impaired („impaired rate”). Okres obserwacji danych historycznych został zdefiniowany w regulacjach wewnętrznych Grupy, przy uwzględnieniu dążenia do dostosowania poziomu odpisów aktualizujących do aktualnej sytuacji rynkowej i wewnętrznej Grupy, przy jednoczesnym zachowaniu poprawności statystycznej wyliczanych parametrów.

Parametr PI obliczany jest jako średnia ważona z historycznych oraz prognozowanych stóp impaired, przy czym do wyznaczania wartości prognoz impaired rate, wykorzystywana jest zależność pomiędzy danymi historycznymi, a wybraną zmienną makroekonomiczną.

Okres identyfikacji straty (LIP) jest obliczany statystycznie dla każdego z portfeli homogenicznych, na podstawie danych historycznych, uwzględniających odstęp czasowy pomiędzy momentem zaistnienia przyczyny niewykonania zobowiązania, a rozpoznaniem przez Grupę utraty wartości.

Okres identyfikacji straty (LIP) w segmencie detalicznym oraz korporacyjnym, jest weryfikowany co najmniej raz w roku, w oparciu o dane pozyskane od klientów mających problem z terminową obsługą.

Od października 2014 roku Bank wykorzystuje model LGI dla ekspozycji hipotecznych, będący adaptacją modelu LGD, utworzonego na potrzeby liczenia wymogu kapitałowego w ramach metod IRB. Analogiczny model został zaadaptowany dla pozostałych ekspozycji detalicznych (w tym Mikrobiznesu) we wrześniu 2015 roku.

Modele te oparte są na analizie zdyskontowanych przepływów pieniężnych. W przypadku ekspozycji korporacyjnych, wykorzystywany jest uproszczony model LGI oparty na metodzie porównania sald.

Modele LGI opierają się na dogłębnej, statystycznie wyznaczonej segmentacji, która w zależności od modelu bazuje m.in. na: typie produktu, kwocie ekspozycji, wartości LTV, walucie, fładze restrukturyzacji, itp. Ponadto wszystkie modele różnicują wielkość LGI w zależności od liczby miesięcy od daty impaired.

Parametr PU oznaczający współczynnik wykorzystania ekspozycji pozabilansowej na LIP miesięcy przed wejściem w status impaired, wyliczany jest dla kart kredytowych, rewolwingów i limitów w rachunku bieżącym (osobno dla osób fizycznych oraz podmiotów gospodarczych). Dla gwarancji parametr PU określa prawdopodobieństwo wypłaty gwarancji w przypadku wystąpienia beneficjenta o jej realizację.

Parametr PW przedstawia prawdopodobieństwo wystąpienia beneficjenta o realizację gwarancji.

Od 2017 Parametr PU oraz PW obliczany jest jako średnia ważona z danych historycznych oraz wartości prognozowanych, przy czym do wyznaczania wartości prognozy wykorzystywana jest zależność pomiędzy danymi historycznymi, a wybraną zmienną makroekonomiczną.

Regulacje wewnętrzne definiują szczegółowo zasady odwracania strat z tytułu utraty wartości wyznaczonej metodą kolektywną. Co do zasady odwrócenie straty i rozwiązanie odpisu aktualizującego/ rezerwy jest możliwe w przypadku ustania przestanków utraty wartości, w tym spłaty zaległości lub wyłączenia z portfela windykacyjnego (reklasyfikacja do kategorii bez utraty wartości) bądź w przypadku sprzedaży wierzytelności. Reklasyfikacja do kategorii bez utraty wartości w przypadku ekspozycji podlegających restrukturyzacji jest możliwa tylko wówczas, jeśli klient przejdzie pomyślnie zdefiniowany okres „kwarantanny”, w którym nie wykaze opóźnień w spłacie kapitału lub odsetek powyżej 30 dni. Okres kwarantanny może rozpocząć się jedynie po upływie okresu zawieszenia/obniżenia spłat (tzw. Grace period) - jeśli takie udogodnienie zostało przyznane na skutek restrukturyzacji.

Powyższe nie dotyczy portfela restrukturyzacyjno-windykacyjnego korporacji, dla którego zdefiniowano odrębne warunki przeniesienia do kategorii bez utraty wartości.

Ponadto dla transakcji leasingowych okres kwarantanny równa się okresowi przebywania w portfelu restrukturyzacyjnym, plus dodatkowo zdefiniowany okres. W czasie jego trwania, opóźnienia w spłatach również nie mogą przekraczać 30 dni.

Wyniki modeli wykorzystywanych w analizie kolektywnej poddawane są okresowej weryfikacji historycznej. Parametry oraz modele objęte są również procesem zarządzania modelami, uregulowanym w dokumencie „Zasady zarządzania modelami ryzyka kredytowego”, w ramach którego określone są, między innymi, zasady tworzenia, zatwierdzania, monitoringu i walidacji, oraz weryfikacji historycznej modeli.

Jeśli w wyniku walidacji i analizy cykliczności modeli kredytowych oraz weryfikacji historycznej odpisów aktualizujących i rezerw Bank dochodzi do wniosku, że stosowane na dany dzień bilansowy parametry odbiegają od rzeczywistego trendu kształtowania się danych będących podstawą ich wyznaczenia wówczas Bank może dostosować okres obserwacji danych historycznych do bieżących warunków ekonomicznych.

W 2017 r. w Banku miała miejsce sprzedaż korporacyjnego portfela bilansowych ekspozycji kredytowych, klasyfikowanych jako z utratą wartości, w łącznej kwocie 32,5 mln PLN.

(3d) Maksymalna ekspozycja na ryzyko kredytowe

tys. PLN	Maksymalna ekspozycja	
	31.12.2017	31.12.2016
Ekspozycje narażone na ryzyko kredytowe związane z aktywami bilansowymi:	68 185 690	66 239 148
Kredyty i pożyczki dla banków	254 205	1 267 811
Kredyty i pożyczki dla klientów:	47 411 078	47 020 043
Kredyty dla klientów indywidualnych:	32 012 824	33 241 628
- Karty kredytowe	722 348	670 429
- Kredyty gotówkowe i inne kredyty dla klientów indywidualnych	5 537 658	5 079 163
- Kredyty hipoteczne	25 752 818	27 492 036
Kredyty udzielone podmiotom korporacyjnym	15 129 506	13 459 310
Kredyty udzielone podmiotom publicznym	268 748	319 105
Dłużne papiery wartościowe przeznaczone do obrotu	338 359	314 476
Finansowe instrumenty pochodne oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	1 078 544	267 922
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej	0	0
Inwestycyjne papiery dłużne	19 016 855	17 092 257
Należności z tytułu papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	0	90 520
Pozostałe aktywa finansowe	86 649	186 119
Ryzyko kredytowe związane z pozycjami pozabilansowymi:	9 121 526	8 097 700
Gwarancje finansowe	1 222 236	1 083 691
Zobowiązania kredytowe i pozostałe zobowiązania związane z kredytami	7 899 290	7 014 009

Powyższa tabela przedstawia strukturę ekspozycji na ryzyko kredytowe Grupy na dzień 31 grudnia 2017 r. oraz 31 grudnia 2016 r., bez uwzględnienia instrumentów ograniczających ryzyko. Dla aktywów bilansowych ekspozycje prezentowane powyżej oparte są na kwotach netto przedstawionych w bilansie.

Jakość kredytowa aktywów finansowych - nieprzeterminowane*, bez utraty wartości

tys. PLN	31.12.2017	31.12.2016
Ekspozycje bilansowe narażone na ryzyko nieprzeterminowane i bez utraty wartości	65 866 562	63 812 106
Kredyty i pożyczki dla banków (rating zewnętrzny Fitch: od BBB do AAA; Moody's: od B3 do Aaa; S&P: od B+ do AAA)	254 205	1 267 811
Kredyty i pożyczki dla klientów (wg. Master Skali):	45 178 599	44 779 120
· 1-3 najwyższa jakość	17 734 981	19 331 657
· 4-6 dobra jakość	8 274 048	6 938 616
· 7-9 średnia jakość	10 354 286	11 229 815
· 10-12 niska jakość	3 937 005	2 925 337
· 13-14 pod obserwacją	218 783	241 993
· 15 niewykonanie zobowiązania**	193 468	195 650
· Bez ratingu***	4 466 028	3 916 052
Dłużne papiery wartościowe przeznaczone do obrotu (obligacje Skarbu Państwa****, inne)	338 359	314 476
Finansowe instrumenty pochodne oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej (wg Master Skali)	1 078 544	267 922
· 1-3 najwyższa jakość	63 420	99 804
· 4-6 dobra jakość	67 980	83 648
· 7-9 średnia jakość	14 902	26 169
· 10-12 niska jakość	37 795	25 463
· 13-14 pod obserwacją	49	32
· 15 niewykonanie zobowiązania	0	28
· Bez ratingu	730	2 953
· Korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	7 784	11 889
· Wycena przyszłych płatności walutowych	4	2
· Instrumenty pochodne zabezpieczające	885 880	17 934
Inwestycyjne papiery dłużne (Skarb Państwa****, Bank Centralny****, obligacje samorządowe, Europejski Bank Inwestycyjny)	19 016 855	17 092 257
Należności z tytułu papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	0	90 520

(*) - należności przeterminowane do 4 dni włącznie są traktowane jako opóźnienia techniczne i są wykazywane w tej kategorii;

(**) - należności bez utraty wartości ze względu na fakt, że zdyskontowana wartość zabezpieczeń pokrywa w pełni ekspozycję oraz należności, które kiedyś były identyfikowane z utratą wartości i przeszły do portfela bez utraty wartości, ale zgodnie z przyjętą definicją default-u w procesie IRB wciąż posiadają rating 15;

(***) - grupa klientów bez ratingu wewnętrznego zawiera między innymi ekspozycje związane z kredytami dla jednostek samorządu terytorialnego oraz projektami inwestycyjnymi i niektórymi klientami leasingowymi;

(****) - rating dla Polski w 2017r. BBB+ (S&P), A2 (Moody's), A- (Fitch)

Jakość kredytów i pożyczek dla klientów (wg Master Skali), nieprzeterminowane(*) i bez utraty wartości w podziale na segmenty klientów:

Zaangażowanie brutto, w tys. PLN		31.12.2017			Suma
		Kredyty i pożyczki udzielone klientom			
		Przedsiębiorstwa	Kredyty hipoteczne	Pozostałe detaliczne	
1-3	najwyższa jakość	41 863	17 227 541	465 577	17 734 981
4-6	dobra jakość	2 053 260	4 622 646	1 598 142	8 274 048
7-9	średnia jakość	5 316 538	2 138 128	2 899 620	10 354 286
10-12	niska jakość	2 647 236	574 453	715 316	3 937 005
13-14	pod obserwacją	29 829	133 188	55 766	218 783
15	niewykonanie zobowiązania (**)	54 338	115 971	23 159	193 468
Bez ratingu (***)		4 463 694	2 122	212	4 466 028
Suma		14 606 758	24 814 049	5 757 792	45 178 599

(*) - należności przeterminowane do 4 dni włącznie są traktowane jako opóźnienia techniczne i są wykazywane w tej kategorii;

(**) - należności bez utraty wartości ze względu na fakt, że zdyskontowana wartość zabezpieczeń pokrywa w pełni ekspozycję oraz należności, które kiedyś były identyfikowane z utratą wartości i przeszły do portfela bez utraty wartości, ale zgodnie z przyjętą definicją default-u w procesie IRB wciąż posiadają rating 15;

(***) - grupa klientów bez ratingu wewnętrznego zawiera między innymi ekspozycje związane z kredytami dla jednostek samorządu terytorialnego oraz projektami inwestycyjnymi i niektórymi klientami leasingowymi;

Zaangażowanie brutto, w tys. PLN		31.12.2016			Suma
		Kredyty i pożyczki udzielone klientom			
		Przedsiębiorstwa	Kredyty hipoteczne	Pozostałe detaliczne	
1-3	najwyższa jakość	80 527	18 808 749	442 381	19 331 657
4-6	dobra jakość	1 151 642	4 516 697	1 270 277	6 938 616
7-9	średnia jakość	6 450 917	2 120 467	2 658 431	11 229 815
10-12	niska jakość	1 311 432	748 118	865 787	2 925 337
13-14	pod obserwacją	18 550	173 837	49 606	241 993
15	niewykonanie zobowiązania (**)	94 430	80 703	20 517	195 650
Bez ratingu (***)		3 915 379	617	56	3 916 052
Suma		13 022 877	26 449 188	5 307 055	44 779 120

(*) - należności przeterminowane do 4 dni włącznie są traktowane jako opóźnienia techniczne i są wykazywane w tej kategorii;

(**) - należności bez utraty wartości ze względu na fakt, że zdyskontowana wartość zabezpieczeń pokrywa w pełni ekspozycję oraz należności, które kiedyś były identyfikowane z utratą wartości i przeszły do portfela bez utraty wartości, ale zgodnie z przyjętą definicją default-u w procesie IRB wciąż posiadają rating 15;

(***) - grupa klientów bez ratingu wewnętrznego zawiera między innymi ekspozycje związane z kredytami dla jednostek samorządu terytorialnego oraz projektami inwestycyjnymi i niektórymi klientami leasingowymi;

(3e) Kredyty i pożyczki

Struktura kredytów i pożyczek udzielonych klientom i bankom oraz podstawowe wskaźniki portfela kredytowego przedstawiają się następująco:

	31.12.2017		31.12.2016	
	Kredyty i pożyczki dla klientów	Kredyty i pożyczki dla banków	Kredyty i pożyczki dla klientów	Kredyty i pożyczki dla banków
Nie przeterminowane i bez rozpoznanej utraty wartości	45 178 599	254 205	44 779 120	1 267 811
Przeterminowane*, ale bez rozpoznanej utraty wartości	1 497 041	0	1 426 379	0
Łącznie bez rozpoznanej utraty wartości (IBNR)	46 675 640	254 205	46 205 499	1 267 811
Z rozpoznaną utratą wartości	2 232 666	0	2 179 457	0
Kredyty i pożyczki, brutto	48 908 306	254 205	48 384 956	1 267 811
Odpisy z tytułu utraty wartości łącznie z IBNR	(1 497 228)	0	(1 364 913)	0
Kredyty i pożyczki, netto	47 411 078	254 205	47 020 043	1 267 811
Kredyty z rozpoznaną utratą wartości / kredyty ogółem	4,57%	0,00%	4,50%	0,00%

(*) - należności przeterminowane do 4 dni włącznie są traktowane jako opóźnienia techniczne i nie są wykazywane w tej kategorii;

Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości w tys. PLN

	31.12.2017		31.12.2016	
	Kredyty i pożyczki dla klientów	Kredyty i pożyczki dla banków	Kredyty i pożyczki dla klientów	Kredyty i pożyczki dla banków
Bez zidentyfikowanych przesłanek utraty wartości	46 622 222	254 205	46 115 322	1 267 811
Ze zidentyfikowanymi przesłankami utraty wartości, w tym:	53 418	0	90 177	0
- Ekspozycje dla których oczekiwane przepływy uwzględniają przepływy z zabezpieczeń, w tym:	53 418	0	90 177	0
- przeterminowane*	39 803	0	14 442	0
Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości, brutto	46 675 640	254 205	46 205 499	1 267 811
Odpisy na poniesione, niezareportowane straty (IBNR)	(181 972)	0	(185 740)	0
Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości, netto	46 493 668	254 205	46 019 759	1 267 811

(*) - należności przeterminowane do 4 dni włącznie są traktowane jako opóźnienia techniczne i nie są wykazywane w tej kategorii;

Kredyty i pożyczki przeterminowane, ale bez rozpoznanej utraty wartości

Kredyty i pożyczki przeterminowane poniżej 90 dni nie są uważane za ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości, chyba, że zostaną zidentyfikowane inne przesłanki impairmentu. Kwota brutto kredytów i pożyczek z podziałem na segmenty klientów, przeterminowanych, ale bez rozpoznanej utraty wartości, przedstawia się następująco:

Zaangażowanie brutto, w tys. PLN	31.12.2017				Suma
	Kredyty i pożyczki udzielone klientom			Kredyty i pożyczki dla banków	
	Przedsiębiorstwa	Kredyty hipoteczne	Pozostałe detaliczne		
Opóźnienia 5 - 30 dni(*)	463 247	502 173	220 042	0	1 185 462
Opóźnienia 31 - 60 dni	64 967	102 230	50 489	0	217 686
Opóźnienia 61 - 90 dni	10 680	26 796	21 503	0	58 979
Opóźnienia pow. 90 dni(**)	33 472	11	1 431	0	34 914
Suma	572 366	631 210	293 465	0	1 497 041

Zaangażowanie brutto, w tys. PLN	31.12.2016				Suma
	Kredyty i pożyczki udzielone klientom			Kredyty i pożyczki dla banków	
	Przedsiębiorstwa	Kredyty hipoteczne	Pozostałe detaliczne		
Opóźnienia 5 - 30 dni(*)	400 559	519 228	192 467	0	1 112 254
Opóźnienia 31 - 60 dni	60 149	115 019	53 822	0	228 990
Opóźnienia 61 - 90 dni	10 022	38 841	21 300	0	70 163
Opóźnienia pow. 90 dni(**)	6 281	7 049	1 642	0	14 972
Suma	477 011	680 137	269 231	0	1 426 379

(*) - należności przeterminowane do 4 dni włącznie są traktowane jako opóźnienia techniczne i nie są wykazywane w tej kategorii;

(**) - należności opóźnione powyżej 90 dni i jednocześnie nie będące w portfelu z utratą wartości, posiadające przesłanki utraty wartości, ale nie wykazujące utraty wartości ze względu na szacowane przepływy pieniężne lub poniżej progu kwotowego

Kredyty i pożyczki z rozpoznaną utratą wartości

Kwota brutto kredytów i pożyczek z rozpoznaną utratą wartości w podziale na segmenty klientów przedstawia się następująco:

Zaangażowanie brutto, w tys. PLN	31.12.2017				Suma
	Kredyty i pożyczki udzielone klientom			Kredyty i pożyczki dla banków	
	Przedsiębiorstwa	Kredyty hipoteczne	Pozostałe detaliczne		
Wg rodzaju analizy					
Analiza indywidualna	536 113	182 390	3 021	0	721 524
Analiza kolektywna	239 989	476 384	794 769	0	1 511 142
Suma	776 102	658 774	797 790	0	2 232 666

Zaangażowanie brutto, w tys. PLN	31.12.2016				Suma
	Kredyty i pożyczki udzielone klientom			Kredyty i pożyczki dla banków	
	Przedsiębiorstwa	Kredyty hipoteczne	Pozostałe detaliczne		
Wg rodzaju analizy					
Analiza indywidualna	588 896	245 632	4 032	0	838 560
Analiza kolektywna	211 955	440 755	688 187	0	1 340 897
Suma	800 851	686 387	692 219	0	2 179 457

Kredyty i pożyczki objęte analizą indywidualną

Kwantyfikacja wartości portfela objętego analizą indywidualną oraz wartości utworzonych odpisów w podziale na należności (i odpowiednio odpisy) z rozpoznaną utratą wartości i portfel IBNR została przedstawiona w notach finansowych. Tabele poniżej prezentują strukturę portfela objętego analizą indywidualną z rozpoznaną utratą wartości.

Tabele poniżej prezentują strukturę portfela objętego analizą indywidualną z rozpoznaną utratą wartości.

Kredyty i pożyczki udzielone klientom - wg walut, zaangażowanie brutto

	31.12.2017			31.12.2016		
	Kwota w tys. PLN	udział %	Pokrycie odpisami aktualizującymi	Kwota w tys. PLN	udział %	Pokrycie odpisami aktualizującymi
PLN	580 437	80,5%	62,9%	610 098	72,8%	54,3%
CHF	103 311	14,3%	27,4%	179 254	21,4%	19,2%
EUR	37 552	5,2%	45,3%	48 927	5,8%	33,9%
USD	224	0,0%	40,2%	281	0,0%	44,1%
RAZEM (Indywidualna utrata wartości)	721 524	100,0%	56,9%	838 560	100,0%	45,6%

Kredyty i pożyczki udzielone klientom - wg stopnia pokrycia odpisami aktualizacyjnymi, zaangażowanie brutto

	31.12.2017		31.12.2016	
	kwota w tys. PLN	udział %	kwota w tys. PLN	udział %
do 20%	166 405	23,0%	286 243	34,1%
Powyżej 20% do 40%	85 295	11,8%	162 813	19,4%
Powyżej 40% do 60%	147 214	20,4%	95 344	11,4%
Powyżej 60% do 80%	53 806	7,5%	94 493	11,3%
Powyżej 80%	268 804	37,3%	199 667	23,8%
RAZEM (Indywidualna utrata wartości)	721 524	100,0%	838 560	100,0%

Na koniec 2017 roku finansowy efekt ustanowionych zabezpieczeń wykorzystanych dla należności z rozpoznaną utratą wartości Grupy w analizie indywidualnej (Case by Case) wyniósł 230,3 mln zł (na koniec 2016 r. odpowiednio 323 mln zł). Jest to kwota, o którą poziom wymaganych rezerw przypisanych do tego portfela byłby wyższy, gdyby przy szacowaniu odpisu w analizie indywidualnej nie zostały uwzględnione przepływy z zabezpieczeń.

Kredyty i pożyczki restrukturyzowane

Restrukturyzacja należności jest prowadzona przez specjalnie do tego celu powołane jednostki (oddzielnie dla należności gospodarczych i detalicznych).

Restrukturyzacja zarówno należności gospodarczych, jak i detalicznych ma na celu wykonanie efektywnych działań wobec klientów mających doprowadzić do minimalizacji strat i możliwie szybkiego ograniczenia ryzyk ponoszonych przez Grupę w związku z zawartymi z klientem transakcjami, z których wynikają należności lub zobowiązania pozabilansowe Grupy.

Restrukturyzacja prowadzona jest wobec należności włączonych na podstawie ustalonych w Grupie zasad do portfeli restrukturyzacyjno-windykacyjnych i obejmuje ustalenie nowych, akceptowalnych przez Grupę warunków transakcji (w tym w szczególności zasad ich spłaty i zabezpieczenia oraz ewentualnego uzyskania dodatkowych zabezpieczeń).

Dochodzenie należności detalicznych jest procesem w pełni scentralizowanym, realizowanym w dwóch etapach:

- 1) postępowanie monitorujące - realizowany przez Departament Bankowości Bezpośredniej,
- 2) postępowanie restrukturyzacyjno-egzekucyjne - realizowany przez Departament Dochodzenia Należności Detalicznych.

Proces wykonywany przez Departament Bankowości Bezpośredniej dotyczy działań polegających na bezpośrednim, telefonicznym kontakcie z klientem i uzyskaniem spłaty wymagalnych należności względem Banku. W sytuacji braku spłaty zadłużenia lub zgłoszenia przez klienta chęci restrukturyzacji zadłużenia dalsze prowadzenie sprawy odbywa się przez Departament Dochodzenia Należności Detalicznych i obejmuje wszelkie działania restrukturyzacyjne oraz windykacyjne.

Dochodzenie należności jest wspierane przez wyspecjalizowany system informatyczny działający na pełnym portfelu klienta, w pełni zautomatyzowany w fazie monitorowania portfela, jak i wspomagający czynności w późniejszej fazie restrukturyzacji i windykacji. Integralną częścią systemu jest behawioralny model scoringowy, wykorzystywany na etapie postępowania monitorującego. System ten jest wykorzystywany w zarządzaniu procesem dochodzenia należności detalicznych w stosunku do wszystkich segmentów klienta.

Model scoringowy bazuje w swoich wewnętrznych obliczeniach między innymi na: segmencie biznesowym klienta, rodzaju produktu obciążonego ryzykiem kredytowym (szczególnie dotyczy to produktów hipotecznych) oraz historii współpracy z klientem w ramach poprzednich działań restrukturyzacyjno-windykacyjnych. Opóźnione należności klientów detalicznych trafiają do systemu informatycznego automatycznie 4 dnia od daty powstania należności wymagalnej.

Proces restrukturyzacji i windykacji należności gospodarczych (tj. należności lub zobowiązań pozabilansowych związanych z zawartymi transakcjami z klientami korporacyjnymi i SME) jest scentralizowany i realizowany przez Departament Zagrożonych Należności Gospodarczych. Dochodzenie należności gospodarczych ma na celu maksymalizację odzysku i ograniczenie ryzyka ponoszonego przez Grupę w jak najkrótszym czasie poprzez realizację przyjętej strategii działań restrukturyzacyjnych i windykacyjnych w stosunku do:

- klienta,
- należności gospodarczych,
- zabezpieczeń ich spłaty.

Działania realizowane w ramach ww. strategii obejmują m.in.: ustalenie warunków finansowania Klientów, warunków restrukturyzacji należności gospodarczych (w tym w ramach postępowań restrukturyzacyjnych), w tym zasad ich spłaty oraz zabezpieczeń, uzyskiwanie nowych, wartościowych i płynnych zabezpieczeń, doprowadzania do spłaty polubownej, realizację windykacji (w tym komorniczej) należności wymagalnych, w tym z posiadanych zabezpieczeń, działania w procesach upadłościowych dłużników, prowadzenie wymaganych działań sądowych.

Dla zarządzania procesem restrukturyzacji i windykacji należności gospodarczych Departament Zagrożonych Należności Gospodarczych stosuje aplikacje wspierające proces zarządzania i decyzyjny oraz monitorowania, które szybko dostarczają podstawowych informacji na temat należności, zabezpieczenia, zastosowanego podejścia oraz podstawowych działań i terminów.

Poniższa tabela pokazuje portfel kredytów z rozpoznaną utratą wartości zarządzany przez jednostki organizacyjne Grupy zajmujące się restrukturyzacją należności.

Zaangażowanie brutto w tys. PLN	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom indywidualnym	713 659	657 806
Kredyty i pożyczki udzielone klientom korporacyjnym	250 413	258 899
Razem	964 072	916 705

(3f) Dłużne i kapitałowe papiery wartościowe

Poniższa tabela przedstawia strukturę papierów wartościowych znajdujących się w portfelu Grupy na dzień 31 grudnia 2017 r. (zaangażowanie brutto w tys. PLN):

Emitowane przez	Papiery dłużne przeznaczone do obrotu	Inwestycyjne dłużne papiery wartościowe	Akcje	Razem
Skarb Państwa	338 351	12 810 462	12	13 148 825
Bank Centralny	0	6 077 287	0	6 077 287
Pozostałe	8	135 065	50 181	185 254
- notowane	8	81 130	431	81 569
- nienotowane	0	53 935	49 750	103 685
Razem	338 359	19 022 814	50 193	19 411 366

Poniższa tabela przedstawia strukturę papierów wartościowych znajdujących się w portfelu Grupy na dzień 31 grudnia 2016 r. (zaangażowanie brutto w tys. PLN):

Emitowane przez	Papiery dłużne przeznaczone do obrotu	Inwestycyjne dłużne papiery wartościowe	Akcje	Razem
Skarb Państwa	314 466	14 289 633	12	14 604 111
Bank Centralny	0	2 669 700	0	2 669 700
Pozostałe	10	139 900	43 353	183 263
- notowane	10	79 236	390	79 636
- nienotowane	0	60 664	42 963	103 627
Razem	314 476	17 099 233	43 365	17 457 074

(3g) Przewłaszczone zabezpieczenia

W 2017 r. nie dokonywano istotnych bezpośrednich przejęć przez Bank i sprzedaży środków trwałych stanowiących zabezpieczenie kredytu. Powyższa sytuacja powodowana jest realizacją innych, bardziej efektywnych ścieżek zaspokajania z zastawów lub przewłaszczeń (czasowo i kwotowo przy ograniczeniu kosztów), tj. doprowadzania do sprzedaży przedmiotu zastawu lub przewłaszczenia bezpośrednio przez dawcę zabezpieczenia pod nadzorem Banku i z przeznaczeniem całości tak uzyskanych środków na spłatę. Odmianą takiego działania jest zawieranie porozumień z syndykami w upadłości na podstawie, których syndyk za uzgodnioną opłatą zabezpiecza i przechowuje przedmioty zastawione lub przewłaszczone oraz w porozumieniu z Bankiem dokonuje ich oferowania i sprzedaży (w tym w ramach sprzedaży zorganizowanych części lub całego przedsiębiorstwa dłużnika) - i tak uzyskane środki przekazywane są bezpośrednio na spłatę należności Banku (zaspokojenie z zabezpieczenia w ww. sposób realizowane jest bez etapu przejęcia przewłaszczonych rzeczy do bilansu Banku na „Aktywa trwałe do zbycia”).

Jednocześnie spółka zależna od Banku - Millennium Leasing, dokonuje przejęcia środków trwałych będących przedmiotem leasingu i prowadzi aktywne działania w celu ich zbycia. Dane o wartości tych aktywów i ich zmianach w okresie sprawozdawczym przedstawione są w **nocie (23) „Aktywa trwałe do zbycia”** skonsolidowanego bilansu Grupy.

(3h) Polityka w zakresie spisywania należności

Ekspozycje kredytowe, dla których Grupa nie oczekuje wystąpienia żadnych przepływów pieniężnych do odzyskania i dla których utworzony został odpis z tytułu utraty wartości lub korekta wartości dla wiarytelności pochodzących z zapadłych terminowych operacji finansowych, które łącznie pokrywają w całości należność pozostałą do spłaty, są spisywane z bilansu w ciężar odpisu aktualizującego i przenoszone do ewidencji pozabilansowej. Przedmiotowa operacja nie powoduje umorzenia należności, tj. nie powoduje zwolnienia dłużnika z długu ani zaprzestania wymaganych prawem i uzasadnionych ekonomicznie działań prawnych i windykacyjnych celem dochodzenia spłaty.

Najczęściej Grupa spisuje należności w ciężar rezerw na utratę wartości w przypadku stwierdzenia nieściągalności należności, tj. między innymi:

- uzyskania postanowienia o bezskuteczności postępowania egzekucyjnego;
- śmierci dłużnika;
- uzyskania potwierdzenia braku szans na zaspokojenie ze środków masy upadłościowej;
- wyczerpania możliwości prowadzenia egzekucji wobec braku majątku dłużnika głównego i innych osób zobowiązanych (np. dawców zabezpieczeń).

(3i) Koncentracja ryzyk aktywów finansowych z ekspozycją na ryzyko kredytowe**Sektory gospodarki**

Poniższa tabela przedstawia podział głównych kategorii ekspozycji kredytowych Grupy z rozbiciem na czynniki składowe, według kategorii klientów.

wg stanu na 31.12.2017	Pośrednictwo finansowe	Przemysł i Budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny	Transport i komunikacja	Sektor publiczny	Kredyty hipoteczne	Kredyty konsumpcyjne (*)	Pozostałe branże	Razem
Kredyty i pożyczki dla banków	254 205	0	0	0	0	0	0	0	254 205
Kredyty i pożyczki dla klientów	172 828	5 836 781	4 037 554	2 343 036	245 345	26 104 033	6 849 047	3 319 682	48 908 306
Papiery wartościowe przeznaczone do obrotu	19	65	10	0	338 351	0	0	16	338 461
Finansowe instrumenty pochodne oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	1 013 703	21 647	21 011	92	0	0	0	22 091	1 078 544
Inwestycyjne papiery wartościowe	131 035	5 960	0	142	18 935 737	0	0	31	19 072 905
Należności z tyt. papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM	1 571 790	5 864 453	4 058 575	2 343 270	19 519 433	26 104 033	6 849 047	3 341 820	69 652 421

(*) - w tym: karty kredytowe, kredyty gotówkowe, kredyty w rachunku bieżącym

wg stanu na 31.12.2016	Pośrednictwo finansowe	Przemysł i Budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny	Transport i komunikacja	Sektor publiczny	Kredyty hipoteczne	Kredyty konsumpcyjne (*)	Pozostałe branże	Razem
Kredyty i pożyczki dla banków	1 267 811	0	0	0	0	0	0	0	1 267 811
Kredyty i pożyczki dla klientów	144 745	4 881 381	3 706 759	2 293 059	308 447	27 815 712	6 268 505	2 966 348	48 384 956
Papiery wartościowe przeznaczone do obrotu	8	85	10	0	314 466	0	0	17	314 586
Finansowe instrumenty pochodne oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	225 598	4 744	183	188	0	0	0	37 209	267 922
Inwestycyjne papiery wartościowe	122 131	7 140	0	151	17 013 033	0	0	33	17 142 488
Należności z tyt. papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu	90 520	0	0	0	0	0	0	0	90 520
RAZEM	1 850 813	4 893 350	3 706 952	2 293 398	17 635 946	27 815 712	6 268 505	3 003 607	67 468 283

(*) - w tym: karty kredytowe, kredyty gotówkowe, kredyty w rachunku bieżącym

Kredyty i pożyczki dla klientów wg sektorów gospodarki i segmentów

Biorąc pod uwagę ryzyko koncentracji w poszczególne sektory i segmenty klientów, Grupa zdefiniowała wewnętrzne limity koncentracji zgodnie z tolerancją na ryzyko, co zapewnia utrzymanie dobrze zdywersyfikowanego portfela kredytowego.

Główną pozycję w portfelu kredytowym (kredyty i pożyczki dla klientów) stanowią kredyty hipoteczne (53%) oraz kredyty gotówkowe dla osób fizycznych (11%). Portfel kredytów dla firm (w tym leasing) działających w różnych sektorach: przemysł i budownictwo, transport i komunikacja, handel, pośrednictwo finansowe oraz w sektorze publicznym stanowi 33% i jego szczegółową strukturę przedstawia poniższa tabela:

Nazwa branży /segmenty	2017 Ekspozycja bilansowa (mln zł)	Udział (%)	2016 Ekspozycja bilansowa (mln zł)	Udział (%)
Kredyty dla osób fizycznych	32 953.1	67.4%	34 084.2	70.4%
Hipoteczne	26 104.0	53.4%	27 815.7	57.5%
Gotówkowe	5 332.4	10.9%	4 919.0	10.1%
Karty kredytowe i pozostałe	1 516.6	3.1%	1 349.5	2.8%
Kredyty dla przedsiębiorstw *	15 955.2	32.6%	14 300.7	29.6%
Handel i naprawy	4 037.6	8.3%	3 706.8	7.7%
Przetwórstwo przemysłowe	4 836.7	9.9%	3 967.2	8.2%
Budownictwo	1 000.1	2.0%	914.2	1.9%
Transport i gosp. magazynowa	2 343.0	4.8%	2 293.1	4.7%
Administracja publiczna	245.3	0.5%	308.4	0.6%
Informacja i komunikacja	574.0	1.2%	408.9	0.8%
Usługi pozostałe	774.6	1.6%	696.7	1.4%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	172.8	0.4%	144.7	0.3%
Obsługa nieruchomości	843.2	1.7%	715.7	1.5%
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	364.7	0.7%	337.9	0.7%
Górnictwo	60.0	0.1%	118.5	0.2%
Dostawy wody, ścieki i odpady	104.9	0.2%	99.0	0.2%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię, gaz i wodę	90.9	0.2%	111.9	0.2%
Hotele i restauracje	156.0	0.3%	157.0	0.3%
Edukacja	63.3	0.1%	31.8	0.1%
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	94.1	0.2%	103.6	0.2%
Opieka zdrowotna, pomoc społeczna	169.1	0.3%	161.9	0.3%
Kultura, rekreacja i rozrywka	24.9	0.0%	23.4	0.0%
Łącznie kredyty (brutto)	48 908.3	100.0%	48 385.0	100.0%

(*) w tym: Mikrobiznes o rocznych obrotach do 5 mln zł

Wskaźnik koncentracji 20 największych klientów w portfelu kredytowym Grupy (w tym grup powiązanych ze sobą podmiotów) na koniec 2017 roku wyniósł 5,9% w porównaniu do 5,4% na koniec 2016 roku. Wskaźnik koncentracji 10 największych klientów także uległ nieistotnemu wzrostowi w ciągu 2017 roku z poziomu 3,7% na koniec poprzedniego roku do 4,1% zgodnie z tolerancją na ryzyko Banku.

4) RYZYKO RYNKOWE

Ryzyko rynkowe obejmuje obecne i przyszłe oddziaływania na zyski lub kapitał ze strony zmiany wartości portfela Grupy wywołanej niekorzystnymi ruchami stóp procentowych, kursów wymiany walut lub cen obligacji, akcji lub towarów.

Miary oceny ryzyka rynkowego

Pomiar ryzyka rynkowego w Grupie pozwala na monitorowanie wszystkich możliwych typów ryzyka, to jest ryzyka ogólnego (w tym ryzyko stopy procentowej, ryzyko walutowe, ryzyko cen akcji), ryzyka nieliniowego, ryzyka szczególnego, jak i ryzyka cen towarów. W 2017 roku ryzyko nieliniowe oraz ryzyko cen towarów nie występowało w Grupie. Ryzyko cen akcji uznano za nieistotne jako że zaangażowanie Grupy w instrumenty kapitałowe jest znikome.

Pomiar każdego z typów ryzyka odbywa się indywidualnie przy pomocy odpowiednich modeli, a następnie wyniki integrowane są w całkowite ryzyko rynkowe bez uwzględnienia jakiegokolwiek efektu dywersyfikacji między czterema typami ryzyka (najgorszy scenariusz).

Główną miarą, stosowaną przez Grupę w celu oceny ryzyka rynkowego (ryzyko stopy procentowej, ryzyko walutowe, ryzyko cen akcji) jest parametryczny model VaR (wartość narażona na ryzyko) - spodziewana strata, która może powstać w portfelu w określonym czasie (okres utrzymania) oraz z określonym prawdopodobieństwem (poziom ufności) z tytułu niekorzystnego ruchu na rynku.

Wartość narażona na ryzyko w Grupie (VaR) jest obliczana z założeniem 10-dniowego okresu utrzymania oraz 99% poziomu ufności (przedział jednostronny). W celu dostosowania do wymogów regulacyjnych CRDIV / CRR, od kwietnia 2014 zmienność związaną z każdym czynnikiem ryzyka rynkowego uwzględnionym w modelu VaR (jak i korelacje występującymi między nimi) estymuje się za pomocą równo ważonych zmian parametrów rynkowych wykorzystując efektywny okres obserwacji danych historycznych z ostatniego roku. Stosowana wcześniej metoda EWMA (ang. exponentially weighted moving average) z efektywnie krótszym okresem obserwacji jest teraz uzasadniona jedynie w przypadku istotnego skoku zmienności cenowej.

W celu monitorowania i limitowania pozycji w instrumentach, dla których nie jest możliwa należyta ocena ryzyk rynkowych z zastosowaniem modelu VaR (ryzyko nieliniowe, cen towarów i ryzyko szczególne) wprowadzono odpowiednie zasady pomiaru tych ryzyk. Ryzyko nieliniowe mierzone jest według wewnętrznej metodologii, która jest zgodna z metodologią VaR - przyjmuję się ten sam okres utrzymania jak i poziom ufności. Ryzyko szczególne i ryzyko cen towarów mierzone jest według metody standardowej, zgodnie z regulacjami nadzorczymi uwzględniając zmianę okresu utrzymania pozycji.

Pomiar ryzyka rynkowego odbywa się codziennie, zarówno indywidualnie dla każdego z obszarów odpowiedzialnych za podejmowanie ryzyka i zarządzanie nim, jak i na bazie skonsolidowanej, z uwzględnieniem efektu dywersyfikacji istniejącej pomiędzy poszczególnymi portfelami.

W celu zapewnienia adekwatności modelu VaR dla oceny ryzyk występujących na otwartych pozycjach, ustanowiono i przeprowadza się codziennie proces testowania wstecznego.

Wszystkie zgłoszone przekroczenia są udokumentowane, łącznie z wyjaśnieniem przyczyn ich powstania oraz zaliczeniem do jednej z trzech klas wyjaśnienia przekroczeń: adekwatność modelu, niewystarczająca dokładność modelu lub nieprzewidziane ruchy rynkowe.

Równoległe do metody VaR portfele są poddawane szeregowi analiz wrażliwości i scenariuszy warunków skrajnych w celu:

- Oszacowania potencjalnej straty ekonomicznej, wynikającej ze skrajnych wahań czynników ryzyka rynkowego,
- Identyfikacji ruchów ryzyka rynkowego, ewentualnie nie ujętych w VaR, na które portfele są bardziej wrażliwe,
- Identyfikacji czynności, które mogą zostać podjęte w celu redukcji wpływu skrajnych zmian czynników ryzyka.

Stosuje się następujące rodzaje scenariuszy rynkowych:

- Równoległe przesunięcia krzywych dochodowości,
- Bardziej stromy lub spłaszczony przebieg krzywych dochodowości,
- Wahania kursów wymiany,
- Niekorzystne scenariusze historyczne.

Proces kalkulacji VaR jest prowadzony z zastosowaniem oprogramowania opracowanego na bazie technologii sieci internetowej. Zapewnia to dostęp w trybie bieżącym do wartości zagrożonej ryzykiem w każdym obszarze zarządzania ryzykiem rynkowym (w ciągu dnia i na koniec dnia).

VaR stosuje się jako miarę w ocenie ryzyk poniesionych na pozycjach w ujęciu skonsolidowanych jak i osobno dla Księgi Handlowej oraz Bankowej. Dodatkowo każda Księga podzielona jest na obszary zarządzania ryzykiem. Limit całkowity wyrażony jest jako ułamek skonsolidowanych funduszy własnych, a następnie dzielony jest na Księgi, poszczególne obszary zarządzania ryzykiem i na różne typy ryzyka, co pozwala Grupie w pełni na pomiar, monitorowanie i kontrolowanie ryzyka rynkowego. Ekspozycja na ryzyko rynkowe (VaR) na tle obowiązujących limitów jest raportowana codziennie do wszystkich obszarów odpowiedzialnych za zarządzanie i nadzorowanie ryzyka rynkowego w Grupie.

Limity ograniczające ryzyko rynkowe podlegają aktualizacji przynajmniej raz w roku biorąc pod uwagę m.in. zmianę wielkość skonsolidowanych funduszy własnych, bieżącą i przewidywaną strukturę bilansu, a także sytuację rynkową. Obecnie stosowane limity obowiązują od 1 listopada 2017.

Wskaźniki VaR dla Grupy pozostawały w 2017 roku na średnim poziomie 22,1 mln zł. (7% limitu) oraz 17,5 mln zł. (8% limitu) na koniec grudnia 2017. Wskaźniki VaR ukazane w poniższej tabeli odzwierciedlają łączną ekspozycję na ryzyko rynkowe w Grupie, to jest łącznie dla Księgi Handlowej i Księgi Bankowej. Efekt dywersyfikacji dotyczy ryzyka ogólnego i odzwierciedla korelację między jego składnikami. Niski poziom efektu dywersyfikacji wynika z faktu, że ryzyko rynkowe w Banku stanowi przede wszystkim ryzyko stopy procentowej. Liczby w Tabeli zawierają także ekspozycje na ryzyko rynkowe generowane w podmiotach zależnych, jako że Bank zarządza ryzykiem rynkowym na poziomie centralnym.

Miary VaR w Grupie dla ryzyka rynkowego (tys. zł) :

Miary VaR dla ryzyka rynkowego w tys. PLN	VaR (2017)				
	31.12.2016	Średnio	Maksimum	Minimum	31.12.2017
Ryzyko całkowite	38 738	22 118	48 262	13 088	17 540
Ryzyko ogólne	36 702	20 046	46 229	11 058	15 666
VaR stopy procentowej	36 692	20 050	46 222	11 063	15 651
Ryzyko kursowe	32	166	3 365	10	97
Efekt dywersyfikacji	0,1%				0,5%
Ryzyko szczególne	2 036	2 071	3 667	1 874	1 874

Ekspozycje w 2016 roku wynosiły odpowiednio (tys. zł):

Miary VaR dla ryzyka rynkowego w tys. PLN	VaR (2016)				
	31.12.2015	Średnio	Maksimum	Minimum	31.12.2016
Ryzyko całkowite	35 818	43 997	60 779	24 223	38 738
Ryzyko ogólne	33 864	41 865	58 556	22 186	36 702
VaR stopy procentowej	33 861	41 873	58 510	22 109	36 692
Ryzyko kursowe	41	149	3 844	7	32
Efekt dywersyfikacji	0,1%				0,1%
Ryzyko szczególne	1 954	2 132	3 334	1 921	2 036

Ekspozycje na ryzyko rynkowe w podziale na Księgę Handlową i Bankową oraz na typy ryzyka przedstawione są w tabelach poniżej (tys. zł.):

Księga Bankowa:

Miary VaR dla ryzyka rynkowego w tys. PLN	VaR (2017)				
	31.12.2016	Średnio	Maksimum	Minimum	31.12.2017
Ryzyko całkowite	38 638	21 031	47 325	13 209	16 271
Ryzyko ogólne	36 607	19 017	45 297	11 184	14 401
VaR stopy procentowej	36 606	19 016	45 296	11 184	14 401
Ryzyko kursowe	3	2	4	0	0
Efekt dywersyfikacji	0,0%				0,0%
Ryzyko szczególne	2 031	2 014	2 082	1 870	1 870

Miary VaR dla ryzyka rynkowego w tys. PLN	VaR (2016)				
	31.12.2015	Średnio	Maksimum	Minimum	31.12.2016
Ryzyko całkowite	33 957	43 920	61 222	24 660	38 638
Ryzyko ogólne	32 010	41 836	59 008	22 627	36 607
VaR stopy procentowej	32 010	41 835	59 002	22 626	36 606
Ryzyko kursowe	0	2	8	0	3
Efekt dywersyfikacji	0,0%				0,0%
Ryzyko szczególne	1 947	2 085	2 339	1 913	2 031

Księga Handlowa:

Miary VaR dla ryzyka rynkowego w tys. PLN	VaR (2017)				
	31.12.2016	Średnio	Maksimum	Minimum	31.12.2017
Ryzyko całkowite	741	1 880	5 192	334	1 614
Ryzyko ogólne	736	1 822	5 188	330	1 610
VaR stopy procentowej	729	1 779	5 103	332	1 598
Ryzyko kursowe	32	166	3 366	9	97
Efekt dywersyfikacji	3,4%				5,3%
Ryzyko szczególne	4	57	1 585	4	4

Miary VaR dla ryzyka rynkowego w tys. PLN	VaR (2016)				
	31.12.2015	Średnio	Maksimum	Minimum	31.12.2016
Ryzyko całkowite	3 245	1 759	8 361	194	741
Ryzyko ogólne	3 238	1 711	8 245	189	736
VaR stopy procentowej	3 236	1 673	8 267	190	729
Ryzyko kursowe	41	148	3 848	7	32
Efekt dywersyfikacji	1,2%				3,4%
Ryzyko szczególne	7	47	995	4	4

W 2017 roku limity na wartość zagrożoną nie były przekraczane - zarówno dla całej Grupy, jak i dla Księgi Handlowej i Bankowej z osobna.

Wszystkie ewentualne przekroczenia limitów na ryzyko rynkowe są zawsze raportowane i udokumentowane oraz ratyfikowane na odpowiednim poziomie kompetencji.

Otwarte pozycje obejmowały głównie instrumenty ryzyka stopy procentowej oraz ryzyka walutowego. Ryzyko walutowe uwzględnia wszystkie pozycje wymiany walutowej Grupy. Zgodnie ze Strategią Ryzyka przyjętą w Grupie, otwarte pozycje walutowe są dozwolone, ale powinny być utrzymywane na niskim poziomie. W tym celu wprowadzono w Grupie system konserwatywnych limitów na otwartą pozycję walutową (zarówno limity w ciągu dnia jak i na zamknięcie), a otwarte pozycje walutowe dozwolone są głównie w Księdze Handlowej. W 2017 roku, otwarta pozycja walutowa utrzymywana była na niskim poziomie i znacznie poniżej ustalonych limitów. W czerwcu 2016 roku, ze względu na niestandardową płatności gotówką w euro, w której Bank był beneficjentem transakcji pomiędzy Visa Inc. oraz Visa Europe Ltd, Zarząd Banku zaakceptował tymczasowo otwartą pozycję walutową powyżej ustalonych limitów. Otwarta pozycja walutowa tymczasowo osiągnęła poziom 111,2 mln zł i została zamknięta do poziomów znacznie poniżej obowiązujących maksymalnych limitów, w ciągu czterech dni roboczych po otrzymaniu płatności w dniu 21 czerwca 2016 roku.

Kształtowanie się całkowitej pozycji walutowej (na koniec dnia) w Portfelu Handlowym przedstawia poniższa tabela (w tys. PLN):

Pozycja całkowita	Średnia w okresie	Minimum w okresie	Maksimum w okresie	Koniec okresu
2017	4 988	1 667	23 192	5 961
2016	7 151	1 501	111 170	25 199

Oprócz wyżej wspomnianych ograniczeń ryzyka rynkowego, w Grupie obowiązują również limity maksymalnej straty dla portfeli rynków finansowych. Celem jest ograniczenie maksymalnej straty dla działalności handlowej Grupy. W przypadku osiągnięcia limitu dokonuje się przeglądu strategii zarządzania oraz zasadności przyjmowanej pozycji.

W procesie testowania wstecznego modelu VaR zostały wykryte dwa przekroczenia w okresie ostatnich 12 miesięcy (zgodnie z poniższą tabelą, w tys. PLN).

Data sprawozdawcza	VaR (ryzyko ogólne)	Teoretyczna zmiana wartości portfela (wartości bezwzględne)	Liczba przekroczeń w ciągu ostatnich 12 miesięcy *
2017-12-31	15 666	2 043	2
2016-12-31	36 702	35 150	4

* - uznaje się, że przekroczenie miało miejsce, gdy różnica pomiędzy bezwzględną wartością zmiany portfela a poziomem miary VaR jest dodatnia;

W 2017 roku, przekroczenia w procesie testowania wstecznego modelu VaR spowodowane były nieoczekiwanymi zmianami na rynku, tzn. głównie stawek rynku międzybankowego w CHF w grudniu 2017. Liczba przekroczeń dowodzi adekwatności modelu (strefa zielona: 1 - 8 dopuszczalnych przekroczeń).

Ocenę VaR uzupełnia monitorowanie wrażliwości portfeli obciążonych ryzykiem rynkowym na ww. scenariusze warunków skrajnych. Wyniki testów warunków skrajnych w obszarze ryzyka rynkowego były raportowane do komitetu Kapitału, Aktywów i Pasywów. Zgodnie z zasadami przyjętymi przez Grupę limity dla wyników testów warunków skrajnych biorących pod uwagę prawdopodobieństwo materializacji scenariusza są trzy razy wyższe od limitów dla dziennego zarządzania ryzykiem rynkowym. W 2017 roku limity dla ekspozycji na ryzyko rynkowe w warunkach skrajnych nie były przekraczane.

Ryzyko stopy procentowej w Księdze Bankowej

W przypadku Księgi Bankowej, głównym składnikiem ryzyka rynkowego jest ryzyko stóp procentowych. Co do zasady, pozycja walutowa generowana w Księdze Bankowej jest w całości przekazywana do Księgi Handlowej, gdzie zarządza się nią na bazie dziennej. Przyjęte restrykcyjne limity na pozycję walutową gwarantują, że ryzyko rynkowe generowane przez otwarte pozycje walutowe ma charakter rezydualny w Grupie (patrz Tabela powyżej).

Ekspozycja na ryzyko stopy procentowej w Księdze Bankowej wynika przede wszystkim z niedopasowania aktywów i pasywów (włączając Kapitał) o stałym oprocentowaniu (lub o stopie zerowej), a także, choć w mniejszym stopniu, z różnic w terminach przeszacowania aktywów oraz pasywów jak i w ich stopach referencyjnych, o ile takie są kontraktowo określone. Dodatkowo, ze względu na specyfikę polskiego systemu prawnego, oprocentowanie kredytów konsumpcyjnych jest ograniczone (od stycznia 2016 roku nie może przekraczać dwukrotności stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego powiększonej o 7 punktów procentowych). W sytuacjach spadku stóp procentowych wpływ na wynik odsetkowy jest negatywny i uzależniony jest od procentowego udziału portfela kredytowego podlegającego nowej maksymalnej stawce oprocentowania.

W zakresie ryzyka stopy procentowej w Księdze Bankowej, stosuje się następujące zasady:

- Ryzyko rynkowe wynikające z działalności bankowej jest zabezpieczane lub podlega comiesięcznemu transferowi do obszarów, które aktywnie zarządzają ryzykiem rynkowym i podlegają pomiarowi w kategoriach ekspozycji na ryzyko oraz rachunku wyników,
- W zarządzaniu ryzykiem stopy procentowej Bank stosuje naturalne zabezpieczenie między kredytami i depozytami, a także obligacje o stałym oprocentowaniu i instrumenty pochodne, przy czym głównym celem jest ochrona wyniku z tytułu odsetek.

Wahania rynkowych stóp procentowych mają wpływ na zysk Grupy netto, zarówno w krótkim jak i w średnim horyzoncie czasu, wpływając również na jego wartość ekonomiczną w perspektywie długoterminowej. Pomiar obu wielkości jest komplementarny w rozumieniu pełnego zakresu występowania ryzyka stopy procentowej w Księdze Bankowej.

Z tego względu, obok codziennego pomiaru ryzyka rynkowego metodą wartości zagrożonej, pomiar ryzyka stopy procentowej obejmuje dodatkowo, zarówno miary dochodowe jak i miary oparte na wartości ekonomicznej, to jest kwartalnie:

- wartość ekonomiczną kapitału, która mierzy teoretyczną zmianę wartości bieżącej netto wszystkich pozycji Grupy na skutek szokowych zmian w równoległym przesunięciu rynkowej krzywej dochodowości w dół/górę (zakłada się, że w otoczeniu niskich stóp procentowych dolna granica wynosi 0%³). Tym samym, wyniki wskazują na wrażliwość wartości ekonomicznej Grupy na skutek zmian stóp procentowych,

³ Zgodnie z Wytycznymi ws. zarządzania ryzykiem stopy procentowej wynikającym z działalności zaliczanej do portfela niehandlowego (IRRBB) (EBA/GL/2015/08).

oraz miesięcznie:

- analizę wrażliwości wartości pozycji na zmiany stóp procentowych mierzoną za pomocą BPVx100, czyli pomnożoną przez 100 zmianę wartości portfela przy równoległym przesunięciu krzywej rentowności o 1 punkt bazowy,
- wpływ na wynik z tytułu odsetek w horyzoncie następnych 12 miesięcy w wyniku jednorazowej zmiany stóp procentowych o 100 punktów bazowych.

Pomiaru dokonuje się dla wszystkich obszarów zarządzania ryzykiem w Banku, ze szczególnym naciskiem na Księgę Bankową. Dla potrzeb powyżej opisanych analiz dla aktywów i pasywów, które nie mają dokładnie określonego terminu zapadalności/wymagalności lub instrumentów z wbudowaną opcją Klienta, Grupa przyjmuje szczególne założenia, w tym:

- termin wymagalności dla depozytów bez ustalonego terminu został określony na podstawie danych historycznych odnośnie zachowania Klientów, biorąc pod uwagę stabilność wolumenu pozycji z założeniem maksymalnego terminu wymagalności nieprzekraczającego 3 lat,
- w procesie pomiaru ryzyka stopy procentowej uwzględnia się tendencje do szybszej spłaty należności, niż wynika to z pierwotnego (umownego) harmonogramu. Na podstawie obserwacji danych historycznych wyznaczany jest współczynnik wcześniejszej spłaty dla wszystkich istotnych portfeli kredytowych Banku. Należy jednak zauważyć, że kredyty hipoteczne, które stanowią w Grupie produkt kredytowy o dominującym udziale, są indeksowane do zmiennej stopy procentowej. Powoduje to, że tendencje do wcześniejszej spłaty mają mniejsze znaczenie dla ryzyka stóp procentowych,
- dla kapitału, aktywów trwałych i innych aktywów zakłada się termin przeszacowania równy 1 rok.

Wyniki powyższych analiz wg. stanu na koniec 2017 r. i 2016 r. nie przekroczyły wewnętrznie ustalonych limitów. Wyniki wrażliwości na zmiany stóp procentowych mierzonych za pomocą BPVx100 prezentuje tabela poniżej (w tys. PLN). Ustanowione limity wewnętrzne nie zostały przekroczone.

Wrażliwość Księgi Bankowej na zmiany stóp procentowych kształtowała się następująco (w tys. PLN):

	31.12.2017	31.12.2016
	BPVx100	BPVx100
PLN	50 069	(42 537)
CHF	14 315	20 468
EUR	30 955	21 075
USD	7 139	7 354
Inne	3 650	2 758
RAZEM	106 128	9 118
Kapitał, aktywa trwałe, inne aktywa	68 974	60 085
RAZEM	175 102	69 203

Dodatkowo, dla pozycji w Polskich Złotych, w Księdze Bankowej, w przypadku scenariusza nagłego, równoległego przesunięcia krzywej dochodowości w dół o 100 punktów bazowych, wpływ na wynik z tytułu odsetek w horyzoncie następnych 12 miesięcy od 31 grudnia 2017 roku jest negatywny i wynosi -7,0% wyniku odsetkowego netto za 4 kw. 2017 w ujęciu rocznym (+5,7% dla przesunięcia w górę o 100 punktów bazowych). Asymetryczny wpływ związany jest głównie ze specyfiką polskiego systemu prawnego, o którym wspomniano powyżej (uwzględniono formułę do wyznaczania maksymalnego oprocentowania obowiązującą na rok 2017). Stopa referencyjna NBP jest obecnie na poziomie 1,5%, a w przypadku obniżenia jej o 100 punktów bazowych maksymalne oprocentowanie portfela kredytowego nie mogłoby przekroczyć 8% w skali roku w stosunku do obecnie obowiązujących 10%.

5) RYZYKO PŁYNNOŚCI

Celem zarządzania ryzykiem płynności jest zapewnienie i utrzymywanie zdolności Grupy do wywiązywania się zarówno z bieżących jak i przyszłych zobowiązań, z uwzględnieniem kosztów pozyskania płynności.

Ryzyko płynności odzwierciedla możliwość poniesienia znacznych strat w wyniku pogorszenia warunków finansowania (ryzyko finansowania) i/lub sprzedaży aktywów poniżej ich wartości rynkowej (ryzyko płynności rynku) w celu zaspokojenia zapotrzebowania na środki, wynikającego z zobowiązań Grupy.

W podmiotach zależnych ekspozycje na ryzyko płynności nie występowały, ponieważ Bank zarządza ryzykiem płynności na poziomie centralnym. Zarówno wymogi finansowania jak i nadwyżki płynności spółek zależnych są zarządzane poprzez transakcje z zawierane z Bankiem, chyba że wcześniej w tym celu zostały zawarte transakcje rynkowe. Departament Skarbu jest odpowiedzialny za zarządzanie z częstotliwością dzienną sytuacją płynnościową Grupy, zgodnie z przyjętymi zasadami i procedurami, biorąc pod uwagę cele określone przez Zarząd Banku oraz Komitet Kapitałów, Aktywów i Pasywów.

Konsekwentnie głównym źródłem finansowania Grupy pozostaje duża, zdywersyfikowana oraz stabilna baza depozytów pochodzących od Klientów detalicznych, korporacyjnych oraz Klientów z sektora publicznego. Na koniec 2017 roku depozyty Klientów osiągnęły łączny poziom 57,3 mld zł. Bazę depozytową stanowiły głównie środki Klientów indywidualnych, których udział w łącznym saldzie zobowiązań wobec Klientów wynosił ok. 70,4% na koniec grudnia 2017 (71,0% na koniec grudnia 2016 roku). Wysoki udział środków od Klientów indywidualnych miał pozytywny wpływ na płynność w Grupie oraz umożliwił przestrzeganie nadzorczych miar płynności.

Koncentracja bazy depozytowej, mierzona udziałem 5 i 20 największych deponentów, na koniec 2017 roku wyniosła odpowiednio 3,9% oraz 7,0% (w grudniu 2016 roku odpowiednio 4,1% oraz 7,2%). Poziom koncentracji depozytów jest regularnie monitorowany i nie miał negatywnego wpływu na stabilność bazy depozytowej w 2017 roku. W przypadku znacznego wzrostu udziału największych deponentów w bazie depozytowej, dodatkowe środki pozyskane od tych deponentów nie są traktowane jako stabilne. Co więcej, w celu zabezpieczenia przed fluktuacjami bazy depozytowej, Grupa utrzymuje rezerwę płynnych aktywów w postaci portfela papierów wartościowych.

Baza depozytowa uzupełniona jest o depozyty instytucji finansowych oraz inne operacje rynku pieniężnego. Źródłem finansowania średnioterminowego pozostają również pożyczki średnioterminowe, dług podporządkowanym oraz emisja obligacji własnych.

W 2017 roku, Bank kontynuował działania związane z pozyskaniem dodatkowego finansowania poprzez zaciągnięcie pożyczek od instytucji finansowych, emisje obligacji oraz bankowych papierów wartościowych w celu zdywersyfikowania źródeł finansowania. W sierpniu 2017, w ramach kontynuacji działań związanych z dywersyfikacją źródeł średnioterminowego finansowania w walutach obcych, Bank zawarł umowę z Industrial and Commercial Bank of China (Europe) S.A., Oddział w Polsce (ICBC Europe), dotyczącą zaciągnięcia 3-letniej, niezabezpieczonej pożyczki w kwocie 80 mln EUR. Oprocentowanie pożyczki oparte jest na stawce EURIBOR 6M oraz marży zaś środki przeznaczone są na ogólne finansowanie działalności pożyczkobiorcy. Spłata pożyczki przez Bank nastąpi jednorazowo, w sierpniu 2020 roku.. Całkowita wartość bilansowa średnioterminowych pożyczek od instytucji finansowych wynosiła na koniec grudnia 2017 roku 961,4 mln zł. (w grudniu 2016 roku wynosiła 898,0 mln zł.).

W grudniu 2017 roku zostały wykupione dziesięcioletnie obligacje podporządkowane o wartości nominalnej 150,0 mln EUR, wyemitowane przez Bank w grudniu 2007 roku. Środki pozyskane przez Bank z tych obligacji zaliczane były do środków obcych stabilnych. Wykup obligacji nie miał negatywnego wpływu na sytuację płynnościową Grupy jako że w grudniu 2017 zostały wyemitowane nowe, dziesięcioletnie obligacje podporządkowane na łączną kwotę nominalną 700 mln zł. Termin wykupu nowych obligacji przypada w dniu 7 grudnia 2027 roku. Emitent może podjąć decyzję o wykupie obligacji w dniu 8 grudnia 2022 r. tylko po uprzednim uzyskaniu zgody Komisji Nadzoru Finansowego na wcześniejszy wykup obligacji, o ile taka zgoda będzie wymagana.

Dodatkowo, w 2017 roku Bank wyemitował 3-letnie, zwykłe i niezabezpieczone obligacje własne na kwotę 300 mln zł. oraz bankowe papiery wartościowe o wartości nominalnej 54,2 mln zł., a Millennium Leasing wyemitował 2-letnie obligacje o łącznej wartości nominalnej 86,0 mln zł. Na koniec grudnia 2017 roku wartość bilansowa zobowiązań z tytułu wyemitowanych przez Grupę obligacji oraz bankowych papierów wartościowych o zapadalności do 3 lat wyniosła 1 156,5 mln zł (1 313,8 mln zł na koniec grudnia 2016 roku).

W 2017, szybszy wzrost depozytów od Klientów niż kredytów, pozwolił Grupie utrzymać wskaźnik kredyty/depozyty znacznie poniżej 100%. Wskaźnik ten, z uwzględnieniem emisji własnych dla Klientów detalicznych oraz transakcji z przyrzeczeniem odkupu z Klientami, spadł na koniec grudnia 2017 roku i wynosił 82% (w porównaniu do 84% na koniec grudnia 2016). Grupa kontynuowała politykę inwestowania nadwyżki płynności głównie w portfel aktywów płynnych, w szczególności w polskie papiery wartościowe o niskim ryzyku szczególnym (Polskie, skarbowe papiery wartościowe, bony skarbowe i pieniężne NBP), których udział w portfelu papierów wartościowych ogółem wynosił na koniec grudnia 2017 roku ok. 99%. W ciągu 2017 roku, portfel ten wzrósł o 11% z 17,3 miliarda zł. na koniec grudnia 2016 roku (25% aktywów ogółem) do 19,2 miliarda na koniec grudnia 2017 roku (27% aktywów ogółem).

Aktywa te charakteryzują się wysokim poziomem płynności oraz mogą być w łatwy sposób wykorzystane jako zabezpieczenie bądź sprzedane bez znacznej utraty ich wartości. Portfel ten, uzupełniony gotówką oraz ekspozycjami wobec Narodowego Banku Polskiego, traktowany jako zapas płynności Grupy, który pozwoli przetrwać ewentualne sytuacje kryzysowe.

Płynność w walutach obcych Grupa zapewnia dzięki denominowanym w walucie pożyczkom bilateralnym oraz transakcjom swapów walutowych jak i procentowo-walutowych. Portfel swapów jest zdywersyfikowany w zakresie kontrahentów oraz terminów zapadalności. Z większością kontrahentów, Grupa ma podpisane aneksy do umów ramowych, regulujące kwestie zabezpieczeń (ang. Credit Support Annex, CSA). W związku z tym, w przypadku niekorzystnych zmian kursów (depresja zł.), Bank zobligowany jest do złożenia depozytu w celu zabezpieczenia rozliczenia instrumentów pochodnych w przyszłości, a w przypadku korzystnych zmian kursów (aprecjacja zł.) Grupa otrzymuje depozyt zabezpieczający od kontrahentów. W żadnej z zawartych umów ramowych (zarówno międzynarodowych jak i krajowych) nie są zawarte zapisy ustanawiające związek pomiędzy ratingiem Banku a wysokością depozytów zabezpieczających. Potencjalne pogorszenie ratingu nie będzie zatem miało wpływu na sposób wyliczenia i wymianę depozytów zabezpieczających.

Grupa uwzględnia możliwość niekorzystnej zmiany kursu walut obcych, w szczególności CHF i EUR powodującej zwiększenie potrzeb płynnościowych w różnych analizowanych wariantach ryzyka płynności i uwzględnia to ryzyko w swoich planach płynnościowych.

Miary oceny ryzyka płynności

Ocena ryzyka płynności Grupy jest realizowana z zastosowaniem zarówno wewnętrznych jak i nadzorczych miar, dla których zdefiniowano limity ekspozycji.

Kształtowanie się sytuacji płynnościowej Grupy w krótkich horyzontach czasowych (do 3 miesięcy) jest sprawdzane codziennie na podstawie dwóch wskaźników zdefiniowanych wewnętrznie: płynność natychmiastowa oraz płynność kwartalna. Mierzą one maksymalne zapotrzebowanie na środki, które mogłyby powstać jednego dnia, z uwzględnieniem projekcji przepływów środków pieniężnych odpowiednio na datę spot lub okres 3-miesięczny. Dodatkowo, portfel aktywów płynnych wyznacza się na bazie dziennej.

Wskaźniki te są porównywane z obowiązującymi limitami ekspozycji oraz raportowane codziennie do obszarów odpowiedzialnych za zarządzanie i kontrolę ryzyka płynności dla Grupy. W trakcie roku 2017 wszystkie wewnętrzne wskaźniki płynności pozostały znacznie powyżej minimalnych limitów. W trzecim kwartale 2017 roku, wewnętrzne limity zostały zrewidowane. Aktualizacja limitów brała pod uwagę wielkość skonsolidowanych funduszy własnych, bieżącą i przewidywaną strukturę bilansu, historyczną konsumpcję limitów, a także obecną sytuację rynkową. Nowe limity obowiązują od 1 listopada 2017.

Bieżące wskaźniki płynności

mln PLN

31.12.2017				
	Wskaźnik płynności natychmiastowej (m PLN)*	Wskaźnik płynności kwartalnej (m PLN)*	Portfel Aktywów płynnych (m PLN)**	LCR (%)
Wskaźnik	16 412	16 412	18 735	153%
Limit minimalny	934	(2 336)	10 000	80%

31.12.2016				
	Wskaźnik płynności natychmiastowej (m PLN)*	Wskaźnik płynności kwartalnej (m PLN)*	Portfel Aktywów płynnych (m PLN)**	LCR (%)
Wskaźnik	14 131	14 113	16 950	124%
Limit minimalny	900	(2 249)	8 000	70%

* Wskaźniki płynności natychmiastowej i kwartalnej: łączna wartość przepływów pieniężnych odpowiednio w dacie 'spot' lub w ciągu kolejnych 3-ech miesięcy, saldo rachunków NOSTRO (suma rachunków we wszystkich walutach pomniejszona o saldo rezerwy obowiązkowej) i aktywów o wysokiej płynności.

** Portfel Aktywów płynnych: Łączna suma gotówki, ekspozycji w stosunku do NBP (w tym nadwyżka nad wymaganą wysokość rezerwy obowiązkowej) oraz dłużnych papierów wartościowych Skarbu Państwa, bonów NBP i należności od banków o terminie wymagalności do 1 miesiąca. Portfel dłużnych papierów wartościowych pomniejsza się o papiery zablokowane na cele inne niż płynnościowe.

Grupa monitoruje płynność na bazie wewnętrznych miar płynności, uwzględniając również wpływ kursów walutowych na sytuację płynnościową.

Zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych (CRR), Grupa wyznacza wymóg pokrycia płynności (LCR). Minimalny, nadzorczy poziom wskaźnika LCR w wysokości 80%, który obowiązywał w 2017 roku, został spełniony przez Grupę (na koniec grudnia 2017 roku wskaźnik LCR wynosił 153%). Wskaźnik ten jest wyznaczany co dziennie i raportowany w okresach miesięcznych do NBP od marca 2014 roku. Wewnętrznie wskaźnik LCR szacowany jest codziennie i raportowany do obszarów odpowiedzialnych za zarządzanie i kontrolę ryzyka płynności w Grupie na bazie dziennej.

Ponadto Grupa stosuje analizę wewnętrznej płynności strukturalnej na bazie skumulowanych urealnionych luk płynności (tj. z założeniem prawdopodobieństwa powstania przepływu środków pieniężnych). Bezpieczny poziom, przyjęty w Grupie w zakresie relacji niedoboru płynności został określony dla każdego przedziału czasowego poniżej 5-ciu lat.

W 2017 r. wszystkie luki płynności były utrzymywane na poziomach wyraźnie przewyższających limity. Wyniki skumulowane, urealnionej luki płynności (warunki normalne) prezentują tabele poniżej.

Urealniona luka płynności (mln PLN)	31.12.2017					Powyżej 5-ciu lat
	do 6 miesięcy	6 - 12 miesięcy	1 - 2 lata	2 - 3 lata	3 - 5 lat	
Urealnione aktywa bilansowe	26 147	5 348	8 070	7 288	7 721	25 608
Urealnione pasywa bilansowe	12 383	3 252	6 192	5 048	5 976	44 700
Luka bilansowa	13 764	2 096	1 878	2 240	1 745	(19 092)
Skumulowana luka bilansowa	13 764	15 860	17 738	19 978	21 723	2 631
Urealnione aktywa pozabilansowe	114	56	110	319	40	10
Urealnione pasywa pozabilansowe	(1 115)	(76)	(163)	(80)	(53)	(21)
Luka pozabilansowa	(1 001)	(20)	(53)	239	(13)	(11)
Luka ogółem	12 763	2 076	1 825	2 479	1 732	(19 103)
Skumulowana luka ogółem	12 763	14 839	16 664	19 143	20 875	1 772

Urealniona luka płynności (mln PLN)	31.12.2016					Powyżej 5-ciu lat
	do 6 miesięcy	6 - 12 miesięcy	1 - 2 lata	2 - 3 lata	3 - 5 lat	
Urealnione aktywa bilansowe	24 096	4 745	6 501	6 224	7 840	27 032
Urealnione pasywa bilansowe	9 719	3 299	4 997	3 742	6 407	44 551
Luka bilansowa	14 378	1 446	1 504	2 482	1 433	(17 519)
Skumulowana luka bilansowa	14 378	15 823	17 327	19 809	21 242	3 723
Urealnione aktywa pozabilansowe	133	71	115	88	542	15
Urealnione pasywa pozabilansowe	(1 040)	(83)	(121)	(107)	(113)	(35)
Luka pozabilansowa	(907)	(12)	(6)	(19)	429	(20)
Luka ogółem	13 471	1 434	1 498	2 463	1 862	(17 539)
Skumulowana luka ogółem	13 471	14 905	16 403	18 866	20 728	3 189

Grupa opracowała narzędzie do zarządzania ryzykiem płynności, określające analizy wrażliwości oraz scenariusze warunków skrajnych (wewnętrzne, systemowe i stanowiące ich kombinację). Na cele testów warunków skrajnych, luki płynności są urealniane przy założeniu konserwatywnego podejścia do oceny prawdopodobieństwa wystąpienia przepływów środków pieniężnych (m.in. biorące pod uwagę wycofanie lokat, opóźnienia w spłatach kredytów, gorszą płynność rynku wtórnego papierów wartościowych, najwyższe koszty finansowania - założenie najgorszych zaobserwowanych w Banku marż na depozytach, równoległe przesunięcia krzywej dochodowości czy deprecjację złotego).

Testy warunków skrajnych płynności są przeprowadzane co najmniej kwartalnie, aby ustalić profil ryzyka płynności Grupy oraz zapewnić zdolność Grupy do wywiązania się ze zobowiązań w przypadku kryzysu płynności i aby przyczynić się do opracowania awaryjnego planu płynności oraz decyzji zarządczych. Dodatkowo, wyniki testów warunków skrajnych wykorzystywane są do określenia progów ostrzegawczych dla wskaźników wczesnego ostrzegania, których to zadaniem jest identyfikacja zbliżających się problemów płynnościowych i wskazanie Zarządowi na ewentualną konieczność uruchomienia Awaryjnego Planu Płynności.

Wyniki testów warunków skrajnych pokazują, że nawet w sytuacji zrealizowania niekorzystnych scenariuszy wskaźniki płynności pozostaną powyżej ustalonych limitów.

Informacje odnośnie zarządzania ryzykiem płynności w tym informacje na temat wykorzystania limitów wewnętrznych i zewnętrznych są przekazywane w cyklu miesięcznym do Komitetu Kapitałów, Aktywów i Pasywów, a kwartalnie raportowane do Zarządu i Rady Nadzorczej Banku.

Proces planowania i budżetowania realizowany przez Grupę obejmuje przygotowanie Planu Płynności co ma na celu zapewnienie że wzrost biznesu będzie wspierany przez adekwatną strukturę finansowania płynności oraz przestrzeganie nadzorczych miar płynności.

Grupa dysponuje również procedurami awaryjnymi dla sytuacji zwiększonego ryzyka płynności - Plan Awaryjny Płynności (plan awaryjny w przypadku pogorszenia się płynności finansowej Banku). Plan Awaryjny Płynności ustala koncepcje, priorytety, obowiązki i konkretne środki do podjęcia na wypadek kryzysu płynności. Awaryjny Plan Płynności jest aktualizowany co najmniej raz do roku. W 2017 roku, Awaryjny Plan Płynności był testowany i zaktualizowany w celu zagwarantowania, że jest on operacyjnie stabilny. W Planie dostosowano również progi ostrzegawcze dla wskaźników wczesnego ostrzegania biorąc pod uwagę scenariusze i wyniki testów warunków skrajnych. Zaktualizowany Plan został zatwierdzony przez Radę Nadzorczą w grudniu 2017 r.

6) RYZYKO OPERACYJNE

Ryzyko operacyjne jest zdefiniowane jako ryzyko straty wynikające z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, działań ludzi lub systemów bądź też ze zdarzeń zewnętrznych. W tej definicji mieści się ryzyko prawne, natomiast ryzyko strategiczne oraz ryzyko utraty reputacji traktowane są jako oddzielne kategorie ryzyka. Ryzyko operacyjne objawia się w każdym aspekcie działalności organizacji i jest jej nieodłączną częścią.

Rok 2017 był kolejnym rokiem funkcjonowania rozwiązań, wdrożonych w zakresie sprawnego zarządzania ryzykiem operacyjnym, zgodnych z najlepszymi praktykami przyjętymi w tym zakresie przez krajowe i międzynarodowe instytucje finansowe. Przyjęta struktura zarządzania ryzykiem określa poszczególne szczeble zarządzania, zakresy ich obowiązków i odpowiedzialności.

Kluczową rolę w codziennej działalności Grupy odgrywają właściciele zdefiniowanych procesów biznesowych i wspomagających. Na podstawie dogłębnej wiedzy o procesie właściciel procesu najtrafniej identyfikuje i ogranicza występujące zagrożenia, stanowiąc pierwszą linię obrony. Drugą linią obrony jest poziom wyspecjalizowanych jednostek zajmujących się organizacją procesów zarządzania i kontrolą akceptowalnego poziomu ryzyka ze szczególnym uwzględnieniem takich obszarów jak: zgodność z przepisami, nadużycia, bezpieczeństwo i zapewnienie ciągłości działania oraz ubezpieczenia i powierzenie czynności podmiotom zewnętrznym. Trzecią linią obrony jest jednostka niezależnego audytu wewnętrznego.

Każdą decyzję, dotyczącą kroków mających na celu optymalizację ryzyka operacyjnego, poprzedza analiza związanych z tym kosztów i korzyści.

Wyższym szczeblem zarządzania ryzykiem jest Komitet Procesów i Ryzyka Operacyjnego, którego obszar działania dotyczy zagrożeń zidentyfikowanych w więcej niż jednym procesie. Wszelkie działania dotyczące zarządzania ryzykiem operacyjnym są koordynowane i nadzorowane przez Komitet Ryzyka, Zarząd i Radę Nadzorczą.

Zgodnie z przyjętym modelem zarządzanie ryzykiem jest procesem ciągłego doskonalenia w zakresie identyfikacji, oceny, monitorowania, ograniczania i raportowania poprzez:

- gromadzenie zdarzeń ryzyka operacyjnego,
- samoocenę ryzyka operacyjnego w poszczególnych procesach,
- analizę i monitorowanie wskaźników ryzyka.

Zdarzenia ryzyka operacyjnego Grupa gromadzi w narzędziu informatycznym, wspomagającym zarządzanie ryzykiem operacyjnym. Zdarzenia te poddawane są analizie odnośnie przyczyn powstania i możliwości zmniejszenia skutków, oraz zastosowania działania prewencyjnego. W systemie informatycznym zdarzenia przypisywane są do konkretnej kategorii ryzyka i konkretnego procesu, co następnie jest m.in. elementem raportowania oraz walidacji samooceny ryzyka. Wewnętrzna baza zdarzeń ryzyka spełnia również wymogi jakościowe i ilościowe stosowania metod zaawansowanych wyliczenia wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka operacyjnego.

Badanie samooceny ryzyka operacyjnego zostało przeprowadzone łącznie z przeglądem procesów, polegającym na ocenie skuteczności przyjętych rozwiązań do spełniania wymogów Klientów i partnerów biznesowych w zakresie jakości obsługi oraz optymalizacji kosztowej. Przyjęta metodologia odnośnie samooceny ryzyka i kontroli pozwoliła ocenić poziom ryzyka w danym procesie, przy uwzględnieniu istniejących kontroli, w oparciu o przyjęte scenariusze. Dla oceny poziomów ryzyka powyżej przyjętego progu tolerancji zostały zaproponowane, wdrożone i są monitorowane działania zapobiegawcze.

W trakcie badania samooceny ryzyka i kontroli poddane zostały analizie również wskaźniki wydajności, a w tym również wskaźniki ryzyka zdefiniowane dla każdego procesu. Kluczowe osoby odpowiedzialne za kształtowanie i realizację zadań w poszczególnych procesach tak zdefiniowały i dostosowały wskaźniki, aby były one najlepszymi predyktorami zbliżających się zagrożeń. Bieżące monitorowanie wskaźników służy zwiększeniu efektywności i wydajności przebiegu procesów oraz skutecznej kontroli ryzyka na poziomie poszczególnych działań w procesach.

Informacja na temat ryzyka operacyjnego jest włączona w sprawozdawczość zarządczą wysokiego szczebla konsolidującą informacje o działaniu poszczególnych procesów.

Biorąc pod uwagę stopień rozwoju zarządzania ryzykiem operacyjnym oraz skalę i profil swojej działalności, Grupa wylicza wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne przy zastosowaniu Metody Standardowej.

9. SEGMENTY OPERACYJNE

Informacja o segmentach operacyjnych została sporządzona w oparciu o strukturę raportowania na bazie której Zarząd Banku dokonuje oceny wyników i zarządza zasobami segmentów. Grupa nie stosuje dodatkowego podziału działalności na obszary geograficzne z uwagi na nieistotną skalę działalności prowadzonej poza Polską, w efekcie taki uzupełniający podział nie jest prezentowany.

Działalność Grupy prowadzona jest w oparciu o zróżnicowane linie biznesowe, oferujące określone produkty i usługi skierowane do poniższych segmentów rynku:

Segment Klientów Detalicznych

Segment Klientów Detalicznych obejmuje działalność skierowaną na Klientów masowych, Klientów zamożnych, małe przedsiębiorstwa i przedsiębiorców indywidualnych.

Działalność powyższych linii biznesowych rozwijana jest przy wykorzystaniu pełnej oferty produktów i usług bankowych oraz sprzedaży wyspecjalizowanych produktów oferowanych przez jednostki zależne Grupy. W obszarze produktów kredytowych głównymi produktami są kredyty hipoteczne, kredyty konsumenckie, kredyty rewalingowe w kartach kredytowych i produkty leasingowe dla małych przedsiębiorstw. Do głównych funduszy klientów zaliczają się natomiast: rachunki bieżące, depozyty terminowe, fundusze inwestycyjne i produkty strukturyzowane. Dodatkowo oferta obejmuje produkty ubezpieczeniowe, głównie w powiązaniu z kredytami i kartami kredytowymi, jak i wyspecjalizowane produkty oszczędnościowe. Oferta produktowa dla klientów zamożnych została wzbogacona o wyselekcjonowane fundusze inwestycyjne innych pośredników finansowych, fundusze zagraniczne oraz obligacje strukturyzowane wyemitowane przez Bank.

Segment Klientów Korporacyjnych

Segment Klientów Korporacyjnych opiera się na działalności skierowanej do Średnich i Dużych Przedsiębiorstw. Oferta skierowana jest odpowiednio również do Klientów z sektora budżetowego oraz Podmiotów Publicznych.

Działania biznesowe w segmencie Klientów Korporacyjnych prowadzone są przy wykorzystaniu wysokiej jakości oferty typowych produktów bankowych (kredyty na działalność bieżącą, kredyty inwestycyjne, rachunki bieżące, depozyty terminowe) uzupełnionych o ofertę produktów w zakresie zarządzania gotówką, produktów Departamentu Skarbu, w tym instrumentów pochodnych oraz usług leasingowych i faktoringowych.

Bankowość Skarbcowa, ALM (zarządzanie aktywami i pasywami) i Inne

Segment ten obejmuje aktywność Grupy zaangażowaną w inwestycje przeprowadzane na rachunek Banku, działalność maklerską, operacje na rynku międzybankowym, zaangażowanie w dłużne papiery wartościowe, które nie są przypisane innym segmentom.

W segmencie tym znajdują się pozostałe aktywa i pozostałe pasywa, aktywa i pasywa związane z instrumentami pochodnymi zabezpieczającymi, zobowiązania z tytułu zewnętrznego finansowania Grupy oraz aktywa z tytułu podatku odroczonego nieprzypisane do żadnego segmentu.

Obciążenie z tytułu podatku dochodowego oraz podatku bankowego zostało zaprezentowane tylko na poziomie Grupy.

Dla każdego segmentu określany jest wynik przed opodatkowaniem, który obejmuje:

- wynik z tytułu odsetek obliczany na bazie odsetek zewnętrznych aktywów pracujących i pasywów segmentu oraz alokowanych aktywów i pasywów, generujących wewnętrzny przychód lub koszt z tytułu odsetek. Przychody i koszty wewnętrzne wyliczone są w oparciu o rynkowe stopy procentowe z zastosowaniem wewnętrznych metod wyceny;
- wynik z tytułu prowizji;
- pozostałe przychody z operacji finansowych oraz pozycji wymiany jak: przychody z tytułu dywidend, wynik na działalności inwestycyjnej i handlowej, wynik z pozycji wymiany oraz wynik z pozostałych instrumentów finansowych;
- pozostałe przychody i koszty operacyjne;
- koszty z tytułu utraty wartości aktywów finansowych i niefinansowych;
- udział segmentu w kosztach operacyjnych w tym kosztach osobowych i administracyjnych;
- udział segmentu w kosztach amortyzacji.

Aktywami i pasywami segmentów komercyjnych są operacyjne aktywa i pasywa wykorzystywane przez segment w jego działalności operacyjnej, zaalokowane w oparciu o przesłanki biznesowe. Różnica między aktywami i pasywami operacyjnymi pokryta jest przez aktywa/pasywa rynku pieniężnego oraz dłużne papiery wartościowe. Aktywami i pasywami segmentu Skarb, ALM i Inne są aktywa/pasywa rynku pieniężnego i dłużne papiery wartościowe pozostałe po zalokowaniu do segmentów komercyjnych.

Zgodnie z Rekomendacją P, Grupa od stycznia 2016 r. alokuje premię za płynność do poszczególnych segmentów operacyjnych.

W 2017 roku została ujęta korekta sposobu alokacji wyniku z tytułu odsetek do poszczególnych segmentów. Wyniki segmentów za 2016 r. zostały przeliczone w celu zachowania porównywalności.

Rachunek zysków i strat za okres 1.01.2017 - 31.12.2017

w tysiącach zł	Bankowość Detaliczna	Bankowość Korporacyjna	Skarb, ALM i Inne	Razem Grupa
Wynik z tytułu odsetek	1 131 098	265 680	299 690	1 696 468
Wynik z tytułu prowizji	504 377	156 091	3 085	663 553
Dywidendy, pozostałe przychody z operacji finansowych oraz pozycji wymiany	35 356	65 610	118 655	219 621
Pozostałe przychody i koszty operacyjne	(37 283)	(14 922)	(2 276)	(54 481)
Przychody operacyjne razem	1 633 548	472 459	419 154	2 525 161
Koszty osobowe	(433 223)	(134 703)	(28 612)	(596 538)
Koszty administracyjne	(415 592)	(64 724)	(26 429)	(506 745)
Amortyzacja	(43 587)	(8 096)	(1 288)	(52 971)
Koszty operacyjne razem	(892 402)	(207 523)	(56 329)	(1 156 254)
Koszty z tytułu utraty wartości aktywów	(172 361)	(81 829)	(1 168)	(255 358)
Wynik operacyjny razem	568 785	183 107	361 657	1 113 549
Udział w zyskach jednostek podporządkowanych				0
Podatek bankowy				(188 326)
Wynik finansowy przed opodatkowaniem				925 223
Podatek dochodowy				(243 996)
Wynik finansowy po opodatkowaniu				681 227

Pozycje bilansowe wg stanu na 31.12.2017

w tysiącach zł	Bankowość Detaliczna	Bankowość Korporacyjna	Skarb, ALM i Inne	Razem Grupa
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	33 944 580	13 466 498	0	47 411 078
Zobowiązania wobec klientów	42 132 753	14 971 419	169 083	57 273 255

Rachunek zysków i strat za okres 1.01.2016 - 31.12.2016

w tysiącach zł	Bankowość Detaliczna	Bankowość Korporacyjna	Skarb, ALM i Inne	Razem Grupa
Wynik z tytułu odsetek	1 002 048	241 562	262 228	1 505 838
Wynik z tytułu prowizji	429 224	147 066	4 734	581 024
Dywidendy, pozostałe przychody z operacji finansowych oraz pozycji wymiany	66 555	66 369	357 648	490 572
Pozostałe przychody i koszty operacyjne	(24 778)	(12 121)	(68 320)	(105 219)
Przychody operacyjne razem	1 473 049	442 876	556 290	2 472 215
Koszty osobowe	(403 290)	(129 170)	(26 298)	(558 758)
Koszty administracyjne	(386 738)	(85 508)	(26 462)	(498 708)
Amortyzacja	(45 415)	(8 435)	(1 004)	(54 854)
Koszty operacyjne razem	(835 443)	(223 113)	(53 764)	(1 112 320)
Koszty z tytułu utraty wartości aktywów	(228 519)	675	(3 350)	(231 194)
Wynik operacyjny razem	409 087	220 438	499 176	1 128 701
Udział w zyskach jednostek podporządkowanych				(1 376)
Podatek bankowy				(174 069)
Wynik finansowy przed opodatkowaniem				953 256
Podatek dochodowy				(252 004)
Wynik finansowy po opodatkowaniu				701 252

Pozycje bilansowe wg stanu na 31.12.2016

w tysiącach zł	Bankowość Detaliczna	Bankowość Korporacyjna	Skarb, ALM i Inne	Razem Grupa
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	34 432 196	12 587 847	0	47 020 043
Zobowiązania wobec klientów	41 858 722	13 899 932	116 955	55 875 609

10. TRANSAKcje Z PODMIOTAMI POWIĄZANYMI

Wszelkie transakcje dokonane z podmiotami powiązanymi w latach 2017 oraz 2016 wynikały z bieżącej działalności.

Poza transakcjami opisanymi w niniejszym rozdziale, we wskazanym okresie ani Bank Millennium S.A., ani jednostki zależne Banku Millennium S.A. nie dokonały innych transakcji z podmiotami powiązanymi, które pojedynczo lub łącznie były istotne i zostały zawarte na innych warunkach niż warunki rynkowe.

1) TRANSAKcje Z GRUPĄ PODMIOTU DOMINUJĄCEGO

Poniżej przedstawiono kwoty transakcji z grupą podmiotu dominującego w stosunku do Banku - Banco Comercial Portugues (jednostka dominująca najwyższego szczebla), transakcje te wynikają w głównej mierze z działalności o charakterze bankowym (w tys. PLN):

	Z podmiotem dominującym		Z innymi jednostkami z grupy podmiotu dominującego	
	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016
AKTYWA				
Kredyty i pożyczki udzielone innym bankom - rachunki i depozyty	263	625	0	0
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	0	0	0	0
Instrumenty pochodne zabezpieczające	0	0	0	0
Pozostałe aktywa	0	0	0	0
ZOBOWIĄZANIA				
Zobowiązania wobec banków	1 252	913	106 970	123 466
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	0	0	0	0
Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	0	109	0	0
Instrumenty pochodne zabezpieczające	0	0	0	0
Pozostałe zobowiązania	0	0	0	0

	Z podmiotem dominującym		Z innymi jednostkami z grupy podmiotu dominującego	
	2017	2016	2017	2016
PRZYCHODY Z TYTUŁU:				
Odsetek	8	(7)	0	0
Prowizji	156	129	0	0
Pozostałe operacyjne netto	0	0	0	0
KOSZTY Z TYTUŁU:				
Odsetek	4	628	(271)	(314)
Prowizji	0	0	0	0
Instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej	0	110	0	0
Pozostałe operacyjne netto	17	44	0	0
Działania	144	161	408	1 436

	Z podmiotem dominującym		Z innymi jednostkami z grupy podmiotu dominującego	
	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016
Zobowiązania warunkowe	101 962	102 183	0	0
- udzielone	100 345	100 345	0	0
- otrzymane	1 617	1 838	0	0
Instrumenty pochodne (wartość nominalna)	0	99 891	0	0

2) TRANSAKcje z OSOBAMI ZARZĄDZAJĄCYMI I NADZORUJĄCYMI BANK

Dane o zaangażowaniu wykazywanym w stosunku do Osób Zarządzających i Nadzorujących Bank, wg stanu na dzień 31.12.2017 r. (w tys. PLN):

	Osoby Zarządzające	Osoby Nadzorujące
Limity zadłużenia ogółem,	196,0	163,0
- w tym limit niewykorzystany	144,3	121,6

Grupa świadczy na rzecz członków Zarządu i członków Rady Nadzorczej oraz ich osób bliskich standardowe usługi finansowe obejmujące, m.in., prowadzenie rachunków bankowych, przyjmowanie depozytów czy sprzedaż instrumentów finansowych. Zdaniem Grupy, transakcje te są zawierane na warunkach rynkowych. Zgodnie z przyjętymi w Banku zasadami polityki kredytowej, transakcje mające charakter kredytu terminowego opisane w niniejszym punkcie posiadają stosowne zabezpieczenia służące ograniczeniu ryzyka kredytowego.

Dane o zaangażowaniu w podmioty powiązane personalnie, wg stanu na 31.12.2017 r. (w tys. PLN):

Podmiot	Udzielone kredyty	Udzielone gwarancje	Otwarte linie kredytowe	Powiązanie
Klient nr 1	14 436	2 000	158	Personalne z Osobą Nadzorującą

Dane o zaangażowaniu wykazywanym w stosunku do Osób Zarządzających i Nadzorujących Bank, wg stanu na dzień 31.12.2016 r. (w tys. PLN):

	Osoby Zarządzające	Osoby Nadzorujące
Limity zadłużenia ogółem,	196,0	208,0
- w tym limit niewykorzystany	162,2	196,5

Dane o zaangażowaniu w podmioty powiązane personalnie, wg stanu na 31.12.2016 r. (w tys. PLN):

Podmiot	Udzielone kredyty	Udzielone gwarancje	Otwarte linie kredytowe	Powiązanie
Klient nr 1	35	2 000	132	Personalne z Osobą Nadzorującą

3) INFORMACJE O WYNAGRODZENIACH I KORZYŚCIACH OSÓB NADZORUJĄCYCH I ZARZĄDZAJĄCYCH BANKIEM

Rachunek Zysków i Strat Grupy został obciążony kosztami z tytułu wynagrodzeń (z uwzględnieniem salda utworzonych i rozwiązanych rezerw na wypłatę premii) i korzyści na rzecz osób zarządzających wg poniższego zestawienia (w tys. zł):

Rok	Wynagrodzenia i nagrody	Korzyści	RAZEM
2017	17 875,4	1 578,9	19 454,3
2016	14 679,4	1 602,8	16 282,2

Korzyści stanowią głównie koszty akomodacji zagranicznych Członków Zarządu. Wartości zaprezentowane w powyższej tabeli zawierają pozycje zaliczane do kategorii świadczeń krótkoterminowych oraz rezerwy na zmienne składniki wynagrodzeń.

W 2017 i 2016 r. Członkowie Zarządu nie otrzymali wynagrodzenia ani żadnych świadczeń dodatkowych od Spółek Zależnych.

Wynagrodzenie Członków Rady Nadzorczej Banku (dane w tys. zł):

Rok	Krótkoterminowe wynagrodzenia i korzyści
2017	1 891,6
2016	2 041,6

W 2017 i 2016 r. członkowie Rady Nadzorczej nie otrzymali wynagrodzenia ani żadnych świadczeń dodatkowych od Spółek Zależnych.

11. WARTOŚĆ GODZIWA

Najlepszym odzwierciedleniem wartości godziwej instrumentów finansowych jest ich wartość rynkowa, która jest możliwa do otrzymania w przypadku sprzedaży aktywa lub do zapłaty w przypadku transferu zobowiązania w korzystnej dla obu stron transakcji rynkowej (cena wyjścia). W przypadku wielu produktów i transakcji, dla których wartość rynkowa wzięta bezpośrednio z kwotowań aktywnego rynku (marking-to-market) nie jest dostępna, wartość godziwa musi być szacowana za pomocą wewnętrznych modeli opartych na dyskontowaniu przepływów finansowych (marking-to-model). Przepływy finansowe dla różnych instrumentów są wyznaczone zgodnie z ich indywidualną charakterystyką, a czynniki dyskontujące uwzględniają zmiany w czasie zarówno rynkowych stóp procentowych, jak i marż.

Zgodnie z MSSF 13 „Wycena wartości godziwej” Grupa stosuje techniki wyceny, które są odpowiednie do okoliczności i w przypadku których są dostępne dostateczne dane do wyceny wartości godziwej, przy maksymalnym wykorzystaniu odpowiednich obserwowalnych danych wejściowych i minimalnym wykorzystaniu nieobserwowalnych danych wejściowych, a mianowicie:

- 1 - wycena oparta o dane w pełni obserwowalne (kwotowania aktywnego rynku);
- 2 - modele wyceny wykorzystujące informacje niestanowiące danych z poziomu 1, ale obserwowalne bezpośrednio lub pośrednio;
- 3 - modele wyceny wykorzystujące dane nieobserwowalne (niepochodzące z aktywnego rynku).

Techniki wyceny przyjęte do ustalenia wartości godziwej są stosowane w sposób ciągły. Zmiana techniki wyceny skutkująca przeniesieniem pomiędzy powyższymi metodami następuje, gdy:

- transfer z metody 1 do 2 ma miejsce, gdy dla instrumentów finansowych wycenianych według metody 1 na dany dzień bilansowy nie są dostępne kwotowania aktywnego rynku (a uprzednio były);
- transfer z metody 2 do 3 ma miejsce, gdy dla instrumentów finansowych wycenianych według metody 2 na dany dzień bilansowy uwzględniany w wycenie udział parametrów niepochodzących z rynku stał się istotny (a uprzednio był nieistotny).

Instrumenty finansowe nie ujmowane w bilansie według wartości godziwej

Wszystkie modelowe oszacowania zawierają pewną dozę arbitralności i dlatego odzwierciedlają wyłącznie wartość instrumentów, dla których zostały stworzone. W tych warunkach prezentowane wartości różnic między wartościami godziwymi i bilansowymi nie mogą być rozumiane jako korekty wartości ekonomicznej Grupy. Wartość godziwa tych instrumentów jest wyznaczana wyłącznie w celu wypełnienia wymogów prezentacyjnych określonych przez MSSF 13 i MSSF 7.

Główne założenia i metody zastosowane do oszacowania wartości godziwej aktywów i pasywów Grupy są następujące:

Należności i zobowiązania wobec banków

Wartość godziwa tych instrumentów finansowych została wyznaczona poprzez zdyskontowanie bieżącymi stopami przyszłych przepływów kapitałowych i odsetkowych przy założeniu ich wystąpienia w terminach kontraktowych.

Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Wartość godziwa instrumentów tego rodzaju bez określonego harmonogramu spłat, ze względu na ich krótkoterminowy charakter oraz stabilną w czasie politykę Grupy w odniesieniu do tego portfela, jest zbliżona do wartości bilansowej.

Dla zmienne-procentowych produktów leasingowych wartość godziwą oszacowano poprzez skorygowanie wartości bilansowej o zdyskontowane przepływy wynikające z różnicy marż.

Wartość godziwa instrumentów o określonym terminie zapadalności została oszacowana poprzez zdyskontowanie związanych z nimi przepływów finansowych w terminach i na warunkach wynikających z umów przy zastosowaniu bieżących stóp zero kuponowych oraz marż na ryzyko kredytowe.

W przypadku kredytów mieszkaniowych, ze względu na ich długoterminowy charakter, do oszacowania przyszłych przepływów finansowych dodatkowo zostały uwzględnione: efekt wcześniejszej spłaty oraz ryzyko płynności w walutach obcych.

Zobowiązania wobec klientów

Wartość godziwa tego rodzaju instrumentów bez terminu wymagalności lub o terminie wymagalności do 30 dni została uznana przez Grupę za zbliżoną do wartości bilansowej.

Wartość godziwa instrumentów o terminie wymagalności ponad 30 dni została wyznaczona poprzez zdyskontowanie bieżącymi stopami (włączając bieżące średnie marże wg głównych walut i przedziałów czasowych) przyszłych przepływów kapitałowych i odsetkowych (włączając pierwotne średnie marże wg głównych walut i przedziałów czasowych) w terminach kontraktowych.

Zobowiązania z tytułu emisji strukturyzowanych dłużnych papierów wartościowych

Zobowiązania z tytułu emisji strukturyzowanych dłużnych papierów wartościowych - bankowe papiery wartościowe (BPW), wyceniane są do wartości godziwej zgodnie z opracowanym przez Bank modelem. W modelu tym obliczana jest cena obligacji zerokuponowej, która następnie powiększana jest o cenę opcji stanowiącej podstawę strategii wbudowanej w daną obligację strukturyzowaną.

Wartość godziwą dla pozostałych zobowiązań z tytułu emisji papierów dłużnych wyemitowanych przez Bank (obligacje (BKMO)) oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych przy zastosowaniu bieżących stóp procentowych uwzględniając wysokość marży na ryzyko kredytowe. Bieżący poziom marż został wyznaczony na podstawie ostatnio zawartych transakcji o podobnym ryzyku kredytowym.

Zobowiązania podporządkowane i pożyczki średnioterminowe

Wartość godziwa tego rodzaju instrumentów finansowych została oszacowana na podstawie modelu stosowanego do wyznaczania wartości rynkowej obligacji o zmiennym oprocentowaniu przy bieżącym poziomie stóp rynkowych i historycznej marży na ryzyko kredytowe. Podobnie jak w przypadku portfela kredytowego Bank uwzględnia poziom marży pierwotnej jako składnika kosztu finansowania średnioterminowego pozyskanego w przeszłości w relacji do bieżącego poziomu marż dla podobnych instrumentów, o ile można je wiarygodnie określić. Ze względu na brak płynnego rynku pożyczek średnioterminowych jako punktu odniesienia dla ustalenia obecnego poziomu marż, przyjęto marżę historyczną.

Poniższa tabela przedstawia wyniki opisanych wyżej analiz na dzień 31 grudnia 2017 roku (tys. zł):

AKTYWA

	Nota	Wartość bilansowa	Wartość godziwa
Kredyty i pożyczki udzielone innym bankom	15	254 205	254 152
Kredyty i pożyczki udzielone klientom *	18	47 411 078	45 818 564

ZOBOWIĄZANIA

	Nota	Wartość bilansowa	Wartość godziwa
Zobowiązania wobec banków	26	2 353 131	2 355 464
Zobowiązania wobec klientów	28	57 273 255	57 270 753
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	30	1 156 473	1 161 524
Zobowiązania podporządkowane	34	701 971	701 956

* - Negatywny efekt wyceny portfela kredytowego do wartości godziwej jest w głównej mierze spowodowany wzrostem marż kredytowych. Stosowana przez Bank metodologia wyceny portfela kredytowego zakłada, że bieżące marże w najlepszy sposób odzwierciedlają istniejące warunki rynkowe i sytuację ekonomiczną. Analogiczna zasada jest szeroko stosowana do wyceny nie notowanych na aktywnych rynkach papierów dłużnych. W efekcie, paradoksalnie zawsze, kiedy marże na nowych kredytach rosną, spada wartość godziwa „starego” portfela kredytowego.

Modele zastosowane do wyznaczenia wartości godziwej instrumentów finansowych wymienionych w powyższej tabeli nieuwjmowanych według wartości godziwej w bilansie Grupy, wykorzystują techniki wyceny oparte na parametrach nie pochodzących z rynku. W związku z tym, zaliczane są do trzeciej kategorii wyceny.

Poniższa tabela przedstawia dane wg stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku (tys. zł):

AKTYWA

	Nota	Wartość bilansowa	Wartość godziwa
Kredyty i pożyczki udzielone innym bankom	15	1 267 811	1 267 563
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	18	47 020 043	45 238 237

ZOBOWIĄZANIA

	Nota	Wartość bilansowa	Wartość godziwa
Zobowiązania wobec banków	26	1 270 745	1 271 762
Zobowiązania wobec klientów	28	55 875 609	55 876 129
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	30	1 313 836	1 319 294
Zobowiązania podporządkowane	34	664 004	657 787

Instrumenty finansowe ujmowane w bilansie według wartości godziwej

Poniższa tabela przedstawia wartości bilansowe instrumentów wycenianych do wartości godziwej usystematyzowane według zastosowanej techniki określania wartości godziwej:

Dane w tys. zł., stan na 31.12.2017

	nota	Kwotowania aktywnego rynku	Techniki wyceny w oparciu o parametry pochodzące z rynku	Techniki wyceny z wykorzystaniem istotnych parametrów nie pochodzących z rynku
AKTYWA				
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	16			
- instrumenty pochodne			139 734	45 146
- papiery dłużne		338 359		
- akcje i udziały		102		
Instrumenty pochodne zabezpieczające	17		885 880	
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	19			
- papiery dłużne		12 891 592	6 077 287	47 976
- akcje i udziały		329	0	29 632
PASYWA				
Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	27			
- instrumenty pochodne oraz zobowiązania z tytułu krótkiej sprzedaży papierów wartościowych		0	138 371	44 218
Instrumenty pochodne zabezpieczające	17		176 853	

Dane w tys. zł., stan na 31.12.2016

	nota	Kwotowania aktywnego rynku	Techniki wyceny w oparciu o parametry pochodzące z rynku	Techniki wyceny z wykorzystaniem istotnych parametrów nie pochodzących z rynku
AKTYWA				
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	16			
- instrumenty pochodne			210 466	27 633
- papiery dłużne		314 476		
- akcje i udziały		110		
Instrumenty pochodne zabezpieczające	17		17 934	
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	19			
- papiery dłużne		14 368 869	2 669 700	53 688
- akcje i udziały		280	200	24 445
PASYWA				
Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	27			
- instrumenty pochodne oraz zobowiązania z tytułu krótkiej sprzedaży papierów wartościowych		106 853	193 716	27 550
Instrumenty pochodne zabezpieczające	17		1 149 653	

Stosując kryterium techniki wyceny Grupa zaklasyfikowała do kategorii 3 następujące instrumenty finansowe:

- opcje na indeksy oraz opcje walutowe; transakcje opcyjne są wyceniane według wartości godziwej z zastosowaniem modeli do wyceny opcji, wycena modelowa uzupełniana jest o wpływ na wartość godziwą szacunkowego parametru ryzyka kredytowego;
- obligacje komunalne; wartość godziwą wylicza się na podstawie zdyskontowanych przepływów pieniężnych z uwzględnieniem parametru ryzyka kredytowego;
- akcje uprzywilejowane VISA Incorporation w ilości 21 493 szt., sposób oszacowania wartości godziwej tych akcji został opisany w **Rozdziale 13, nota 5**).

W okresie sprawozdawczym Grupa nie dokonywała transferów instrumentów finansowych pomiędzy technikami wyceny do wartości godziwej.

Zmiany stanu wartości godziwych instrumentów wycenianych w oparciu o techniki wyceny z wykorzystaniem istotnych parametrów nie pochodzących z rynku w roku 2017 przedstawia poniższa tabela (dane w tys. zł.):

	Opcje na indeksy	Opcje wbudowane w emitowane papiery dłużne i depozyty	Opcje walutowe	Obligacje komunalne	Akcje i udziały
Stan na 1 stycznia 2017	26 199	(26 116)	0	53 688	24 445
Rozliczenie/sprzedaż/zakup	10 998	(10 398)	0	(5 740)	0
Zmiana wyceny ujęta w kapitale własnym	0	0	0	0	5 187
Zmiana wyceny ujęta w Rachunku zysków i strat (w tym: naliczenie odsetek)	5 962	(5 717)	0	28	0
Stan na 31 grudnia 2017	43 159	(42 231)	0	47 976	29 632

Dla opcji na indeksy zawieranych na nieaktywnym rynku oraz opcji walutowych Grupa zawiera jednocześnie transakcje zamykające back-to-back na rynku międzybankowym, w rezultacie element szacowanego ryzyka kredytowego nie ma wpływu na wynik finansowy.

Oszacowany przez Grupę wpływ korekt z tytułu ryzyka kredytowego kontrahenta nie był znaczący z punktu widzenia poszczególnych transakcji pochodnych zawartych przez Bank. W konsekwencji, Bank nie uznaje wpływu nieobserwowalnych danych wejściowych użytych do wyceny transakcji pochodnych za znaczący i zgodnie z postanowieniami MSSF 13.73 nie klasyfikuje takich transakcji do 3 poziomu hierarchii wartości godziwej.

12. ZOBOWIĄZANIA I AKTYWA WARUNKOWE

Poniżej zaprezentowano dane na temat spraw sądowych toczących się z powództwa oraz przeciwko jednostkom Grupy. Odrębną kategorię stanowią postępowania związane z działaniami Urzędu Kontroli Skarbowej, które zostały opisane **Rozdziale 13. punkt 12) „Podatek dochodowy”**.

Sprawy sądowe z powództwa Grupy

Wartość przedmiotu sporu spraw sądowych, wg stanu na 31.12.2017, w których spółki Grupy występowały w roli powoda wynosiła 212,6 mln zł.

Sprawy sądowe przeciwko Grupie

Na dzień 31.12.2017 r. najistotniejszymi postępowaniami w grupie spraw sądowych, w których spółki Grupy występowały w roli pozwanego, były dwie sprawy z powództwa PCZ S.A. oraz Europejskiej Fundacji Współpracy Polsko - Belgijskiej (EFWP-B) przeciwko Bankowi Millennium S.A., o wartości sporu odpowiednio 150,0 mln PLN wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 29.12.2015 r. do dnia zapłaty oraz 521,9 mln PLN wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 05.04.2016 r. do dnia zapłaty.

Pozew w pierwszej sprawie, z dnia 09.07.2015 r., skierowany został do Sądu Okręgowego we Wrocławiu i doręczony Bankowi 28.12.2015 r. W drugiej sprawie pozew z dnia 23.10.2015 r. powód skierował do Sądu Okręgowego w Warszawie, pozew doręczono Bankowi w dniu 04.04.2016 r. Podstawą obu dochodzonych roszczeń jest według powodów powstanie szkody w ich majątku, wskutek czynności podejmowanych przez Bank, polegających na błędnej interpretacji Umowy kredytu obrotowego zawartej pomiędzy Bankiem a PCZ S.A., co spowodowało postawienie kredytu w stan wymagalności.

W sprawie z powództwa PCZ S.A. Sąd Okręgowy we Wrocławiu (I instancja) w dniu 07.04.2017 wydał korzystny dla Banku wyrok oddalając powództwo. Powód wniósł apelację od wyroku. Wyrokiem korzystnym dla Banku z dnia 21.12.2017r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu (II instancja) oddalił apelację powoda. Wyrok jest prawomocny, ale powodowi przysługuje prawo do wniesienia kasacji do Sądu Najwyższego.

W sprawie z powództwa EFWP-B, powód wniósł o zabezpieczenie powództwa w kwocie 250,0 mln PLN. Przedmiotowy wniosek został przez Sąd Apelacyjny prawomocnie oddalony 5.09.2016 r. Bank wniósł o oddalenie powództwa w całości, nie zgadzając się z zawartymi w pozwie zarzutami. Po wcześniejszej wymianie pism procesowych, Sąd na pierwszej rozprawie w dniu 10.10.2017 r. rozpoczął postępowanie dowodowe. Termin kolejnej rozprawy 24.04.2018 r.

Pozytywne dla Banku rokowania na oddalenie powództwa w toczącym się postępowaniu potwierdza reprezentująca Bank renomowana kancelaria prawna.

Łączna wartość przedmiotu sporu dla pozostałych spraw, w których spółki Grupy występowały w roli pozwanego, wg stanu na 31.12.2017 r., wynosiła 247,5 mln PLN (z wyłączeniem opisanych niżej pozwów grupowych). W grupie tej najistotniejszą kategorię stanowią sprawy dotyczące terminowych operacji finansowych (sprawy opcyjne) o łącznej wartości przedmiotu sporu 163,0 mln PLN.

Grupa ocenia, iż ryzyko wystąpienia negatywnych skutków finansowych w przypadku przegrania sporu jest w pełni pokryte wartością utworzonych rezerw na sprawy sporne.

Spory grupowe

W dniu 21.10.2014 r. Bankowi został doręczony pozew grupowy, w którym grupa kredytobiorców Banku reprezentowana przez Miejskiego Rzecznika Konsumentów w Olsztynie dochodzi ustalenia, że Bank ponosi wobec nich odpowiedzialność z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w związku z umowami o kredyt hipoteczny indeksowany do CHF. Zdaniem członków grupy, Bank miał nienależnie pobierać od nich zawyżone kwoty tytułem spłaty kredytów. Zgodnie z pozwem, zawyżenie tych kwot miało wynikać ze stosowania niedozwolonych postanowień umownych dotyczących indeksacji kredytów do CHF. Według pozwu liczba członków grupy wynosi ok. 2 300, a wartość przedmiotu sporu została określona na ok. 45,2 mln PLN. Bank nie uznaje roszczeń członków grupy. W dniu 31.12.2014 r. Bank złożył odpowiedź na pozew. W dniu 4.03.2015 r. nowi członkowie przystąpili do pozwu grupowego, a powód rozszerzył powództwo. Zgodnie z twierdzeniami powoda, po rozszerzeniu liczba członków grupy wynosi ok. 3 400 (łącznie z członkami grupy zgłoszonymi w pozwie), a wartość przedmiotu sporu została określona na ok. 81,5 mln PLN (uwzględniając wartość zgłoszoną w pozwie). W dniu 14.05.2015 r. przed Sądem Okręgowym w Warszawie odbyła się rozprawa w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego. Postanowieniem z dnia 28.05.2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie odrzucił pozew grupowy stwierdzając, że sprawa nie podlega rozpoznaniu w postępowaniu grupowym. W dniu 3.07.2015 r. powód złożył zażalenie na to postanowienie, a Sąd Apelacyjny uwzględnił je odmawiając odrzucenia pozwu. Postanowieniem z dnia 31.03.2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniosek Banku o ustanowienie kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu. W dniu 6.04.2016 r. Bank złożył zażalenie na to postanowienie; w dniu 13.07.2016 r. zażalenie Banku w tym przedmiocie zostało oddalone przez Sąd Apelacyjny.

W dniu 17.02.2016 r. powód złożył do Sądu Okręgowego pismo z kolejnym rozszerzeniem powództwa o dalszych 1 041 członków grupy. Nowa wartość przedmiotu sporu została określona na ok. 109,8 mln PLN (uwzględniając wartości wskazane w pozwie oraz w piśmie z dnia 4.03.2015 r.). W dniu 2.08.2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zarządził ogłoszenie w prasie o wszczęciu postępowania grupowego. W związku z wnioskiem Banku o uchylenie tego postanowienia, Sąd zawiesił jego wykonanie, zaś w dniu 8.08.2016 r. wydał postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. Postanowienie to zostało zaskarżone przez Bank w dniu 31.08.2016 r. W dniu 16.12.2016 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie uchylił postanowienie Sądu Okręgowego o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym i przekazał wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu grupowym Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Na rozprawie w dniu 15.03.2017 r. Sąd Okręgowy wydał postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym. W dniu 18.04.2017 r. Bank złożył zażalenie na powyższe postanowienie. W dniu 30.06.2017 r. Powód złożył do Sądu Okręgowego pismo z kolejnym rozszerzeniem powództwa o dalszych 676 członków grupy. Nowa wartość przedmiotu sporu została określona na ok. 132,7 mln PLN (uwzględniając wartości wskazane w pozwie oraz poprzednich pismach dotyczących rozszerzenia powództwa z dnia 4.03.2015 r. i 17.02.2016 r.).

Pismo z dnia 30.06.2017 r. z rozszerzeniem powództwa nie zostało jak dotąd doręczone pełnomocnikom Banku. W dniu 28.09.2017 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie wydał postanowienie oddalające zażalenie Banku na postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 15.03.2017 r.; postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym stało się zatem prawomocne. W dniu 20.11.2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zarządził ogłoszenie w dzienniku „Rzeczpospolita” o wszczęciu postępowania grupowego. Ogłoszenie nie zostało jeszcze opublikowane.

W dniu 3.12.2015 r. wpłynął do Banku pozew grupowy, wniesiony przez grupę 454 kredytobiorców reprezentowanych przez Miejskiego Rzecznika Konsumentów w Olsztynie, dotyczący ubezpieczenia niskiego wkładu własnego (dalej: UNWW) przy kredytach hipotecznych indeksowanych do CHF. Powodowie żądają zapłaty kwoty 3,5 mln PLN twierdząc że postanowienia umów dotyczące UNWW są niedozwolone a tym samym nieważne. Bank złożył w dniu 3.03.2016 r. odpowiedź na pozew, w której zażądał m.in. odrzucenia pozwu. W dniu 13.09.2016 r. odbyła się pierwsza rozprawa, podczas której sąd wydał postanowienie o przyjęciu sprawy do rozpoznania w postępowaniu grupowym. W dniu 16.02.2017 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił zażalenie Banku. Postanowienie o przyjęciu sprawy do rozpoznania w postępowaniu grupowym jest więc prawomocne. Postanowieniem z dnia 30.03.2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniosek Banku o zobowiązanie Powoda do złożenia kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu. W dniu 10.04.2017 r. Bank wniósł zażalenie do Sądu Apelacyjnego w Warszawie na postanowienie o oddaleniu wniosku o złożenie kaucji. Postanowieniem z dnia 13.09.2017 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił zażalenie Banku na postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 30.03.2017 r. o oddaleniu wniosku o złożenie kaucji. Postanowienie jest prawomocne. W dniu 28.12.2017 r., na podstawie postanowienia z dnia 10 października 2017 r., Sąd Okręgowy w Warszawie dokonał ogłoszenia o wszczęciu postępowania grupowego w dzienniku „Rzeczpospolita”, wyznaczając tym samym termin 3 miesięcy na złożenie przez zainteresowanych oświadczeń o przystąpieniu do grupy.

SKONSOLIDOWANE POZYCJE POZABILANSOWE

	31.12.2017	31.12.2016
Pozabilansowe zobowiązania warunkowe udzielone i otrzymane	9 166 626	8 202 308
Zobowiązania udzielone:	9 121 526	8 097 700
a) finansowe	7 899 290	7 014 009
b) gwarancyjne	1 222 236	1 083 691
Zobowiązania otrzymane:	45 100	104 608
a) finansowe	0	0
b) gwarancyjne	45 100	104 608

Na udzielone zobowiązania warunkowe ujęte w powyższej tabeli składają się zobowiązania do udzielenia kredytów (takie jak: niewykorzystane limity na kartach kredytowych, niewykorzystane limity zadłużenia w rachunku bieżącym, niewykorzystane transze kredytów inwestycyjnych) oraz wystawione gwarancje i akredytywy (stanowiące zabezpieczenie wywiązania się klientów Grupy z zobowiązań wobec podmiotów trzecich). Wartość zobowiązań gwarancyjnych prezentowanych powyżej przedstawia maksymalną wartość możliwej do poniesienia przez Grupę straty w przypadku gdyby klienci nie wywiązali się ze swoich zobowiązań. Grupa tworzy rezerwy na obarczone ryzykiem utraty wartości nieodwołalne zobowiązania warunkowe ujmowane w pozycji „rezerwy” w pasywach bilansu. Wartość rezerwy wyznacza się jako różnicę pomiędzy oszacowaną kwotą wykorzystanego zaangażowania warunkowego a wartością bieżącą spodziewanych przyszłych przepływów pieniężnych z tej ekspozycji kredytowej. W związku z tym, Grupa uznaje, że wartości ujęte w powyższej tabeli są jednocześnie zbliżone do wartości godziwej prezentowanych zobowiązań warunkowych.

Strukturę podmiotową wszystkich zobowiązań gwarancyjnych netto, wykazanych w pozycjach pozabilansowych przedstawia poniższa tabela:

Klient - sektor, kwoty w mln PLN	31.12.2017	31.12.2016
sektor finansowy	44,6	80,0
sektor niefinansowy (firmy)	1 170,8	996,2
sektor budżetowy	6,8	7,5
osoby fizyczne	0,0	0,0
Razem	1 222,2	1 083,7

Gwarancje i poręczenia udzielone Klientom

Zobowiązania udzielone - gwarancyjne, w mln PLN	31.12.2017	31.12.2016
Czynne gwarancje i poręczenia	725,6	672,4
Poręczenia kredytów udzielonych ze środków EFRWP*	0,3	0,7
Linie na gwarancje i poręczenia	501,0	415,6
Razem	1 226,9	1 088,7
Rezerwy utworzone	(4,7)	(5,0)
Zobowiązania udzielone - gwarancyjne po uwzględnieniu rezerw	1 222,2	1 083,7

* - Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej

Strukturę zobowiązań udzielonych z tytułu gwarancji i poręczeń wg poszczególnych kryteriów przedstawiają poniższe zestawienia (w tys. zł.):

Według walut	31.12.2017	31.12.2016
PLN	581 017	526 012
Waluty obce	144 579	146 389
RAZEM	725 596	672 401

Według rodzaju zobowiązania	31.12.2017		31.12.2016	
	Ilość sztuk	Wartość	Ilość sztuk	Wartość
Gwarancja	3 092	708 473	2 829	651 521
Poręczenie	0	0	0	0
Regwarancja	20	17 123	26	20 880
RAZEM	3 112	725 596	2 855	672 401

Według przedmiotu zobowiązania	31.12.2017			31.12.2016		
	Ilość sztuk	Wartość	Udział % wartości	Ilość sztuk	Wartość	Udział % wartości
dobrego wykonania kontraktu	2 270	403 119	55,56%	2 125	374 356	55,67%
zapłaty czynszu	257	49 906	6,88%	288	47 988	7,14%
terminowej zapłaty za towar lub usługę	247	135 855	18,72%	251	151 339	22,51%
przetargowa	251	27 565	3,80%	116	14 679	2,18%
inne	18	1 741	0,24%	16	25 011	3,72%
zwrotu zaliczki	31	32 025	4,41%	25	22 333	3,32%
celna	25	59 720	8,23%	20	17 140	2,55%
splaty kredytu bankowego lub pożyczki	13	15 665	2,16%	14	19 555	2,91%
RAZEM	3 112	725 596	100,00%	2 855	672 401	100,00%

13. NOTY DO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Wartości prezentowane w notach do skonsolidowanego sprawozdania finansowego wyrażone są w tysiącach zł.

1) PRZYCHODY Z TYTUŁU ODSETEK

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Środki w banku centralnym	27 222	25 970
Kredyty i pożyczki udzielone innym bankom	1 559	611
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	1 719 426	1 633 572
Transakcje z otrzymanym przyrzeczeniem odkupu	7 018	10 170
Instrumenty pochodne zabezpieczające	305 974	333 914
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu (dłużne papiery wartościowe)	9 589	5 675
Inwestycyjne papiery wartościowe	328 150	267 442
Razem:	2 398 938	2 277 354

W linii „Instrumenty pochodne zabezpieczające” Grupa prezentuje wynik odsetkowy z tytułu pochodnych instrumentów wyznaczonych i będących efektywnymi instrumentami zabezpieczającymi w zakresie zabezpieczenia przepływów pieniężnych oraz wartości godziwej. Szczegółowy opis stosowanych przez Grupę relacji zabezpieczających został zamieszczony w **nocie (17)**.

Przychody odsetkowe za rok 2017 zawierają odsetki naliczone od kredytów z rozpoznaną utratą wartości w kwocie 65 276 tys. zł (odpowiednio dla danych porównywalnych za rok 2016 kwota tych odsetek wynosiła 73 501 tys. zł).

2) KOSZTY Z TYTUŁU ODSETEK

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Depozyty bankowe	(20 410)	(12 910)
Kredyty i pożyczki od banków	(8 723)	(10 536)
Transakcje z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	(14 052)	(10 815)
Zobowiązania wobec klientów	(615 992)	(690 045)
Zobowiązania podporządkowane	(13 221)	(12 844)
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	(29 677)	(33 831)
Inne	(395)	(535)
Razem:	(702 470)	(771 516)

3) PRZYCHODY I KOSZTY Z TYTUŁU OPŁAT I PROWIZJI

3a. Przychody z tytułu opłat i prowizji

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Prowizje za prowadzenie rachunków	77 713	81 351
Prowizje za realizację przelewów, wpłat i wypłat gotówkowych oraz inne transakcje płatnicze	63 194	53 855
Prowizje z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek	153 215	140 449
Prowizje z tytułu udzielonych gwarancji i poręczeń	12 158	12 261
Prowizje za obsługę kart płatniczych i kredytowych	162 080	147 816
Prowizje z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych	98 598	67 452
Prowizje z tytułu dystrybucji jednostek uczestnictwa i innych produktów oszczędnościowych	89 212	73 615
Prowizje z tytułu działalności maklerskiej i powierniczej	21 750	20 314
Prowizje z tytułu funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez Grupę	92 576	79 727
Pozostałe prowizje	28 792	21 167
Razem:	799 288	698 007

3b. Koszty z tytułu opłat i prowizji

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Prowizje za prowadzenie rachunków	(1 663)	(1 500)
Prowizje za realizację przelewów, wpłat i wypłat gotówkowych oraz inne transakcje płatnicze	(4 039)	(2 324)
Prowizje z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek	(20 936)	(19 328)
Prowizje za obsługę kart płatniczych i kredytowych	(77 596)	(69 186)
Prowizje z tytułu działalności maklerskiej i powierniczej	(3 511)	(3 597)
Prowizje z tytułu funduszy inwestycyjnych zarządzanych przez Grupę	(10 244)	(8 667)
Pozostałe prowizje	(17 746)	(12 381)
Razem:	(135 735)	(116 983)

4) PRZYCHODY Z TYTUŁU DYWIDEND

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Papiery wartościowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)	4	3
Inwestycyjne papiery wartościowe	2 608	1 906
Razem:	2 612	1 909

5) WYNIK Z INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH I POZYCJI WYMIANY

5a. Wynik z inwestycyjnych aktywów finansowych

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Operacje instrumentami dłużnymi	22 856	9 048
Operacje instrumentami kapitałowymi i jednostkami uczestnictwa	2 432	305 641
Razem:	25 288	314 689

Bank, jako członek Visa Europe Ltd., jest jednym z beneficjentów transakcji zawartej w dniu 2 listopada 2015 pomiędzy Visa Inc. oraz Visa Europe Ltd. Bank w wyniku konwersji otrzymał 59,2 miliona Euro w gotówce, 21 493 akcji uprzywilejowanych i jest uprawniony do otrzymania płatności odroczonej w kwocie około 5 milionów Euro pomniejszonej o ewentualne korekty.

Rozliczenie transakcji VISA odbyło się w dniu 21 czerwca 2016 roku i miało znaczący, pozytywny wpływ na wyniki Banku w I połowie 2016: przychody brutto z tego tytułu wyniosły 283 mln złotych. W celu oszacowania wartości godziwej odroczonej płatności i akcji uprzywilejowanych, uwzględniono wartość pieniądza w czasie, okres konwersji akcji uprzywilejowanych na akcje zwykłe VISA oraz korekty wynikające ze sporów (bieżących lub potencjalnych) których stroną byłaby VISA lub Bank.

W czwartym kwartale 2016 roku, biorąc pod uwagę praktykę przyjętą przez sektor bankowy, jak również prawdopodobieństwo ewentualnych sporów, Bank dokonał ponownej oceny wartości godziwej rozliczenia transakcji VISA. W efekcie wartość komponentu odroczonej płatności została skorygowana o 22,6 mln zł. W związku z powyższym, Bank ujął przychody z tytułu zmiany wartości godziwej składnika odroczonej płatności co zwiększyło przychody brutto z tytułu rozliczenia VISA rozpoznane w pierwszej połowie roku o dodatkową kwotę 22,6 mln zł.

5b. Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Operacje papierami wartościowymi	5 399	(623)
Operacje instrumentami pochodnymi	18 845	43 887
Wynik z rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej, w tym:	0	72
- wynik z instrumentów zabezpieczających	0	866
- wynik z pozycji zabezpieczanej	0	(794)
Wynik z pozycji wymiany	169 518	132 453
Koszty operacji finansowych	(2 041)	(1 815)
Razem:	191 721	173 974

Wynik z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaliczonych do aktywów/zobowiązań finansowych przeznaczonych do obrotu oraz efekt ich wyceny do wartości godziwej.

Kategoria ta obejmuje instrumenty kwalifikowane jako przeznaczone do obrotu, w chwili obecnej Grupa nie korzysta z możliwości wyznaczenia innych instrumentów finansowych jako wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat przy początkowym ujęciu (tzw. fair value option).

6) POZOSTAŁE PRZYCHODY OPERACYJNE

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Zysk ze sprzedaży i likwidacji rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych	27 344	24 262
Zysk ze sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych do zbycia	1	0
Odszkodowania, kary i grzywny - otrzymane	3 138	3 326
Przychody ze sprzedaży pozostałych usług	1 616	755
Przychody związane z działalnością windykacyjną	2 636	2 230
Przychody leasingu	5 667	5 427
Pozostałe	29 507	14 556
Razem:	69 909	50 556

7) KOSZTY DZIAŁANIA

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Koszty pracownicze:	(596 538)	(558 758)
Wynagrodzenia (w tym premie)	(491 063)	(462 834)
Narzuty na wynagrodzenia	(80 013)	(74 756)
Świadczenia na rzecz pracowników, w tym:	(25 462)	(21 168)
- rezerwy na odprawy emerytalne	(3 208)	(3 161)
- rezerwy na niewykorzystane urlopy	(2 362)	(509)
- pozostałe	(19 892)	(17 498)
Koszty ogólnie - administracyjne:	(506 745)	(498 708)
Koszty reklamy, promocji i reprezentacji	(53 963)	(44 262)
Koszty informatyki i łączności	(78 050)	(75 113)
Koszty wynajmu	(157 369)	(174 889)
Koszty utrzymania budynków, wyposażenia, materiałów	(25 800)	(25 673)
Koszty bankomatów i obsługi gotówki	(17 551)	(16 511)
Koszty usług doradczych, audytowych, prawniczych, tłumaczeń	(35 189)	(21 991)
Podatki i opłaty różne	(17 321)	(17 043)
Koszty KIR	(4 776)	(4 595)
Koszty PFRON	(4 663)	(4 830)
Koszty BFG - składka na fundusz gwarancyjny	(52 859)	(60 921)
Koszty Nadzoru Finansowego	(2 375)	(4 682)
Pozostałe	(56 829)	(48 198)
Razem:	(1 103 283)	(1 057 466)

8) KOSZTY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI AKTYWÓW FINANSOWYCH

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Z tytułu odpisów dla kredytów i pożyczek udzielonych klientom	(257 981)	(217 389)
- Utworzenie odpisów dla kredytów i pożyczek udzielonych klientom	(627 978)	(613 932)
- Odwrócenie odpisów dla kredytów i pożyczek udzielonych klientom	365 600	358 680
- Kwoty odzyskane z tytułu kredytów uprzednio spisanych w ciężar rezerw	2 167	13 322
- Wynik ze sprzedaży wierzytelności	2 230	24 541
Z tytułu odpisów dla inwestycyjnych papierów wartościowych	1 016	60
- Utworzenie odpisów dla inwestycyjnych papierów wartościowych	0	0
- Odwrócenie odpisów dla inwestycyjnych papierów wartościowych	1 016	60
Z tytułu odpisów dla zobowiązań pozabilansowych	2 806	(10 475)
- Utworzenie odpisów dla zobowiązań pozabilansowych	(13 771)	(15 279)
- Odwrócenie odpisów dla zobowiązań pozabilansowych	16 577	4 804
Razem:	(254 159)	(227 804)

9) KOSZTY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI AKTYWÓW NIEFINANSOWYCH

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Majątku trwałego	0	0
Pozostałe aktywa	(1 199)	(3 390)
Razem:	(1 199)	(3 390)

10) AMORTYZACJA

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Rzeczowych aktywów trwałych	(38 096)	(39 975)
Wartości niematerialnych i prawnych	(14 875)	(14 879)
Razem:	(52 971)	(54 854)

11) POZOSTAŁE KOSZTY OPERACYJNE

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Strata ze sprzedaży i likwidacji rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych	(10 802)	(10 704)
Rozwiązanie odpisów na utratę wartości rzeczowych aktywów trwałych	0	8 300
Obowiązkowa wpłata dla BFG na wypłatę środków gwarantowanych deponentom BS Nadarzyn	0	(7 065)
Odszkodowania, kary i grzywny - zapłacone	(22 315)	(27 223)
Koszty rezerw na roszczenia sporne	(23 236)	(37 287)
Koszty związane z działalnością leasingową	(1 696)	(3 939)
Przekazane darowizny	(521)	(2 589)
Koszty związane z windykacją	(16 426)	(15 833)
Koszty BFG - składka na fundusz przymusowej restrukturyzacji banków	(46 440)	(28 819)
Odpis na sporną należność z tytułu rozliczeń podatkowych	0	(26 933)
Pozostałe	(2 954)	(3 683)
Razem:	(124 390)	(155 775)

12) PODATEK DOCHODOWY

12a. Podatek dochodowy ujęty w rachunku zysków i strat

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Bieżący podatek	(292 007)	(253 384)
Bieżący rok	(292 693)	(253 384)
Korekta lat ubiegłych	686	0
Podatek odroczony	48 011	1 380
Powstanie i odwrócenie różnic przejściowych	47 745	4 168
Powstanie / (Wykorzystanie) straty podatkowej	266	(2 788)
Razem obciążenie podatkowe w rachunku zysków i strat	(243 996)	(252 004)

12b. Efektywna stawka podatkowa

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Wynik finansowy brutto	925 223	953 256
Ustawowa stawka podatkowa	19%	19%
Podatek dochodowy wg obowiązującej stawki podatkowej 19%	(175 792)	(181 119)
Wpływ różnic trwałych na obciążenia podatkowe:	(68 390)	(70 509)
- Przychody niepodlegające opodatkowaniu	526	1 392
Przychody z tytułu dywidend	310	331
Rozwiązanie pozostałych rezerw	216	1 061
Pozostałe	0	0
- Koszty niestanowiące kosztów podatkowych	(68 916)	(71 901)
Strata na zbyciu wierzytelności	(817)	(12 459)
Składka PFRON	(886)	(913)
Opłaty na Bankowy Fundusz Gwarancyjny	(18 867)	(5 476)
Podatek bankowy	(35 782)	(33 073)
Wierzytelności spisane w ciężar rezerw	(1 115)	(3 885)
Koszty postępowań sądowych i spraw spornych	(1 495)	(6 641)
Koszty odpisu na sporną należność z tytułu rozliczeń podatkowych	0	(5 117)
Koszty amortyzacji i ubezpieczeń samochodów osobowych w części przekraczającej 20.000 Euro	(3 162)	(1 307)
Koszty rezerw na należności faktoringowe	(2 376)	(2 616)
Pozostałe	(4 416)	(414)
Odliczenie podatku zapłaconego za granicą	186	0
Należność / (Zobowiązanie) wynikające z art. 38a CIT	0	(376)
Razem obciążenie podatkowe w Rachunku zysków i strat	(243 996)	(252 004)
Efektywna stawka podatkowa	26,37%	26,44%

12c. Podatek odroczony ujęty w kapitale własnym

	31.12.2017	31.12.2016
Wycena papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	(13 296)	8 985
Wycena instrumentów zabezpieczających przepływy pieniężne	20 985	34 319
Zyski / (straty) aktuarialne	473	81
Podatek odroczony ujęty bezpośrednio w kapitałach	8 162	43 385

Zmiany podatku odroczonego ujętego bezpośrednio w kapitale własnym zostały zaprezentowane w nocie (35b).

Począwszy od 1 stycznia 2011 r. Bank utworzył łącznie z jednostką zależną - spółką Millennium Services Sp. z o.o., Podatkową Grupę Kapitałową (PGK). PGK jest instytucją prawa podatkowego przewidzianą przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Jej istotą jest skupienie dwóch lub więcej podmiotów powiązanych kapitałowo pod postacią jednego podatnika podatku dochodowego od osób prawnych. Utworzenie PGK nie prowadzi do powstania nowego podmiotu, a konsolidacja dokonuje się wyłącznie na poziomie rozliczeń w podatku dochodowym od osób prawnych. Zawiązanie PGK ma na celu zwiększenie efektywności zarządzania w obszarze podatkowym w ramach Grupy Kapitałowej Banku oraz ograniczenie ryzyk wynikających z obowiązków w zakresie rozliczeń w podatku dochodowym od osób prawnych, poprzez centralizację kompetencji wynikającą z przeniesienia na jeden podmiot (Bank) obowiązków w zakresie obliczania i wplatania podatku.

Od 1 stycznia 2017 r. funkcjonuje nowa PGK Banku składająca się z: Banku Millennium S.A (podmiot dominujący), Millennium Service Sp. z o.o. oraz Millennium Goodie Sp. z o.o. Niniejsza PGK została utworzona na okres trzech lat: od 1 stycznia 2017 - 31 grudnia 2019.

Postępowania kontrolne Urzędu Kontroli Skarbowej w Banku Millennium S.A.

Postanowieniem z dnia 19 listopada 2014 roku Dyrektor Urzędu Kontroli Skarbowej (UKS) wszczął postępowanie kontrolne w zakresie rzetelności deklarowanych podstaw opodatkowania oraz prawidłowości obliczenia i wpłacenia podatku CIT za 2010 rok. W wyniku przeprowadzonego postępowania wydał w dniu 19 grudnia 2016 r. decyzję, w której zwiększył podatek należny o kwotę 1,7 mln PLN. W dniu 3 stycznia 2017 r. wniesione zostało odwołanie od wydanej decyzji do organu II instancji. W konsekwencji odwołania w dniu 19 maja 2017 roku Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Warszawie, w wydanej decyzji uchylił w całości decyzję organu I instancji i przekazał do ponownego rozpatrzenia przez ten organ. Postanowieniem Naczelnika Mazowieckiego Urzędu Celno-Skarbowego w Warszawie (dawny UKS) z dnia 14 grudnia 2017 r. termin zakończenia postępowania kontrolnego został wyznaczony na 5 marca 2018 r.

W ramach prowadzonego postępowania kontrolnego UKS postanowieniem z dnia 24 listopada 2016 r. Dyrektor UKS wskazał na możliwość złożenia korekty w zakresie postępowania kontrolnego, uprzednio złożonej deklaracji podatkowej. Bank korzystając z tej możliwości w dniu 1 grudnia 2016 r. złożył korektę CIT-8 za rok 2010 wraz z wyjaśnieniami przyczyn korekty, zawierając w treści wniosek o stwierdzenie nadpłaty. Decyzją z dnia 1 marca 2017 r. Naczelnik II Mazowieckiego Urzędu Skarbowego umorzył postępowanie w sprawie nadpłaty podatku, stwierdzając, że korekta deklaracji była skuteczna, ale została wyeliminowana z obrotu prawnego decyzją Dyrektora UKS z dnia 19 grudnia 2016 r. W dniu 13 marca 2017 r. Bank odwołał się od tej decyzji do organu II instancji, który w dniu 19 czerwca 2017 r. wydał decyzję utrzymującą w mocy zaskarżoną decyzję. W dniu 19 lipca 2017 r. Bank wniósł skargę na tę decyzję do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie.

13) ZYSK NA JEDNĄ AKCJĘ

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Zysk po opodatkowaniu	681 227	701 252
Średnia ważona liczba akcji własnych w okresie	1 213 116 777	1 213 116 777
Zysk na jedną akcję	0,56	0,58

Zysk na jedną akcję został wyliczony poprzez podzielenie zysku netto za okres przez średnią ważoną liczbę akcji. Jednocześnie nie zaistniała konieczność dokonania odrębnej kalkulacji rozwodnionego zysku na akcję (metodologia liczenia w przypadku braku instrumentów rozwadniających jest analogiczna jak w przypadku zysku na akcję; w następstwie czego rozwodniony zysk na jedną akcję jest równy podstawowemu zyskowi na jedną akcję).

14) KASA, ŚRODKI W BANKU CENTRALNYM

14a. Kasa, środki w Banku Centralnym

	31.12.2017	31.12.2016
Gotówka	574 962	612 349
Środki pieniężne na rachunkach w Banku Centralnym	1 505 189	1 166 419
Inne środki pieniężne	0	0
Razem:	2 080 151	1 778 768

Bank był zobowiązany do utrzymywania w okresie od 30 listopada 2017 do 1 stycznia 2018 r. w NBP na rachunku bieżącym Banku średniego salda o wartości 2 017 118 tys. zł (średnia arytmetyczna stanów środków na rachunku bieżącym w NBP ze wszystkich dni okresu rezerwowego).

14b. Kasa, środki w Banku Centralnym - wg struktury walutowej

	31.12.2017	31.12.2016
W walucie polskiej	1 881 049	1 444 527
W walutach obcych (po przeliczeniu na zł):	199 102	334 241
- waluta: USD	40 700	41 925
- waluta: EUR	128 353	256 109
- waluta: CHF	12 158	16 289
- waluta: GBP	13 981	15 447
- pozostałe waluty	3 910	4 471
Razem:	2 080 151	1 778 768

15) LOKATY ORAZ KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE BANKOM I INNYM INSTYTUCJOM MONETARNYM

15a. Lokaty oraz kredyty i pożyczki udzielone bankom i innym instytucjom monetarnym

	31.12.2017	31.12.2016
Rachunki bieżące	136 853	194 464
Lokaty udzielone	115 174	1 071 206
Odsetki	2 178	2 141
Razem należności brutto	254 205	1 267 811
Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości	0	0
Razem należności netto	254 205	1 267 811

15b. Lokaty oraz kredyty i pożyczki udzielone bankom i innym instytucjom monetarnym wg terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
rachunki bieżące	136 853	194 464
do 1 miesiąca	115 174	1 032 128
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	0	0
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	0	39 078
powyżej 1 roku do 5 lat	0	0
powyżej 5 lat	0	0
dla których termin zapadalności upłynął	0	0
Odsetki	2 178	2 141
Razem należności brutto	254 205	1 267 811

15c. Lokaty oraz kredyty i pożyczki udzielone bankom i innym instytucjom monetarnym wg struktury walutowej

	31.12.2017	31.12.2016
W walucie polskiej	33 514	73 974
W walutach obcych (po przeliczeniu na zł):	220 691	1 193 837
- waluta: USD	25 482	35 586
- waluta: EUR	117 854	1 058 581
- waluta: CHF	5 097	34 877
- waluta: JPY	1 569	7 109
- waluta: GBP	8 579	30 518
- pozostałe waluty	62 110	27 166
Razem należności brutto	254 205	1 267 811

15d. Zmiana stanu odpisów z tytułu utraty wartości należności od banków i innych instytucji monetarnych

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	0	9
Odpisy dokonane w okresie	0	0
Odwrócenie odpisów w okresie	0	(9)
Stan na koniec okresu	0	0

16) AKTYWA FINANSOWE WYCENIANE DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT (PRZEZNACZONE DO OBROTU) ORAZ KOREKTA Z TYTUŁU RACHUNKOWOŚCI ZABEZPIECZEŃ WARTOŚCI GODZIWEJ

16a. Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu) oraz korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej

	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe	338 359	314 476
Papiery wartościowe Skarbu Państwa	338 351	314 466
a) bony	0	0
b) obligacje	338 351	314 466
Pozostałe papiery wartościowe	8	10
a) notowane	8	10
b) nienotowane	0	0
Instrumenty kapitałowe	102	110
Kwotowane na aktywnym rynku	102	110
a) podmiotów finansowych	0	0
b) podmiotów niefinansowych	102	110
Korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	7 784	11 889
Dodatnia wycena pochodnych instrumentów finansowych	184 880	238 099
Razem	531 125	564 574

16b. Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)

	31.12.2017	31.12.2016
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	523 341	552 685
Korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	7 784	11 889
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przy początkowym ujęciu	0	0
Razem	531 125	564 574

Informacja na temat aktywów finansowych stanowiących zabezpieczenie zobowiązań została przedstawiona w **Rozdziale 14. pkt. 2).**

16c. Dłużne papiery wartościowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat wg wartości bilansowej

	31.12.2017	31.12.2016
o stałej stopie procentowej	313 448	310 095
o zmiennej stopie procentowej	24 911	4 381
Razem	338 359	314 476

16d. Dłużne papiery wartościowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu) według terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	838	1 209
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	0	0
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	25 121	120 261
powyżej 1 roku do 5 lat	254 227	110 666
powyżej 5 lat	58 173	82 340
Razem	338 359	314 476

16e. Zmiana stanu dłużnych papierów wartościowych i instrumentów kapitałowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat (przeznaczone do obrotu)

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	314 585	410 254
Zwiększenia (zakup i naliczenie odsetek i dyskonta)	33 015 575	43 059 887
Zmniejszenia (sprzedaż i umorzenie)	(32 991 854)	(43 154 764)
Różnice z wyceny do wartości godziwej	155	(792)
Stan na koniec okresu	338 461	314 585

Nota 16f / 27. Wycena pochodnych instrumentów finansowych i korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej oraz Zobowiązania z tytułu krótkiej sprzedaży papierów wartościowych wg stanu na 31.12.2017

	Wartość nominalna instrumentów o terminie pozostającym do realizacji				Wartości godziwe		
	poniżej 3 miesięcy	od 3 miesięcy do 1 roku	od 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Aktywa	Pasywa
1. Instrumenty pochodne na stopę procentową	1 453 600	1 633 471	4 030 064	456 361	(983)	78 219	79 202
Kontrakty na przyszłą stopę procentową (FRA)	0	0	0	0	0	0	0
Swapy na stopę procentową (IRS)	1 453 600	1 633 471	3 825 004	456 361	(983)	78 219	79 202
Pozostałe kontrakty na stopę procentową: opcje	0	0	205 060	0	0	0	0
2. Walutowe instrumenty pochodne*	6 636 100	3 256 976	872 919	0	2 346	61 515	59 169
Kontrakty walutowe	2 868 731	558 195	175 357	0	(4 263)	18 777	23 040
Swapy walutowe	3 767 369	2 698 781	119 535	0	12 523	40 856	28 333
Pozostałe kontrakty walutowe (CIRS)	0	0	578 027	0	(5 914)	1 882	7 796
Opcje walutowe	0	0	0	0	0	0	0
3. Instrumenty wbudowane	325 133	1 182 119	672 780	0	(42 231)	7	42 238
Opcje wbudowane w depozyty	316 995	1 119 211	576 432	0	(36 306)	0	36 306
Opcje wbudowane w emitowane papiery wartościowe	8 138	62 908	96 348	0	(5 925)	7	5 932
4. Opcje na indeksy	516 561	1 097 734	685 716	0	43 159	45 139	1 980
Wycena pochodnych instrumentów finansowych, RAZEM	8 931 394	7 170 300	6 261 479	456 361	2 291	184 880	182 589
Wycena pozycji bilansowych z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej						7 784	7 522
Zobowiązania z tytułu krótkiej sprzedaży papierów wartościowych							0

* Wartość nominalna dla instrumentów pochodnych dwuwalutowych prezentowana jest w kwocie stanowiącej sumę obydwu stron transakcji wyrażonych w PLN.

Nota 16g / 27. Wycena pochodnych instrumentów finansowych i korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej oraz Zobowiązania z tytułu krótkiej sprzedaży papierów wartościowych wg stanu na 31.12.2016

	Wartość nominalna instrumentów o terminie pozostającym do realizacji				Wartości godziwe		
	poniżej 3 miesięcy	od 3 miesięcy do 1 roku	od 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Aktywa	Pasywa
1. Instrumenty pochodne na stopę procentową	1 351 240	2 149 931	6 119 325	359 232	(5 481)	134 128	139 609
Kontrakty na przyszłą stopę procentową (FRA)	0	0	0	0	0	0	0
Swapy na stopę procentową (IRS)	1 331 240	2 087 921	5 895 471	359 232	(5 481)	134 128	139 609
Pozostałe kontrakty na stopę procentową: opcje	20 000	62 010	223 854	0	0	0	0
2. Walutowe instrumenty pochodne*	10 162 663	3 746 721	833 573	0	22 231	76 503	54 272
Kontrakty walutowe	1 621 367	1 110 527	204 180	0	(4 542)	12 502	17 044
Swapy walutowe	8 108 396	1 528 591	33 921	0	53 113	58 023	4 910
Pozostałe kontrakty walutowe (CIRS)	432 900	1 091 360	595 472	0	(26 340)	5 813	32 153
Opcje walutowe	0	16 243	0	0	0	165	165
3. Instrumenty wbudowane	431 398	851 227	975 897	0	(26 116)	237	26 353
Opcje wbudowane w depozyty	404 327	821 702	828 129	0	(22 128)	0	22 128
Opcje wbudowane w emitowane papiery wartościowe	27 071	29 525	147 768	0	(3 988)	237	4 225
4. Opcje na indeksy	487 246	893 226	950 131	0	26 199	27 231	1 032
Wycena pochodnych instrumentów finansowych, RAZEM	12 432 547	7 641 105	8 878 926	359 232	16 833	238 099	221 266
Wycena pozycji bilansowych z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej						11 889	10 896
Zobowiązania z tytułu krótkiej sprzedaży papierów wartościowych							106 853

* Wartość nominalna dla instrumentów pochodnych dwuwalutowych prezentowana jest w kwocie stanowiącej sumę obydwu stron transakcji wyrażonych w PLN.

17) INSTRUMENTY POCHODNE ZABEZPIELAJĄCE

Grupa, wg stanu na 31.12.2017 r., stosuje następujące rodzaje rachunkowości zabezpieczeń:

1. Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel zmiennoprocentowych walutowych kredytów hipotecznych;
2. Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel złotych kredytów hipotecznych;
3. Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel walutowych kredytów hipotecznych oraz finansujących je zobowiązań złotych.

Począwszy od 1 stycznia 2006 Grupa ustanowiła pierwsze formalne powiązanie zabezpieczające przed zagrożeniem zmiennością przepływów pieniężnych. Należy zaznaczyć, iż od momentu wdrożenia MSSF, zgodnie z MSR 39, efekt wyceny wszelkich instrumentów pochodnych nie zaklasyfikowanych i nie będących efektywnymi instrumentami zabezpieczającymi, prezentowany jest w wyniku z instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat. Stosowanie takiej metodologii skutkowało brakiem spójności w sposobie prezentacji instrumentów finansowych w Rachunku zysków i strat. Wynik odsetkowy na transakcjach instrumentami pochodnymi zawieranymi w celu zabezpieczenia płynności w walutach obcych z ekonomicznego punktu widzenia stanowi składnik marży odsetkowej (pozwala dopasować przychód odsetkowy z tytułu udzielenia kredytów walutowych z kosztem finansowania wynikającym z portfela depozytów złotych). Wdrożenie formalnej rachunkowości zabezpieczeń umożliwiło prezentację części przedmiotowych transakcji w Rachunku zysków i strat zgodnie z ich ekonomicznym sensem.

Grupa na koniec każdego miesiąca dokonuje oceny efektywności stosowanego zabezpieczenia analizując zmiany wartości godziwej instrumentu zabezpieczanego i instrumentu zabezpieczającego.

Poniżej zaprezentowano charakterystykę relacji zabezpieczających stosowanych przez Grupę:

	Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel zmiennoprocentowych walutowych kredytów hipotecznych	Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel złotych kredytów hipotecznych
Opis relacji zabezpieczającej	Grupa zabezpiecza ryzyko walutowe i ryzyko stopy procentowej przepływów pieniężnych dla części okresu - w horyzoncie czasowym trwania transakcji zabezpieczających - z tytułu zmiennoprocentowych kredytów w walucie obcej poprzez zamianę przepływów odsetkowych w walucie obcej na przepływy złote.	Grupa zabezpiecza ryzyko zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez złote kredyty hipoteczne. Zmienność przepływów pieniężnych wynika z ryzyka stopy procentowej.
Pozycje zabezpieczane	Przeptywy pieniężne wynikające z portfela walutowych kredytów hipotecznych.	Przeptywy pieniężne wynikające z portfela złotych kredytów hipotecznych.
Instrumenty zabezpieczające	Transakcje FX Swap	Transakcje IRS
Prezentacja wyniku na transakcjach zabezpieczanych i zabezpieczających	Efektywna część wyceny instrumentów zabezpieczających ujmowana jest w kapitale z aktualizacji wyceny; odsetki od instrumentów zabezpieczających (rozliczone punkty swapowe) prezentowane są w marży odsetkowej.	Efektywna część wyceny instrumentów zabezpieczających ujmowana jest w kapitale z aktualizacji wyceny; odsetki zarówno od instrumentów zabezpieczających jaki i od instrumentów zabezpieczanych ujmowane są w wyniku odsetkowym.

Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel walutowych kredytów hipotecznych oraz finansujących je zobowiązań złotych

Opis relacji zabezpieczającej	Grupa zabezpiecza ryzyko zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez walutowe kredyty hipoteczne oraz przez zobowiązania złote stanowiące bazę finansową dla tych kredytów. Zmienność przepływów pieniężnych wynika z ryzyka walutowego oraz ryzyka stopy procentowej.
Pozycje zabezpieczane	Przepływy pieniężne wynikające z portfela walutowych kredytów hipotecznych oraz finansujących je depozytów złotych i wyemitowanych złotych dłużnych papierów wartościowych.
Instrumenty zabezpieczające	Transakcje CIRS
Prezentacja wyniku na transakcjach zabezpieczanych i zabezpieczających	Efektywna część wyceny instrumentów zabezpieczających ujmowana jest w kapitale z aktualizacji wyceny; odsetki zarówno od instrumentów zabezpieczających jak i od instrumentów zabezpieczanych ujmowane są w wyniku odsetkowym; wycena instrumentów zabezpieczających oraz zabezpieczanych z tytułu różnic kursowych ujmowana jest jako Wynik na instrumentach wycenianych do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat oraz wynik z pozycji wymiany.

17a. Rachunkowość zabezpieczeń

Wg stanu na 31.12.2017	Wartość nominalna instrumentów o terminie pozostającym do realizacji				Wartości godziwe		
	poniżej 3 miesięcy	od 3 miesięcy do 1 roku	od 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Aktywa	Pasywa
1. Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie przepływów pieniężnych związane ze stopą procentową i/lub kursem walutowym							
Kontrakty CIRS	3 893 287	3 293 789	19 537 134	881 395	648 435	825 280	176 845
Kontrakty IRS	269 000	993 000	475 000	0	8 393	8 401	8
Kontrakty FXS	696 015	0	0	0	52 199	52 199	0
2. Razem instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie	4 858 302	4 286 789	20 012 134	881 395	709 027	885 880	176 853

Wg stanu na 31.12.2016	Wartość nominalna instrumentów o terminie pozostającym do realizacji				Wartości godziwe		
	poniżej 3 miesięcy	od 3 miesięcy do 1 roku	od 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Aktywa	Pasywa
1. Instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie przepływów pieniężnych związane ze stopą procentową i/lub kursem walutowym							
Kontrakty CIRS	7 041 681	7 961 146	18 450 775	950 158	(1 139 740)	391	1 140 131
Kontrakty IRS	340 000	700 000	782 000	0	6 063	7 070	1 007
Kontrakty FXS	816 390	1 241 180	0	0	1 957	10 473	8 516
2. Razem instrumenty pochodne stanowiące zabezpieczenie	8 198 071	9 902 326	19 232 775	950 158	(1 131 720)	17 934	1 149 654

17b. Rachunkowość zabezpieczeń z tytułu zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych

Relacja zabezpieczająca	Maksymalny termin wystąpienia przepływów pieniężnych, których wartość jest zabezpieczana
Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel złotych kredytów hipotecznych	03.07.2019
Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel walutowych kredytów hipotecznych oraz finansujących je depozytów złotych	07.01.2025
Zabezpieczenie zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel zmiennoprocentowych walutowych kredytów hipotecznych	15.03.2018

Nieefektywna część zmian wyceny instrumentów zabezpieczających ujęta w Rachunku zysków i strat w 2017 roku wyniosła -19 649 tys. zł (w 2016 roku było to odpowiednio -18 402 tys. zł).

18) KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM

18a. Kredyty i pożyczki udzielone klientom

	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone	41 850 883	41 972 241
- podmiotom gospodarczym	9 610 098	8 494 801
- klientom indywidualnym	31 977 162	33 159 579
- jednostkom budżetowym	263 623	317 861
Należności z tytułu kart płatniczych	763 964	712 001
- od podmiotów gospodarczych	20 770	22 803
- od klientów indywidualnych	743 194	689 198
Skupione wierzytelności	259 373	141 563
- podmiotów gospodarczych	255 342	141 563
- jednostek budżetowych	4 031	0
Zrealizowane gwarancje i poręczenia	10 893	11 506
Dłużne papiery wartościowe uprawnione do redyskonta w Banku Centralnym	5 590	4 424
Należności z tytułu leasingu finansowego	5 741 101	5 261 332
Inne	5 028	5 150
Odsetki	271 474	276 739
Razem brutto	48 908 306	48 384 956
Odpisy aktualizujące wartość należności	(1 497 228)	(1 364 913)
Razem netto	47 411 078	47 020 043

18b. Jakość portfela kredytów i pożyczek udzielonych klientom

	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (brutto)	48 908 306	48 384 956
- z rozpoznaną utratą wartości	2 232 666	2 179 456
- bez utraty wartości	46 675 640	46 205 500
Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości	(1 497 228)	(1 364 913)
- na ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	(1 315 256)	(1 179 173)
- na poniesione, ale jeszcze niezareportowane straty (IBNR)	(181 972)	(185 740)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (netto)	47 411 078	47 020 043

18c. Podział portfela kredytów i pożyczek udzielonych klientom według metody szacunku utraty wartości

	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (brutto)	48 908 306	48 384 956
- wyceniane indywidualnie	721 524	838 560
- wyceniane portfelowo	48 186 782	47 546 396
Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości	(1 497 228)	(1 364 913)
- utworzony na bazie analizy indywidualnej	(410 445)	(382 036)
- utworzony na bazie analizy kolektywnej	(1 086 783)	(982 877)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (netto)	47 411 078	47 020 043

18d. Podział portfela kredytów i pożyczek udzielonych klientom według rodzaju klientów

	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (brutto)	48 908 306	48 384 956
- korporacyjnym	15 955 226	14 300 739
- indywidualnym	32 953 080	34 084 217
Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości	(1 497 228)	(1 364 913)
- utworzony na należności od klientów korporacyjnych	(556 972)	(522 324)
- utworzony na należności od klientów indywidualnych	(940 256)	(842 589)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (netto)	47 411 078	47 020 043

18e. Kredyty i pożyczki udzielone klientom wg terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
rachunki bieżące	4 061 957	3 619 866
do 1 miesiąca	1 220 256	936 460
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	1 688 445	1 668 413
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	4 553 483	4 453 263
powyżej 1 roku do 5 lat	14 613 798	14 293 770
powyżej 5 lat	20 994 275	22 166 560
dla których termin zapadalności upłynął	1 504 618	969 885
Odsetki	271 474	276 739
Razem brutto	48 908 306	48 384 956

18f. Kredyty i pożyczki udzielone klientom wg struktury walutowej

	31.12.2017	31.12.2016
W walucie polskiej	30 919 565	26 909 662
W walutach obcych (po przeliczeniu na zł):	17 988 741	21 475 294
- waluta: USD	69 283	80 387
- waluta: EUR	3 222 168	3 124 448
- waluta: CHF	14 685 314	18 261 339
- waluta: JPY	2 358	2 457
pozostałe waluty	9 618	6 663
Razem brutto	48 908 306	48 384 956

18g. Zmiana stanu odpisów z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	1 364 913	1 460 928
Zmiana w wartości rezerw:	132 315	(96 015)
Odpisy dokonane w okresie	627 978	613 932
Wartości spisane w ciężar odpisów	(105 093)	(63 989)
Odwrocenie odpisów w okresie	(365 600)	(358 671)
Sprzedż wierzytelności	(5 897)	(283 375)
Zmiana z tytułu różnic kursowych	(19 073)	5 994
Inne	0	(9 906)
Stan na koniec okresu	1 497 228	1 364 913

18h. Należności z tytułu leasingu finansowego

	31.12.2017	31.12.2016
Należności (brutto) z tytułu leasingu finansowego	6 166 593	5 650 293
Niezrealizowane przychody finansowe	(425 492)	(388 961)
Należności (netto) z tytułu leasingu finansowego	5 741 101	5 261 332
Należności (brutto) z tytułu leasingu finansowego wg terminów zapadalności		
Poniżej 1 roku	2 268 980	2 008 958
Od 1 roku do 5 lat	3 598 828	3 347 977
Powyżej 5 lat	298 785	293 358
Razem	6 166 593	5 650 293
Należności (netto) z tytułu leasingu finansowego wg terminów zapadalności		
Poniżej 1 roku	2 092 848	1 850 719
Od 1 roku do 5 lat	3 373 700	3 136 002
Powyżej 5 lat	274 553	274 611
Razem	5 741 101	5 261 332

Głównymi grupami przedmiotów finansowanych w formie leasingu są środki transportu (ciągniki siodłowe, naczepy, przyczepy, samochody ciężarowe, dostawcze, osobowe oraz inne), maszyny i urządzenia przemysłowe, sprzęt komputerowy jak również nieruchomości przemysłowe i komercyjne.

W portfolio leasingowym Grupy znajdują się umowy, w których opłaty ustalone są w PLN lub w EUR, oparte na zmiennych lub stałych stopach procentowych.

Umowy z Klientami zawierane są na okresy od 1 roku do 10 lat. Umowy leasingowe przewidują zróżnicowany udział własny Klienta oraz wartość końcową przedmiotu, jak również zróżnicowaną wysokość rat leasingowych np. w zależności od sezonowości. Po zakończeniu umowy leasingu, Klient zobowiązany jest wykupić przedmiot za określoną w momencie jej zawierania cenę końcową. Przedmiot ten przez cały okres leasingu pozostaje własnością Grupy i stanowi główne zabezpieczenie spłat należności leasingowych.

19) INWESTYCYJNE AKTYWA FINANSOWE

19a. Inwestycyjne aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe	19 016 855	17 092 257
Papiery wartościowe Skarbu Państwa	12 810 462	14 289 633
a) bony	0	0
b) obligacje	12 810 462	14 289 633
Papiery wartościowe banku centralnego	6 077 287	2 669 700
a) bony	6 077 287	2 669 700
b) obligacje	0	0
Pozostałe papiery wartościowe:	129 106	132 924
a) notowane	81 130	79 236
b) nienotowane	47 976	53 688
Udziały i akcje w innych jednostkach	50 091	42 890
Inne instrumenty finansowe	0	200
Razem aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	19 066 946	17 135 347
Instrumenty dostępne do sprzedaży notowane na aktywnym rynku	12 891 921	14 369 148
Instrumenty dostępne do sprzedaży nienotowane na aktywnym rynku	6 175 025	2 766 199

Udziały i akcje w innych jednostkach zawierają inwestycje w instrumenty kapitałowe nieposiadające kwotowań cen rynkowych z aktywnego rynku, które są ujmowane według kosztu nabycia i poddawane testowi na utratę wartości. Wartość tych instrumentów na 31.12.2017 oraz 31.12.2016 wynosi odpowiednio 20 130 tys. oraz 18 166 tys. PLN.

19b. Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży

	31.12.2017	31.12.2016
o stałej stopie procentowej	11 377 769	10 943 139
o zmiennej stopie procentowej	7 639 086	6 149 118
Razem	19 016 855	17 092 257

19c. Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży według terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	6 206 913	3 442 191
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	0	1 008
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	2 788 208	2 627 700
powyżej 1 roku do 5 lat	9 990 932	10 890 037
powyżej 5 lat	30 802	131 321
Razem	19 016 855	17 092 257

19d. Zmiana stanu inwestycyjnych aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	17 135 347	13 874 320
Zwiększenia (zakup i naliczenie odsetek i dyskonta)	152 077 308	105 520 580
Zmniejszenia (sprzedaż i umorzenie)	(150 263 995)	(101 963 022)
Różnice z wyceny do wartości godziwej	117 280	(296 608)
Odpisy z tytułu utraty wartości	1 016	70
Inne	(10)	7
Stan na koniec okresu	19 066 946	17 135 347

19e. Inwestycje w jednostki podporządkowane

	31.12.2017	31.12.2016
Inwestycje w jednostki podporządkowane	0	0

19f. Zmiana stanu inwestycji w jednostki podporządkowane

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	0	1 378
- sprzedaż udziałów	0	0
- efekt wyceny metodą praw własności	0	(1 378)
Stan na koniec okresu	0	0

20) NALEŻNOŚCI Z TYTUŁU ZAKUPIONYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH Z PRYZRZECZENIEM ODKUPU

Należności z tytułu zakupionych papierów wartościowych z przyrzeczeniem odkupu

	31.12.2017	31.12.2016
a) od banków	0	6 545
b) od klientów	0	83 968
c) odsetki	0	7
Razem	0	90 520

21) RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE

21a. Rzeczowe aktywa trwałe

	31.12.2017	31.12.2016
Grunty	1 275	1 275
Budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	62 583	69 589
Urządzenia techniczne i maszyny	61 918	53 048
Środki transportu	38 946	19 889
Inne środki trwałe	5 656	6 225
Środki trwałe w budowie	15 502	14 044
Razem	185 880	164 070

21b. Zmiana stanu rzeczowych aktywów trwałych (wg grup rodzajowych) za okres 01.01.2017 - 31.12.2017

	grunty	budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	urządzenia techniczne i maszyny	środki transportu	inne środki trwałe	środki trwałe w budowie i zaliczki	RAZEM
a) wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na początek okresu	1 275	332 107	214 895	39 760	87 430	14 044	689 511
b) zwiększenia (z tytułu)	0	7 722	25 157	36 241	1 759	35 791	106 670
- zakup	0	0	122	36 241	36	31 645	68 044
- przyjęcie ze środków trwałych w budowie	0	7 722	24 877	0	1 699	0	34 298
- inwestycje nieopłacone	0	0	158	0	24	4 146	4 328
- inne	0	0	0	0	0	0	0
c) zmniejszenia (z tytułu)	0	34 336	18 413	28 750	4 234	34 333	120 066
- sprzedaż	0	24 349	12 909	28 750	1 729	32	67 769
- likwidacja	0	9 987	5 504	0	2 505	0	17 996
- rozliczenie środków trwałych w budowie	0	0	0	0	0	34 298	34 298
- inne	0	0	0	0	0	3	3
d) wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	1 275	305 493	221 639	47 251	84 955	15 502	676 115
e) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	0	252 711	161 847	19 871	81 204	0	515 633
f) amortyzacja za okres (z tytułu)	0	(18 554)	(2 126)	(11 566)	(1 906)	0	(34 152)
- odpis bieżący (RZiS)	0	14 688	15 630	5 451	2 327	0	38 096
- zmniejszenia z tytułu sprzedaży	0	(24 322)	(12 261)	(17 098)	(1 728)	0	(55 409)
- zmniejszenia z tytułu likwidacji	0	(9 974)	(5 495)	0	(2 505)	0	(17 974)
- przeniesienie z odpisów z tytułu utraty wartości	0	1 054	0	0	0	0	1 054
- inne	0	0	0	81	0	0	81
g) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	0	234 157	159 721	8 305	79 298	0	481 481
h) odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	0	9 807	0	0	1	0	9 808
- rozwiązanie odpisów z tytułu utraty wartości	0	0	0	0	0	0	0
- zmniejszenie - przeniesienie do umorzenia	0	(1 054)	0	0	0	0	(1 054)
i) odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	0	8 753	0	0	1	0	8 754
j) wartość netto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	1 275	62 583	61 918	38 946	5 656	15 502	185 880

21c. Zmiana stanu rzeczowych aktywów trwałych (wg grup rodzajowych) za okres 01.01.2016 - 31.12.2016

	grunty	budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	urządzenia techniczne i maszyny	środki transportu	inne środki trwałe	środki trwałe w budowie i zaliczki	RAZEM
a) wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na początek okresu	1 275	336 696	207 516	38 946	91 074	15 888	691 396
b) zwiększenia (z tytułu)	0	12 800	23 789	3 079	3 650	38 293	81 611
- zakup	0	0	112	3 079	3	31 644	34 838
- przyjęcie ze środków trwałych w budowie	0	12 800	23 677	0	3 645	0	40 122
- inwestycje nieopłacone	0	0	0	0	0	6 649	6 649
- inne	0	0	0	0	2	0	2
c) zmniejszenia (z tytułu)	0	17 389	16 410	2 265	7 294	40 137	83 495
- sprzedaż	0	8 802	7 846	2 265	3 014	0	21 927
- likwidacja	0	8 587	8 564	0	4 280	0	21 431
- rozliczenie środków trwałych w budowie	0	0	0	0	0	40 122	40 122
- inne	0	0	0	0	0	15	15
d) wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	1 275	332 107	214 895	39 760	87 430	14 044	689 511
e) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	0	251 634	163 947	15 864	85 890	0	517 336
f) amortyzacja za okres (z tytułu)	0	1 077	(2 100)	4 007	(4 686)	0	(1 702)
- odpis bieżący (RZiS)	0	18 731	13 390	5 277	2 577	0	39 975
- zmniejszenia z tytułu sprzedaży	0	(8 013)	(6 968)	(1 270)	(3 006)	0	(19 257)
- zmniejszenia z tytułu likwidacji	0	(8 587)	(8 522)	0	(4 257)	0	(21 366)
- przeniesienie do odpisów z tytułu utraty wartości	0	(1 054)	0	0	0	0	(1 054)
g) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	0	252 711	161 847	19 871	81 204	0	515 633
h) odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	0	17 718	0	0	1	0	17 719
- zwiększenie - przeniesienie z umorzenia	0	1 054	0	0	0	0	1 054
- rozwiązanie odpisów z tytułu utraty wartości	0	(8 300)	0	0	0	0	(8 300)
- zmniejszenie z tytułu sprzedaży	0	(665)	0	0	0	0	(665)
i) odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	0	9 807	0	0	1	0	9 808
j) wartość netto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	1 275	69 589	53 048	19 889	6 225	14 044	164 070

22) WARTOŚCI NIEMATERIALNE

22a. Wartości niematerialne

	31.12.2017	31.12.2016
- koncesje, patenty, licencje, know-how i podobne wartości, w tym:	79 756	62 315
- oprogramowanie komputerowe	67 757	50 994
- inne wartości niematerialne	0	0
- zaliczki na wartości niematerialne	0	0
Wartości niematerialne, razem	79 756	62 315

22b. Zmiana stanu wartości niematerialnych (wg grup rodzajowych) za okres 01.01.2017 - 31.12.2017

	koszty zakończonych prac rozwojowych	koncesje, patenty, licencje, know-how i podobne wartości, w tym:		inne wartości niematerialne	zaliczki na wartości niematerialne	RAZEM
		oprogramowanie komputerowe				
a) wartość brutto wartości niematerialnych na początek okresu	23	305 934	287 859	4	0	305 961
b) zwiększenia (z tytułu)	0	32 246	26 842	0	2	32 248
- zakup	0	318	318	0	2	320
- inwestycje nieopłacone	0	7 445	2 997	0	0	7 445
- nakłady na wartości niematerialne	0	24 483	23 527	0	0	24 483
c) zmniejszenia (z tytułu)	0	45	45	0	2	47
- likwidacja	0	9	9	0	0	9
- inne	0	36	36	0	2	38
d) wartość brutto wartości niematerialnych na koniec okresu	23	338 135	314 656	4	0	338 162
e) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	23	239 631	232 877	4	0	239 658
f) amortyzacja za okres (z tytułu)	0	14 760	10 034	0	0	14 760
- odpis bieżący (RZiS)	0	14 875	10 149	0	0	14 875
- likwidacja	0	(115)	(115)	0	0	(115)
g) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	23	254 391	242 911	4	0	254 418
h) odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	0	3 988	3 988	0	0	3 988
i) odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	0	3 988	3 988	0	0	3 988
j) wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	0	79 756	67 757	0	0	79 756

22c. Zmiana stanu wartości niematerialnych (wg grup rodzajowych) za okres 01.01.2016 - 31.12.2016

	koszty zakończonych prac rozwojowych	koncesje, patenty, licencje, know-how i podobne wartości, w tym:		inne wartości niematerialne	zaliczki na wartości niematerialne	RAZEM
			oprogramowanie komputerowe			
a) wartość brutto wartości niematerialnych na początek okresu	23	290 602	280 231	4	0	290 629
b) zwiększenia (z tytułu)	0	23 303	15 599	0	6	23 309
- zakup	0	293	293	0	6	299
- inwestycje nieopłacone	0	4 144	4 144	0	0	4 144
- nakłady na wartości niematerialne	0	11 161	11 162	0	0	11 161
- przeniesienie oprogramowania na prawa autorskie	0	7 705	0	0	0	7 705
c) zmniejszenia (z tytułu)	0	7 971	7 971	0	6	7 977
- likwidacja	0	4	4	0	0	4
- przeniesienie oprogramowania na prawa autorskie	0	7 705	7 705	0	0	7 705
- inne	0	262	262	0	6	268
d) wartość brutto wartości niematerialnych na koniec okresu	23	305 934	287 859	4	0	305 961
e) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	23	224 756	221 506	4	0	224 783
f) amortyzacja za okres (z tytułu)	0	14 875	11 371	0	0	14 875
- odpis bieżący (RZiS)	0	14 879	11 375	0	0	14 879
- likwidacja	0	(4)	(4)	0	0	(4)
g) skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	23	239 631	232 877	4	0	239 658
h) odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	0	3 988	3 988	0	0	3 988
i) odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	0	3 988	3 988	0	0	3 988
j) wartość netto wartości niematerialnych na koniec okresu	0	62 315	50 994	0	0	62 315

23) AKTYWA TRWAŁE DO ZBYCIA

23a. Aktywa trwałe do zbycia za okres 01.01.2017 - 31.12.2017

	grunty	budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	urządzenia techniczne i maszyny	środki transportu	inne środki trwałe	RAZEM
a) wartość na początek okresu	219	946	33	0	9 875	11 073
b) odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(64)	(39)	(33)	0	0	(136)
c) wartość aktywów trwałych do zbycia netto na początek okresu	155	907	0	0	9 875	10 937
d) zmiany wartości w okresie, w tym:	(149)	(880)	(6)	6	9 649	8 620
- sprzedaż aktywów trwałych do zbycia	(149)	(880)	0	0	(28 181)	(29 210)
e) wartość na koniec okresu	70	66	27	6	19 524	19 693
f) zmiana odpisów z tytułu utraty wartości w okresie, w tym:	0	0	6	(6)	0	0
- sprzedaż aktywów trwałych do zbycia	0	0	0	0	0	0
g) odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(64)	(39)	(27)	(6)	0	(136)
h) wartość aktywów trwałych do zbycia netto na koniec okresu	6	27	0	0	19 524	19 557

23b. Aktywa trwałe do zbycia za okres 01.01.2016 - 31.12.2016

	grunty	budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	urządzenia techniczne i maszyny	środki transportu	inne środki trwałe	RAZEM
a) wartość na początek okresu	561	2 825	33	0	12 400	15 818
b) odpisy z tytułu utraty wartości na początek okresu	(64)	(39)	(33)	0	0	(136)
c) wartość aktywów trwałych do zbycia netto na początek okresu	497	2 785	0	0	12 400	15 682
d) zmiany wartości w okresie, w tym:	(342)	(1 879)	0	0	(2 525)	(4 746)
- sprzedaż aktywów trwałych do zbycia	(289)	(1 879)	0	0	(28 156)	(30 324)
e) wartość na koniec okresu	219	946	33	0	9 875	11 073
f) zmiana odpisów z tytułu utraty wartości w okresie, w tym:	0	0	0	0	0	0
- sprzedaż aktywów trwałych do zbycia	0	0	0	0	0	0
g) odpisy z tytułu utraty wartości na koniec okresu	(64)	(39)	(33)	0	0	(136)
h) wartość aktywów trwałych do zbycia netto na koniec okresu	155	907	0	0	9 875	10 937

24) AKTYWA Z TYTUŁU ODROZONEGO PODATKU DOCHODOWEGO

24a. Aktywa i rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

	31.12.2017			31.12.2016		
	Aktywo z tytułu odroczonego podatku	Rezerwa na odroczonego podatek dochodowy	Aktywo z tytułu odroczonego podatku, netto	Aktywo z tytułu odroczonego podatku	Rezerwa na odroczonego podatek dochodowy	Aktywo z tytułu odroczonego podatku, netto
Różnica pomiędzy amortyzacją podatkową a bilansową	73 799	(4 973)	68 826	87 978	(20 674)	67 304
Wycena bilansowa instrumentów finansowych	7 182	(29 383)	(22 201)	309 598	(320 898)	(11 300)
Niezrealizowane należności/ zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych	16 766	(28 537)	(11 771)	20 583	(33 779)	(13 196)
Odsetki do zapłacenia/otrzymania od lokat i papierów wartościowych	26 513	(33 114)	(6 601)	21 491	(39 390)	(17 899)
Odsetki i dyskonto od kredytów i wierzytelności	7	(28 471)	(28 464)	17	(24 455)	(24 438)
Przychody i koszty rozliczane wg efektywnej stopy procentowej	82 892	(1 514)	81 378	82 216	(1 271)	80 945
Rezerwy na kredyty stanowiące różnice przejściowe	163 093	0	163 093	119 270	0	119 270
Świadczenia pracownicze	15 420	0	15 420	13 774	8	13 782
Rezerwy na koszty	19 214	0	19 214	13 078	0	13 078
Wycena aktywów inwestycyjnych, zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych oraz zyski/straty aktuarialne odniesione na kapitał z aktualizacji wyceny	21 463	(13 301)	8 162	43 440	(54)	43 385
Straty podatkowe do odliczenia w przyszłości	387	0	387	121	0	121
Pozostałe	(14)	(876)	(890)	6 252	(3 538)	2 714
Aktywo z tytułu odroczonego podatku, netto	426 722	(140 169)	286 553	717 818	(444 051)	273 767
- w tym długoterminowe aktywo z tytułu odroczonego podatku, netto			125 698			143 456

24b. Zmiany z tytułu różnic przejściowych

	31.12.2016	Zmiany odosnozone na wynik finansowy	Zmiany odosnozone na kapitały	31.12.2017
Różnica pomiędzy amortyzacją podatkową a bilansową	67 304	1 522	0	68 826
Wycena bilansowa instrumentów finansowych	(11 300)	(10 901)	0	(22 201)
Niezrealizowane należności/ zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych	(13 196)	1 425	0	(11 771)
Odsetki do zapłacenia/otrzymania od lokat i papierów wartościowych	(17 899)	11 298	0	(6 601)
Odsetki i dyskonto od kredytów i wierzytelności	(24 438)	(4 026)	0	(28 464)
Przychody i koszty rozliczane wg efektywnej stopy proc.	80 945	433	0	81 378
Rezerwy na kredyty stanowiące różnice przejściowe	119 270	43 823	0	163 093
Świadczenia pracownicze	13 782	1 638	0	15 420
Rezerwy na przyszłe koszty	13 078	6 136	0	19 214
Wycena aktywów inwestycyjnych, zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych oraz zyski/straty aktuarialne odniesione na kapitał z aktualizacji wyceny	43 385	0	(35 224)	8 162
Straty podatkowe do odliczenia w przyszłości	121	266	0	387
Pozostałe	2 714	(3 604)	0	(890)
Razem	273 767	48 010	(35 224)	286 553

24c. Zmiany z tytułu różnic przejściowych

	31.12.2015	Korekta za lata ubiegłe	Zmiany odnoszone na wynik finansowy	Zmiany odnoszone na kapitały	31.12.2016
Różnica pomiędzy amortyzacją podatkową a bilansową	66 250	0	1 054	0	67 304
Wycena bilansowa instrumentów finansowych	(16 873)	0	5 573	0	(11 300)
Niezrealizowane należności/ zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych	(14 354)	0	1 158	0	(13 196)
Odsetki do zapłacenja/otrzymania od lokat i papierów wartościowych	6 046	0	(23 945)	0	(17 899)
Odsetki i dyskonto od kredytów i wierzytelności	(8 269)	0	(16 169)	0	(24 438)
Przychody i koszty rozliczane wg efektywnej stopy proc.	71 701	0	9 244	0	80 945
Rezerwy na kredyty stanowiące różnice przejściowe	105 466	0	13 804	0	119 270
Świadczenia pracownicze	14 768	0	(986)	0	13 782
Rezerwy na przyszłe koszty	13 103	0	(25)	0	13 078
Wycena aktywów inwestycyjnych, zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych oraz zyski/straty aktuarialne odniesione na kapitał z aktualizacji wyceny	(4 282)	0	0	47 667	43 385
Straty podatkowe do odliczenia w przyszłości	2 910	0	(2 789)	0	121
Pozostałe	1 145	(12 893)	14 462		2 714
Razem	237 612	(12 893)	1 380	47 667	273 767

24d. Zmiany podatku odroczonego

	1.01.2017 - 31.12.2017	1.01.2016 - 31.12.2016
Różnica pomiędzy amortyzacją podatkową a bilansową	1 522	1 054
Wycena bilansowa instrumentów finansowych	(10 901)	5 573
Niezrealizowane należności/ zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych	1 425	1 158
Odsetki do zapłacenja/otrzymania od lokat i papierów wartościowych	11 298	(23 945)
Odsetki i dyskonto od kredytów i wierzytelności	(4 026)	(16 169)
Przychody i koszty rozliczane wg efektywnej stopy procentowej	433	9 244
Rezerwy na kredyty stanowiące różnice przejściowe	43 823	13 804
Świadczenia pracownicze	1 638	(986)
Rezerwy na przyszłe koszty	6 136	(25)
Straty podatkowe do odliczenia w przyszłości	266	(2 789)
Pozostałe	(3 604)	14 462
Zmiany z tytułu podatku odroczonego odniesione na wynik	48 010	1 380
Wycena aktywów inwestycyjnych, zabezpieczenia przepływów środków pieniężnych oraz zyski/straty aktuarialne odniesione na kapitał z aktualizacji wyceny	(35 224)	47 667

24e. Kwota ujemnych różnic przejściowych, w związku z którymi nie ujęto w bilansie składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Rok wygaśnięcia różnic przejściowych	31.12.2017	31.12.2016
Bezterminowo	12 125	12 125
Razem	12 125	12 125

Wartość ujemnych różnic przejściowych prezentowana w powyższej tabeli została przeliczona obowiązującą stopą podatkową.

Bazując na zapisach MSR 12 Grupa dokonała kompensaty aktywa z tytułu podatku odroczonego z rezerwami z tytułu podatku odroczonego.

	31.12.2017	31.12.2016
Aktywa netto z tytułu odroczonego podatku dochodowego	286 553	273 767
Rezerwa netto z tytułu odroczonego podatku dochodowego	-	-
Razem	286 553	273 767

25) POZOSTAŁE AKTYWA

	31.12.2017	31.12.2016
Koszty do rozliczenia w czasie	36 436	46 076
Dochody do otrzymania	43 080	46 018
Rozliczenia międzybankowe	416	1 885
Rozliczenia z tytułu transakcji na instrumentach finansowych	0	39 867
Należności od dłużników różnych	33 820	94 183
Rozrachunki publiczno-prawne	52 412	24 697
Rozrachunki z tytułu działalności Millennium Dom Maklerski S.A.	17 277	11 312
Pozostałe	163 162	144 427
Razem pozostałe aktywa, brutto	346 603	408 465
Odpisy aktualizujące	(7 944)	(7 145)
Razem pozostałe aktywa, netto	338 659	401 320
- w tym pozostałe aktywa finansowe *	86 649	186 119
- w tym pozostałe aktywa długoterminowe	6 791	15 173

* - w pozostałych aktywach finansowych ujęto całość pozostałych aktywów netto z wyłączeniem Kosztów do rozliczenia w czasie, Rozrachunków publiczno-prawnych oraz pozycji Pozostałe

26) ZOBOWIĄZANIA WOBEC BANKÓW I INNYCH INSTYTUCJI MONETARNYCH

26a. Zobowiązania wobec banków i innych instytucji monetarnych

	31.12.2017	31.12.2016
W rachunku bieżącym	97 235	115 567
Depozyty terminowe	1 293 678	256 776
Otrzymane kredyty i pożyczki	961 079	897 532
Odsetki	1 139	870
Razem	2 353 131	1 270 745

26b. Zobowiązania wobec banków i innych instytucji monetarnych wg terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
rachunki bieżące	97 235	115 567
do 1 miesiąca	1 079 817	226 155
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	160 440	19 748
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	163 879	98 467
powyżej 1 roku do 5 lat	850 621	809 938
powyżej 5 lat	0	0
Odsetki	1 139	870
Razem	2 353 131	1 270 745

26c. Zobowiązania wobec banków i innych instytucji monetarnych wg struktury walutowej

	31.12.2017	31.12.2016
W walucie polskiej	445 026	235 856
W walutach obcych (po przeliczeniu na zł):	1 908 105	1 034 889
- waluta: USD	76	102
- waluta: EUR	1 686 845	677 263
- waluta: CHF	221 184	357 524
- pozostałe waluty	0	0
Razem	2 353 131	1 270 745

27) ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE WYCENIANE DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT (PRZEZNACZONE DO OBROTU)

	31.12.2017	31.12.2016
Ujemna wycena pochodnych instrumentów finansowych	182 589	221 266
Korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	7 522	10 896
Zobowiązania z tytułu krótkiej sprzedaży papierów wartościowych	0	106 853
Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez Rachunek zysków i strat	190 111	339 015

Podział ujemnej wyceny instrumentów pochodnych na poszczególne typy instrumentów został zaprezentowany w nocie (16).

28) ZOBOWIĄZANIA WOBEC KLIENTÓW

28a. Zobowiązania wobec klientów wg struktury rodzajowej

	31.12.2017	31.12.2016
Zobowiązania wobec klientów indywidualnych	40 343 597	39 681 704
Rachunki bieżące	25 108 948	23 023 622
Depozyty terminowe	14 993 961	16 502 023
Inne	176 728	84 811
Naliczone odsetki	63 960	71 248
Zobowiązania wobec podmiotów gospodarczych	14 363 117	13 873 616
Rachunki bieżące	6 710 128	5 766 433
Depozyty terminowe	7 354 951	7 839 361
Inne	284 150	253 522
Naliczone odsetki	13 888	14 300
Zobowiązania wobec jednostek budżetowych	2 566 541	2 320 289
Rachunki bieżące	1 185 444	979 696
Depozyty terminowe	1 346 597	1 311 250
Inne	32 331	27 348
Naliczone odsetki	2 169	1 995
Razem	57 273 255	55 875 609

28b. Zobowiązania wobec klientów wg terminów zapadalności

	31.12.2017	31.12.2016
rachunki bieżące	32 835 437	29 652 795
do 1 miesiąca	9 818 714	10 087 758
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	5 823 066	7 644 188
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	7 812 298	7 129 095
powyżej 1 roku do 5 lat	881 012	1 274 230
powyżej 5 lat	22 711	0
Odsetki	80 017	87 543
Razem	57 273 255	55 875 609

28c. Zobowiązania wobec klientów wg struktury walutowej

	31.12.2017	31.12.2016
W walucie polskiej	51 289 951	51 173 570
W walutach obcych (po przeliczeniu na zł):	5 983 304	4 702 039
- waluta: USD	1 630 835	1 377 470
- waluta: EUR	3 894 734	2 959 884
- waluta: GBP	288 385	234 619
- waluta: CHF	119 866	95 512
pozostałe waluty	49 484	34 554
Razem	57 273 255	55 875 609

29) ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU SPRZEDANYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH Z UDZIELONYM PRZYRZECZENIEM ODKUPU

	31.12.2017	31.12.2016
a) wobec Banku Centralnego	0	0
b) wobec pozostałych banków	0	0
c) wobec klientów	0	0
d) odsetki	0	0
Razem	0	0

30) ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU EMISJI DŁUŻNYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

30a. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

	31.12.2017	31.12.2016
Obligacje i bony dłużne	906 665	1 030 006
Bankowe papiery wartościowe	247 251	279 102
Odsetki	2 557	4 728
Razem	1 156 473	1 313 836

30b. Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych, wg terminów wymagalności

	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	3 209	10 072
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	53 537	557 158
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	553 323	103 026
powyżej 1 roku do 5 lat	543 847	638 852
powyżej 5 lat	0	0
Odsetki	2 557	4 728
Razem	1 156 473	1 313 836

30c. Zmiana stanu zobowiązań z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	1 313 836	1 134 250
Zwiększenia, z tytułu:	754 779	628 525
- emisja bankowych papierów wartościowych	52 468	112 324
- emisja obligacji Banku	329 434	29 726
- emisja obligacji Millennium Leasing	343 200	452 600
- naliczenie odsetek	29 677	33 875
Zmniejszenia, z tytułu:	(912 142)	(448 939)
- wykup bankowych papierów wartościowych	(84 318)	(134 750)
- wykup obligacji Banku	(529 076)	(29 450)
- wykup obligacji Millennium Leasing	(266 900)	(251 200)
- wypłata odsetek	(31 848)	(33 539)
Stan na koniec okresu	1 156 473	1 313 836

30d. Dłużne papiery wartościowe wg rodzaju

Bankowe papiery wartościowe i obligacje wyemitowane przez Bank:

Wg stanu na 31.12.2017	Wartość bilansowa	Termin wykupu (maksymalne umowne terminy wymagalności)	Rynek notowań
BPW_2018/01	3 210	2018-01-31	-
BPW_2018/02	4 642	2018-02-27	-
BPW_2018/03	5 895	2018-03-30	-
BPW_2018/04	9 102	2018-04-30	-
BPW_2018/06,A	17 479	2018-06-01,29	-
BPW_2018/07	8 150	2018-07-31	-
BPW_2018/08	13 664	2018-08-31	-
BPW_2018/09	13 138	2018-09-28	-
BPW_2018/10	5 258	2018-10-31	-
BPW_2018/11	8 446	2018-11-30	-
BPW_2019/01,A	2 564	2019-01-03,31	-
BPW_2019/03,A,B	34 524	2019-03-01,29	-
BPW_2019/04,A	18 426	2019-04-30	-
BPW_2019/05	11 971	2019-05-31	-
BPW_2019/06A	11 892	2019-06-28	-
BPW_2019/07	11 407	2019-07-31	-
BPW_2019/08	6 962	2019-08-30	-
BPW_2019/09	8 291	2019-09-30	-
BPW_2020/02	7 262	2020-02-28	-
BPW_2020/03	8 952	2020-03-31	-
BPW_2020/04	2 519	2020-04-28	-
BPW_2020/05	4 391	2020-05-29	-
BPW_2020/06	4 135	2020-06-30	-
BPW_2020/07	3 059	2020-07-31	-
BPW_2020/08	2 670	2020-08-31	-
BPW_2020/09	3 355	2020-09-29	-
BPW_2020/10	4 501	2020-10-30	-
BPW_2020/11	7 794	2020-11-30	-
BPW_2020/12	3 592	2020-12-31	-
BKMO_220618N	299 771	2018-06-22	Catalyst (ASO BondSpot, ASO GPW)
BKMO_210420T	301 238	2020-04-21	Catalyst (ASO BondSpot, ASO GPW)
BKMO_030418U	29 859	2018-04-03	-
RAZEM	878 119		

Wykup bankowych papierów wartościowych (BPW) nastąpi poprzez zapłatę, w terminie wykupu, kwoty rozliczenia, która jest wyliczana w dacie ustalenia kwoty rozliczenia z zastosowaniem formuł wskazanych w warunkach emisji. Kalkulacja kwoty rozliczenia odbywa się w oparciu o wskaźniki rynku finansowego lub towarowego.

Wykup obligacji (BKMO) nastąpi w dniu wykupu poprzez zapłatę wartości nominalnej obligacji. Odsetki od obligacji kuponowych dwóch serii są naliczane od ich wartości nominalnej i płatne w okresach półrocznych w dniach płatności odsetek. Na dzień 31.12.2017 r. ich saldo wyniosło 1 903 tys. PLN.

Obligacje kuponowe to, wg stanu na 31.12.2017 r., 3-letnie obligacje Banku Millennium serii N (o wartości nominalnej 300 milionów złotych) oraz 3-letnie obligacje Banku Millennium serii T (o wartości nominalnej 300 milionów złotych). Obligacje te są notowane na platformie Catalyst w alternatywnym systemie obrotu prowadzonym przez BondSpot S.A. (ASO BondSpot) oraz w alternatywnym systemie obrotu prowadzonym przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. (ASO GPW). Obligacje Banku serii U są obligacjami zerokuponowymi.

Obligacje wyemitowane przez Millennium Leasing:

Wg stanu na 31.12.2017	Wartość bilansowa	Termin wykupu (maksymalne umowne terminy wymagalności)	Rynek notowań
Obligacje M Leasing seria G1	30 076	2018-03-14	-
Obligacje M Leasing seria G2	13 033	2018-03-14	-
Obligacje M Leasing seria G3	35 088	2018-05-09	-
Obligacje M Leasing seria G4	20 051	2018-05-09	-
Obligacje M Leasing seria G5	26 064	2018-09-19	-
Obligacje M Leasing seria G6	31 072	2019-02-04	-
Obligacje M Leasing seria G7	34 076	2019-05-15	-
Obligacje M Leasing seria G8	21 047	2019-09-18	-
Obligacje M Leasing seria F21	67 847	2018-06-21	-
RAZEM	278 354		

W przypadku obligacji wyemitowanych przez Millennium Leasing odsetki są naliczane od wartości nominalnej obligacji i płatne w okresach kwartalnych. Na dzień 31.12.2017 r. ich saldo wyniosło 654 tys. PLN.

30e. Dłużne papiery wartościowe wg rodzaju

Bankowe papiery wartościowe i obligacje wyemitowane przez Bank:

Wg stanu na 31.12.2016	Wartość bilansowa	Termin wykupu (maksymalne umowne terminy wymagalności)	Rynek notowań
BPW_2017/01,A	10 072	2017-01-31	-
BPW_2017/02,A	6 670	2017-02-28	-
BPW_2017/03,A	10 238	2017-03-30	-
BPW_2017/04,A,C	15 567	2017-04-28	-
BPW_2017/05	5 129	2017-05-30	-
BPW_2017/06	3 947	2017-06-30	-
BPW_2017/07	3 467	2017-07-31	-
BPW_2017/11	5 439	2017-11-30	-
BPW_2017/12	3 250	2017-12-29	-
BPW_2018/01	5 141	2018-01-31	-
BPW_2018/02	5 431	2018-02-27	-
BPW_2018/03	5 831	2018-03-30	-
BPW_2018/04	9 021	2018-04-30	-
BPW_2018/06,A	18 642	2018-06-01,29	-
BPW_2018/07	10 515	2018-07-31	-
BPW_2018/08	14 886	2018-08-31	-
BPW_2018/09	14 535	2018-09-28	-
BPW_2018/10	6 301	2018-10-31	-
BPW_2018/11	8 403	2018-11-30	-
BPW_2019/01,A	8 221	2019-01-03,31	-
BPW_2019/03,A,B	36 686	2019-03-01,29	-
BPW_2019/04,A	18 377	2019-04-30	-
BPW_2019/05	12 805	2019-05-31	-
BPW_2019/06A	12 996	2019-06-28	-
BPW_2019/07	11 501	2019-07-31	-
BPW_2019/08	7 470	2019-08-30	-
BPW_2019/09	8 561	2019-09-30	-
BKMO_280317C	503 494	2017-03-28	Catalyst (ASO BondSpot)
BKMO_220618N	299 769	2018-06-22	Catalyst (ASO BondSpot, ASO GPW)
BKMO_190617S	29 727	2017-06-19	-
RAZEM	1 112 092		

Wykup bankowych papierów wartościowych (BPW) nastąpi poprzez zapłatę, w terminie wykupu, kwoty rozliczenia, która jest ustalana w dacie kwoty rozliczenia i wyliczana z zastosowaniem formuł wskazanych w warunkach emisji. Kalkulacja kwoty rozliczenia odbywa się w oparciu o wskaźniki rynku finansowego lub towarowego. Dla obligacji (BKMO) notowanych w alternatywnym systemie obrotu BondSpot (ASO BondSpot) oraz w alternatywnym systemie obrotu GPW (ASO GPW) odsetki są naliczane od wartości nominalnej obligacji i płatne w okresach półrocznych. Na dzień 31.12.2016 r. ich saldo wyniosło 4 383 tys. PLN.

Na hurtowym rynku dłużnych instrumentów finansowych Catalyst (ASO BondSpot), wg stanu na 31.12.2016, były notowane 3-letnie obligacje Banku Millennium serii C i serii N o wartości nominalnej odpowiednio 500 i 300 milionów złotych. Dodatkowo obligacje serii N były notowane na detalicznym rynku dłużnych instrumentów finansowych Catalyst (ASO GPW). Obligacje Banku serii S są obligacjami zerokuponowymi.

Obligacje wyemitowane przez Millennium Leasing:

Wg stanu na 31.12.2016	Wartość bilansowa	Termin wykupu (maksymalne umowne terminy wymagalności)	Rynek notowań
Obligacje M Leasing seria G1	30 075	2018-03-14	-
Obligacje M Leasing seria G2	13 032	2018-03-14	-
Obligacje M Leasing seria G3	35 087	2018-05-09	-
Obligacje M Leasing seria G4	20 050	2018-05-09	-
Obligacje M Leasing seria G5	26 064	2018-09-19	-
Obligacje M Leasing seria F13	40 920	2017-03-23	-
Obligacje M Leasing seria F14	36 516	2017-06-23	-
RAZEM	201 744		

W przypadku obligacji wyemitowanych przez Millennium Leasing odsetki są naliczane od wartości nominalnej obligacji i płatne w okresach kwartalnych. Na dzień 31.12.2016 r. ich saldo wyniosło 345 tys. PLN.

31) REZERWY

31a. Rezerwy

	31.12.2017	31.12.2016
Rezerwa na zobowiązania pozabilansowe	21 720	24 633
Rezerwa na roszczenia sporne i inne	46 032	24 782
Razem	67 752	49 415

31b. Zmiana stanu rezerw

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Rezerwa na zobowiązania pozabilansowe		
Stan na początek okresu	24 633	14 239
Utworzenie rezerw	13 771	15 279
Rozwiązanie rezerw	(16 577)	(4 804)
Różnice kursowe	(107)	(81)
Stan na koniec okresu	21 720	24 633
Rezerwy na roszczenia sporne i inne		
Stan na początek okresu	24 782	16 609
Utworzenie rezerw	23 236	37 287
Rozwiązanie rezerw	(1 233)	(5 579)
Wykorzystanie rezerw w ciągu okresu	(753)	(25 973)
Reklasyfikacja	0	2 438
Stan na koniec okresu	46 032	24 782

32) REZERWA NA ODROZCZONY PODATEK DOCHODOWY

	31.12.2017	31.12.2016
Rezerwa na odroczone podatki dochodowe	0	0

33) POZOSTAŁE ZOBOWIĄZANIA

33a. Pozostałe zobowiązania

	31.12.2017	31.12.2016
Krótkoterminowe	1 338 254	1 120 327
Koszty do zapłaty - premie, wynagrodzenia	41 253	38 449
Koszty do zapłaty - pozostałe	114 581	90 322
Rozliczenia międzybankowe	546 452	390 107
Wierzyciele różni	268 894	281 842
Zobowiązania wobec budżetu	14 465	12 119
Przychody przyszłych okresów	246 762	234 858
Rezerwy na niewykorzystane urlopy	12 222	10 175
Rezerwy na odprawy emerytalne	2 542	2 499
Rozrachunki z tytułu działalności Millennium Dom Maklerski S.A.	22 810	13 114
Pozostałe	68 273	46 842
Długoterminowe	84 028	48 335
Rezerwy na odprawy emerytalne	20 916	16 520
Koszty do zapłaty	6 846	5 473
Zobowiązanie do zapłaty - BFG*	29 790	0
Pozostałe	26 476	26 342
Razem	1 422 282	1 168 662
- w tym pozostałe zobowiązania finansowe**	1 036 516	848 501

* Bank korzysta z możliwości wnoszenia części składek do BFG w formie zobowiązania do zapłaty co polega na rozpoznaniu zobowiązania do zapłaty przy jednoczesnym utrzymywaniu aktywów obciążonych w formie dłużnych papierów wartościowych przechowywanych na odrębnym, utworzonym w tym celu rachunku.

** - do pozostałych zobowiązań finansowych zalicza się całość Pozostałych zobowiązań z wyłączeniem Przychodów przyszłych okresów, Zobowiązań wobec budżetu, Zobowiązań do zapłaty składki dla BFG oraz pozycji Pozostałe

33b. Zmiana stanu rezerw na niewykorzystane urlopy

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	10 175	10 159
Utworzenie/Odwrócenie rezerw	2 362	509
Wykorzystanie rezerw	(315)	(493)
Stan na koniec okresu	12 222	10 175

33c. Zmiana stanu rezerw na odprawy emerytalne

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	19 019	17 977
Utworzenie / Odwrócenie rezerw	3 208	3 161
Wykorzystanie rezerw	(833)	(671)
(Zyski) / straty aktuarialne	2 064	(1 448)
Stan na koniec okresu	23 458	19 019

34) ZOBOWIĄZANIA PODPORZĄDKOWANE

34a. Zobowiązania podporządkowane

	31.12.2017	31.12.2016
Waluta	PLN	EUR
Wartość obligacji podporządkowanych w walucie	700 000	150 000
Wartość obligacji podporządkowanych w PLN	700 000	663 600
Warunki oprocentowania	4,110%	1,784%
Termin wymagalności	07.12.2027	20.12.2017
Odsetki	1 971	404
Stan bilansowy zobowiązań podporządkowanych	701 971	664 004

W dniu 27 listopada 2017 r. Zarząd Banku podjął uchwałę w sprawie wyemitowania przez Bank w dniu 7 grudnia 2017 r. obligacji podporządkowanych serii R o wartości nominalnej nie większej niż 700 mln PLN. Obligacje zostały wyemitowane w ramach aktualnie realizowanego Trzeciego Programu Emisji Obligacji, o łącznej wartości nominalnej nie przekraczającej 2 mld PLN (lub równowartości tej kwoty w EUR, USD, CHF). W dniu 22 grudnia 2017 r. Komisja Nadzoru Finansowego udzieliła zgody na zakwalifikowanie obligacji podporządkowanych o łącznej wartości nominalnej 700 mln PLN jako instrumentów w Tier II Banku.

34b. Zmiana stanu zobowiązań podporządkowanych

	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Stan na początek okresu	664 004	639 631
Zwiększenia, z tytułu:	713 221	37 219
- emisja obligacji podporządkowanych	700 000	0
- naliczenie odsetek	13 221	12 844
- różnice kursowe	0	24 375
Zmniejszenia, z tytułu:	(675 254)	(12 846)
- spłata obligacji podporządkowanych	(629 625)	0
- spłata odsetek	(11 636)	(12 846)
- różnice kursowe	(33 993)	0
Stan zobowiązań podporządkowanych na koniec okresu	701 971	664 004

W latach 2016 i 2017 Grupa nie odnotowała żadnych opóźnień w płatności rat kapitałowych lub odsetkowych, ani nie naruszyła żadnych innych postanowień umownych wynikających ze swoich zobowiązań podporządkowanych.

35) KAPITAŁ WŁASNY

35a. Kapitał zakładowy

Kapitał podstawowy Banku Millennium S.A. wynosi 1 213 116 777 zł i dzieli się na 1 213 116 777 akcji o wartości nominalnej 1 zł każda, co prezentuje poniższa tabela.

KAPITAŁ ZAKŁADOWY				Wartość nominalna jednej akcji = 1 zł.			
Seria / emisja	Rodzaj akcji	Rodzaj Uprzywilejowania	Liczba akcji	Wartość serii / emisji	Sposób pokrycia kapitału	Data rejestracji	Prawo do dywidendy
A	imienne założycielskie	x2 co do głosu	106 850	106 850	gotówka	30.06.1989	30.06.1989
B1	imienne zwykłe		150 000	150 000	gotówka	13.06.1990	01.01.1990
B2	imienne zwykłe		150 000	150 000	gotówka	13.12.1990	01.01.1990
C	na okaziciela zwykłe		4 693 150	4 693 150	gotówka	17.05.1991	01.01.1991
D1	na okaziciela zwykłe		1 700 002	1 700 002	gotówka	31.12.1991	01.01.1992
D2	na okaziciela zwykłe		2 611 366	2 611 366	gotówka	31.01.1992	01.01.1992
D3	na okaziciela zwykłe		1 001 500	1 001 500	gotówka	10.03.1992	01.01.1992
E	na okaziciela zwykłe		6 000 000	6 000 000	gotówka	28.05.1993	01.01.1992
F	na okaziciela zwykłe		9 372 721	9 372 721	gotówka	10.12.1993	01.01.1993
G	na okaziciela zwykłe		8 000 000	8 000 000	gotówka	30.05.1994	01.10.1993
H	na okaziciela zwykłe		7 082 129	7 082 129	gotówka	24.10.1994	01.10.1994
Podwyższenie wart. nominalnej akcji z 1 do 4 PLN				122 603 154	kapitał zapasowy	24.11.1994	
Split akcji w stosunku 1:4			122 603 154			05.12.1994	
I	na okaziciela zwykłe		65 000 000	65 000 000	gotówka	12.08.1997	01.10.1996
J	na okaziciela zwykłe		196 120 000	196 120 000	kapitały Banku Gdańskiego S.A.	12.09.1997	01.10.1996
K	na okaziciela zwykłe		424 590 872	424 590 872	gotówka	31.12.2001	01.01.2001
L	na okaziciela zwykłe		363 935 033	363 935 033	gotówka	26.02.2010	01.01.2009
Liczba akcji razem			1 213 116 777				
Kapitał akcyjny razem				1 213 116 777			

W okresie sprawozdawczym nie były dokonywane konwersje akcji z imiennych na okaziciela. W związku z powyższym liczba akcji imiennych wg stanu na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiła 108 040, z czego 61 800 akcji to akcje założycielskie, uprzywilejowane w ten sposób, że jedna akcja daje prawo do dwóch głosów na Walnym Zgromadzeniu.

Z uwagi na fakt, że Bank jest spółką publiczną, której akcje znajdują się w obrocie na rynku podstawowym GPW w Warszawie, Bank nie posiada szczegółowych informacji na temat struktury akcjonariatu aktualnej na 31 grudnia 2017 roku. Informacja na temat jednostki dominującej najwyższego szczebla - Banco Comercial Portugues S.A., zawarta w poniższej tabeli, podana została na podstawie danych zebranych w związku z rejestracją akcjonariuszy uprawnionych do wzięcia udziału w Walnym Zgromadzeniu Banku zwołanym na dzień 31 marca 2017 roku. Natomiast dane dotyczące stanu posiadania akcji Banku przez Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny (d. ING OFE) i AVIVA Otwarty Fundusz Emerytalny Aviva BZ WBK i ich udział w kapitale zakładowym Banku, został obliczony na podstawie Rocznej struktury aktywów ww. Funduszy według stanu na dzień 29 grudnia 2017 roku (ogłoszonej na stronach internetowych odpowiednio: www.nn.pl i www.aviva.pl). Dla dokonania wymienionych kalkulacji założono średni kurs ważony wolumenem (VWAP) akcji Banku w tym dniu w wysokości 8,9053 PLN.

Najwięksi akcjonariusze jednostki dominującej Grupy - Banku (powyżej 5% udział w głosach WZA) przedstawiali się następująco:

Akcjonariusze według stanu na 31.12.2017 r.

Akcjonariusz	Ilość akcji	% udział w kapitale zakładowym	Ilość głosów	% udział w głosach na WZA
Banco Comercial Portugues S.A.	607 771 505	50,10	607 771 505	50,10
Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny	109 020 881	8,99	109 020 881	8,99
AVIVA Otwarty Fundusz Emerytalny AVIVA BZ WBK	66 018 868	5,44	66 018 868	5,44

Akcjonariusze według stanu na 31.12.2016 r.

Akcjonariusz	Ilość akcji	% udział w kapitale zakładowym	Ilość głosów	% udział w głosach na WZA
Banco Comercial Portugues S.A.	607 771 505	50,10	607 771 505	50,10
Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny	120 634 080	9,94	120 634 080	9,94
AVIVA Otwarty Fundusz Emerytalny AVIVA BZ WBK	66 136 567	5,45	66 136 567	5,45

35b. Kapitał z aktualizacji wyceny

Kapitał z aktualizacji wyceny Grupy powstaje w rezultacie rozpoznania:

- efektu wyceny (według wartości godziwej) aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży w kwocie netto, to jest po uwzględnieniu podatku odroczonego. Wysięgowanie niniejszych wartości z kapitału z aktualizacji wyceny następuje w momencie wyłączenia z ksiąg rachunkowych całości lub części wycenianych aktywów lub w momencie rozpoznania utraty wartości (efekt wyceny jest wtedy odnoszony do rachunku zysków i strat),
- efektu wyceny (według wartości godziwej) instrumentów pochodnych stanowiących zabezpieczenie przepływów środków pieniężnych w kwocie netto, to jest po uwzględnieniu podatku odroczonego. W kapitale z aktualizacji wyceny, ujmowana jest część zysków lub strat związanych z instrumentem zabezpieczającym przepływy pieniężne, która stanowi efektywne zabezpieczenie natomiast nieefektywna część zysków lub strat związanych z tym instrumentem zabezpieczającym ujmowana jest w rachunku zysków i strat,
- zysków / (strat) aktuarialnych w kwocie netto, to jest po uwzględnieniu podatku odroczonego. W kapitale z aktualizacji wyceny, ujmowane są zyski lub straty powstałe z wyceny zobowiązań wynikających z utworzonej rezerwy na odprawy emerytalne. Wycena jest sporządzona przy zastosowaniu metody prognozowanego kosztu jednostkowego, a parametrami, które mają istotny wpływ na wysokość wartości bieżącej tych zobowiązań są: stopa mobilności (rotacja) pracowników, stopa dyskontowa, stopa wzrostu płac. Niniejsze wartości nie podlegają przeksięgowaniu do rachunku zysków i strat.

Kapitał z aktualizacji wyceny

	31.12.2017	31.12.2016
Efekt wyceny (brutto)	(42 957)	(228 347)
Podatek odroczony	8 162	43 385
Efekt wyceny netto	(34 795)	(184 962)

Źródła zmian kapitału z aktualizacji wyceny przedstawiają się następująco (dane w tys. zł):

Kapitał z aktualizacji wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży 1.01.2017 - 31.12.2017

	Wartość brutto	Podatek odroczony	Razem
Kapitał z aktualizacji wyceny na początek okresu	(47 298)	8 985	(38 313)
Przeniesienie do rachunku zysków i strat okresu w efekcie sprzedaży	(22 845)	4 342	(18 503)
Zmiana w związku z zapadalnością papierów wartościowych	(1 584)	302	(1 282)
Zyski/straty z rewaluacji aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży odniesione na kapitał własny	141 709	(26 925)	114 784
Kapitał z aktualizacji wyceny na koniec okresu	69 982	(13 296)	56 685

Kapitał z aktualizacji wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży 1.01.2016 - 31.12.2016

	Wartość brutto	Podatek odroczony	Razem
Kapitał z aktualizacji wyceny na początek okresu	249 309	(47 370)	201 939
Przeniesienie do rachunku zysków i strat okresu w efekcie sprzedaży	(222 095)	42 198	(179 897)
Zmiana w związku z zapadalnością papierów wartościowych	(3 915)	744	(3 171)
Zyski/straty z rewaluacji aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży odniesione na kapitał własny	(70 597)	13 413	(57 184)
Kapitał z aktualizacji wyceny na koniec okresu	(47 298)	8 985	(38 313)

Kapitał z aktualizacji wyceny instrumentów finansowych zabezpieczających przepływy pieniężne 1.01.2017 - 31.12.2017

	Wartość brutto	Podatek odroczony	Razem
Kapitał z aktualizacji wyceny na początek okresu	(180 624)	34 319	(146 305)
Zyski lub straty z tytułu wyceny instrumentów finansowych odnoszone na kapitał własny	50 528	(9 601)	40 927
Przeniesienie do rachunku zysków i strat okresu	19 648	(3 733)	15 915
Kapitał z aktualizacji wyceny na koniec okresu	(110 448)	20 985	(89 463)

Kapitał z aktualizacji wyceny instrumentów finansowych zabezpieczających przepływy pieniężne 1.01.2016 - 31.12.2016

	Wartość brutto	Podatek odroczony	Razem
Kapitał z aktualizacji wyceny na początek okresu	(224 903)	42 732	(182 171)
Zyski lub straty z tytułu wyceny instrumentów finansowych odnoszone na kapitał własny	25 877	(4 917)	20 960
Przeniesienie do rachunku zysków i strat okresu	18 402	(3 496)	14 906
Kapitał z aktualizacji wyceny na koniec okresu	(180 624)	34 319	(146 305)

Kapitał z aktualizacji wyceny - zyski lub (straty) aktuarialne 1.01.2017 - 31.12.2017

	Wartość brutto	Podatek odroczony	Razem
Kapitał z aktualizacji wyceny na początek okresu	(425)	81	(344)
Dyskonto zobowiązań wynikających z rezerwy na odprawy emerytalne	(2 065)	392	(1 673)
Kapitał z aktualizacji wyceny na koniec okresu	(2 490)	473	(2 017)

Kapitał z aktualizacji wyceny - zyski lub (straty) aktuarialne 1.01.2016 - 31.12.2016

	Wartość brutto	Podatek odroczony	Razem
Kapitał z aktualizacji wyceny na początek okresu	(1 874)	356	(1 518)
Dyskonto zobowiązań wynikających z rezerwy na odprawy emerytalne	1 449	(275)	1 174
Kapitał z aktualizacji wyceny na koniec okresu	(425)	81	(344)

35c. Zyski zatrzymane

	kapitał zapasowy	kapitał rezerwowy	fundusz ogólnego ryzyka bankowego	niepodzielony wynik	RAZEM
Zyski zatrzymane na początek okresu 01.01.2017	472 698	3 212 178	228 902	851 770	4 765 548
podział zysku, w tym:					
- przeniesienie na kapitał rezerwowy		669 684		(669 684)	0
wynik netto bieżącego okresu				681 227	681 227
Zyski zatrzymane na koniec bieżącego okresu 31.12.2017	472 698	3 881 862	228 902	863 313	5 446 775

35d. Zyski zatrzymane

	kapitał zapasowy	kapitał rezerwowy	fundusz ogólnego ryzyka bankowego	niepodzielony wynik	RAZEM
Zyski zatrzymane na początek okresu 01.01.2016	472 697	2 682 768	228 902	679 929	4 064 296
podział zysku, w tym:					
- przeniesienie na kapitał zapasowy	1			(1)	0
- przeniesienie na kapitał rezerwowy		529 410		(529 410)	0
wynik netto bieżącego okresu				701 252	701 252
Zyski zatrzymane na koniec bieżącego okresu 31.12.2016	472 698	3 212 178	228 902	851 770	4 765 548

36) ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE WEDŁUG UMOWNYCH TERMINÓW WYMAGALNOŚCI

31.12.2017	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	RAZEM
Zobowiązania wobec banków	1 177 051	160 440	164 828	872 576	0	2 374 895
Zobowiązania wobec klientów	42 542 832	5 900 125	7 946 777	898 239	22 711	57 310 684
Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	0	0	0	0	0	0
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	3 203	53 816	561 173	567 085	0	1 185 277
Zobowiązania podporządkowane	0	0	28 770	115 080	843 850	987 700
Zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych przeznaczonych do obrotu wg wartości nominalnej	2 302 778	2 078 261	3 584 551	3 006 957	292 556	11 265 103
Zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych zabezpieczających wg wartości nominalnej	526 048	1 901 108	2 562 568	10 081 193	445 900	15 516 817
Zobowiązania warunkowe udzielone - finansowe	7 899 290	0	0	0	0	7 899 290
Zobowiązania warunkowe udzielone - gwarancyjne	1 222 236	0	0	0	0	1 222 236
RAZEM	55 673 438	10 093 750	14 848 667	15 541 130	1 605 017	97 762 002

31.12.2016	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	RAZEM
Zobowiązania wobec banków	342 136	19 748	98 467	833 631	0	1 293 982
Zobowiązania wobec klientów	39 775 443	7 690 173	7 193 504	1 279 470	0	55 938 590
Zobowiązania z tytułu sprzedanych papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu	0	0	0	0	0	0
Zobowiązania z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	10417	566 551	105 538	654 079	0	1 336 585
Zobowiązania podporządkowane	0	0	675 717	0	0	675 717
Zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych przeznaczonych do obrotu wg wartości nominalnej	3 419 870	2 687 233	3 522 503	4 478 039	196 803	14 304 448
Zobowiązania z tytułu instrumentów pochodnych zabezpieczających wg wartości nominalnej	1 605 747	2 777 009	5 394 566	10 324 430	514 663	20 616 415
Zobowiązania warunkowe udzielone - finansowe	7 014 009	0	0	0	0	7 014 009
Zobowiązania warunkowe udzielone - gwarancyjne	1 083 691	0	0	0	0	1 083 691
RAZEM	53 251 313	13 740 714	16 990 295	17 569 649	711 466	102 263 437

14. INFORMACJE UZUPEŁNIAJĄCE

1) DYWIDENDA ZA ROK 2016 I 2017

W dniu 6 grudnia 2016 roku KNF wydała stanowisko w sprawie polityki dywidendowej banków (i innych podmiotów) w roku 2017. Opierając się na niniejszej rekomendacji, Zarząd Banku przedstawił na Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy propozycję zatrzymania całego zysku netto wypracowanego w roku 2016 r. w kapitałach własnych Banku, a Zwyczajne Walne Zgromadzenie Banku w dniu 31 marca 2017 r., dokonało podziału zysku wypracowanego w 2016 roku w taki sposób, że zysk ten został zatrzymany w Banku poprzez przeznaczenie go w całości na kapitał rezerwowy.

W listopadzie 2017 r. KNF wydał zalecenie w sprawie polityki dywidendowej banków, w którym wyznaczył następujące dodatkowe bufony dla wypłaty dywidendy (ponad minimum wymagane dla TCR): +1,5% w celu wypłaty 50%; dodatkowo 0,625% (pełny bufor zabezpieczający 2,5%) w celu wypłaty 75%; + dodatkowy bufor „stress test add-on” (3,47% dla Banku/Grupy) w celu wypłaty 100%. KNF utrzymał także dodatkowe kryteria dla banków z portfelami walutowych kredytów hipotecznych (K1, odnoszący się do udziału hipotek walutowych w całym portfelu kredytowym oraz K2, biorący pod uwagę udział w tych kredytach walutowych kredytów udzielonych w latach 2007-2008).

Bank Millennium posiada politykę dotyczącą wypłaty dywidendy na poziomie pomiędzy 35% a 50% zysku netto, w zależności od zaleceń nadzorczych. Wysokie współczynniki kapitałowe Banku (na koniec 2017) umożliwiłyby wypłatę w wysokości 75%, gdyby nie dodatkowe kryteria K1/K2. Stąd też Zarząd Banku zarekomenduje zatrzymanie całości zysku netto za rok 2017 w funduszach własnych. Jeśli propozycję tę zaakceptuje Walne Zgromadzenie, dodatni wpływ na współczynnik T1 wyniesie około 2 p.p.

2) DANE O AKTYWACH, KTÓRE STANOWIĄ ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ

Na dzień 31.12.2017 r. następujące aktywa Banku stanowiły zabezpieczenie zobowiązań (w tys. PLN):

Lp.	Rodzaj aktywa	Portfel	Zabezpieczane zobowiązanie	Wartość nominalna aktywa	Wartość bilansowa aktywa
1.	Obligacje skarbowe WZ0119	dostępne do sprzedaży	kredyt lombardowy udzielany Bankowi przez NBP	130 000	131 537
2.	Obligacje skarbowe WZ0120	dostępne do sprzedaży	wstępny depozyt zabezpieczający transakcje na kontraktach terminowych na obligacje	500	506
3.	Obligacje skarbowe WZ0119	dostępne do sprzedaży	umowa pożyczki	120 000	121 418
4.	Obligacje skarbowe WZ0120	dostępne do sprzedaży	umowa pożyczki	503 000	509 298
5.	Obligacje skarbowe WZ0119	dostępne do sprzedaży	zabezpieczenie Funduszu Ochrony Środków Gwarantowanych w ramach Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	325 000	328 842
6.	Bony pieniężne NBP_050118	dostępne do sprzedaży	zabezpieczenie zobowiązania do zapłaty składki BFG - fundusz gwarancyjny	18 000	17 998
7.	Bony pieniężne NBP_050118	dostępne do sprzedaży	zabezpieczenie zobowiązania do zapłaty składki BFG - fundusz przymusowej restrukturyzacji	15 500	15 498
8.	Środki pieniężne	należności	wpłata na Fundusz Gwarantowania Rozliczeń Transakcji Terminowych	100	100
9.	Środki pieniężne	należności	wpłata na Fundusz Zabezpieczający OTC - KDPW_CCP	3 377	3 377
10.	Depozyty złożone	lokaty w bankach	rozliczenie z tytułu zawartych transakcji	115 173	115 173
RAZEM				1 230 650	1 243 747

Na dzień 31.12.2016 r. następujące aktywa Banku stanowiły zabezpieczenie zobowiązań (w tys. PLN):

Lp.	Rodzaj aktywa	Portfel	Zabezpieczane zobowiązanie	Wartość nominalna aktywa	Wartość bilansowa aktywa
1.	Obligacje skarbowe WZ0118	dostępne do sprzedaży	kredyt lombardowy udzielany Bankowi przez NBP	130 000	131 180
2.	Obligacje skarbowe WZ0118	dostępne do sprzedaży	wstępny depozyt zabezpieczający transakcje na kontraktach terminowych na obligacje	500	505
3.	Obligacje skarbowe WZ0118	dostępne do sprzedaży	umowa pożyczki	623 000	628 657
4.	Obligacje skarbowe WZ0118	dostępne do sprzedaży	Zabezpieczenie Funduszu Ochrony Środków Gwarantowanych w ramach Bankowego Funduszu Gwarancyjnego	310 000	312 815
5.	Środki pieniężne	należności	wpłata na Fundusz Gwarantowania Rozliczeń Transakcji Terminowych	100	100
6.	Środki pieniężne	należności	wpłata na Fundusz Zabezpieczający OTC - KDPW_CCP	4117	4117
7.	Depozyty złożone	lokaty w bankach	rozliczenie z tytułu zawartych transakcji	1 071 202	1 071 202
RAZEM				2 138 919	2 148 576

3) PAPIERY WARTOŚCIOWE STANOWIĄCE PRZEDMIOT TRANSAKЦИИ Z PRZYRZECZENIEM ODKUPU

Wg stanu na 31.12.2017 r. oraz 31.12.2016 r. Grupa nie posiadała zawartych transakcji z przyrzeczeniem odkupu.

4) KOMPENSOWANIE NALEŻNOŚCI I ZOBOWIĄZAŃ NA BAZIE UMÓW RAMOWYCH

Większość portfela instrumentów pochodnych Grupy powstaje w wyniku zawierania przez Bank umów ramowych ISDA (z ang. International Swaps and Derivatives Agreements; Międzynarodowa umowa w sprawie transakcji swapowych i instrumentów pochodnych). Zapisy tego rodzaju umów określają kompleksowe postępowanie w następstwie wystąpienia przypadku naruszenia (głównie trudności w regulowaniu zobowiązań przez kontrahenta) i umożliwiają ich rozwiązanie oraz rozliczenie się z kontrahentem na bazie skompensowanej kwoty wzajemnych należności i zobowiązań. Do chwili obecnej Bank nie korzystał z takiej możliwości, jednakże w ramach wypełnienia obowiązku informacyjnego wynikającego MSSF 7 w poniższej tabeli zaprezentowano odpowiednio kwoty wyceny do wartości godziwej instrumentów pochodnych (zarówno zaklasyfikowanych do portfela przeznaczone do obrotu jak i dedykowanych do rachunkowości zabezpieczeń) oraz zabezpieczeń pieniężnych objętych umowami ramowymi ISDA wraz z maksymalną hipotetyczną kwotą wynikającą z rozliczenia na bazie kompensaty.

	Kwoty do otrzymania	Kwoty do zapłacenia
Wycena instrumentów pochodnych	977 146	261 726
Wartość przyjętych / udzielonych depozytów zabezpieczających	(771 090)	(114 819)
Aktywa i Zobowiązania finansowe objęte porozumieniem ramowym umożliwiającym kompensowanie	206 056	146 907
Maksymalna, hipotetyczna kwota kompensaty	(141 799)	(141 799)
Aktywa i Zobowiązania finansowe objęte porozumieniem ramowym umożliwiającym kompensowanie po uwzględnieniu hipotetycznej kwoty kompensacji	64 257	5 108

5) DODATKOWE OBJAŚNIENIA DO RACHUNKU PRZEPŁYWÓW ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH

Na potrzeby sprawozdania z przepływów środków pieniężnych jako środki pieniężne i ich ekwiwalenty Grupa sklasyfikowała następujące aktywa finansowe:

	31.12.2017	31.12.2016
Gotówka w kasie i środki na rachunkach w Banku Centralnym	2 080 151	1 778 768
Należności z tytułu lokat międzybankowych (*)	120 350	159 814
Dłużne papiery wyemitowane przez Skarb Państwa (*)	6 207 751	3 443 400
w tym: dostępne do sprzedaży	6 206 913	3 442 191
w tym: przeznaczone do obrotu	838	1 209
Razem	8 408 252	5 381 982
Wpływ zmian kursów walutowych w ciągu roku finansowego na stan środków pieniężnych i ich ekwiwalentów	(9 514)	640

(*) aktywa finansowe z terminem zapadalności poniżej 3 miesięcy

W okresach prezentowanych w sprawozdaniu finansowym Grupa otrzymała i dokonała płatności odsetek w następujących wysokościach:

<i>dane w tys. zł</i>	01.01.2017 - 31.12.2017	01.01.2016 - 31.12.2016
Odsetki otrzymane, w tym:	2 427 860	2 247 596
- działalność operacyjna	2 075 750	2 013 508
- działalność inwestycyjna	352 110	234 088
Odsetki zapłacone	710 313	836 971
- działalność operacyjna	689 890	814 127
- działalność finansowa	20 423	22 844

Na potrzeby sprawozdania z przepływów środków pieniężnych przyjęto następującą klasyfikację rodzajów działalności:

1. działalność operacyjna - obejmuje podstawowy zakres działalności związany ze świadczeniem usług przez jednostki Grupy, obejmujący działania mające na celu wygospodarowanie zysku, a nie będące działalnością inwestycyjną lub finansową,
2. działalność inwestycyjna obejmuje czynności związane z nabywaniem i zbywaniem składników majątku trwałego w szczególności aktywów finansowych nie sklasyfikowanych do kategorii przeznaczone do obrotu, akcji i udziałów w jednostkach podporządkowanych oraz rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych.
3. działalność finansowa obejmuje działania związane z pozyskiwaniem środków w formie kapitałów bądź zobowiązań jak również obsługę źródeł finansowania.

6) INFORMACJE O PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI POWIERNICZEJ

Na dzień 31.12.2017 r. Departament Powierniczy prowadził 12 570 rachunków, na których zdeponowane były aktywa o łącznej wartości 42,4 mld PLN (w tym ze spółek Grupy: 0,04 mld PLN). Przychody netto na działalności powierniczej za rok 2017 wyniosły 8,7 mln PLN (w tym od spółek Grupy: 0,02 mln PLN). Ponadto Departament Powierniczy pełni funkcję Banku Depozytariusza dla 61 funduszy inwestycyjnych z czego 11 z grupy Millennium TFI S.A.

7) LEASING OPERACYJNY

Grupa posiada umowy najmu powierzchni biurowej, które w myśl zapisów MSR 17 ujmowane są jako leasing operacyjny. Standardowe umowy najmu lokali użytkowych zawierane są przez podmioty Grupy na czas określony wynoszący maksymalnie 5 lat i mogą zawierać klauzulę określającą prawo najemcy do przedłużenia okresu najmu na kolejne 5 lat na mocy złożonego oświadczenia. Bank (jednostka dominująca Grupy) posiada również umowy najmu zawierane w przeszłości na czas nieokreślony, mogą one być wypowiedziane z zachowaniem okresu wypowiedzenia, który wynosi najczęściej od 3 do 6 miesięcy.

Wartość zobowiązań wg stanu na dzień:	31.12.2017	31.12.2016
- do 1 roku	130 650	153 711
- od 1 roku do 5 lat	243 236	236 907
- powyżej 5 lat	132 958	8 891
RAZEM	506 844	399 509

8) PLATNOŚCI NA BAZIE AKCJI

W 2012 roku Bank wdrożył Politykę Zmiennych Składników Wynagrodzeń dla Osób Zajmujących Stanowiska Kierownicze w Grupie Banku Millennium S.A. zgodnie z wymogami opisanymi w Uchwale Komisji Nadzoru Finansowego nr 258/2011.

Zgodnie z ww. Polityką, pracownicy Banku i Grupy nią objęci, mający istotny wpływ na profil ryzyka Grupy, będą otrzymywali zmienne wynagrodzenia na podstawie osiągniętych wyników indywidualnych oraz na poziomie jednostki / pionu oraz całego Banku i Grupy. Część zmiennych wynagrodzeń pracowników Banku oraz Grupy, wypłacana będzie w formie akcji fantomowych Banku. Płatności te spełniają definicję rozliczanych w gotówce płatności w formie akcji własnych.

Zmienne wynagrodzenia Akcje Fantomowe, za rok:	2017	2016	2015	2014
Rodzaj transakcji w świetle MSSF 2	Transakcje płatności w formie akcji rozliczane w środkach pieniężnych			
Data rozpoczęcia okresu oceny	1 stycznia 2017	1 stycznia 2016	1 stycznia 2015	1 stycznia 2014
Data ogłoszenia programu	30 lipca 2012			
Data uruchomienia programu zgodnie z definicją MSSF 2	Data Komitetu Personalnego następującego po zakończeniu roku finansowego			
Liczba instrumentów przyznanych	Ustalana w dacie przyznania programu zgodnie z definicją MSSF 2			
Data zapadalności	3 lata od daty przyznania programu			
Data nabycia uprawnień	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016	31 grudnia 2015	31 grudnia 2014
Warunki nabycia uprawnień	Spełnienie warunków dotyczących zatrudnienia w Grupie w roku 2017, wyników jednostek Grupy oraz indywidualnych wyników pracy.	Spełnienie warunków dotyczących zatrudnienia w Grupie w roku 2016, wyników jednostek Grupy oraz indywidualnych wyników pracy.	Spełnienie warunków dotyczących zatrudnienia w Grupie w roku 2015, wyników jednostek Grupy oraz indywidualnych wyników pracy.	Spełnienie warunków dotyczących zatrudnienia w Grupie w roku 2014, wyników jednostek Grupy oraz indywidualnych wyników pracy.
Rozliczenie programu	W dniu rozliczenia uczestnikowi zostanie wypłacona kwota środków pieniężnych stanowiąca iloczyn posiadanych przez uczestnika akcji fantomowych oraz średniej arytmetycznej ceny akcji Banku na GPW na zamknięcie 10 kolejnych sesji poprzedzających dzień rozliczenia, przy czym ustalana tak wartość nie może być większa ani też mniejsza niż o 20% w stosunku do pierwotnej wartości odroczonej puli akcji. Akcje fantomowe są rozliczane w 3 równych rocznych ratach począwszy od daty Komitetu Personalnego na którym zostały przydzielone.			
Wycena programu	Wartość godziwa programu jest wyznaczana na każdą datę bilansową wg zasad przyjętych dla określenia wartości programu w dniu rozliczenia.			

Akcje fantomowe pracowników Grupy niebędących Członkami Zarządu Banku Millennium S.A., za rok:	2017	2016	2015	2014
Data przydzielenia akcji	07.02.2018	02.02.2017	12.02.2016	05.02.2015
Ilość akcji (szt.)	125 013	159 087	112 031	43 637
- przyznana	0	0	0	0
- odroczone	125 013	159 087	112 031	43 637
Wartość na dzień przydzielenia (PLN)	1 195 500	920 000	604 408	317 368
- przyznana	0	0	0	0
- odroczone	1 195 500	920 000	604 408	317 368
Wartość godziwa na 31.12.2017 (PLN)	-	1 104 000	725 290	380 842

Rachunek Zysków i Strat za 2017 rok został obciążony z tytułu zmiany wartości akcji fantomowych przydzielonych za lata 2014- 2016, rezerwy utworzonej na akcje fantomowe za rok 2017 oraz kosztami ubezpieczeń społecznych wynikającymi z powyższych transakcji.

Akcje fantomowe Członków Zarządu Banku Millennium S.A., za rok:	2017	2016	2015	2014
Data przydzielenia akcji	-	25.05.2017	13.05.2016	21.05.2015
Ilość akcji (szt.):	-	263 157	207 884	82 743
- przyznana	-	0	0	0
- odroczone	-	263 157	207 884	82 743
wartość na dzień przydzielenia (PLN):	-	1 875 000	1 002 000	646 800
- przyznana	-	0	0	0
- odroczone	-	1 875 000	1 002 000	646 800
Wartość godziwa na 31.12.2017 (PLN)	-	2 249 992	1 202 401	739 722

Do dnia publikacji Raportu Roczno, Komitet Personalny przy Radzie Nadzorczej nie podjął decyzji o wysokości zmiennego wynagrodzenia dla Członków Zarządu za rok 2017.

9) POZOSTAŁE INFORMACJE DODATKOWE I WYDARZENIA PO DACIE BILANSU

Portfel walutowych kredytów hipotecznych

W dniu 2 sierpnia 2016 r. trafił do Sejmu prezydencki projekt ustawy o pomocy walutowym kredytobiorcom hipotecznym. Zgodnie z tym projektem, ustawą mają być objęte umowy kredytów walutowych (wszystkie waluty) zawarte od 1 lipca 2000 r. do 26 sierpnia 2011 r. (wejście w życie tzw. „ustawy antyspreadowej”). Niniejszy projekt ustawy dotyczy zwrotu części spreadów walutowych stosowanych przez banki.

W dniu 2 sierpnia 2017 r. do Sejmu trafił nowy projekt prezydencki, który dotyczy zmian w ustawie o Wsparciu kredytobiorców znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej, którzy zaciągnęli kredyty mieszkaniowe. W dniu 13 października 2017 r. w Sejmie odbyło się pierwsze czytanie ustawy i projekt został skierowany do komisji sejmowej. Projekt ten zakłada modyfikację działającego Funduszu Wsparcia Kredytobiorców poprzez wyodrębnienie dwóch Funduszy: Funduszu Wspierającego oraz Funduszu Restrukturyzacyjnego. W zakresie Funduszu Wspierającego projekt ustawy zmierza do zwiększenia dostępności środków z funduszu poprzez: złagodzenie kryteriów jakie musi spełnić kredytobiorca starający się o wsparcie, zwiększenia maksymalnej kwoty wsparcia, wydłużenia okresu na jaki udzielane jest wsparcie, umorzeniu części udzielonego wsparcia pod warunkiem terminowej spłaty do funduszu. Fundusz Restrukturyzacyjny ma służyć przewalutowaniu walutowych kredytów hipotecznych na PLN. Projekt ustawy zawiera bardzo generalne uregulowania i nie precyzuje kryteriów kwalifikujących do takiego przewalutowania ani jego zasad.

Kwartalne wpłaty do nowego Funduszu Restrukturyzacyjnego dokonane przez kredytodawców mają nie przekraczać równowartości portfela kredytów hipotecznych w walutach obcych i stopy 0,5%. Maksymalne koszty dla całego sektora, szacowane przez KNF, wynoszą do 2,8 mld PLN w pierwszym roku działania Funduszu Restrukturyzacyjnego. Zgodnie z projektem ustawy, KNF może wydać zalecenie dla kredytodawców określające zasady dobrowolnej konwersji wierzytelności podlegających restrukturyzacji z uwzględnieniem stabilności systemu finansowego i skutecznego wykorzystania środków finansowych Funduszu Restrukturyzacyjnego.

Łącznie z opisanymi powyżej projektami, w chwili obecnej w Sejmie złożone zostały cztery projekty ustaw i w konsekwencji nie jest możliwe oszacowanie wpływu proponowanych regulacji na sektor bankowy i Grupę. Jednakże o ile któryś z projektów zostanie wdrożony i stanie się obowiązkowy do wykonania przez banki, może to doprowadzić do znacznego obniżenia rentowności Grupy oraz jej pozycji kapitałowej.

Wydarzenia po dacie na którą sporządzono sprawozdanie finansowe

W dniu 3 stycznia 2018 r. Bank Millennium otrzymał decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), w której Prezes UOKiK stwierdził naruszenie przez Bank praw konsumentów. Zdaniem Prezesa UOKiK istotą naruszenia jest to, że Bank poinformował konsumentów (w 78 umowach) w odpowiedziach na ich reklamacje, że wyrok sądowy stwierdzający abuzywność postanowień umowy kredytu dotyczących indeksacji nie ma do nich zastosowania. Zgodnie ze stanowiskiem Prezesa UOKiK abuzywność postanowień umownych stwierdzona przez sąd w toku kontroli abstrakcyjnej jest skuteczna w stosunku do każdej umowy od początku jej zawarcia. W wyniku decyzji Bank jest zobowiązany do:

- 1) przesłania informacji o decyzji UOKiK do wspomnianych 78 klientów,
- 2) umieszczenia informacji o decyzji i treści decyzji na stronie internetowej i na Twitterze,
- 3) zapłaty kary w wysokości 20,7 miliona PLN. Decyzja w sprawie kary nie podlega natychmiastowemu wykonaniu.

Decyzja Prezesa UOKiK nie jest ostateczna. Bank nie zgadza się z decyzją i złożył odwołanie w ustawowym terminie.

19 stycznia 2018 Bank otrzymał pozew First Data SA żądający zapłaty 186,8 mln PLN. First Data żąda udziału w należności jaką Bank otrzymał w związku z transakcją przejęcia Visa Europe przez Visa Inc. Powód żądanie swoje opiera na umowie z Bankiem o współpracy w zakresie przyjmowania i rozliczeń operacji przeprowadzonych przy użyciu kart Visa. Bank nie uznaje żądań i wniesie odpowiedź na pozew w terminie określonym prawem.

Data	Imię i nazwisko	Stanowisko/Funkcja	Podpis
23.02.2018	Joao Bras Jorge	Prezes Zarządu	
23.02.2018	Fernando Bicho	Wiceprezes Zarządu	
23.02.2018	Wojciech Haase	Członek Zarządu	
23.02.2018	Andrzej Gliński	Członek Zarządu	
23.02.2018	Maria Jose Campos	Członek Zarządu	
23.02.2018	Wojciech Rybak	Członek Zarządu	